STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

1

TOMUL 8
1971

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

COMITETUL DE REDACȚIE

Redactor responsabil: prof. univ. dr. doc. OLGA NECRASOV, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

Redactor responsabil adjunct: dr. V. V. CARAMELEA

Membri:
- Academician Șt.-M. MILCU
- dr. SUZANA GRINȚESCU-POP
- D. NICOLAESCU-PLOPȘOR
- dr. MARIA CRISTESCU

Secretar de redacție: — ELENA RADU

În țară, abonamentele se primesc la oficiile poștale, agențiile poștale, factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi și instituții.

Comenzile de abonamente din străinătate se primesc la I. C. E. LIBRI, Căsuța poștală 134—135, Calea Victoriei 126, București, România, sau la reprezentanții săi din străinătate.

La revue ,,Studii și cercetări de antropologie'' paraît 2 fois par an.

Toute comande à l'étranger sera adressée à I. C. E. LIBRI Boîte postale 134—135, Calea Victoriei, 126, Bucarest Roumanie ou a ses représentants à l'étranger.

En Roumanie, vous pourrez vous abonner par les bureaux de poste ou chez votre facteur.

APARE DE 2 ORI PE AN

ADRESA REDACȚIEI
BULEVARDUL DR. PETRU GROZA NR. 8,
BUCUREȘTI 15, C. P. 2311

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDII ŞI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

Tomul 8, nr. 1 1971

SUMAR

Antropologie istorică

Pag.

DARDU NICOLAESCU-PLOPŞOR şi WANDA WOLSKI, Consideraţii geomorfologice hidrografice privind evoluţia chorologică a fortificaţiilor naturale întărite din Cîmpia Română în Hallstatt şi La Tène 3

DARDU NICOLAESCU-PLOPŞOR şi IOANA POPOVICI, Caracterizarea antropologică a unei familii din prima jumătate a secolului XI de la Dinogeţia 13

UDRESCU ŞT. MIRCEA, Notă asupra resturilor de faună descoperite în bordeiul 177 de la Dinogeţia 21

Antropologie contemporană şi aplicată

C. C. VELLUDA, Antropologia biochimică 25

Studiul antropologic al populaţiei din satul Sohodol (culoarul Bran) 31

I. Introducere 31

II. SUZANA GRINŢESCU-POP, TH. ENĂCHESCU, CRISTIANA GLAVCE şi M. UDRESCU, Tipul antropologic al populaţiei satului Sohodol (seria ♂) 33

III. ELENA D. RADU, Consideraţii asupra unor caractere conformative ale regiunii orbitale la populaţia satului Sohodol. 47

IV. MARIA VLĂDESCU, Consideraţii asupra unor corelaţii antropometrice şi asupra variabilităţii morfologice a nasului la populaţia din satul Sohodol 59

V. HORST SCHMIDT şi AL. RUDESCU, Pilozitatea la populaţia satului Sohodol 65

VI. C. VULPE, Desenele papilare digitale, palmare şi plantare la populaţia din Sohodol (Bran) 75

VII. TATIANA DRĂGHICESCU, SIMONA BERONIADE şi S. ALOMAN, Cercetări serologice în satul Sohodol 85

VIII. GHEORGHIŢĂ GEANĂ şi EMIL PÂRVU, Viaţă economică, cultură şi personalitate în Sohodol (Bran) 91

Studiul antropologic al populaţiei din satul Giuleşti (Maramureş) 97

I. Introducere 97

II. MARIA CRISTESCU, D. BOTEZATU, MARIA ELENA GRAMATOPOL-ROŞCA şi C. FEDOROVICI, Studiul morfologic şi tipologic al populaţiei din satul Giuleşti, cu privire specială asupra evoluţiei diacronice a unor caractere 99

III. MARIA ELENA GRAMATOPOL-ROŞCA, ANA LAZĂR-ŢARCĂ, GH. ŞTEFĂNESCU şi OLIMPIA PETROVICI, Aspecte de ordin constituţional ale populaţiei din Giuleşti 109

DONAŢIA Prof. St. M. Milcu

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

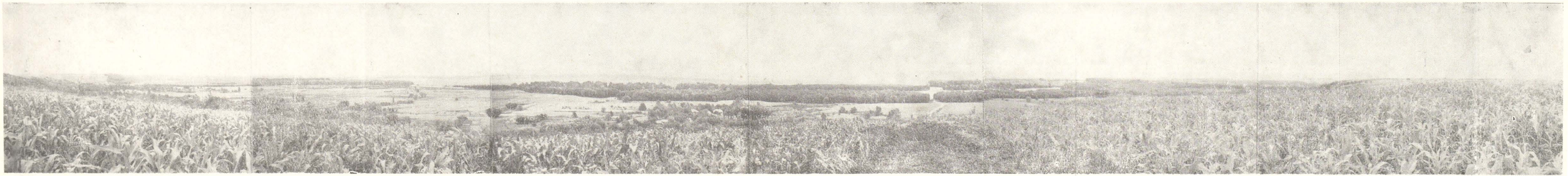

Fig. 1. — Vedere panoramică de pe „Cetatea Jidovilor" de la Mărgăriteşti.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

IV. RACHEL KLÜGER şi ANA LAZĂR-ŢARCĂ, Amprente digitale şi palmare la populaţia din Giuleşti (Maramureş) 117
V. ANA CEZARINA TEODORESCU-BĂLTEANU şi D. RADU, Repartiţia grupelor sanguine din sistemul O A B şi M N, precum şi a factorilor lor ereditari la populaţia din Giuleşti. 129
— Nota I. : Studiul frecvenţei grupelor sanguine din sistemul O A B şi MN în satul Giuleşti (Maramureş). 129

Antropologie socială şi culturală

V. V. CARAMELEA, „Categoriile universale ale culturii" Dezvoltarea în România a ramurilor antropologiei sociale şi culturale contemporane 135
— Teorie şi experiment în staţia pilot Berivoeşti 135
V. V. CARAMELEA, I. AMZICĂ, Ş. ŢICĂLOIU, L. TOMESCU, IULIA TRANCU, VIORICA APOSTOLESCU, SANDA HOINIC şi G. GEANĂ, „Mana" în gîndirea şi vorbirea omului tradiţional, înainte şi după cooperativizare şi industrializare (I)
— Cercetări de antropologie socială şi culturală în staţia pilot Berivoeşti — 145

Recenzii 151

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONSIDERAȚII GEOMORFOLOGICE HIDROGRAFICE PRIVIND EVOLUȚIA CHOROLOGICĂ A FORTIFICAȚIILOR NATURALE ÎNTĂRITE DIN CÎMPIA ROMÂNĂ ÎN HALLSTATT ȘI LA TÈNE

DE

DARDU NICOLAESCU-PLOPȘOR și WANDA WOLSKI

572.02

Fără a neglija sau minimaliza importanța factorilor social-istorici și politici, amplasarea și dezvoltarea așezărilor, continuitatea sau succesiunea locuirilor pe aceeași vatră, mutarea sau părăsirea lor în anumite perioade au fost influențate și determinate de unele fenomene geomorfologice hidrografice și climatice generale, cu amplitudini și particularități locale distincte [1].

Vom încerca să abordăm în această lumină și evoluția chorologică a fortificațiilor naturale întărite din Cîmpia Română în Hallstatt și La Tène, pornind de la observațiile lui A. C. Banu, rezultate din confruntarea datelor geomorfologice, paleontologice și arheologice de la țărmul românesc al Mării Negre și din lunca Dunării, pînă la Turnu Severin [2]. Pentru problema

[1] W. Wolski și D. Nicolaescu-Plopșor, *Considerații generale asupra studiului complex al populațiilor vechi*, Rev. muz., 1968, V, 301—306; D. Nicolaescu-Plopșor și W. Wolksi, *Some remarks relating to the problems of settlements on micro-regions in the Romanian Plain*, Ann. roum. anthropol. 1970, 7, 3—13; D. Nicolaescu-Plopșor și W. Wolski, *Necropola feudală de la Ipotești, jud. Olt*, Rev. muz., 1971, VIII, 3.

[2] Autorul citat a pus în evidență trei faze de evoluție geomorfologică și morfohidrografică: 1) o „transgresiune neolitică", ce corespunde „optimului climatic postglacial", în vremea apogeului culturilor neolitice, cînd cota maximă a transgresiunii a atins nivelul grădiștilor, situat cu +5 m mai sus decît nivelul actual al mării; 2) o „regresiune dacică", de la jumătatea mileniului I î.e.n. și pînă în secolele I—II e.n., corespunzînd „pessimului climatic postglacial", regresiunea ajungînd pînă la —4 m față de nivelul actual; 3) o „transgresiune valahă", începînd din secolul II e.n. și atingînd un maximum pe la jumătatea mileniului II e.n. (*Date asupra unei transgresiuni de vîrstă istorică în bazinul Mării Negre și al Dunării inferioare*, Hidrologia, 1964, V, 237).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

care ne interesează ne vom opri asupra primelor două faze, transgresiunea neolitică şi regresiunea dacică, luînd ca exemplu fortificaţia naturală întărită de la Mărgăriteşti (jud. Olt) unde, în cadrul unei colaborări dintre Secţia de antropologie istorică a Centrului de cercetări antropologice şi Muzeul de istorie şi etnografie din Slatina, s-au întreprins primele cercetări în toamna anului 1970.

Comuna Mărgăriteşti, de tipul satelor de linie, înşirate, este aşezată pe terasa inferioară de 5 m din dreapta Olteţului, de-a lungul şoselei, la poalele terasei de 15 m, pe direcţia NNV—SSE. Pîrîul Mărgăriteşti, ce-şi îndreaptă cursul spre Olteţ, în direcţia NNV—ESE. secţionează terasa de 15 m într-un unghi ascuţit, profilînd un pinten de formă trapezoidală, cu o suprafaţă de 22 000 m², numit de localnici „Cetatea jidovilor". El se continuă spre NNV cu dealul Răcoviceanu pînă în pîrîul Purcarului şi pîrîul Clocotici, o fostă zonă împădurită pînă pe la începutul deceniului al treilea al secolului XX. Arăturile adînci, efectuate cu tractorul an de an, au scos la iveală şi au distrus o cantitate mare de material ceramic, impunînd o săpătură de salvare, cu caracter informativ. S-a putut astfel atesta, pe pintenul amintit, o locuire începînd din Hallstatt D şi pînă în La Tène II inclusiv (sfîrşitul secolului V — secolul II—I î.e.n.).

În partea de NNV, pe direcţia NE—SV, aşezarea a fost întărită printr-un val, ars pînă la vitrificare, din pămînt argilos, pari şi bîrne de diferite dimensiuni, avînd din 3 în 3 m un fel de contraforţi din bîrne groase de lemn şi turte de lut, întregi sau fărîmate, amestecate cu paie şi pleavă [3]. Dincolo de această întărătură, spre NNV, solul brun roşcat de pădure şi însăşi pădurea ce a dăinuit aici pînă acum patru decenii fac dovada unei asigurări naturale a apărării în această zonă.

Celelalte laturi ale aşezării nu aveau nevoie de nici un fel de întăritură sau amenajări speciale. Faza maximă a transgresiunii neolitice a atins o cotă de + 5 m peste nivelul actual al mării, iar regresiunea dacică a început la jumătatea mileniului I î.e.n., în decurs de şase secole, pînă în veacul II e.n., ajungînd pînă la — 4 m sub nivelul actual. În Hallstatt D, la sfîrşitul secolului al V-lea şi începutul secolului al IV-lea î.e.n., apele Olteţului umpleau deci lunca de azi pînă la marginea terasei inferioare de 5 m cu o deschidere în unele puncte din zona Mărgăriteşti de 4— 6 km, aşa că la începuturile ei aşezarea de pe „Cetatea jidovilor" întrunea, din punct de vedere geomorfologic şi hidrografic, condiţiile optime pentru o fortificaţie naturală, ce se cerea întărită în singura parte neasigurată. Mai mult, de pe această terasă, înaltă de 15 m, privind din marginea de ENE a aşezării, ochiul scrutează zarea cale de peste 20 km, pînă la malul înalt al Oltului, la Slatina, şi de acolo, dinspre NE spre E şi SE, pe o distanţă tot atît de mare (fig. 1).

[3] Sistem de fortificare întîlnit des în Europa Centrală în epoca hallstattiană şi la tène. La noi în ţară a fost surprins în mai multe puncte, cercetate sistematic au fost însă numai valurile de la Popeşti (Radu Vulpe, *Şanţierul arheologic Popeşti*, Materiale şi cercetări arheologice, 1957, III, 235—242) şi Bucovăţ (Gloria Macovei, *Cercetările de la Bucovăţ*, Materiale şi cercetări arheologice, 1959, V, 351—354).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Poziția strategică și avantajele unei fortificații naturale de acest gen au atras atenția și mai de timpuriu, mărturie fiind urmele unei așezări Glina III în imediata apropiere a celei hallstattiene — la tène [4].

Pe măsură ce regresiunea dacică se făcea tot mai mult simțită, apele Oltețului au început să coboare treptat, de la marginea terasei de 5 m, părăsind-o și restrîngîndu-se tot mai mult într-o albie mică, îngustă și puțin adîncă. Dacă ținem seama de amplitudinea regresiunii, de la cota de + 5 m pînă la cota de — 4m față de nivelul actual al mării, ca și de ritmul progresiv al evoluției ei în decursul celor șase secole, rezultă că spre sfîrșitul secolului III — începutul secolului II î.e.n. apele Oltețului se retrăseseră foarte mult, într-o albie de circa 0,50 m adîncime, departe de vechile maluri, așezarea de la Mărgărițești pierzînd caracterul inițial de „fortificație naturală întărită". După cum arată materialul arheologic, ea a continuat să mai dăinuie doar scurtă vreme după aceea, curmîndu-și brusc existența.

Cum regresiunea nu a fost un fenomen strict local, microregional, efectele sale s-au făcut simțite asupra tuturor fortificațiilor naturale întărite din Cîmpia Română de tipul celei de la Mărgărițești, situate în cîmpia joasă, pînă la 100 (150) m altitudine, la limita superioară a liniei de silvostepă.

Independent de condițiile social-istorice și politice care au făcut necesară dezvoltarea în Hallstattul final a unei adevărate rețele de fortificații naturale întărite în Cîmpia Română, amplasate în punctele de supraveghere și apărare a drumurilor de interes economic și comercial, de-a lungul căilor de acces spre interior, de la Dunăre pînă în zona dealurilor și colinelor, la vadurile de trecere sau în punctele cele mai înaintate pînă unde rîurile erau atunci navigabile în cea mai mare parte a anului, regresiunea a influențat întreg acest sistem de fortificații naturale întărite, determinînd încetarea funcționării lor cam în aceeași vreme. Dacă nu chiar simultan, procesul a avut loc în același secol, cu mici diferențe cronologice datorate particularităților geomorfologice, hidrografice microregionale, impunînd mutarea lor în zona strategică a dealurilor, promontoriilor și piscurilor cu poziție și condiții optime de strajă și apărare a pasurilor și trecătorilor de la poala muntelui. Nu poate fi vorba de o simplă întîmplare sau coincidență faptul că fortificațiile naturale întărite din cîmpia joasă încetează toate în secolul al III-lea, cel tîrziu la începutul secolului al II-lea î.e.n., tocmai în perioada cînd regresiunea le dezafectează de caracterul lor de „fortificații naturale", iar condițiile social-istorice și politice din epoca respectivă nu constituie o motivare pertinentă pentru apariția așezărilor întărite-cetăți din zona dealurilor și de la poala muntelui, care încep să funcționeze abia în secolele II—I î.e.n. și pînă în secolele I—II e.n., după părăsirea celor din cîmpia joasă.

Schimbarea fundamentală, în pragul secolelor II—I î.e.n., a fizionomiei și structurii funcționale a landșaftului cultural din Cîmpia Română a depins, fără doar și poate, de o serie de factori sociali (demografici, economici, politici), determinanți pentru problema fortificațiilor naturale întărite fiind însă factorii naturali, și în cel mai înalt grad, regresiunea. Rîurile mai mari, Jiul, Oltul și Oltețul, Argeșul, Ialomița, trebuie

[4] O situație similară există la Popești, pe Argeș, unde valul suprapune o așezare Glina III (R. Vulpe, *op. cit.*)

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

să fi fost navigabile în faza transgresiunii neolitice și în prima parte a regresiunii dacice pe tot cursul inferior, din regiunea de cîmpie joasă, aproximativ în limitele luncilor actuale, dezvoltate în urma evoluției geomorfologice hidrografice din ultimii 2000 de ani.

Punctele amenajate și folosite ca fortificații naturale întărite au fost alese nu numai în funcție de poziția și condițiile lor favorabile pentru a servi drept locuri de refugiu, apărare și supraveghere a regiunii înconjurătoare, cu toate căile, drumurile și vadurile de trecere, ci și în funcție de posibilitățile de navigație în cea mai mare parte a anului pe cursul rîurilor. Amănunt important din punct de vedere strategic și economic, menit să asigure legătura între căile de comunicație de pe apă și uscat. Probabil că așa se poate explica și faptul de ce pe cursul mijlociu al rîurilor mai mari din Cîmpia Română, cu albii mai înguste și mai puțin adînci decît în cîmpia joasă în faza transgresiunii neolitice și la începutul regresiunii dacice, și greu sau de loc navigabile atunci, nu au fost amenajate și întărite punctele care întruneau condițiile unor fortificații naturale. Chiar dacă unele dintre ele au fost totuși folosite, în mod cu totul excepțional, ele au fost părăsite scurtă vreme după aceea sau nici n-au mai ajuns a fi utilizate, așa cum este cazul cetății de la Stoina (jud. Mehedinți), situată pe Amaradia, rîu cu debit mic și azi, unde nu s-au găsit materiale arheologice [5]. Pe de altă parte, cursul mijlociu al rîurilor mai mari din Cîmpia Română trebuia să străbată o zonă împădurită compactă, dovadă a întinderii ei fiind solurile brune de pădure, podzolite în diferite grade mai spre nord și în asociere cu soluri podzolice în regiunea de dealuri și coline, spre poala muntelui. Nu numai cursul apelor nu era navigabil, dar nici căile de comunicație pe uscat nu erau nici ușoare și nici sigure.

În lipsa unor ridicări topografice și a unor bloc-diagrame, ca și a unor analize pedologice și sporopolinice pentru fortificațiile naturale întărite din Cîmpia Română, vom recurge la repartiția zonelor de vegetație și a solurilor, ceea ce ne va permite să reconstituim, în linii generale, fizionomia morfohidrografică și pedo-fitoclimatică în faza finală a transgresiunii neolitice și în timpul regresiunii dacice.

Urmărind harta zonelor actuale de vegetație din Cîmpia Română, constatăm că în secolele V — III î.e.n. fortificațiile naturale întărite n-au fost amenajate în zona de silvostepă, cu excepția cetăților de la Zimnicea și Piscul Crăsanilor, ci numai în zona pădurilor de stejar, cer și gîrniță în Oltenia și Muntenia, pînă la Argeș, iar de aici și pînă în zona de silvostepă din Cîmpia Mostiștei și Cîmpia Bărăganului, stejar pedunculat. De notat că toate sînt situate în plin areal al etajului topoclimatic de cîmpie, cu climă continentală de pădure. Pe de altă parte, fortificațiile naturale întărite, amenajate și folosite abia începînd cu secolele II—I î.e.n. și pînă în secolele I—II e.n., sînt amplasate în zona pădurilor amestecate de fag și gorun, atingînd chiar limita externă a etajului montan, cu o climă continentală de pădure.

O paralelă fito-climatică comparativă între repartiția zonelor de vegetație actuale și cele din a doua jumătate a mileniului I î.e.n. și pînă în secolele I—II e.n. nu este însă cu putință decît pe baza unor analize peaologice și sporopolinice în coloană stratigrafică continuă, pe toată

[5] D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, Craiova, 1939, p. 204.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

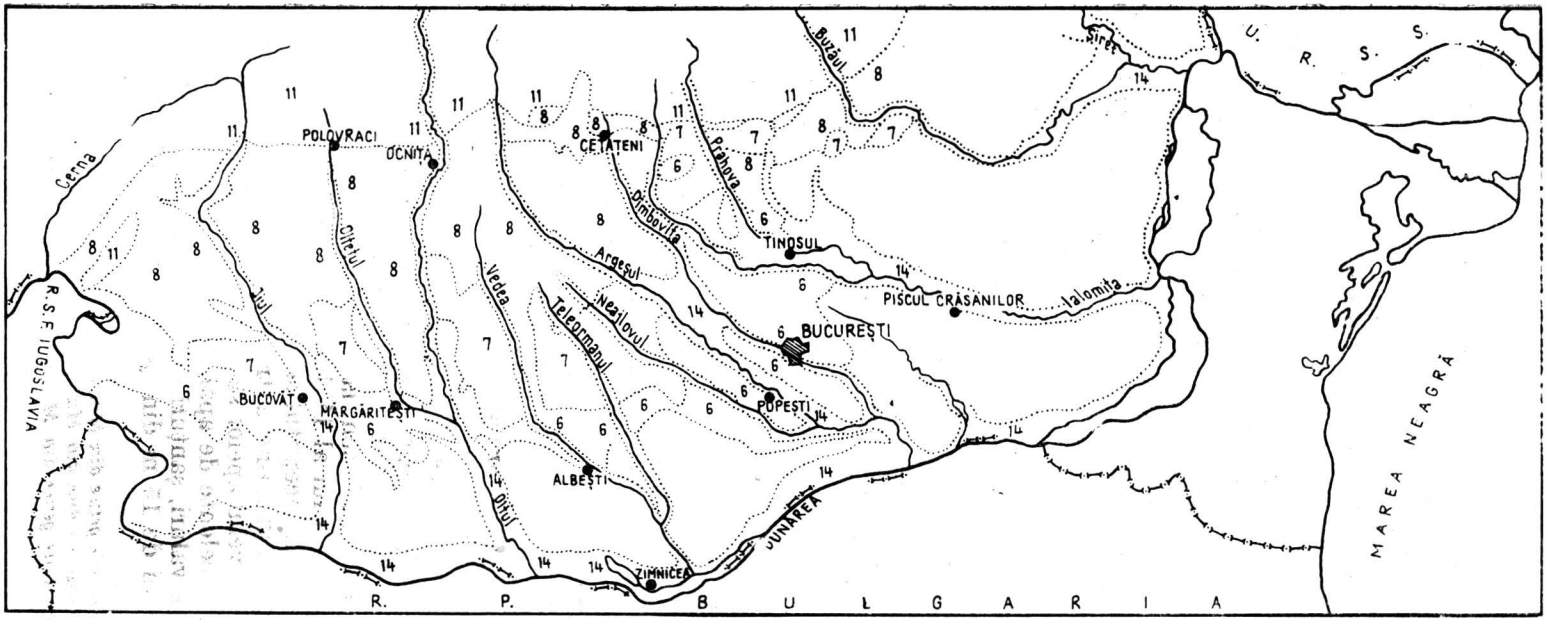

Fig. 2. — Harta solurilor și amplasarea principalelor fortificații naturale întărite din Cîmpia Română: 6, soluri brun-roșcate de pădure; 7, soluri brune de pădure; 8, soluri brune de pădure podzolite în diferite grade și soluri podzolice; 11, soluri silvestre brune montane; 14, soluri de luncă (reproducere după Atlasul geografic al Republicii Socialiste România, București 1965, p. 46—47).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

perioada de funcţionare a aşezărilor şi fortificaţiilor descoperite, de la primele nivele şi pînă la ultimul. Ţinînd totuşi seama de faptul că procesul de formare a solurilor reflectă îndeaproape evoluţia fito-climatică microregională, putem recurge la o hartă a solurilor, ce redă, în linii mari, o situaţie geomorfologică-hidrografică şi o repartiţie a zonelor de vegetaţie foarte apropiate de realităţile perioadei care ne interesează, şi anume, secolul V î.e.n. — secolele I—II e.n. (fig. 2)

Solurile de luncă permit astfel estimarea cu aproximaţie a punctelor pînă unde erau navigabile, în faza transgresiunii neolitice şi la începutul regresiunii dacice, rîurile mai mari, pe cursul lor inferior. Fortificaţiile naturale întărite din Hallstattul final ocupă poziţii înaintate în interiorul cîmpiei, în zona solurilor brun-roşcate de pădure, pînă la limita externă a solurilor brune de pădure, acoperite în a doua jumătate a mileniului I î.e.n. de păduri compacte. Celelalte aşezări, fortificate sau cu întăriturі, care au luat fiinţă în plină regresiune dacică (sfîrşitul secolului III — secolele II sau I î.e.n.), se găsesc în zona solurilor brune de pădure, podzolite în diferite grade, şi a solurilor podzolice, spre limita externă a solurilor silvestre brune montane.

Pentru grupul mai vechi de fortificaţii naturale întărite, ne vom opri, pentru exemplificare, asupra cetăţilor de la Mărgăriteşti, Popeşti şi Bucovăţ, situate aproximativ pe aceeaşi latitudine, în puncte pînă unde erau navigabile în mod sigur Olteţul, Argeşul şi Jiul. Condiţiile favorabile de apărare naturală au atras atenţia, în timpul transgresiunii neolitice, a unor colectivităţi umane din epoca bronzului, dovadă fiind urmele unor aşezări Glina III la Mărgăriteşti şi Glina şi Tei la Popeşti. Sistemul de fortificaţie, după cum am mai arătat, este analog. Cronologic, cetăţile menţionate iau fiinţă la sfîrşitul Hallstattului, cea de la Popeşti fiind însă mai timpurie (secolele VIII—VI î.e.n.) [6]. Atît la Popeşti, cît şi la Mărgăriteşti aşezarea şi valul vitrificat se află pe terasa superioară de 15 m a Argeşului şi, respectiv, a Olteţului, terasa inferioară de 5 m neoferind condiţii favorabile de locuire în faza transgresiunii neolitice. Din datele publicate pînă în prezent, nu reiese de ce în secolele V—III î.e.n. promontoriul de la Popeşti nu a fost locuit, cel mai vechi nivel La Tène datînd din secolul II, eventual sfîrşitul secolului III î.e.n. [7] Această lungă întrerupere a fost determinată probabil de condiţiile morfohidrografice locale, nefavorabile sau improprii pentru o locuire, şi mai puţin probabil de cauze social-economice sau politice.

La distanţe aproape egale de Popeşti se găsesc cetăţile de la Zimnicea spre SSV şi Piscul Crăsanilor — spre ENE. Prima ocupă o rîpă înaltă de 25 m, deasupra luncii, la vadul de trecere peste Dunăre, şi este folosită începînd cu secolul al IV-lea sau chiar sfîrşitul secolului al V-lea î.e.n., pînă cel tîrziu la începutul secolului I î.e.n. [8] Corespunzînd momentului de maximă amplitudine a transgresiunii neolitice şi de început a regresiunii dacice, nivelul apelor se ridica atunci deasupra luncii, asigurînd condiţii naturale excelente de apărare, fără a mai fi necesară amenajarea sau construirea de valuri, şanţuri sau palisade. Piscul Crăsanilor, aflat pe un pinten al terasei de 15 m din dreapta Ialomiţei, cu rîpe înalte şi a-

[6] R. Vulpe, *Aşezările getice din Muntenia*, Edit. meridiane, 1966, p. 30.
[7] R. Vulpe, *Aşezările getice din Muntenia*, Edit. meridiane, 1966, p. 30—31.
[8] R. Vulpe, *Aşezările getice din Muntenia*, Edit. meridiane, 1966, p. 21, 23.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

brupte, avînd un șanț artificial perpendicular pe șeaua îngustă ce face legătura cu restul terasei, domină prin poziția sa valea Ialomiței și Cîmpia Bărăganului, la nord de acest rîu, asemenea unei „porți de răsărit" a Cîmpiei Române, la o răscruce de drumuri de apă și uscat. Perioada ei de folosire se plasează între începutul secolului III î.e.n., eventual secolul IV, și secolul I î.e.n. [9]

La punctele amintite am putea adăuga și cetatea de la Albești, pe Vedea (jud. Teleorman), situată pe o colină din dreapta rîului, numită „Dealul Panait", și datînd din secolele IV—III î.e.n. [10].

În a doua jumătate a regresiunii dacice, schimbarea condițiilor morfohidrografice antrenează pierderea treptată a principalelor caracteristici ale fortificațiilor naturale întărite, întrerupîndu-se totodată și legăturile dintre drumurile pe apă și uscat. Ele continuă să mai supraviețuiască scurtă vreme după aceea ca simple așezări rurale civile. Nevoile de apărare, supraveghere și asigurare a căilor de negoț și a circulației bunurilor sporesc, iar descoperirile arheologice atestă prosperitatea economică și dezvoltarea relațiilor de schimb [11]. Această situație a impus înființarea unor așezări întărite, într-un context social-istoric și politic bine cunoscut, asupra căruia nu vom insista. Locurile prielnice pentru așezări, în vremea cînd regresiunea dezafectează funcțional fortificațiile naturale din cîmpia joasă, au fost căutate și alese în zona dealurilor și depresiunilor de la poala muntelui, în puncte apărate natural prin poziția lor, cu sau fără întărituri suplimentare.

Dintre cetățile cercetate recent, dar prea puțin cunoscute din lucrările de specialitate, menționăm „Oborul jidovilor" din cheile Oltețului, la Polovragi, Ocnița — lîngă Ocnele Mari, în Vîlcea, și Cetățeni — în defileul Dîmboviței, aproape de pasul Bran. Amplasarea lor aproximativ pe aceeași latitudine, poziția strategică și căile de circulație și acces pe care le supravegheau, apărîndu-le la nevoie, ca și sistemele de fortificație și întărituri, nu vor constitui obiectul atenției noastre. Important este faptul că toate încep să funcționeze din secolul II—I î.e.n. și pînă în secolul I e.n. (Cetățeni) [12] sau I—II e.n. (Ocnița) [13]. Așezarea de la Polovragi a avut o durată de folosire foarte scurtă [14].

Perioada cînd încetează folosirea fortificațiilor naturale întărite din cîmpia joasă coincide de altfel cu începutul funcționării cetăților și așezărilor întărite din zona de dealuri, pînă la poala muntelui. Această evoluție

---

[9] În contextul de mai sus, credem că cea mai plauzibilă explicație pentru absența urmelor de locuire pe promontoriul de la Popești în secolele V—III î.e.n., sînt condițiile morfohidrografice locale (R. Vulpe, *Așezările getice din Muntenia*, Edit. meridiane, 1966, p. 45).

[10] D. Popescu, *Les fouilles archéologiques de 1968 en Roumanie*, în Dacia, N. S., 1969, XIII, p. 514.

[11] Se impune moneda ca instrument de schimb, în secolele I î.e.n. — I e.n. ajungîndu-se la înlocuirea emisiunilor monetare proprii ale geto-dacilor cu denarul republican roman și la înființarea unor mici ateliere locale, unde se băteau denari romani (N. Lupu, *Die Münze in der dakischen Burg von Tilișca*, în Forschungen zur Volks- und Landeskunde, 1964, 7, p. 5. și urm), dată fiind valoarea lor ca monedă de circulație universală pe teritoriile aflate sub stăpînirea, dominația sau influența romană (B. Mitrea, *Moneda republicană romană și unitatea lumii geto-dace*, în Unitate și continuitate în istoria poporului român, Edit. Academiei, 1968, p. 53—64).

[12] R. Vulpe, *Așezările getice din Muntenia*, Edit. meridiane, 1966, p. 42.

[13] D. Berciu, *Tulpina multimilenară a unei civilizații*, Magazin istoric, 1969, III, 9, p. 49.

[14] C. S. Nicolaescu-Plopșor, *manuscris*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

în spaţiu n-a fost, probabil, străină de condiţiile morfohidrografice ale regresiunii dacice, fiind influenţată şi determinată în bună parte de ea.

În această ordine de idei, am putea considera Tinosul, aflat aproape de limita dintre cîmpia joasă şi zona dealurilor, pe un pinten al terasei de 15 m a rîului Prahova, pe malul său drept, la altitudinea de 141 m, drept o aşezare de „tranziţie". Peste o slabă locuire din epoca bronzului (cultura Monteoru), se suprapune un nivel compact din secolele I î.e.n. — I e.n. Valul cu şanţ şi palisadă, ars pînă la vitrificare, succede în timp nivelul Monteoru, fără a se putea preciza exact perioada [15].

Fortificaţiile naturale întărite, atît cele timpurii din cîmpia joasă, cît şi cele tîrzii din zona dealurilor, au ca elemente comune apărarea naturală, asigurată de nivelul crescut al apelor în timpul transgresiunii neolitice şi la începutul regresiunii dacice în cazul primelor, sau de poziţia şi condiţiile de relief ale locurilor, în puncte ascunse şi greu accesibile, în cazul celor din urmă. Şi unele şi altele dominau şi supravegheau căile de comunicaţie, cetăţile din cîmpie fiind ridicate în locurile pînă unde cursul inferior al rîurilor era navigabil şi la vadurile de trecere, realizînd legătura dintre drumul pe apă şi drumurile de pe uscat, iar cele din zona dealurilor, de la poala muntelui, la intrarea în cheile şi defileurile rîurilor, în apropierea pasurilor şi trecătorilor [16].

Faptul că în perioada la care ne referim găsim aşezări civile rurale pe toată întinderea Cîmpiei Române, cu o densitate de locuire mai mare în zona cîmpiei joase, vine în sprijinul ipotezei noastre. De asemenea, harta descoperirilor izolate şi a tezaurelor monetare de denari republicani romani indică o concentrare mare de puncte în zona cîmpiei joase, ceea ce concordă cu densitatea aşezărilor în aceeaşi zonă, într-o vreme cînd fortificaţiile naturale întărite de pe cursul inferior al rîurilor şi-au curmat existenţa, iar cele din zona dealurilor, de la poala muntelui, erau abia în plină dezvoltare (fig. 3).

Prosperitatea economică şi intensificarea schimburilor sînt bine atestate de materialele arheologice descoperite în aşezările geto-dacice, ca şi de circulaţia monetară. În acest context, fortificaţiile naturale întărite îndeplineau, probabil, o funcţie strategico-economică, putînd deveni la nevoie şi centre militare. Explicarea încetării existenţei lor în cîmpia joasă şi a „mutării" lor în zona dealurilor, în vreme ce aşezările civile rurale continuă să se dezvolte, credem că nu poate fi ruptă de considerentele morfohidrografice expuse în cadrul lucrării. Acesta este şi motivul pentru care ne-am oprit atenţia asupra acestui proces, surprins de noi în mod clar cu ocazia sondajului efectuat la Mărgăriteşti.

---

[15] R. Vulpe, *Aşezări getice din Muntenia*, Edit. meridiane, 1966, p. 47.

[16] R. Vulpe observă că principalele centre getice de la Popeşti, Piscul Crăsanilor şi Poiana s-au format mai întîi ca antrepozite de mărfuri înainte de a deveni centre militare, politice, culturale. De asemenea, ele au luat fiinţă pe rîurile Argeş, Ialomiţa şi Siret, „exact la punctele pînă unde cursul inferior al acelor ape era navigabil, în funcţie de anotimpuri şi de natura ambarcaţiunilor. Mărfurile se aduceau aici pentru a schimba transportul lor pe apă cu cel de pe uscat, aşa cum la Cetăţeni mărfurile erau depozitate pentru schimbarea modului lor de transport de pe drumuri de care pe poteci de munte" (R. Vulpe, *Aşezări getice din Muntenia*, Edit. meridiane, 1966, p. 52).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

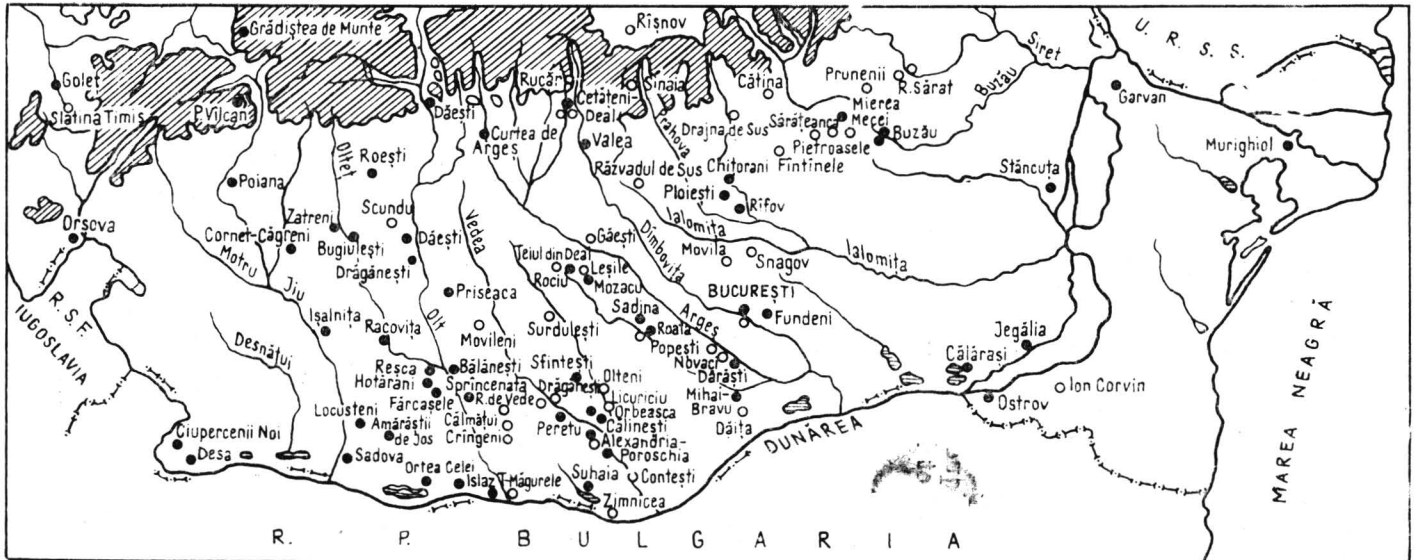

Fig. 3. — Descoperiri de denari republicani romani în Cîmpia Română : ●, tezaure ; o, descoperiri izolate (după B. Mitrea, op. cit.).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONSIDÉRATIONS GÉOMORPHOLOGIQUES-HYDROGRAPHIQUES CONCERNANT L'ÉVOLUTION CHOROLOGIQUE DES FORTIFICATIONS NATURELLES RENFORCÉES DE LA PLAINE ROUMAINE DURANT LES ÉPOQUES HALLSTATT ET LA TÈNE

RÉSUMÉ

L'évolution chorologique des fortifications naturelles renforcées peut être envisagée du point de vue social, économique et politique, mais pour une explication causale, parmi les facteurs déterminants on doit accorder la première place à l'évolution géomorphologique, hydrographique et pédo-phyto-climatique de la microrégion, et spécialement à la « transgression néolithique » et la « régression dacique » (nomenclature proposée par A. C. Banu).

Pendant la transgression néolithique le niveau de la Mer Noire a augmenté de +5 m par rapport au niveau actuel, jusqu'au Ve siècle avant notre ère, et à partir de cette date a commencé la régression dacique qui a atteint une baisse jusqu'à la côte de —4m au-dessous du niveau actuel, à la fin du Ier ou au début du IIe siècle de notre ère. Les eaux du Danube et de ses affluents ont subi les mêmes oscillations de niveau, jusque dans la basse plaine.

A la fin de l'époque hallstattienne et au commencement du La Tène — à partir des Ve—IVe jusqu'aux IIIe—IIe siècles avant notre ère — les fortifications naturelles renforcées, celles de Mărgăriteşti, Bucovăţ, Popeşti et Piscul Crăsanilor, par exemple, ont été emplacées sur la terrasse de 15 m, dans la basse plaine, au dernier point navigable des cours d'eau, pour les embarcations, au long de leur parcours inférieur. Désaffectées, à la suite des changements des conditions morphohydrographiques surgies pendant la seconde moitié de la régression dacique, elles cessent de fonctionner en tant que fortifications naturelles renforcées. En même temps, les établissements ruraux connaissent un grand essor sur toute l'étendue de la basse plaine, et de nouveaux centres fortifiés apparaissent, mais seulement dans la zone des collines au pied de la montagne, à partir des IIe—Ier siècle avant notre ère jusqu'aux Ier—IIe siècles de notre ère, à Polovragi, Ocniţa et Cetăţeni, par exemple.

L'évolution des conditions morphohydrographiques pendant la régressiôn dacique a influencé et même déterminé, en bonne partie, l'évolution chorologique des fortifications naturelles renforcées de la Plaine Roumaine durant les époques Hallstatt et La Tène.

Centrul de cercetări antropologice Bucureşti

Primit în redacţie la 1 februarie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CARACTERIZAREA ANTROPOLOGICĂ A UNEI FAMILII DIN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI XI DE LA DINOGEȚIA

DE

DARDU NICOLAESCU-PLOPȘOR și IOANA POPOVICI

572.5 : 572.4

Cercetările sistematice intensive ce se desfășoară la Dinogeția (Garvăn) au dat la iveală în campania din 1966, între altele, un bordei incendiat, despre care I. Barnea, autorul descoperirii care ne-a încredințat spre studiere osemintele umane, spune că: „într-un singur caz cunoscut pînă acum cei șapte locuitori ai unui bordei din prima jumătate a secolului XI (nr. 177) au fost surprinși și au pierit, parte arși, parte înăbușiți sub dărîmăturile acestuia" [1].

Condițiile de descoperire, dimensiunile și structura bordeiului, inventarul și moneda pe baza căreia s-a făcut datarea ca și poziția în care au fost găsite scheletele, vor face obiectul unei lucrări aparte.

Dată fiind starea de conservare foarte proastă a scheletelor fragmentare, cu lipsuri multe, nu a fost posibilă determinarea grupelor structurale fenotipice și analiza comparativă cu seriile mai vechi descoperite, aparținînd secolului XII. De asemenea, nu am putut stabili dacă mai întîi cei șapte indivizi au fost uciși și după aceea bordeiul a fost incendiat sau dacă incendiul i-a surprins în interiorul acestuia, sub dărîmăturile lui. Pe osemintele care le-am avut la dispoziție nu se observă leziuni și urme de violență care să fi putut determina moartea, iar fisurile și fracturile pe care le prezintă craniile puteau fi provocate, deopotrivă, prin lovire ca și prin prăbușirea bordeiului, sau prin presiunea straturilor care au determinat o deformare vizibilă a calotei și a masivului facial la unul din cranii (M 2).

Am insistat asupra acestui aspect, deoarece în mod reflex poziția de apărare, în caz de incendiu, este decubitul ventral, și copiii sînt protejați de adulți chiar cu corpul lor. Ori, scheletele din bordeiul nr. 177 se aflau separate unele de altele și două dintre ele, cel puțin, erau culcate pe

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

spate, cu braţele şi antrebaţele întinse, fără să-şi acopere măcar faţa cu mîinile de dogoarea focului.

În cele ce urmează ne vom rezuma, în funcţie de posibilităţile de studiu pe care ni le oferă materialul, la o analiză şi caracterizare individuală a celor şapte persoane şi vom încerca să desprindem, pe baza unor caractere morfologice şi metrice (de mărime şi de formă), gradul de asemănare şi de deosebire între ele şi raportul de poziţie al lor în structura famililei.

M1. Osemintele au aparţinut unui bărbat matur în vîrstă de aproximativ 45 de ani, de înălţime submijlocie (162,5 cm Breitinger şi 163,2 cm Manouvrier), calculată pe baza femurelor.

Craniul, de formă ovoidă alungită în norma verticală, estimat dolicocran (8 :1 este = 72,5), are o calotă lungă (1 = 193 mm), îngustă (8 = = 140 mm ? ?) mijlociu de înaltă (20 = 115 mm ?) valori care o caracterizează ca ortocrană (20 :1 = 59,6) şi metriocrană (20 : 8 = 82,1) cu o frunte de dimensiuni mijlocii (9 = 98 mm) şi îngustă (10 = 115 mm) eurimetopă (9 :8 = 70,0 ?) intermediară (9 :10 = 85,2) şi ortometopă (29 :26 = 89,5). Parietalul este plat (30 :27 = 92,5), iar occipitalul, nemăsurabil, este bombat şi prezintă o schiţă de „chignon". Mastoidele sînt mici, ascuţite.

Înălţimea totală şi cea superioară a feţei sînt mici spre mijlocii (47 = 116 mm şi 48 = 68 mm). Orbitele rotunjite, mijlociu de late (51 = 40 mm ? ?) şi înalte (52 = 37 mm) sînt hipsiconche (52 : 51 = 92,5 ?). Nasul, de dimensiuni mijlocii (55 = 50 mm şi 54 = 25 mm), este mezorin (54 :55 = 50,0). Oasele nazale sînt late, tip 3—4, carena arcuită, terminaţia acvilină. Apertura piriformă de tip antropin, cu sulcus şi spină nazală de grad 3. Mandibula cu gonioane în formă de S, are corpul scund ($69_{(1)}$ = = 31 mm) şi îngust ($69_{(3)}$ = 13 mm), cu o ramură verticală de înălţime şi lăţime mijlocie (70 = 57 mm, 71a = 33 mm şi 71a : 70 = 58,9); arcadă dentară de formă upsiloidă şi o bărbie rotunjită cu tubercul mentonier proeminent, situat jos.

La nivelul craniului reţinem următoarele caractere mai deosebite : o leziune traumatică veche pe sutura sagitală în apropierea regiunii bregmatice; oase suturale în sutura lambdoidă, bilateral, în vecinătatea lambdei; exostoze preauriculare; foramene vasculare supraorbitale multiple bilateral (cîte două) şi un şanţ vascular la orbita dreaptă; malarul drept prezintă două orificii vasculare cu distribuţie topografică la fel ca la M7. Regiunea nazoglabelară proeminentă, cu celule sinuzale mari, dezvoltate în porţiunea medială; oasele nazale prezintă cîte un por vascular bilateral; uşoară schiţă de torus palatin, fosă canină ştearsă; condilul mandibular stîng prezintă o mică fosetă.

Pentru scheletul postcranian notăm uşoara torsiune a humerusurilor care prezintă o culisă bicipitală adîncă, V-ul deltoidian cu ramuri foarte rugoase este deplasat pînă în treimea inferioară. Toate inserţiile foarte puternice bilateral, cu un accent mai deosebit în dreapta.

Femurele, aplatizate, hiperplatimere (67,7 şi 63,6) cu pilastru slab (100 şi 104) prezintă o schiţă de trochanter III bine reliefat, sculptat funcţional, şi o trifurcare a inserţiei vaştilor, cu rugozităţi foarte puternice. Tibiile, fragmentare, prezintă cîte o faţetă articulară suplimentară pe marginea antero-inferioară, căreia îi corespunde şi o prelungire articu-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

lară pe colul astragalului, mai pregnant în articulația tibioastragaliană dreaptă. Tibia stîngă, singura măsurabilă, este mezocnemică (65,6).

Mai notăm încă spina bifida și spondilo-listezis la nivelul vertebrei a 5-a lombară.

M 2. Osemintele au aparținut unui bărbat adult sub 30 de ani, cu o talie mică (circa 154 cm) calculată pe baza humerusului.

Craniul de formă ovoid-sfenoidă este mezo-brahicran (8 :1 = 79,57) cu o calotă de lungime mijlocie (1 = 186 mm), îngustă spre mijloc ie (8 = 148 mm?) și înaltă (20 = 123 mm), hipsicrană (20 : 1 = 66,1) și metriocrană (20 :8 = 83,1), cu o frunte de dimensiuni mijlocii (9 = 98 și 10 = 125 mm) bombată (9 :10 = 78,4) metriometopă (9 : 8 = 66,2) și ortometopă (29 : 26 = 87,7) cu o glabelă de gradul 2 — 3 (Broca).

Parietalul este plat (30 :27 = 91,7) și occipitalul de lățime mijlocie (12 :8 = 74,2) cu curbura marcată (31 :28 = 82,3).

Fața, de dimensiuni mijlocii (47 = 118 și 48 = 72 mm) este îngustă (45 = 125 mm?) leptenă (48 :45 = 57,6) și leptoprosopă (47 :45 = 94,4?).

Orbitele, de lățime și înălțime medie, sînt mezoconche (52 : 51 = =77,5 stînga și 82,5 dreapta) de formă ovală rotunjită. Nasul, de dimensiuni mijlocii, este leptorin (54 :55 = 45,1) cu nazale de tip 3 și terminație ușor arcuită. Apertura piriformă de tip antropin și spina de gradul 3. Un fragment de mandibulă prezintă o ramură orizontală relativ robustă ($69_{(1)}$ = 30 mm și $69_{(3)}$ = 14 mm) și o ramură verticală mai scundă și mai lată decît la M 1. (70 = 53 mm, 71_a = 36 mm), 71_a : 70 = 66,0.

Primul molar superior drept și al doilea molar inferior drept, prezintă carii penetrante de gradul 3. Mai notăm dezvoltarea slabă spre mijlocie a foselor canine și incizura submalară ștearsă ; hiperostoze preauriculare ; oase suturale în traiectul suturei lambdoide stîngi ; orificii vasculare multiple pe marginea superioară a orbitei, pe malar și pe apofiza frontală a maxilarului superior ; por vascular (cîte unul) pe oasele nazale.

Scheletul postcranian foarte fragmentar, prezintă o ușoară torsiune a humerusului stîng, o culisă bicipitală adîncă și V-ul deltoidian deplasat în jos, cu ramurile rugoase. Fragmentele de radius și cubitus au creste interosoase și reliefuri de inserție musculară foarte bine dezvoltate. Pe un fragment de femur linia aspră este rugoasă și prezintă o bifurcare a inserției vaștilor, foarte bine reliefată în zona subtrochanteriană care este eurimeră (87,1).

M 3. Ne-au parvenit pentru studiu doar cîteva fragmente craniene (frontal, parietal, occipital, stînca temporală) prima vertebră sacrală, un fragment de coxal și extremitățile proximale ale celor două femure, toate incinerate, de culoare neagră, lucioasă. Grosimea fragmentelor craniene (2,6 mm — 3,2 mm frontal și parietal și 4,5 pînă la 5,2 și 5,7 mm în regiunea eminenței cruciforme a occipitalului), coroborate cu dimensiunile și dezvoltarea fragmentelor de femur și comparate și cu oasele omoloage ale lui M 6, care prezintă și un fragment de mandibulă cu dinții în stadii diferite de erupție, permit estimarea vîrstei lui M 3, ca fiind de aproximativ 12 ani.

În ceea ce privește sexul, nu dispunem de elemente suficiente și concludente, dar putem opina, totuși, ca probabil, pentru sexul masculin, pe baza deschiderii unghiului colodiafizar și unele dimensiuni și caractere ale fragmentului de occipital, în raport cu grupa de vîrstă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Pe un fragment de parietal se păstrează aderent, o porţiune de ţesătură carbonizată, probabil din lînă, după aspectul macroscopic, şi un alt fragment de ţesătură carbonizat de care aderă un fragment de coastă, provenind, probabil, de la îmbrăcăminte (cămaşă) lucrată din fibre fine de in.

M 4. Osemintele incinerate, de culoare neagră, au aparţinut unei femei în vîrstă de aproximativ 35—40 de ani cu o talie mijlocie (estimată 156 cm).

Din craniu s-a păstrat calota de formă ovoidă, fără regiunea glabelară, estimată mezocrană (8 :1 = 77,7) lungă (1 = 184 mm??) de lăţime mijlocie spre îngustă (8 = 143 mm) şi scundă (20 = 115 mm) ortocrană şi tapeinocrană (20 :1 = 59,8 şi 20 :8 = 76,9).

Fruntea este arcuită, parietalul plat (29 :27 = 91,7) occipitalul mijlociu de lat (12 :8 = 75,5) cu curbură pronunţată (31 :28 = 82,5) şi relieful planului nucal bine dezvoltat. În traiectul structurii lambdoide stîngi sînt prezente două oase suturale.

Din scheletul postcranian notăm un fragment de femur drept cu pilastru slab (100), hiperplatimer (64,5), cu musculatură bine dezvoltată, exprimată de bifurcarea şi amplitudinea inserţiilor vaştilor. Un fragment din tibia stîngă prezintă pe faţa anteroinferioară o faţetă articulară suplimentară pentru articulaţia tibio-astragaliană, căreia îi corespunde o prelungire articulară pe colul astragalului.

În interiorul calotei s-a descoperit jumătatea stîngă a creerului mare, ratatinată şi carbonizată, păstrînd foarte bine desenul circonvoluţiunilor, atît pe faţa externă cît şi pe cea internă. Dimensiunile sînt: 134 mm lungime, 77,5 mm înălţime, 32,5 mm grosime, iar greutatea este de 73 de grame. Capacitatea craniană (estimată) este de 1 381, 77 cm^3.

M 5. Osemintele au aparţinut unei femei în vîrstă de 14—15 ani (premolarul al doilea şi al doilea molar permanent nu au ajuns la planul ocluzal).

Calota de formă ovoidă, de lungime mijlocie (1 = 175 mm), îngustă (8 = 135 mm) foarte joasă (20 = 100 mm) este mezocrană (8 :1 = = 77,1) camecrană, la limita superioară (20 :1 = 57,1) şi tapeinocrană (20 :8 = 74,1). Fruntea este de dimensiuni mijlocii (9 = 93 şi 10 = = 120 mm) bombată (9 :10 = 77,5), metriometopă la limita superioară (9 :8 = 68,9) şi ortometopă (29 :26 = 83, 8), cu relief glabelar slab (gradul 1—2). Parietalul este plat (27 :30 = 92,7) iar occipitalul bombat.

Faţa este îngustă (estimată) şi scundă (47 = 103 şi 48 = 59 mm). Orbitele rotunjite, înguste (51 = 36 mm) şi înalte (52 = 35 mm) sînt hipsiconche (52 :51 = 94,6). Nasul foarte scurt (55=43 mm) şi îngust (54=22 mm) este camerin (54 :55 = 51,16). Apertura piriformă de tip antropin, spina nazală de gradul 3. Fosele canine adînci, (de gradul 3) uşor prognatism şi prodenţie. Molarul 1 inferior stîng şi cel superior drept eliminaţi intravitam în urma unui abces; carie de colet la molarul 1 superior stîng şi molarul 2 superior drept. Maxilarul superior prezintă o schiţă de torus palatin iar fragmentul de mandibulă un foramen mentale dublu la nivelul ramurii drepte. Mai notăm prezenţa unor exostoze preauriculare, oase suturale în traiectul suturii lambdoide stîngi, pori

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

vasculari pe oasele nazale și orificii vasculare multiple pe apofiza frontală a maxilarului superior.

M 6. Osemintele au aparținut unui copil în vîrstă de circa 10—11 ani (caninul stîng, premolarul al 2-lea și al 2-lea molar permanenți sînt incluși, fiind prezenți în alveolele arcadei mandibulare, doar primul molar permanent și al doilea molar decidual.

Calota este lungă (1 = 180 mm) și îngustă (estimată), de formă ovoid-alungită și dolicocrană (estimată). Fruntea este camemetopă (29 :26 = 92,0), parietalul plat (30 :27 = 91,8) și occipitalul slab arcuit (31 : 28 = = 87,0).

Notăm absența totală a ramurii stîngi a suturii lambdoide. Reținatenția și următoarele caractere : conformația regiunii nazoglabelare este asemănătoare cu cea a lui M 1 ; orificiile vasculare multiple de pe molar au aceeași topografie ca la M 1 ; conformația regiunii mentoniere, cu tubercul mentonier median, proeminent și jos situat, este de o asemănare izbitoare cu M 1. Menționăm și prezența unui fragment de femur stîng, extremitatea proximală fără capul femural, desprins de col la nivelul cartilajului de creștere.

M 7. Osemintele au aparținut unui copil în vîrstă de aproximativ 2 ani, judecînd după gradul de dezvoltare și formare a rădăcinilor dinților și erupția lor.

În privința sexului, după metoda de determinare propusă de Gaillard (2) pe coxalul fragmentar, osemintele ar putea să fi aparținut, foarte probabil, unui băiat.

Craniul are o formă ovoidă, asemănătoare cu M 5, este mezocran (1 = 169 mm, 8 = 130 mm și 8 :1 = 76,9), fruntea este bombată, ortometopă (29 :26 = 81,7), parietalul este plat (29 :27 = 92,2) și occipitalul arcuit (31 :28 = 83,0), toate de aceeași formă ca la M 5.

Apertura piriformă ca și apofiza frontală a maxilarului superior (cu pori vasculari) este foarte asemănătoare cu M 5 și, deși M 7 este de numai 2 ani, prezintă hiperostoze preauriculare bilateral, cu aceeași topografie ca și la M 5.

Pe baza datelor individuale consemnate mai sus, procedînd și la analiza diferenței medii a caracterelor de mărime și de formă (DD propus de Czeckanowski (3)) și pe baza unui număr de caractere nemetrice care se pare că se transmit ereditar intragrupal și intrafamilial (4), rezultă că M 2 diferă de ceilalți indivizi, prin unele caractere ca : mezo-brahicranie și hipsicranie, nasul leptorin și orbitele mai scunde, mezoconche (DD = = 5,2 față de M 1 și 5,5 față de M 5), fosele canine slab dezvoltate, incizura submalară ștearsă și femurele eurimere. Prin alte caractere însă, nu se deosebește. Astfel, prezența oaselor suturale în traiectul suturii lambdoide stîngi, hiperostozele preauriculare, orificiile vasculare multiple pe marginea superioară a orbitei, pe malar și pe apofiza frontală a maxilarului superior, și prezența unor pori vasculari pe oasele nazale, constituie caractere comune cu ceilalți indivizi.

Nota comună a celorlalte schelete este forma calotei în norma verticală, orbitele înalte, hipsiconche, nasul mezocamerin sau camerin, regiunea nazo-glabelară analogă la M 1 și M 6, prezența oaselor suturale în sectorul stîng al suturii lambdoide, hiperostozele preauriculare, orificiile vasculare menționate, hiperplatimeria și prezența unor fațete articulare

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

suplimentare pe marginea antero-inferioară a tibiei (diferența mare între dimensiunile calotelor M 4 și M 5 : DD =7,6 poate fi atribuită diferenței de vîrstă între cei doi subiecți ; conformativ, însă, calotele sînt foarte asemănătoare : DD = 1,77).

Ținînd seama de grupa de vîrstă și de sex a celor șapte indivizi ca și de caracterele comune sau divergente dintre unii din ei (M 2), putem considera că avem de-a face foarte probabil, cu membrii unei familii. Structura acestei familii pare să fi fost următoarea : M 1 tatăl, M 4 mama, M 5, M3 și M6 copiii. E posibil ca și M 7 să fi fost tot copilul lor. În mod excepțional M 7 ar fi putut fi copilul lui M 5. Deși M5 are numai 14—15 ani, iar M 7 aproximativ 2 ani, un grup de caractere frapante pe care le-am menționat la cracterizarea individuală ne îndreptățesc să punem în discuție și această alternativă, cu toate că M 5 și M7 puteau fi tot atît de bine și frați. Prezența în aceeași familie a lui M2, bărbat în jur de 30 de ani, deci în imposibilitate de a fi fost fiul femeii ae aproximativ 35— —40 ani (M 4) și diferit de ceilalți prin cîteva caractere semnalate mai sus, poate veni în sprijinul ipotezei că M 7 era copilul lui M5 (în cazul acesta M 2 ar fi fost tatăl).

Totodată, celelalte caractere mai numeroase și comune la toți indivizii, inclusiv M 2, par să indice că nu sînt caractere strict intrafamiliale ci și intragrupale.

În încheiere, ținem să subliniem interesul deosebit al descoperirii făcute în bordeiul nr. 177 de la Dinogeția pentru faptul că ne-a permis să cunoaștem dimensiunile și structura unei familii din prima jumătate a secolului XI. Compusă din șapte persoane ce locuiau într-un spațiu restrîns de 3×4 m, ea nu putea să aparțină decît populației locale care, cel puțin în cazul analizat de noi, prezenta o structură antropologică omogenă, neamestecată cu alte grupe de populații cum va fi cazul mai tîrziu (5), dovadă lipsa unor caractere obișnuit întîlnite la elementele migratoare care au atacat în repetate rînduri așezarea, timp de aproape două secole.

LA CARACTÉRISATION ANTHROPOLOGIQUE D'UNE FAMILLE DE LA PREMIÈRE MOITIÉ DU XIe SIÈCLE À DINOGETIA

RÉSUMÉ

Il s'agit de 7 habitants d'une hutte incendiée (N 177) tués par le feu et des débris de leur habitation.

L'intérêt tout particulier de cette découverte concerne la dimension et la structure possible d'une famille autochtone de la première moitié du XIe siècle à Dinogeția (Garvăn), à savoir : les parents, le père âgé de 45 ans, la mère de 35—40 ans et leurs enfants, une fille de 14—15 ans, un garçon de 12 ans, un autre de 10—11 ans et le plus petit de 2 ans qui pourrait être soit le petit frère, soit l'enfant de la jeune femme de 14—15 ans, étant donné leur fort degré de ressemblance. Le père de l'enfant et le mari de la jeune femme est âgé de 30 ans.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

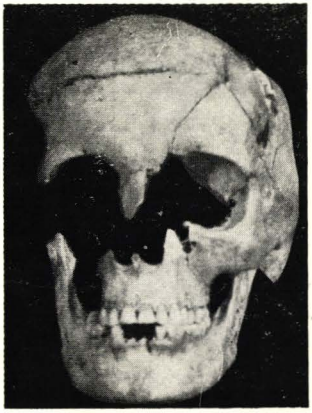

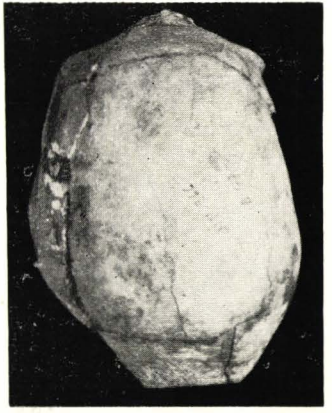
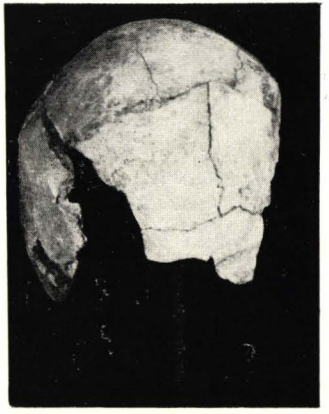

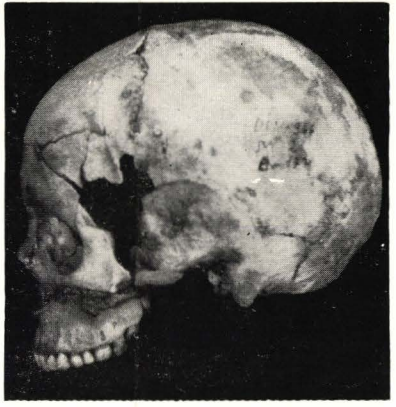
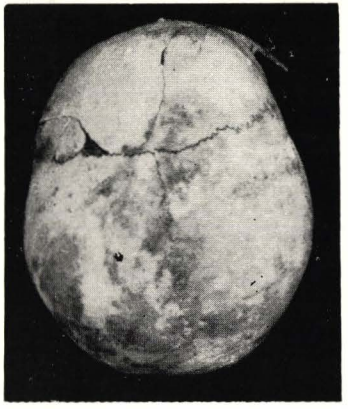

Craniile M1, M2

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

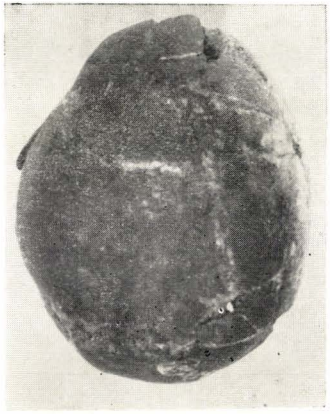

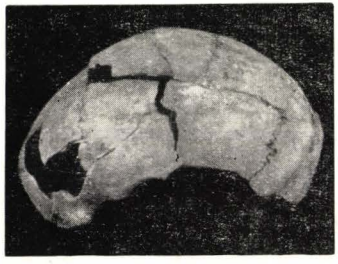

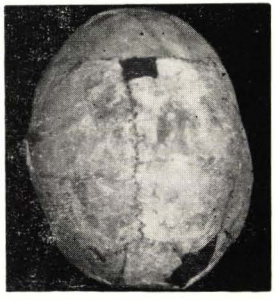

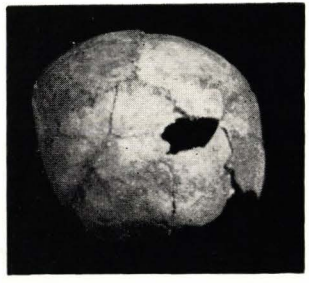

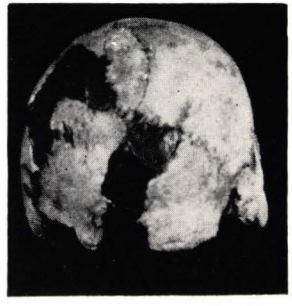

Craniile M. V, M. VI și M.

https://biblioteca-digitala.ro/ https://www.antropologia.ro

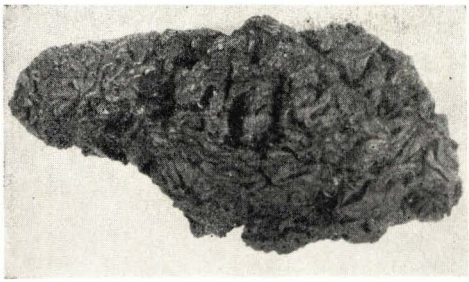
1

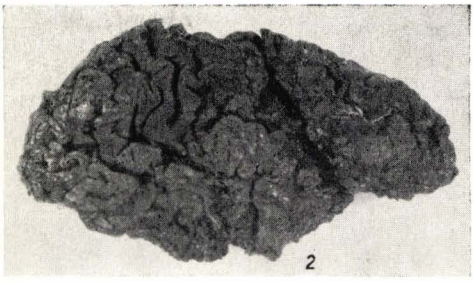
2

3

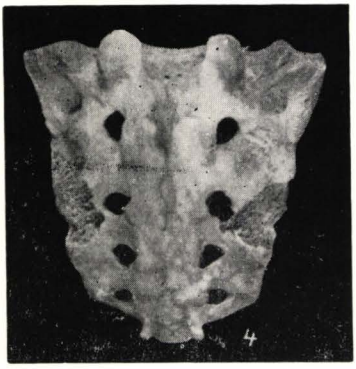
4

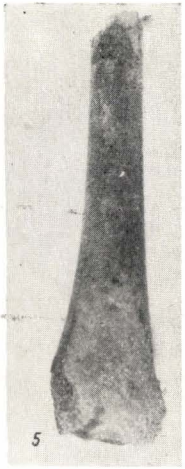
5

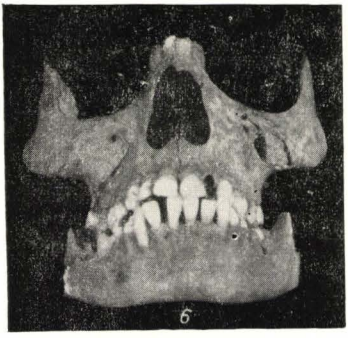
6

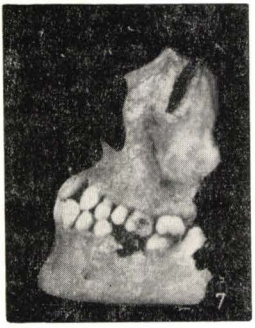
7

10

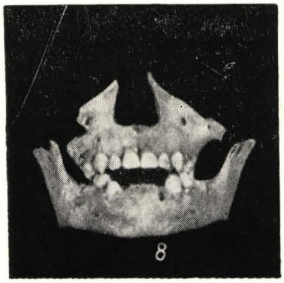
8

9

11

1 și 2, encefal incarbonizat aparținînd craniului M_4; 3 și 5, femure cu trifurcarea inserțiilor vaștilor și tibii cu fațete articulare suplimentare pe marginea anteroinferioară; 4, sacru cu spina bifida; 6 și 7, masivul facial al lui M_5 văzut comparativ cu M_7 (8 și 9); 10 și 11, resturi de țesături incarbonizate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. Barnea Ion, Dinogeția, ed. II 1969, Edit meridiane, pg. 32
2. Gaillard J., *Détérmination sexuelle d'un os coxal fragmentaire*, Bull. et Mém. Soc. d'Anthropol., Paris, XI-ème série, **I**, *2*, 255–267.
3. Czeckanowski J., „Coefficient of Racial Likeness" und „Durchschnittliche Differenz". Anthrop. Anz. 1932 **IX**, 227–250.
4. Kellock W. L. and Parsons P. A., *Variation of Minor Non-Metrical Cranial Variants in Australia Aborigines*, Am. Journal of Phys. Anthropol., 1970, **32**, *3*, 409 – 421.
5. Maximilan C., *Considerații antropologice asupra populației prefeudale de la Dinogeția (secolul X–XII)*, Probleme de antropologie, 1959, *4*, 105–129.

Centrul de cercetări antropologice
București

Primit în redacție la 1 februarie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

NOTĂ ASUPRA RESTURILOR DE FAUNĂ DESCOPERITE ÎN BORDEIUL 177 DE LA DINOGEȚIA

DE

UDRESCU ȘT. MIRCEA

59 : 572

Materialul care face obiectul notei de față provine dintr-un bordei incendiat de la Dinogeția. Menționăm că resturile de faună au sosit amestecate cu scheletele umane trimise pentru studiu, deci se poate presupune că s-au găsit răspîndite pe podeaua bordeiului, în zone apropiate.

Materialul faunistic este redus ca număr și fragmentat : s-au identificat 18 piese, dintre care numai cinci sînt întregi sau aproape întregi. Secțiunile de spargere sînt cel mai adesea neregulate, iar la două dintre fragmente se remarcă urme de retezare cu obiecte tăioase. Avînd în vedere această stare a lucrurilor, nu trebuie să ne surprindă faptul că nu s-au găsit piese dimensionabile, în afară de un atlas de *Bos* (lung. mx. = 95, lung. cr. — caud. = 81, lat. mx. = 150,5, lat. supr. cran. = 99, lat. supr. caud. = 94, lung. arc. ventr. = 45).

Culoarea fragmentelor osoase variază de la galben deschis pînă la maroniu. Semnalăm că o parte dintre resturile scheletice descoperite în bordeiul menționat prezintă urme de ardere, de la ușoare atingeri ale flăcărilor pînă la carbonizări aproape totale, ca în cazul fragmentului de coxal de *Equus*.

Au fost identificate aproape în exclusivitate resturi aparținînd unor specii domestice, cu excepția unui fragment de maxilă stîngă cu P^2 de *Cervus*. Cele mai multe piese aparțin ovicaprinelor. Sînt reprezentate în general aproape toate părțile scheletice, ceea ce nu permite aprecieri privind o predilecție în alegerea unora dintre ele.

Prezența unui material atît de sărac exclude aproape complet comparațiile cu alte stațiuni din faze cronologice apropiate.

Situația oarecum specială a acestui bordei incendiat ne permite să precizăm că cel puțin în momentul declanșării incendiului în interiorul său nu se aflau animale, pentru că altfel ar fi apărut măcar un schelet întreg.

ST. CERC. ANTROPOL., 1971, T. 8, NR. 1, P. 21–23

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Compararea cu datele rezultate din prelucrarea resturilor de faună mult mai bogate, provenite din aceeaşi staţiune, ne permite constatarea că speciile identificate de noi sînt dintre cele care au apărut cel mai frecvent în perioada pe care se întinde existenţa acestei staţiuni.

În măsura în care este posibil să mergem mai departe cu observaţiile, se cuvine să remarcăm că un atare raport între speciile domestice (între

Tabelul nr. 1

Repartiţia procentuală şi pe număr minim de indivizi a fragmentelor osoase descoperite în bordeiul 177 de la Dinogeţia

Specia	Nr. de piese	%	N. M. I.
Bos taurus	3	16,65	1
Ovicaprinae	7	38,95	3
Sus domesticus	2	11,10	1
Equus caballus	4	22,20	1
Cervus elaphus	1	5,55	1
Pisces	1	5,55	1

care ovicaprinele sînt predominante) şi cele sălbatice indică o perioadă de linişte în existenţa acestei staţiuni, atunci cînd preocupările casnice aveau pondere mai mare. Menţionăm acest fapt deoarece de-a lungul funcţionării aşezării de la Dinogeţia studiul materialului faunistic, pe serii suficiente statistic, arată că „în cadrul aşezării din sec. al X-lea, oasele de animale sălbatice sînt mai rare în raport cu cele de animale domestice. În schimb, în aşezarea din secolele XI—XII numărul oaselor de animale sălbatice este mai mare în raport cu cel al oaselor de animale domestice decît a fost în perioada precedentă" (1) Această modificare a raportului dintre resturile osoase ale speciilor domestice şi sălbatice o putem interpreta ca reflectînd probabil o schimbare ocupaţională pe care o putem pune în legătură cu condiţiile social-istorice de dezvoltare a comunităţii, care, în urma valurilor repetate de incursiuni ale popoarelor migratoare, se vede tulburată în ocupaţia sa fundamentală : creşterea animalelor şi agricultura.

În consecinţă, pentru nevoile de hrană ale colectivităţii sînt siliţi să recurgă probabil mai mult la vînătoare şi pescuit.

NOTE CONCERNANT LES RESTES DE FAUNE DÉCOUVERTS DANS LA HUTTE N°177 DE DINOGEŢIA.

RÉSUMÉ

Nous présentons les données résultées de l'étude des restes de faune découverts dans une hutte incendiée — N°177 — de Dinogeţia. Les matériaux sont fragmentés et en nombre réduit — 18 fragments déter-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

minés. De la comparaison avec les données résultées de l'étude des restes fauniques provenant du même établissement il résulte que les espèces identifiées par nous ont apparu plus fréquemment dans la période du commencement de cet établissement. Vers la fin de son existence — XIe — XIIe siècles — intervient un changement ocuppationnel reflété par l'augmentation de la proportion des restes des espèces sauvages par rapport aux restes des espèces domestiques, changement survenu à la suite des attaques répétées des peuples migrateurs qui ont déterminé l'extinction de l'établissement.

BIBLIOGRAFIE

1. ȘTEFAN Gh., și COLAB., *Dinogeția*, Edit. Academiei, București, 1967, p. 409.

Centrul de cercetări antropologice
București

Primit în redacție la 1 februarie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ANTROPOLOGIA BIOCHIMICĂ

DE

C. C. VELLUDA

572 :577.1

Cercetarea antropologică a început prin a se folosi de observații personale, vagi și neprecise. Aspectele morfologice, cu deosebiri aparente între indivizi și grupări de indivizi, au făcut să apară, între altele, împărțirea în rasele albă, neagră, și galbenă. Crearea unor tehnici apropiate au permis cercetări obiective, efectuate și ele, la început, strict în domeniul *morfologic*. Antropometria, metodă larg utilizată în ultimul secol, a adus și aduce încă reale servicii antropologiei, dar (chiar completată cu observații calitative ale caracterelor somatice) nu poate fi considerată ca o metodă suficientă pentru a rezolva problemele caracterizării biologice ale unei populații sau ale unui individ. Cercetarea parametrilor *fiziologici* a început mai tîrziu. Menționăm că încă din 1937 la Cluj s-au susținut unele teze de doctorat în acest domeniu, legate de aspectele constituționale (capacitatea vitală și ritmul respirator, T. Agîrbiceanu ; ph-ul urinar, O. Taga ; formula leucocitară, Gh. Bob) ori s-au efectuat unele cercetări complexe (Gr. Benetato). Ulterior, Șt.-M. Milcu și colab. au adîncit unele aspecte ale relațiilor dintre constituție și profilul endocrin.

În aceeași epocă, s-a răspîndit ca metodă de lucru devenită azi curentă în antropologie, determinarea grupelor sanguine. Cercetările serologice au dus la stabilirea unui „indice biologic — biochimic", pornind de la frecvențele cu care întîlnim grupele „clasice" A, B, O. La noi în țară, S. Manuilă, P. Râmneanțu, Gh. Popovici, V. Papilian, C. Velluda, V. Preda (Cluj), Fr. Rainer, M. Dumitrescu (București), E. Ionescu și O. Necrasov (Iași) au cules date valoroase care arată că, în populațiile cercetate, indicele sanguin crește de la valorile 1—1, 6—2, 2 în sud-est și la șes, pînă la 3—4 în Transilvania și în regiunile de munte. Unele observații de laborator ale lui V. Papilian, V. Preda, I. G. Rusu au pus însă la îndoială absoluta constanță a apartenenței la un grup sanguin, problemă care ar trebui reluată.

Cercetarea grupelor sanguine o considerăm însă numai ca un prim pas în edificarea unei antropologii *biochimice*. Considerăm că cercetarea

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

antropologică a caracterelor umane trebuie să țină seama de complexa corelație dintre ereditate și mediu, de influențele modificatoare ale mediului.

Condițiile de adaptare și asimilare a factorilor de mediu după cum se știe cer un complex de verigi care se înlănțuiesc unele cu altele. Odată constituite aceste verigi, ele se mențin numai în condițiile unui mediu care oferă o constantă, pentru ca verigile metabolice nou-formate să se consolideze, să persiste, să se perpetueze. Perpetuarea e deci legată de condițiile mediului care le-a dat naștere. Modificările mediului, dacă nu sînt mari și îndelungate, vor fi capabile să influențeze mult mai greu verigile complexe mai vechi și bine consolidate, iar ceea ce poate eventual influența se produce lent fără a le putea sesiza ușor. În funcție de persistența unui mediu schimbat factorii cei mai nou apăruți, deci cei mai slab consolidați, vor suferi mai rapid influența acestui mediu nou schimbat, deviindu-l într-o anumită direcție. În acest sens, influența mediului se face în special simțită asupra factorilor care încă nu și-au creat legături și interrelații suficient consolidate, și deci stabile, adică asupra factorilor care mai pot fi încă zdruncinați și susceptibili de modificări. Din acest punct de vedere factorii morfologici, ca talia, forma capului, mărimea diferitelor diametre cranio-faciale, culoarea pielii, a ochilor și părului cu tipul lor morfologic și rasial, fiind caractere mai vechi și bine consolidate, vor fi mult mai greu influențate. Apariția ulterioară a brahicefaliei față de dolicocefalia mai veche ca și a altor caractere tot așa de vechi arată greutatea în a sesiza astfel de modificări influențate de mediu. Unele cercetări antropologice au evidențiat totuși o serie de diferențe de creștere (talia, capacitatea craniană) în rîndul aceleiași populații, după un anumit interval de timp.

O serie de cercetători francezi au constatat, mai ales în regiunea Auvergne, o creștere semnificativă a taliei actuale la populația respectivă comparativ cu datele reținute asupra populației medievale din această regiune. De altfel și O. Necrasov cu colaboratorii constată o oarecare creștere la populația țării Dornei, la un interval relativ scurt (25 de ani). Se pare că în general talia e în creștere. În același sens și capacitatea craniană crește. Unele statistici comparative între craniile actuale și cele medievale și mai vechi, făcute în Franța, ne arată așa cum ne informează Wilhelm Leche că ea a crescut evident.

De unde la începutul neoliticului populația franceză avea o capacitate medie de 1 300 — 1 400 cm^3, azi 47,7% din această populație depășesc 1 500 — 1 600 cm^3. Sub 1 200 cm^3 găsim 17% în neolitic și 20,8% sub 1 300, ceea ce nu întîlnim azi la nici unul din craniile moderne. La parizieni, de exemplu, găsim azi 5,3% cranii cu o capacitate de 1700 — 1 800 cm^3. Cui s-ar putea datora ele decît mediului? În acest fel, fără a minimaliza stabilitatea ereditară a formelor studiate în antropologie, nu le putem totuși considera ca imuabile. Factorii de mediu prin acțiunea lor necontenită, prin schimbările uneori brusce, alteori lente dar prelungite nu mențin decît o stabilitate relativă. Altfel nu s-ar produce evoluție.

În antropologie nu ne putem de aceea rezuma numai la cercetarea morfologicului prin antropometrie, ci trebuie să cercetăm și alți factori și în primul rînd pe cei fiziologici, biochimici, endocrinologici ș. a., care pot influența morfologicul.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Factorul de mediu în anumite condiţii de existenţă a acestuia poate influenţa mai uşor elementele biochimice ale unui organism. Dintre aceştia, proteidele, elementele sanguine, unii principii endocrini, unii ioni ne pot permite pe baze statistice să sesizăm diferenţele existente ale acestora în populaţii supuse la factori diferiţi de mediu (altitudine, presiune, umezeală, factorii alimentari, temperatură etc.).

Putem desconsidera biotipurile legate evident de anumite constituţii biochimice, ca cele endocrine mai uşor sesizabile şi care atrag după sine modificări morfologice tipice? Determinarea unor factori biochimici la aceştia arată clar o serie de devieri a acestora, evidenţiind astfel corelaţia dintre formă, funcţie, constituţie, biotip şi metabolism. Astfel de diferenţe biochimice au fost constatate chiar şi la gemenii univitelini. De aceea trebuie să considerăm omul cu caracterele sale morfologice şi tipologice actuale ca un produs al mediului în anumite condiţii date. În mediu trebuie să includem, firește, şi mediul social.

Societatea constituie pentru om sursa unor factori de influenţă necunoscută animalelor. Inteligenţa sa a influenţat şi a schimbat în mare parte cursul evenimentelor defavorabile lui. Prin aceasta şi-a creat un mediu aparte, în mare altfel de cel oferit de natură. În aceste condiţii asupra omului îşi exercită influenţa pe de o parte factorii ereditari, factorii de mediu naturali, factorii de mediu modificat de el, iar pe de altă parte factorii sociali care îl influenţează în comportamentul lui, şi care nu sînt identici în sînul unei populaţii. Aceasta a făcut ca preocupările antropologice să se îndrepte şi spre cercetarea sociologică.

Colaborarea cu sociologii devine indispensabilă. Ancheta antropologică a prof. Rainer a fost efectuată în cadrul şcolii sociologice de la Bucureşti (D. Gusti), iar mai recent Şt.-M. Milcu în cercetările antropologice complexe asupra populaţiei satului Bătrîna şi Clopotiva a avut colaborarea a doi sociologi (Th. Herseni şi V. Caramelea). Actualmente, Centrul de cercetări antropologice de la Bucureşti are un sector de Antropologie socială şi culturală.

Constituţia biochimică pare a fi factorul cel mai susceptibil de a fi influenţat de condiţiile de mediu şi cel mai abordabil într-o astfel de cercetare. Hill şi Treverov, studiind mulţi indivizi normali, găsesc mari oscilaţii în ceea ce priveşte concentraţia albuminelor, a globulinelor, fibrinogenului, pînă la 500%. Din aceste cercetări reiese de asemenea că, electroforetic, repartizarea proteinelor este diferită la fiecare om; respectiv, deci fiecare individ ar avea o particularitate a proteinelor sale sanguine. Antropologia biochimică prin studierea electroforetică a sîngelui ar putea trage multe foloase. Aceste constatări care se multiplică prin cercetări mai noi cuprinzînd şi alţi factori sanguini au pus în ultimul timp tot mai insistent problema existenţei unei individualităţi biochimice a omului, căci, aşa cum spunea J. B. S. Haldane, „our final theory of evolution will see it largely as a biochemical process".

Antropologiei biochimice îi revine sarcina de a stabili comparativ caracterele morfologice caracteristice fiecărei grupe de populaţie în funcţie de mediul său biologic şi social.

R. Williams, într-o lucrare apărută sub titlul *Individualitatea biochimică*, relatează în acest sens date statistice privind diferiţi factori sanguini şi umorali studiaţi, ca: grupa sanguină, proteinele sanguine, acetil-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

colina, histamina, aminoacizii, vitaminele. Din toate acestea reiese o mare variabilitate individuală. Desigur că aceşti factori cercetaţi se găsesc în funcţiune pe de o parte de factorii genetici, iar pe de altă parte de cei de mediu. O cercetare de antropologie biochimică în acest sens ar evidenţia mai bine contribuţia mediului în determinarea lor.

St.-M. Milcu şi H. Dumitrescu în cercetările lor în satul Bătrîna asupra valorii glicemiei, a eliminării calciului, a colesterolemiei au arătat că valorile cercetate se situează la limita inferioară a normalului la nivelul altitudinii de 900 — 1 100 m, pe cînd mai jos la 500 m, la limite superioare ale acestora. În acest sens Heuse studiind glicemia şi colesterolemia la rasele albă, neagră şi galbenă găseşte diferenţe semnificative.

Mediul determină schimbări biochimice intime, care la rîndul lor vor influenţa şi determina caracterele morfologice ale tipurilor antropologice.

Plecînd de la aceste consideraţii, cercetările de antropologie biochimică pe grupe de oameni care se găsesc în anumite condiţii asemănătoare ne pot înfăţişa curbe de valori semnificative. Ele totuşi nu trebuie absolutizate, ci coordonate cu celelalte date antropometrice, sociale, istorice. S-ar trece prin aceasta de la cercetarea pur statistică, care doar înregistrează modificări, la cea dinamică, care poate explica apariţia de variaţii în sînul unei populaţii, fixîndu-i astfel adevăratul ei caracter morfo-antropologic. Ar fi interesantă în primul rînd determinarea biochimică a unei populaţii care s-a dezvoltat mult timp în acelaşi mediu geografic, istoric, ecologic. Astfel de populaţii ne-ar oferi indicativi biochimici comparativi foarte utili într-o interpretare antropologică.

Problema care se ridică în cercetarea biochimică în antropologie este cea a alegerii factorilor biochimici ce vor fi cercetaţi. Care din aceştia sînt cei mai indicaţi? Fosfaţii organici? Iodul seric? Cuprul? Aminoacizii? Calciul? Azotul sanguin? Acizii nucleici? În lipsă de cercetări suficiente aceştia nu pot fi încă real apreciaţi. Variaţiile mari s-au constatat pe acelaşi individ în unele produse cercetate (sînge, urină, salivă) în funcţie de activitatea zilnică, alimentaţie, muncă, dar concluziile nu sînt satisfăcătoare. Oricum, într-o cercetare biochimică în scop antropologic valorile care pot aduce un aport concret şi mai valoros ar fi acelea care suferă cel mai puţin influenţa preocupărilor zilnice. Dintre aceştia, mai indicaţi credem că ar fi fosfaţii, proteinele, nucleoproteidele, iodul proteic, calciul, cuprul, glicemia, lipidele. Colesterolemia ridică unele probleme, deoarece s-a constatat că prezintă oscilaţii mari la acelaşi individ, chiar la scurte intervale în funcţie nu numai de alimentaţie, dar şi de factorii nervoşi şi alţii. Cercetările lui A. Moga în judeţul Cluj găsesc şi ele aceste oscilaţii. Totuşi, Mann şi Gildea, studiind conţinutul lipid al sîngelui prin probe repetate pe acelaşi individ timp de 4 luni, a găsit la fiecare individ un procent constant. Speisy face cercetări asemănătoare asupra colesterolemiei. De altfel cercetările amintite ale lui St.-M. Milcu şi colab., în satul Bătrîna, ca şi ale altora, ca : Maria Tibera Dumitru şi colab. Tatiana Drăghicescu, Marta Ciovîrnache au indicat aceleaşi valori mai constante : glicemia, colesterolomia, calciuria, proteinele. Lista acestor determinări poate fi extinsă şi la alţi factori biochimici.

Personal cred că dintre toţi factorii, cei care interesează mai mult morfoantropologia sînt proteidele. Pe cînd glucidele contribuie în procesele biochimice mai ales ca factori energetici, proteinele constituie în primul

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

rînd baza formatoare a substanţei vii cu rol primordial în creştere şi dezvoltare, deci în raport cu morfologicul. Cercetările electroforetice despre care aminteam, cu specificul lor, constituie credem un indicator căruia trebuie să i se dea mai multă importanţă.

Cercetarea factorilor proteici în mod constant la vîrstele adulte, pozitiv în perioadele de creştere, negativ la bătrîneţe, constituie, credem, un factor mai bine sesizabil într-o cercetare antropologică. Aplicarea acestora în cercetarea corelaţiilor cu rasa, biotipul, creşterea etc. mai ales în regiunile izolate deci ferite de amestecuri sau în cele cu altitudini variabile sau cu un anumit caracter ecologic, ne-ar furniza date preţioase în antropologie.

Wetzer, studiind amplu creşterea copiilor, a apreciat starea fizică a acestora, clasificîndu-i în nouă tipuri de dezvoltare. Cercetările acestui autor arată că orice deviere de la un anumit tip se datoreşte condiţiilor biochimice individuale suferite şi de factorii de mediu respectiv. Oricît de schematică ni s-ar părea această clasificare, nu se poate nega veridicitatea unui aport biochimic variat.

La noi, Maria Cristescu şi colab. au adus un real aport acestei probleme atît de actuale. Tot aici trebuie să amintim şi procesul biochimic legat de vîrstele înaintate cercetate la noi pe baze de indici biochimici de prof. Gh. Marinescu, C. Parhon, A. Aslan, Oeriu şi colab.

Procesele biochimice legate de alte caractere studiate în antropologie, ca forma şi culoarea părului, de exemplu, au constituit de asemenea preocupările unor antropologi. S-a arătat că variabilitatea acestui caracter se găseşte în legătură cu conţinutul diferit în fier, cupru, cistină. Părul roşcat are mai mult fier, cel negru mai mult cupru, la cel alb se găsesc scăzute grupările sulfhidrice, fiind crescute sărurile de calciu. H. Dumitrescu şi colab., cercetînd diferitele valori ale părului uman, arată variabilitatea acestora în legătură cu metabolismul endogen. Cercetările sale de microchimie au constatat corelaţii între anumite calităţi ale părului şi cistină.

Unele cercetări asupra reactivităţii vasculare la sărurile de brom la un număr de muncitori albi puşi în anumite condiţii a dat un procent de reacţie de 8,62%, pe cînd în aceleaşi condiţii, la negri 15,67%. Aceste date ca şi altele indică aşadar posibilitatea depistării prin cercetări de biochimie şi unele caracteristici ale diferenţelor dintre rase. Biochimic, exemple numeroase atestă existenţa de diferenţe sau apropieri între speciile de animale pe baza unor reacţii biochimice şi imunochimice, ca reacţia de precipitare. Existenţa grupelor sanguine, care se bazează tot pe o astfel de reacţie atestă existenţa de diferenţe şi apropieri în sînul aceleiaşi specii.

Evoluţia caracterelor biochimice ereditare şi caracterelor morfoantropologice, reprezintă de fapt consecinţele acestei evoluţii, apare în ultima analiză ca un fenomen al variabilităţii biochimice care imprimă noi proprietăţi bazelor materiale ale eredităţii.

Cercetările antropologice de la noi din ţară, din ultimele decenii, conduse de Şt.-M. Milcu şi de O. Necrasov, nu neglijează nici aspectele de grup sanguin nici aspectele biochimice propriu-zise. Dintre lucrările publicate amintim pe cele ale lui Şt.-M. Milcu şi colab. privitoare la satul Bătrîna, cele ale Martei Ciovîrnache privind satul Boşorod, cele ale lui T. Drăghicescu privind satele Fundata, Şimon, Moeciu de Jos, cele ale Mariei Tibera Dumitru privind unele comune din Oltenia şi Hunedoara,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ca şi cele ale Mariei Cristescu care se ocupă de aspectele în creşterea şi dezvoltarea adolescentului.

S-au determinat valoarea glicemiei, a colesterolemiei, a calciuriei. Maria Cristescu determină şi creatinuria, ca şi valoarea 17-cetosteroizilor. Se fac de asemenea cercetări asupra haptoglobinelor de către Simona Beroniade şi colab., o problemă de actualitate care prin caracterul ei de constantă individuală este foarte promiţătoare în rezultate.

Analiza biochimică trebuie să urmărească evoluţia fiziologică a omului şi să stabilească corelaţia dintre aceasta şi morfologie. Cercetarea biochimică în acest sens are posibilitatea (mai mult ca oricare metodă) a evidenţierii legăturilor între „formă" şi „conţinut". Totodată biochimia, cu cunoştinţele ei actuale, cu metodele ei de cercetare, poate folosi în acest fel nu numai experimentul fiziologic ci şi pe cel antropologic.

Dacă studiul caracterelor biochimice nu ar necesita tehnici, unele destul de complicate, naturaliştii ar fi putut aduce multiple observaţii pentru o fundamentare ştiinţifică a evoluţiei omului. Astfel de cercetări sînt însă mai dificile, comparativ cu cele antropometrice. Trebuie de aceea aleşi, în stadiul de cercetare în care ne găsim, parametrii mai uşor de realizat şi cercetătorii biochimişti, convinşi de necesitatea şi rezultatele fructuoase ale unor astfel de investigaţii.

ANTHROPOLOGIE BIOCHIMIQUE

RÉSUMÉ

Pour l'étude dynamique des formes et des types et pour l'étude physiologique de l'individu et des populations, l'exploration à l'aide des tehniques biochimiques est indispensable. L'auteur analyse quelques contributions dues à l'endocrinologie à la biochimie des protéines plasmatiques, aux études métaboliques. L'intérêt doit se concentrer sur les indices suffisamment stables et hautement significatifs. On peut y ajouter l'étude de la réactivité aux substances pharmacodynamiques.

Institutul Medico-Farmaceutic
Cluj

Primit în redacţie la 15 aprilie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDIUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI DIN SATUL SOHODOL (CULOARUL BRAN)

I. INTRODUCERE

Centrul de cercetări antropologice din București continuă și în acest an, prin cercetări efectuate în satul Sohodol, publicarea seriei de materiale privind așezările sătești din „culoarul Branului".

Întreaga cercetare este concepută ca un studiu antropologic complex, care dezvoltă două aspecte de bază: antropologia biologică a populațiilor și antropologia socială a acelorași populații.

Concepția de constituire a eșantioanelor este aceea a mendelo-populațiilor, adică a comunităților în cadrul cărora au loc mereu încrucișări, datorită faptului că zestrea ereditară a partenerilor care se căsătoresc între ei este mai mult sau mai puțin diferită și niciodată identică.

Pentru asigurarea urmăririi în timp a acestui specific de probleme, Centrul de cercetări antropologice a luat inițiativa constituirii la Bran a unei stațiuni de supraveghere biologică a populațiilor, în cadrul căreia au fost luate încă de pe acum în evidență, pe bază de pedigriuri și pe o perioadă de 100 — 150 de ani, un număr de aproximativ 15 000 de persoane.

Menționăm că aceste cercetări de la Bran reprezintă, în același timp, și contribuția țării noastre (prin Comisia română pentru Programul biologic internațional, secția de adaptabilitate umană (I. B. P./H. A.) la rezolvarea problemei de răscruce, astăzi, în evoluția omenirii-aceea a adaptării populațiilor la cerințele societății moderne industriale.

Pentru actuala etapă de valorificare a materialelor de la Sohodol, sînt publicate în acest număr o serie de studii, care, au rolul să definească „pool"-ul genetic al populației și cadrul natural și social de dezvoltare al acesteea, după cum urmează: tipul antropologic (II), caracterele fizionomice (III, IV), pilozitatea (V), dermatoglifele (VI), serologia (VII) și antropologia socială și culturală (viața economică, cultură și personalitate) VIII.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

II. TIPUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI SATULUI SOHODOL* (SERIA ♂)

SUZANA GRINȚESCU-POP, TH. ENĂCHESCU, CRISTIANA GLAVCE și M. UDRESCU

572.54

Consecvenți procedeului utilizat în studiul populațiilor noastre de a ne referi la eșantioane garantat autohtone, stabilite pe baza cercetării spițelor de neam, și pentru studiul tipologic al populațiilor din Sohodol, eșantionul a fost alcătuit din subiecți originari din partea locului, care au trăit în acest mediu de viață de cel puțin trei generații.

Analiza trăsăturilor dimensionale, conformative și somatoscopice cefalo-faciale, constituie fundamentarea stabilirii structurii antropologice a comunității Sohodol, insistînd cu precădere asupra complexelor asociative ale caracterelor ilustrate în ansamblul lor prin metoda noastră proprie, aceea a morfogramelor taxonomice (1).

Se reține însă de la început că sîntem în prezența unei populații de statură supra-mijlocie (1670,6 mm).

CARACTERELE CALOTEI CEFALICE

Dimensiuni. În morfograma dimensiunilor (fig. 1) complexul asociativ dimensional al calotei cefalice se caracterizează prin valori situate în registrul superior; calota este deci macrodimensionată.

Nivelele valorice ale unei calote lungi, aproape de centrul categoriei (*g-op*, 189 mm), incipient late (*eu-eu*, 156,5 mm) înalte, sub centrul acestei categorii (*t-v*, 127,6 mm), dar cu o frunte manifest lată (*ft-ft*, 111,5 mm), alcătuiesc un ansamblu redat în morfogramă printr-un traseu particular în formă de „u", traseu care iese din dispoziția etajată a nivelelor valorice, frecventă pentru populațiile noastre montane.

În acest context tipologic al calotei, specificul unor calote lungi este bine susținut prin repartiția pe categorii a caracterului, deoarece se con-

* Prelucrarea statistică a fost efectuată de R. Cănciulescu și Vasilica Sîrbulescu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

stată o lipsă totală de *g-op* foarte scurte sau scurte, o repartiție paritară pentru categoriile dimensiunilor mijlocii și mari (cîte 37 %) și un important procent de calote foarte lungi (24 %). Trebuie reținut faptul că la Sohodol calotele lungi și foarte lungi realizează 62%.

Poziția valorică a lățimii calotei incipient late arată în repartiția pe categorii a acestui caracter o puternică participare a calotelor mijlocii (35,1%) pe lîngă categoria majoritară a calotelor late (48,7%) și procentele celor foarte late (10,8%). Prezența unor calote înguste (2,7%) sau foarte înguste (2,7%) este doar indicată.

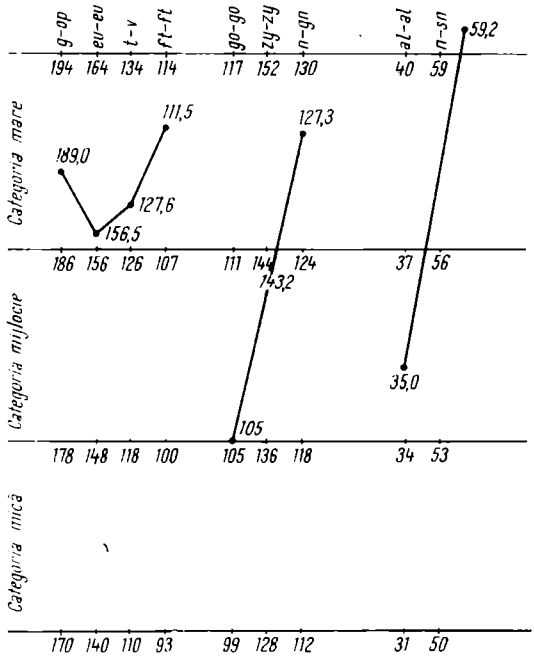

Fig. 1. — Morfograma taxonomică a dimensiunilor cefalo-faciale ale populației satului Sohodol.

Calotele, înalte, sub centrul categoriei, repartizează procente paritare în categoriile mijlocie și înaltă (cîte 34,2%) suplimentate de procente apreciabile de calote foarte înalte (13,5 %), în timp ce o contrabalansare prin calote joase și foarte joase lipsește.

Complexul asociativ al valorilor dimensionale ale calotei include, din punct de vedere a lățimii frunții, o valoare a mediei deasupra centrului categoriei de frunți late, traduse prin specificul unor procente foarte reduse de frunți mijlocii (8 %), majoritatea fiind late (62,2 %), și alăturat acestora numeroase procente de frunți foarte late (29,7 %). Este deci de reținut această tendință marcată de dezvoltare a diametrului frunții.

Conformația calotei. Complexul asociativ al indicilor (fig. 2) realizează următorul ansamblu : o brahicefalie doar moderată (*eu-eu/g-op*, 82,9) în prezența unei hipsicefalii moderate (*t-v/g-op*, 67,1), metriocefalii subcentrale (*t-v/eu-eu*, 81,6), asociată cu eurimetopie (*ft-ft/eu-eu*, 71,5).

Indicele cefalic și cel *t-v/g-op* sînt distanțate ca nivel valoric, însă se află amîndoi sub plafonul categoriei de indici mari.

Repartițiile procentuale ale indicelui cefalic arată o majoritate de procente de brahicefalie (43,3%), urmate de cele de hiperbrahicefalie (29,7 %), dar totală absență de ultra-brahicefalie; mesocefalia vine cu procente apreciabile (21,6%), și apare dolicocefalia (5,4 %). Astfel de structură motivează aspectul mai moderat al brahicefaliei la Sohodol, pe care-l reținem. De asemenea, hipsicefalia moderată de la Sohodol se datorește unei repartizări aproape paritară în categoriile de hipsicefalie moderată (48,6 %) și mijlocie (46,0 %), în absența totală de hipsicefalie marcată, în schimb, figurînd ortocefalia (5,4 %).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Dezvoltarea relativă a înălțimii calotei, față de lățimea sa, clasificată pentru Sohodol în categoria metriocefală, își distribuie procentele majoritare în categoria metriocefală (59,5 %), apoi cea tapeinocefală (24,3 %). Sînt prezente și procente de acrocefalie (16,2 %), însă se reține că este vorba de o acrocefalie moderată (din 16,2 % acrocefale, 13,5 % sînt moderate).

În consecința unei dezvoltări marcate a frunții ca dimensiune, acest fapt se reflectă și în conformația sa, fruntea prezentîndu-se eurimetopă. În repartiția procentuală se comasează procentele în clasa eurimetopă (83,8), distanțat urmează metriometopia (16,2 %) și nu avem deloc stenometopie.

Caracterele ectoscopice ale calotei cefalice referitoare la forma occipitalului se distribuie majoritar, însă nu masiv, în categoria occipitalelor mijlociu de bombate (56,8 %) în prezența unor procente destul de numeroase de occipitale bombate (13,5%). La Sohodol se remarcă cam multe occipitale plate (29,7 %), atunci cînd indicele cefalic este moderat brahicefal.

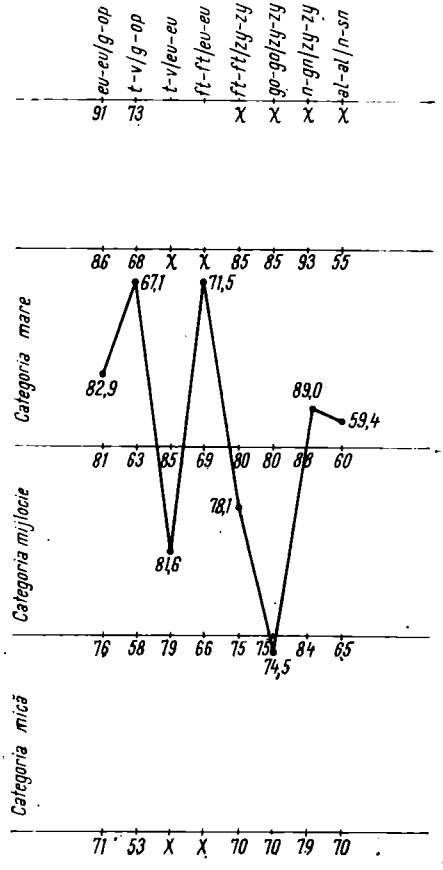

Fig. 2. — Morfograma taxonomică conformativă cefalo-facială a populației satului Sohodol.

CARACTERELE MASIVULUI FACIAL ȘI ALE NASULUI

Dimensiuni faciale. Dispunerea nivelelor valorice dimensionale ale dezvoltării în complex asociativ a gonioanelor, zigomelor și înălțimea feței redate în morfograma dimensiunilor absolute (fig. 1) prezintă pentru Sohodol o dispoziție caracterizată printr-o etajare ascendentă, cu mare diferențiere de nivel între *go-go* și *zy-zy* și în continuare, o dominare a acestor două nivele de către dispunerea nivelului *n-gn*.

Gonioanele sînt considerate incipient mijlociu de dezvoltate (105 mm) în asociație cu zigome la limita superioară a categoriei mijlocii (143,2 mm), urmînd în asociere fețe lungi (127,3 mm).

Această caracteristică a Sohodolului, prin existența unor gonioane la contingența categoriilor de dezvoltare slabă și mijlocie, este de reținut. În repartiția procentuală accentul frecvenței se dispune în categoria de slabă dezvoltare (37,9 %), aproape paritar cu categoria următoare, adică

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul

Variabilitatea şi repartiţia procentuală pe categorii a caracterelor cefalo-faciale

Caracter	N	M	m	δ	CV	Min.-Max.	N	%
g—op	37	188,99	1,17	7,14	3,78	179—203	f. scurt x—169	
							—	—
eu—eu	37	156,53	1,03	6,28	4,01	135—168	f. strîmt x—139	
							1	2,7
t—v	37	127,58	0,86	5,22	4,09	120—140	f. jos x—109	
							—	—
ft—ft	37	111,50	0,63	3,84	3,44	101—117	f. îngust x—92	
							—	—
zy—zy	37	143,18	0,69	4,18	2,92	135—154	f. îngust x—127	
							—	—
go—go	37	104,99	0,82	4,98	4,74	90—115	x—98	
							4	10,8
n—gn	37	127,26	0,95	5,76	4,53	114—136	f. jos x—111	
							—	—
n—sn	37	59,24	0,48	2,90	4.90	52— 64	f. scurt x—49	
							—	—
al—al	37	34,95	0,31	1,89	5,41	31— 39	f. strîmt x—30	
							—	—
eu—eu/g-op	37	82,93	0,68	4,13	4,98	71,1—90,2	Dolico	
							71,0—75,9	
							2	5,4
t—v/g-op	37	67,07	0,39	2,40	3,58	61,6—72,6	camaecefal	
							x—57,9	
							—	—
t—v/eu—eu	37	81,58	0,63	3,82	4,68	75,0—95,6	Tapeino.	
							x—78,9	
							9	24,3
ft—ft/eu—eu	37	71,47	0,39	2,40	3,36	66,9—77,0	Hiper steno	
							x—59,9	
							—	—
ft—ft/zy -zy	37	78,10	0,34	2,10	2,69	73,2—81,8	f. îng. x—69,9	
							—	—
go-go/zy-zy	37	74,50	0,67	4,05	5,44	64,3—83,3	f. îng. x—69,9	
							4	10,8
n-gn/zy-zy	37	88,97	0,77	4,70	5,28	79,2—100,7	Euri	
							79,0—83,9	
							4	10,8
al-al/n-sn	37	59,41	0,70	4,26	7,17	53,1—67,0	f. îngust	
							x—54,9	
							7	18,9

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

nr. 1

ale populației din satul Sohodol (dimensiuni și indici, seria masculină)

N	%	N	%	N	%	N	%
scurt 170—177		mijl. 178—185		lung 186—193		f. lung 194—x	
—	—	14	37,8	14	37,8	9	24,3
strimt 140—147		mijl. 148—155		lat 156—163		f. lat 164—x	
1	2,7	13	35,1	18	48,7	4	10,8
jos 110—117		mijl. 118—125		înalt 126—133		f. înalt 134—x	
—	—	16	43,2	16	43,2	5	13,5
îngust 93—99		mijl. 100—106		lat 107—113		f. lat 114—x	
—	—	3	8,1	23	62,2	11	29,7
îngust 128—135		mijl. 136—143		lat 144—151		f. lat 152—x	
1	2,7	20	54,1	14	37,8	2	5,4
99—104		105—110		111—116		117—x	
14	37,9	12	32,4	7	18,9	—	—
jos 112—117		mijl. 118—123		înalt 124—129		f. înalt 130—x	
2	5,4	7	18,9	15	40,5	13	35,2
scurt 50—52		mijl. 53—55		lung 56—58		f. lung 59—x	
1	2,7	3	8,1	10	27,0	23	62,2
strimt 31—33		mijl. 34—36		lat 37—39		f. lat 40—x	
7	18,9	22	59,5	8	21,6	—	—

Mezo		Brahi		Hiperbrahi		Ultrabrahi	
76,0—80,9		81,0—85,4		85,5—90,9		91,0—x	
8	21,6	16	43,3	11	29,7	—	—
		Hipsicefalie					
Orto. 58,0—62,9		moderată 63,0—67,9		mijlocie 68,0—72,9		marcată 73,0—77,9	
2	5,4	18	48,6	17	46,0	—	—
Metrio. 79,0—84,9		Acro. 85,0—x					
22	59,5	6	16,2				
Steno 60,0—65,9		Metrio. 66,0—68,9		Euri. 69,0—74,9		Hiper euri. 75,0—x	
—	—	6	16,2	29	78,4	2	5,4
îng. 70,0—74,9		mijl. 75,0—79,9		lat 80,0—84,9		f. lat 85,0—x	
4	10,8	27	73,0	6	16,2	—	—
îng. 70,0—74,9		mijl. 75,0—79,9		lat 80,0—84,9		f. lat 85,0—x	
16	43,3	13	35,1	4	10,8	—	—
Mezo 84,0—87,9		Lepto 88,0—92,9		Hiperlepto. 93,0—102,9		Ultralepto 103,0—x	
14	37,9	10	27,0	9	24,3	—	—
îngust 55,0—59,9		mijlociu 60,0—64,9		lat 65,0—69,9		f. lat 70,0—x	
15	40,6	11	29,7	4	10,8	—	—

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

cea mijlocie (32,4 %). Gonioane late vin cu o contribuție minoră (18,9 %), astfel încît este netă dezavantajarea unei tendințe spre gonioane dezvoltate.

Participarea în complexul asociativ al dimensiunilor feței a unor zigome la limita superioară a categoriei mijlocii se reflectă în caracterul distribuției procentuale unde clasa mijlocie este preponderentă (54,1 %) și față de care are loc un balans marcat a categoriilor de zigome late (43,2 %), în raport cu cele înguste (2,7 %).

În sfîrșit, fețele populației de la Sohodol, caracterizate printr-o medie situată în categoria fețelor înalte, supracentral, deci fără exces, își găsesc motivarea în procentele majoritare repartizate în categoria „înaltă" (40,5%). Categoriile de fețe înalte totalizează totuși 75,7%, cele mijlocii înscriu numai 18,9 %, iar cele joase sînt abia prezente (5,4 %).

Dimensiunile nazale urmează o asociere de același tip cu aceea a feței. Domină energia de dezvoltare în înălțime în raport cu dezvoltarea în lățime, poziția valorică a mediei *al-al* este situată în categoria mijlocie spre limita sa inferioară (35,0 mm), asociindu-se cu nasuri incipient foarte lungi (59,2 mm). Astfel de tipologie cu nivele foarte diferențiate este redată în morfograma dimensională (fig. 1), printr-un traseu puternic ascendent.

Repartiția procentuală pe categorii a lățimii nasului înscrie cu precădere procente în categoria mijlocie (59,5 %), față de care balansul între categoriile de nasuri late și înguste este practic nedefinit (late 21,6 %, înguste 18,9 %).

La Sohodol nu am întîlnit nasuri foarte late, dar nici cele foarte înguste nu figurează.

Puternica dezvoltare în lungime a nasului este bine ilustrată prin procentele net majoritare în categoria de nasuri foarte lungi (62,2 %), urmată de procentele de nasuri lungi (27 %); cele mijlocii sînt remarcabil de puține (8,1 %), iar cele scurte cu totul reduse (2,7 %).

Conformația facială și nazală a fost definită prin intermediul indicilor de lățime relativă a frunții și a gonioanelor față de zigome, indicele facial și cel nazal.

Complexul asociativ al acestor indici, redat în mofrograma conformativă (fig. 2), descrie populația din Sohodol prin următorul ansamblu : frunțile în raport cu lățimea feței sînt mijlocii, (*ft-ft/zy-zy*, 78,5), gonioanele sînt relativ slab dezvoltate (*go-go/zy-zy*, 74,5), fețele leptoprosope la limita inferioară a categoriei (*n-gn/zy-zy*, 89,0) și nasurile înguste la contingența cu categoria mijlocie (*al-al/n-sn*, 59,4). Se reține particularitatea coborîrii indicelui *go-go/zy-zy* și divergența sa poziționlă față de indicele *ft-ft/zy-zy*.

Indicii facial și nazal se înscriu în aceeași tipologie conformativă — față lungă, nas îngust, de asemenea, ambii acești indici prezintă un grad mai moderat al leptomorfei.

Analiza structurală este în acord cu mediile obținute. Astfel, se constată pentru indicele *ft-ft/zy-zy* o repartizare procentuală bine exprimată pentru categoria mijlocie (73 %), cu un ușor balans în favoarea categoriei late (gonioane relativ înguste 10,8% relativ late 16,2 %).

Pentru indicele *go-go/zy-zy*, categoria majoritară este cea a gonioanelor relativ înguste (43,3 %), urmate îndeaproape de cele mijlocii (35,1 %), apoi late (10,8 %).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Se remarcă o prezență numeroasă de gonioane relativ chiar foarte înguste (10,8 %).

Clasa majoritară pentru indicele facial este cea mezoprosopă (37,9%), alături de care leptoprosopia și hiperleptoprosopia vin în procente nivelate (lepto-, 27,0 %, hiperlepto-, 24,3 %), iar cazurile euriprosope încheie suita (10,8 %), rezultînd un indice facial cu o medie plasată la limita inferioară a leptoprosopiei.

Conformația nazală, îngustă la limita spre categoria mijlocie, pune accentul repartiției sale procentuale în clasa nasurilor înguste (40,6 %), urmată de categoria mijlocie (29,7 %); cele late sînt puține (10,8 %), iar foarte late absente, în schimb cele foarte înguste sînt prezente (18,9 %).

Caracterele ectoscopice ale feței și ale nasului. Conturul dreptunghiular al feței este cel mai frecvent la populația băștinașă a Sohodolului (46,0 %), însă, întîlnim destul de frecvent contururi ovale (27,0 %) și pentagonal-alungite (24,3 %), deci, contururi adecvate fețelor de tip leptomorf, pe cînd cele corespunzătoare fețelor de tip scurt (pătrat, rotund) sînt absente.

Deschiderea palpebrală mijlocie este prin excelență majoritară (70,3%), cu un balans slab între cele înguste și largi (16,2 % înguste, 13,5% largi). Orientarea sa este net orizontală (67,6%). Tendințele spre oblicitate, manifestate moderat, se constată prin 29,7 % de oblicitate doar mijlocie și procente remarcabil de scăzute de orientare oblică propriu-zisă (2,7 %).

Malarele, în cadrul unei preponderențe foarte evidente de forme cu relief mijlociu (81,1 %), înclină spre reliefări șterse (16,2 %), cele proeminente fiind remarcabil de rare (2,7 %). Orientarea malarelor este în majoritate mijlocie (54,1 %), apropiată însă de dispoziția frontală (43,2%) pe cînd orientarea temporală este cu totul rară (2,7 %).

Buza dermică superioară este foarte des dreaptă (70,2 %), cu tendință spre forme concave (19,0 %) și prezență redusă de forme convexe (10,8 %).

Bărbia, prin poziția sa, se înscrie cu procente masive în categoria mijlocie (64,9 %), apoi urmează bărbiile retrase (21,6 %), cele proiectate vin însă și ele cu procente apreciabile (13,5 %).

Mentonul este în majoritatea cazurilor conturat (56,8 %), apoi mijlociu de conturat (27,0 %). Conturul șters este mai puțin frecvent (16,2 %).

Ramura mandibulei este preponderent oblică (62,2 %), urmează cele mijlocii (37,8 %); orientarea orizontală a ramurei lipsește.

În ceea ce privește nasul, poziția rădăcinii față de frunte se prezintă mai rar în continuarea frunții (19,0 %); ea este fie mijlocie, fie adîncată (respectiv cîte 40,5 %). În raport cu unghiul intern al ochiului însă, aproape întotdeauna rădăcina nasului este înaltă (86,2 %), urmînd rădăcinile mijlocii cu un procent foarte mic (13,8%), iar categoria de rădăcini joase nici nu figurează. Profilul nasului se caracterizează printr-o majoritate de nasuri convexe (59,5 %), apoi numeroase profiluri ondulate (24,3%); cele drepte sînt cele mai puține (16,2 %). Nu au fost deloc întîlnite forme concave.

Orientarea orizontală a septului nazal este de departe majoritară (70,3%), apoi se înscrie orientarea ascendentă (24,3%), iar cea descendentă este rară (5,4%).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul

Caracterele somatoscopice ale populației

Caractere	N	%
Occipital	plat	
	11	29,7
Poziția rădăcinii nasului față de frunte	înaltă	
	7	19,0
Poziția rădăcinii nasului față de unghiul intern al ochiului	înaltă	
	32	86,5
Lățimea rădăcinii nasului	îngustă	
	22	59,5
Profilul nasului	convex	
	22	59,5
Orientarea septului nazal	descendent	
	2	5,4
Deschiderea fantei palpebrale	îngustă	
	6	16,2
Orientarea fantei palpebrale	oblică	
	1	2,7
Relief malare	proemin.	
	1	2,7
Orientare malare	frontală	
	16	43,2
Forma buzei dermice superioare (din profil)	convexă	
	4	10,8
Poziția bărbiei	retrasă	
	8	21,6
Conturul mentonului	șters	
	6	16,2
Oblicitatea arcului mandibular	oblică	
	23	62,2
Conturul feței	pătrat	
	—	—
Culoarea irisului (Scara Martin-Schulz)	deschis	
	7	18,9
Culoarea părului (Scara Fischer-Saller)	Blond	
	1	2,8

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

nr. 2

din Sohodol (seria masculină)

N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
mijlociu		bombat							
21	56,8	5	13,5						
mijlocie		joasă							
51	40,5	15	40,5						
mijlocie		joasă							
5	13,5	—	—						
mijlocie		lată							
13	35,1	2	5,4						
drept		concav		ondulat					
6	16,2	—	—	9	24,3				
orizontal		ascendent							
26	70,3	9	24,3						
mijlocie		largă							
26	70,3	5	13,5						
mijlocie		orizontală							
11	29,7	25	67,6						
mijlociu		șters							
30	81,1	6	16,2						
mijlocie		temporală							
20	54,1	1	2,7						
dreaptă		concavă							
26	70,2	7	19,0						
mijlocie		proemin.							
24	64,9	5	13,5						
mijlociu		conturat							
10	27,0	21	56,8						
mijlocie		orizont.							
14	37,8	—	—						
rotund		oval		dreptunghi.		pentag. alung.		romb	
—	—	10	27,0	17	46,0	9	24,3	1	2,7
intermed. deschis		intermed. închis.		închis					
16	43,3	11	29,7	3	8,1				
Brun P—Q		Brun S—T		Br.-negru U—V		Br.-negru W—Y			
—	—	1	2,8	8	22,2	26	72,2		

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Rădăcina nasului din punct de vedere a lățimii sale este în majoritatea cazurilor îngustă (59,5 %), urmată de rădăcini mijlocii (35,1 %), rădăcinile late intervin în repartiție cu procente foarte reduse (5,4 %).

PIGMENTAȚIA OCHILOR ȘI A PĂRULUI

Populația Sohodolului se caracterizează printr-o importantă depigmentare a irisului. Astfel, categoria preponderentă este aceea a ochilor intermediar deschis (43,3 %), alături de care pigmentația albastră înscrie numeroase procente (18,9 %), iar pe de altă parte, ochiul intermediar închis vine cu procente mai scăzute decît nuanțele intermediar deschise (29,7 %) și irisul închis se înscrie ultimul cu procente foarte reduse (8,1 %).

În ceea ce privește părul, depigmentarea se manifestă ca proces, dar nu atît de evident ca pentru iris. Părul brun-negru rămîne încă destul de masiv preponderent (72,2 %), însă alături de aceste nuanțe închise părul castaniu reușește să înscrie circa 25 %. Totuși părul blond abia este prezent (2,8 %).

CONCLUZII

La populația satului Sohodol pot fi întîlnite următoarele caractere: se constată o anumită specificitate a calotei cefalice realizată printr-o asociere exclusiv macrodimensională, în care, calota este mai curînd lungă decît lată, înaltă dar nu excesiv, cu frunte puternic dezvoltată, ceea ce conformativ se exprimă printr-un indice de moderată brahicefalie, moderată hipsicefalie, metriocefalie sub centrală, dar eurimetopie accentuată.

Acest complex dimensional și tipologic al calotei se găsește asociat cu fețe lungi, însă fără exces, cu zigome bine dezvoltate, dar gonione ce tind a fi disjunctiv înguste. Dimensional, caracterele nasului urmează și ele caracteristicile feței, prin realizarea unui nas lung, chiar foarte lung. Lățimea nasului tinde spre îngustare.

Conformativ, populația Sohodolului prezintă o asociere de leptoprosopie și nas îngust, dar cu o atenuare de expresie a ambilor indici.

Caracterele ectoscopice majoritare cumulează occipitale mijlociu de bombate, contur dreptunghiular al feței, deschiderea mijlocie a fantei palpebrale masiv majoritară și orientare manifest orizontală.

Malarele cu relief mijlociu sînt din cele mai frecvente, cu orientare mijlocie (însă cu dispoziția frontală apropiată ca frecvență). Buza dermică este foarte des dreaptă, bărbia are o poziție mijlocie, mentonul în majoritatea cazurilor este bine conturat, ramura mandibulară oblică. Nasul se înscrie în asociația de mai sus cu rădăcină fie mijlocie, fie adîncată în raport cu fruntea, aproape întotdeauna înaltă atunci cînd ea este considerată față de unghiul intern al ochiului; profilul nasului în majoritate convex, orientarea planșeului nasal evident orizontală. Importanța depigmentării irisului și în bună măsură și a părului constituie și ele o caracteristică majoră la Sohodol.

În evaluarea componenței tipologice a populației din Sohodol desigur că alături de trăsăturile preponderente descrise mai sus, aprecierea

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

tendințelor și chiar a caracterelor lor întîlnite în populația respectivă alcătuiesc toate la un loc fondul nostru de orientare.

Credem că putem conchide pentru o manifestă participare a componentei dalo-nordice prin semnalmentele majore ale calotei la care mai alăturăm anumite tendințe a unor caractere (de exemplu procentul important de calote foarte lungi (24,3 %), absența totală de *g-op* scurte sau foarte scurte, numeroase occipitale bombate (13,5 %), procente apreciabile de mezocefalie (21,6 %), apariția dolicocefaliei (5,4 %), moderarea hipsicefaliei, iar acrocefalia, chiar dacă este prezentă, este de tip moderat). Dar alături de această componentă dalo-nordică nu vom neglija și recunoașterea unei oarecare contribuții dinaride (exprimată prin multe occipitale plate (29,7 %) procentele de hiperbrahicefalie (29,7 %), ceva procente de acrocefalie (16,2 %), indice cefalic mai urcat în cadrul brahicefaliei).

Componenta nordică se evidențiază mai departe și la nivelul caracterelor faciale și nazale prin caracterele majore enunțate, însă și de data aceasta trebuie alăturată componenta dinarică, care reușește să se înscrie major pentru două caractere : profilul nasului care este convex și ramura mandibulei cel mai frecvent oblică. De asemenea, o atribuire a influenței dinaride în procentajul fețelor și mai ales a nasurilor apartenente categoriilor excesive ca lungime este de acceptat.

Pronunțata depigmentare a ochilor la nivel de caracter major al categoriei de iris intermediar deschis și a prezenței ochilor albaștrii (18,9 %), atunci cînd, după cum vom arăta, componenta est-baltică apare cu o participare destul de puțin evidentă, pledează pentru prezența componentei nordice. Dinaricul însă este și el de față ca participant, avînd în vedere procentele de ochi intermediar închis, care vin în al doilea rînd de frecvență (29,7 %) și a ochiului cu pigmentație închisă, în procente totuși scăzute (8,1 %). Deși abia apare părul blond, depigmentarea părului este atestată de procentele destul de numeroase ale părului castaniu (25 %) care se înscrie în al doilea rînd ca frecvență. Acest fapt implică deci, ca și în cazul procesului de depigmentare a irisului, prezența componentei nordice care ar veni să modifice destul de activ fondul majoritar brun-negru (72,2 %). Prezența dinaricului însă nu este străină ca participant în cadrul acelei pigmentații majoritare închise a părului.

Mai este de adăugat că statura supramijlocie a populației din Sohodol concordă cu prezența componentelor dalo-nordice și dinaride.

În ceea ce privește aprecierea participării componentei est-baltice, asamblarea indicatorilor cunoscuți proprii acestei componente la nivelul feței în general (a malarelor, buzei dermice superioare, a nasului, a fantei palpebrale) dau următorul tablou : componenta estică nu deține nici un caracter major în populația de la Sohodol. În cadrul tendințelor și a caracterelor cu frecvență rară s-a înregistrat un procent important de malare orientate frontal (43,2 %) totuși rare procente de malare cu relief puternic (2,7 %), de asemenea procentele de buză dermică superioară convexă sînt reduse (10,8 %).

Se reține încă tendința de bărbii retrase (21,6 %) și în mai mică măsură tendința de menton șters (16,2 %).

Nasul este lipsit de rădăcini joase, rădăcinile late sînt rare (5,4 %), lipsesc profilurile de nas concav, totuși profilurile de nas ondulat sînt apreciabile (24,3 %). Procentele de sept nazal ascendent se înscriu departe în

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

urma celor orizontale (24,3 % față de 70,3 %). Fețe joase sînt rare (5,4 %), foarte rare nasuri scurte (2,7 %). Euriprosopia ia loc la urma suitei pe categorii a indicelui facial (10,4 %). Fanta palpebrală nu arată vreo tendință în favoarea celor înguste, iar cele oblice sînt cu totul rare (2,7 %). În procesul de depigmentare a irisului, categoria de iris intermediar include probabil participarea componentei estice la orizontul nuanțelor gri.

Părul blond este prezent în procente prea reduse pentru a încerca o interpretare.

Componenta mediteranidă, dat fiind macrodimensionarea generalizată a calotei nu pare a se pune în evidență pentru calotă, de asemenea nu se susține la nivelul unor procente atît de rare de *zy-zy* înguste (2,7 %). Totuși avem fețe ovale (27,0), ceva procente de fante largi (13,5 %). Vreo participare cumulativă în caracterul mentonului conturat și în procentele pigmentației închise ar putea fi invocate în favoarea prezenței componentei mediteranide.

Populația Sohodoului poate fi deci interpretată esențial în direcția unui complex tipologic la care participă din plin componenta dalo-nordică pentru calotă întrucîtva influențată de componenta dinaridă, apoi componentele nordică și dinaridă pentru masivul facial și nazal.

Componenta estică își manifestă prezența, doar sub formă de tendințe a cîtorva caractere.

Componenta mediteranidă este comparativ cea mai slab exprimată în cadrul componentelor cu pondere care intră în complexul tipologic al populației din Sohodol.

Mai rămîne să indicăm faptul că în diagnozele individuale au mai fost consemnate cîteva puncte de participare alpină, orientalidă și tungidă.

TYPE ANTHROPOLOGIQUE DE LA POPULATION DU VILLAGE DE SOHODOL (SÉRIE ♂)

RÉSUMÉ

La population autochtone de Sohodol, sélectionnée à partir d'un échantillon d'appartenance d'au moins trois générations quant au lieu d'origine et au mode de vie de l'endroit, a été définie par son complexe de caractères dimensionnels, conformatifs et ectoscopiques.

Ses caractéristiques comportent une calotte à grandes dimensions, modérément brachycéphale, ainsi que hypsicéphale et métriocéphale, à front large, en présence d'une face longue, nez très long, plutôt à tendance vers l'étroit exprimant une conformation leptomorphe. La pigmentation présente un processus très saisissable de dépigmentation surtout en ce qui concerne l'iris.

La population est de taille sur-moyenne.

L'évaluation des composantes du complexe typologique à Sohodol incline à considérer en premier lieu la participation dalo-nordique et dinaride, puis celle est-baltique, enfin méditerranïde et quelques faibles présences de la composante alpine, orientalide ou toungide.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

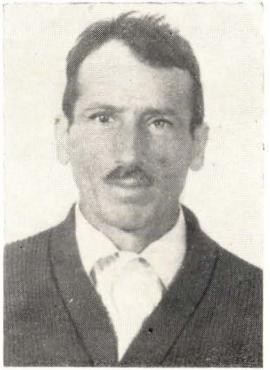

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.cantropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH. și GEORGESCU VL., *Morfograma taxonomică*, St. cerc. antropol., 1965, **2** *1*.
2. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH., *Contribution à la détermination du facies anthropologique des populations de Roumanie*, Ann. roum. anthropol., 1966, **3**, 47—65.
3. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH. et VLĂDESCU MARIA, *Le type anthropologique de la population des villages de Șimon et Moeciu de Jos*, Ann. roum. anthropol., 1967, **4**, 47—53.
4. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH. și GLAVCE CRISTIANA, *Tipul antropologic din satul Fundata*, St. cerc. antropol., 1968, **5**, *2*.
5. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH. și GRAFFÉ L., *Tipul antropologic al populației satului Șirnea*, St. cerc. antropol., 1970, **7**, *1*.
6. GRINȚESCU-POP SUZANA, ENĂCHESCU TH. et GLAVCE CRISTIANA, *Le type anthropologique de la population du village de Moeciu de Sus*, Ann. roum. anthropol., 1970, **7**.

Centrul de cercetări antropologice
București

Primit în redacție la 1 februarie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

III. CONSIDERAȚII ASUPRA UNOR CARACTERE CONFORMATIVE ALE REGIUNII ORBITALE LA POPULAȚIA SATULUI SOHODOL

DE

ELENA D. RADU

572.545.1

În lucrare se analizează în mod comparativ două eșantioane din populația satului Sohodol, reprezentate fiecare prin o serie de bărbați și o o serie de femei, asemănătoare atît numeric cît și ca repartiție de vîrstă: subiecții din primul eșantion sînt originari din Sohodol de cel puțin trei generații (Sohodol 4/4); subiecții din cel de al doilea eșantion au în ascendența lor unul sau doi bunici străini de Sohodol, dar originari din satele învecinate (Sohodol < 4/4).

I. ANALIZA VARIABILITĂȚII CONFORMATIVE A REGIUNII ORBITALE

Sprînceana

Pentru eșantionul Sohodol 4/4 sprînceana este de formă E, lată și de consistență puternică pentru bărbați, de formă E și B, mijlocie și lată, puternică ca consistență pentru femei.

Pentru eșantionul Sohodol < 4/4, sprînceana este de formă E, lată și puternică pentru bărbați, și de formă B, mijlocie și de consistență slabă pentru femei (tabelul nr. 1).

Fanta palpebrală

La eșantionul Sohodol 4/4 seria de bărbați prezintă tipul de fantă palpebrală orizontal ca poziție, mijlociu și lungă la paritate ca lungime, îngustă ca deschidere și net fusiformă; seria de femei prezintă tipul de fantă orizontal ca poziție, mijlociu ca lungime și deschidere și net fusiformă. Pentru eșantionul < 4/4, seria bărbați are un tip de fantă ca poziție orizontală la paritate cu intermediar, mijlociu ca lungime, mijlociu-îngust ca

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Variabilitatea în valoare absolută şi relativă a sprincenei (Sohodol 4/4 şi Sohodol < 4/4)

			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
I Formă	4/4		A		B		C		D		E		F		G		H		J		K	
		♂	—	—	5	13,2	4	14,5	8	21,0	11	29,0	9	13,7	—	—	—	—	—	—	1	2,6
		♀	—	—	14	27,4	5	9,8	8	15,7	16	31,4	5	9,8	—	—	3	5,9	—	—	—	—
	< 4/4	♂	—	—	4	10,0	9	22,5	6	15,0	12	30,0	8	20,0	1	2,5	—	—	—	—	—	—
		♀	—	—	15	30,0	7	14,0	10	20,0	6	12,0	8	16,0	2	4,0	2	4,0	—	—	—	—

			subţire		mijlocie		lată	
II Lăţime	4/4	♂	2	5,3	8	21,0	28	73,7
		♀	13	25,5	18	35,3	20	39,2
	< 4/4	♂	1	2,5	8	20,0	21	77,4
		♀	11	22,0	29	58,0	10	20,0

			puternică		mijlocie		slabă	
III Consistenţă	4/4	♂	28	73,7	4	11,5	6	15,8
		♀	31	60,8	7	13,7	13	25,5
	< 4/4	♂	27	67,5	7	17,5	6	15,0
		♀	9	18,0	14	28,0	27	54,0

deschidere şi fusiform, în timp ce pentru femei predomină tipul de fantă orizontală ca poziţie, mijlocie ca lungime, mijlociu-îngustă ca deschidere şi net fusiformă (tabelul nr. 2).

Unghiul intern al ochiului

Pentru seria de bărbaţi din eşantionul Sohodol 4/4 este îngust ca mărime, cu comisura în formă de cioc, în timp ce pentru femei este îngust şi mijlociu la paritate ca mărime şi cu comisura de asemenea în formă de cioc. La eşantionul Sohodol < 4/4 bărbaţii au un unghi intern al ochiului îngust-mijlociu ca formă şi comisura în formă de cioc, în timp ce femeile au unghiul intern al ochiului îngust şi aceeaşi preponderenţă de formă pentru comisură (tabelul nr. 3).

Pleoapa superioară

La eşantionul Sohodol 4/4, seria de bărbaţi prezintă un tip de pleoapă mijlocie ca înălţime, ce prezintă cută, cu o parte tarsală de înălţime mică şi o parte orbitală de înălţime mijlocie ; seria de femei se caracterizează prin o pleoapă de înălţime mijlocie, prezintă cută, înălţimea părţii tarsale este mijlocie-mică, înălţimea părţii orbitale mijlocie. Pentru eşantionul Sohodol < 4/4, bărbaţii au pleoapa superioară de înălţime mijlocie, prezintă cută, partea tarsală de înălţime

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Variabilitatea în valoare absolută și relativă a fantei palpebrale (Sohodol 4/4 și Sohodol < 4/4)

		sex	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
			scurtă		interm.		mijl.		interm.		lungă	
II. Lungime	4/4	♂	8	21,0	1	2,6	15	39,5	1	2,6	13	34,2
		♀	9	17,6	—	—	26	51,0	1	2,6	15	29,4
	< 4/4	♂	5	12,5	—	—	20	50,0	—	—	15	37,5
		♀	5	10,0	—	—	32	64,0	—	—	13	26,0
			îngustă		interm.		mijl.		interm.		largă	
III. Deschidere	4/4	♂	20	52,6	4	10,5	14	36,8	—	—	—	—
		♀	19	37,3	5	9,8	26	51,0	—	—	1	2,0
	< 4/4	♂	19	47,5	—	—	21	52,5	—	—	—	—
		♀	22	44,0	—	—	28	56,0	—	—	—	—
			fuziform		migdalat		elipsoid					
IV. Formă	4/4	♂	37	97,4	1	2,6	—	—				
		♀	48	94,1	3	5,9	—	—				
	< 4/4	♂	39	97,5	1	2,5	—	—				
		♀	48	96,0	2	4,0	—	—				
			obl. af.		interm.		oriz.		interm.		obl. d.	
I. Poziție	4/4	♂	2	5,3	13	34,2	20	52,6	3	7,9	—	—
		♀	3	5,9	15	29,4	30	58,8	2	5,9	1	2,0
	< 4/4	♂	—	—	16	40,0	17	42,5	6	15,0	1	2,6
		♀	1	2,0	13	26,0	35	70,0	1	2,0	—	—

mijlociu-mică, partea orbitală de înălțime mijlocie; la femei întîlnim absolut aceeași frecvență dominantă ca și la bărbați (tabelul nr. 4).

Gradul de încărcare al cutei marginale

Întreaga populație a satului Sohodol se caracterizează printr-un grad redus de încărcare al cutei marginale (grad II). În cadrul acestei categorii, pentru eșantionul Sohodol 4/4 consemnăm predominența pentru bărbați și femei a tipului de cută căzînd lateral în afară (b); pentru celălalt eșantion avem preponderență la paritate pentru tipurile de cute: cută căzînd lateral în afară (b) și cută descărcată, uniform arcuită (a) (tabelul nr. 5).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Variabilitatea în valoare absolută şi relativă a unghiului intern al ochiului (Sohodol 4/4 şi Sohodol < 4/4)

		sex	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
I			larg		interm.		mijlociu		interm.		îngust	
Mărime	4/4	♂	—	—	1	2,6	12	31,6	3	7,9	22	57,9
		♀	—	—	7	13,7	20	39,2	4	7,8	20	59,2
	< 4/4	♂	—	—	—	—	19	47,5	—	—	21	52,5
		♀	—	—	—	—	20	40,0	—	—	30	60,0
II			arcuit		rotund		cioc					
Formă comisură pleoapă	4/4	♂	—	—	—	—	38	100,0				
		♀	—	—	—	—	51	100,0				
	< 4/4	♂	—	—	—	—	40	100,0				
		♀	—	—	—	—	50	100,0				

Raportul irisului cu cele două pleoape

Pentru întreaga populaţie se consemnă predominenţa categoriilor de pleoape (superioară şi inferioară) care acoperă o parte din iris (tabelul nr. 6).

Globul ocular

Pentru întreaga populaţie a Sohodolului, globul ocular este mijlociu ca mărime, cu tendinţă spre mare. Ca poziţie, este normal spre adînc la bărbaţi şi normal spre proeminent la femei, pentru eşantionul Sohodol 4/4, în timp ce pentru eşantionul Sohodol < 4/4 seria de femei prezintă un glob ocular normal cu egală tendinţă spre proeminent, iar seria de bărbaţi majoritar normală şi cu aproape egală tendinţă spre globuri oculare adînci şi proeminente (tabelul nr. 7).

Forma orbitelor şi simetria ochilor

Orbitele sînt predominent alungite pentru întreaga populaţie, cu procente relativ mai ridicate de orbite rotunjite pentru seria de femei din Sohodol 4/4 şi seria de bărbaţi din Sohodol < 4/4.

Se constată în general o netă predominenţă a ochilor simetrici, procentajul asimetricilor fiind foarte mic (tabelul nr. 8).

II. ANALIZA VARIABILITĂŢII DIMORFICE A REGIUNII ORBITALE

Se consemnă existenţa unui dimorfism legat de sex al conformaţiei regiunii orbitale, dimorfism mai accentuat pentru eşantionul Sohodol < 4/4. La acesta întîlnim o serie de caractere care prezintă o semnificaţie netă de diferenţiere între bărbaţi şi femei (forma, lărgimea şi consistenţa

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 4

Variabilitatea în valoare absolută și relativă a pleoapei superioare. Sohodol 4/4 și Sohodol <4/4

		sex	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
I			f. mică		mică		interm.		mijl.		interm.		mare	
Înălțime	4/4	♂	—	—	5	13,2	3	7,9	24	63,2	—	—	6	15,8
		♀	1	2,0	6	11,8	2	3,9	32	62,7	1	2,0	9	17,6
	<4/4	♂	1	2,5	5	12,5	—	—	31	77,5	—	—	3	7,5
		♀	—	—	8	16,0	—	—	38	76,0	—	—	4	8,0
II			face o cută		dezvoltă ca plică									
Constituire	4/4	♂	32	84,2	6	15,8								
		♀	48	94,1	3	5,9								
	<4/4	♂	35	87,5	5	12,5								
		♀	47	94,0	3	6,0								
III			mică		mijl.		mare							
Înălțimea părții tarsale	4/4	♂	22	57,9	1	2,6	15	39,5						
		♀	26	50,9	25	49,0	—	—						
	<4/4	♂	21	52,5	19	47,5	—	—						
		♀	26	52,0	23	46,0	1	2,0						
IV			mică		interm.		mijl.		interm.		mare			
Înălțimea părții orbitale	4/4	♂	4	10,5	2	5,3	26	68,4	—	—	6	15,8		
		♀	5	8,9	1	2,0	36	70,6	1	2,0	8	15,7		
	<4/4	♂	4	10,0	—	—	34	85,0	—	—	2	5,0		
		♀	6	12,0	—	—	42	84,0	—	—	2	4,0		

Tabelul nr. 5

Variabilitatea în valoare absolută și relativă a gradului de încărcare al cutei marginale. Sohodol 4/4 și <4/4.

		sex	grad I						grad II						fără cută		asimetr.	
			a		b		c		a		b		c					
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Grad de încărcare	4/4	♂	5	13,2	—	—	—	—	9	23,7	16	42,1	—	—	5	13,2	3	7,9
		♀	3	5,9	—	—	—	—	14	27,5	25	49,0	7	2,0	3	5,9	5	9,8
	<4/4	♂	7	17,5	—	—	—	—	11	27,5	10	25,0	1	2,5	7	17,5	4	10,0
		♀	7	14,0	—	—	—	—	17	34,0	20	40,0	—	—	3	6,0	3	6,0

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 6

Variabilitate în valoare absolută şi relativă a raportului irisului cu cele 2 pleoape. Sohodol 4/4 şi 4/4

		sex	N	%	N	%	N	%
I Raportul irisului cu pleoapa superioară			acoperă		atinge		nu atinge	
	4/4	♂	37	97,4	1	2,6	—	—
		♀	51	100	—	—	—	—
	<4/4	♂	40	100	—	—	—	—
		♀	48	96,0	2	4,0	—	—
II Raportul irisului cu pleoapa inferioară			acoperă		atinge		nu atinge.	
	4/4	♂	27	71,0	9	23,7	2	5,3
		♀	36	70,6	73	25,5	2	3,9
	<4/4	♂	21	52,5	15	37,5	4	10,0
		♀	28	56,0	18	36,0	4	8,0

Tabelul nr. 7

Variabilitatea în valoare absolută şi relativă a globului ocular. Sohodol 4/4 şi Sohodol < 4/4

		sex	N	%	N	%	N	%
I Mărime			mic		mijl.		mare	
	4/4	♂	5	13,2	23	60,5	10	26,3
		♀	6	11,8	36	70,6	9	17,6
	<4/4	♂	4	10,0	24	60,0	12	30,0
		♀	2	4,0	38	76,0	10	20,0
II Aşezare			adînc		normal		proemin.	
	4/4	♂ ♀	9	23,7	24	63,2	5	13,1
			4	7,8	37	72,5	10	19,6
	<4/4	♂	11	27,5	19	47,5	10	25,0
		♀	2	4,0	43	86,0	5	10,0

sprîncenei, poziţia fantei palpebrale, înălţimea pleoapei superioare şi aşezarea globului ocular), pe lîngă o serie de caractere cu tendinţă semnificativă de diferenţiere dimorfică (prezenţa cutei la pleoapa superioară, gradul de încărcare al cutei marginale şi mărimea globului ocular). La eşantionul Sohodol 4/4 se constată o variabilitate dimorfică mai restrînsă, înregistrînd o diferenţiere dimorfică semnificativă pentru lărgimea sprîncenei şi mărimea unghiului intern al ochiului şi o tendinţă spre diferenţiere semnificativă dimorfică pentru forma sprîncenei, poziţia fantei palpebrale, prezenţa cutei la pleoapa superioară şi aşezarea globului ocular.

Variabilitatea dimorfică a populaţiei totale a satului Sohodol confirmă prezenţa unor caractere cu o diferenţiere dimorfică semnificativă sau cu o tendinţă netă de diferenţiere, caractere pe care de altfel le-am

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 8

Variabilitatea în valoare absolută și relativă a formei orbitelor (Sohodol 4/4 și < 4/4)

		sex	N	%	N	%	N	%
			alungită		mijlocie		rotunjită	
I Forma orbitelor	4/4	♂	30	78,9	—	—	8	21,0
		♀	39	76,5	—	—	12	23,5
	<4/4	♂	20	50,0	7	17,5	13	32,5
		♀	40	80,0	2	4,0	8	16,0
			simetrie		asimetrie			
II Simetria ochilor	4/4	♂	35	92,1	3	7,9		
		♀	46	90,2	5	9,8		
	<4/4	♂	39	90,0	4	10,0		
		♀	47	94,0	3	6,0		

semnalat la nivelul variabilității dimorfice legate de sex în fiecare eșantion. Analizînd cele trei grafice pentru dimorfismul legat de sex, s-ar părea că variabilitatea dimorfică cu determinism legat de sex își are o mai puternică energie de exprimare fenotipică la nivelul formei și lărgimii sprîncenei, poziției fantei palpebrale, prezenței cutei la pleoapa superioară și așezării globului ocular.

Semnalăm în același timp că forma comisurii pleoapei nu prezintă nici un fel de diferențiere dimorfică legată de sex.

III. ANALIZA COMPARATIVĂ A CONFORMAȚIEI REGIUNII ORBITALE LA CELE DOUĂ EȘANTIOANE SOHODOL 4/4 ȘI SOHODOL < 4/4

Dată fiind natura morfogenetică a caracterelor conformative ale regiunii orbitale, am considerat necesară comparația unui eșantion de subiecți originari exclusiv de cîteva generații din Sohodol, cu un eșantion din aceeași populație, care prezintă în ascendența lor de tot atîtea generații și subiecți imigrați din alte comunități, aparținînd culoarului Bran. Am plecat de la premisa că între aceste grupe de populație, care se află sub influența acelorași condiții de mediu biologic și social, de aproximativ același timp, ar putea exista diferențe bazate pe structura lor antropologică, structură determinată de fondul genetic al populației respective și deci pe transmiterea genelor de la o generație la alta. Pentru primul grup de populație genele existente au o continuitate din generație în generație, fără aport străin, genele trecute de la o generație la alta reprezentînd o probă a genelor din generația parentală.

Cel de-al doilea grup de populație, prezentînd o imigrare de indivizi dintr-o altă comunitate situată în culoarul Bran, este de presupus că va prezenta un fenotip variat de primul grup. Eliminînd posibila influență a facto-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

rilor de mediu pe de o parte şi a dimorfismului legat de sex pe de altă parte, se pune întrebarea cui putem atribui totuşi diferenţele previzibile?

De altfel „comunităţile studiate pînă acum din culoarul Bran au o structură tipologică relativ diferită şi aceasta este dată de proporţia şi preponderenţa variată a diferitelor tipuri componente a populaţiilor luate în discuţie" (Susana Grinţescu-Pop).

În acest caz, era de aşteptat ca şi la nivelul fizionomiei să se manifeste o diferenţiere a grupelor de populaţie şi deci şi în cadrul conformaţiei regiunii orbitale.

Pentru seriile de bărbaţi din cele două grupe de populaţie nu se constată decît existenţa unei tendinţe spre o diferenţiere semnificativă a caracterelor conformative ale regiunii orbitale şi anume pentru înălţimea părţii orbitale a pleoapei superioare, pentru raportul irisului cu pleoapa inferioară şi pentru aşezarea globului ocular.

Pentru seriile de femei, diferenţe semnificative se înregistrează pentru consistenţa sprîncenei şi mărimea unghiului intern al ochiului, însoţite de caractere cu netă tendinţă de diferenţiere şi anume: înălţimea părţii orbitale a pleoapei superioare, aşezarea globului ocular, înălţimea pleoapei superioare, raportul irisului cu pleoapa inferioară, mărimea globului ocular şi lărgimea sprîncenei (caracter dimorfic cu determinism sexual). În baza acestei analize, putem considera că pentru cel puţin 70% din populaţia totală a Sohodolului seriile de bărbaţi şi femei din eşantionul Sohodol 4/4 şi seriile corespunzătoare din eşantionul Sohodol < 4/4 se deosebesc prin trei caractere comune seriilor şi anume: înălţimea părţii orbitale a pleoapei superioare, raportul irisului cu pleoapa inferioară şi aşezarea globului ocular.

Este remarcabil faptul că, în cadrul variabilităţii conformative a regiunii orbitale, ceea ce diferenţiază cele două grupe de populaţie sînt seriile de femei. Fenotipic, ele manifestă o energie de diferenţiere mai mare şi pe un spectru mai larg de caractere, punîndu-şi astfel amprenta pe caracterul diferenţiat al celor două eşantioane din populaţia satului Sohodol.

CONCLUZII

Sub rezerva unei reprezentări numerice discutabile a materialului nostru, s-ar părea că se poate pune în evidenţă o diferenţiere cu tendinţă evidentă de semnificaţie, între două grupe de populaţie din aceeaşi comunitate, grupe care diferă prin componenţa ascendenţilor: una prezintă o ascensiune exclusivă din comunitatea respectivă, pe cînd cealaltă prezintă şi ascendenţi imigraţi din comunităţi învecinate.

Aceasta ar reprezenta de fapt o reflectare la nivel fizionomic a diferenţelor constatate în structura tipologică a acestor populaţii la nivelul comunităţilor studiate din culoarul Bran.

Era de aşteptat de altfel ca un grup dintr-o populaţie, în care nu a intervenit un aport de ascendenţi străini comunităţii respective, să prezinte o continuitate din generaţie în generaţie a unor caractere care să le imprime un anume fenotip al regiunii orbitale. Este interesant că, la nivelul aceluiaşi grup am constatat un dimorfism sexual mult mai atenuat faţă de grupul de comparaţie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

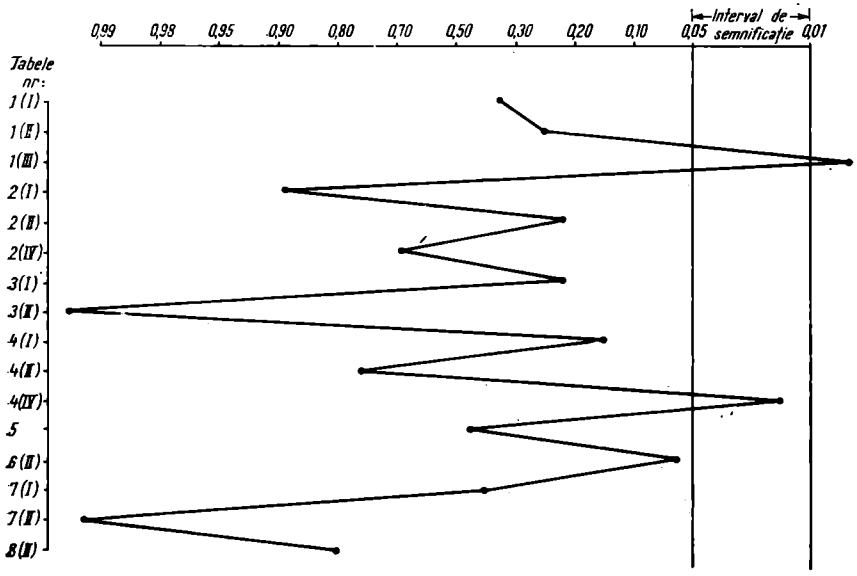

Fig. 1. — Comparație a eșantionului Sohodol 4/4 cu eșantionul Sohodol <4/4 prin testul χ^2.

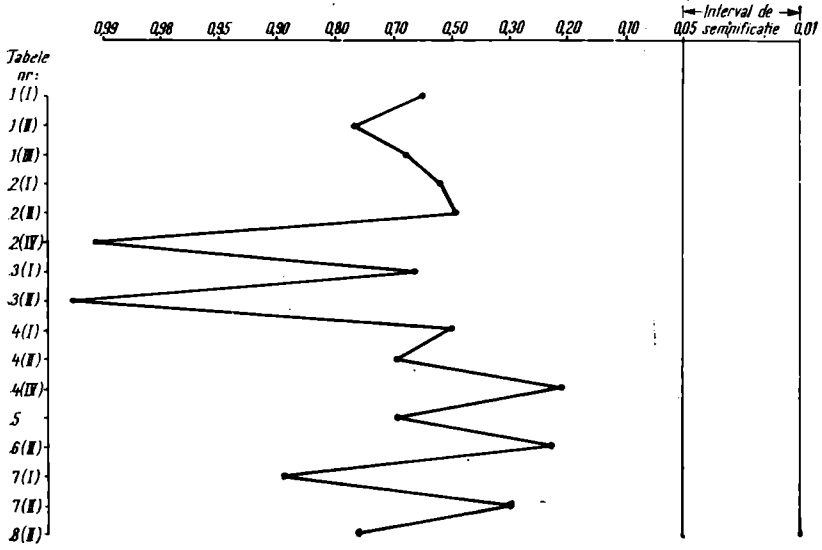

Fig. 2. — Comparație a seriilor de bărbați din cele două eșantioane prin testul χ^2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

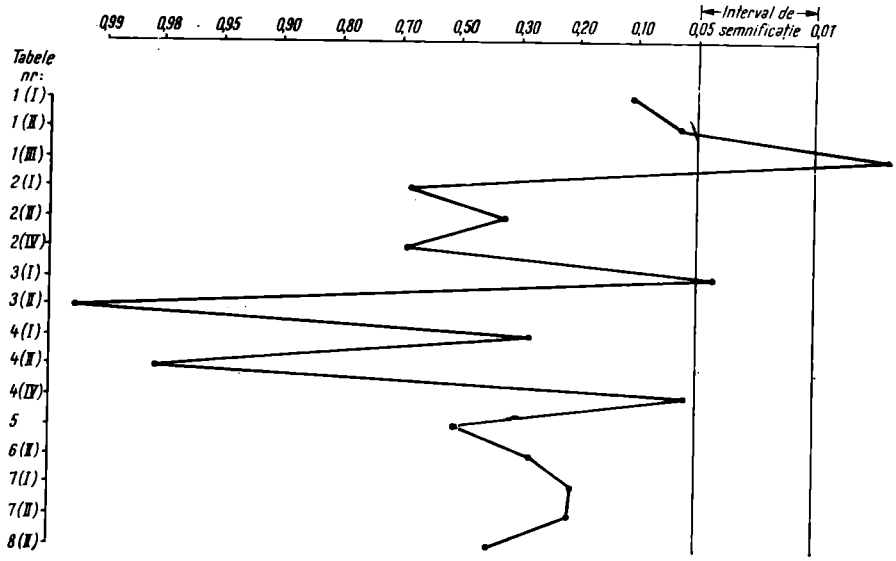

Fig. 3. — Comparație a seriilor de femei din cele două eșantioane prin testul χ^2.

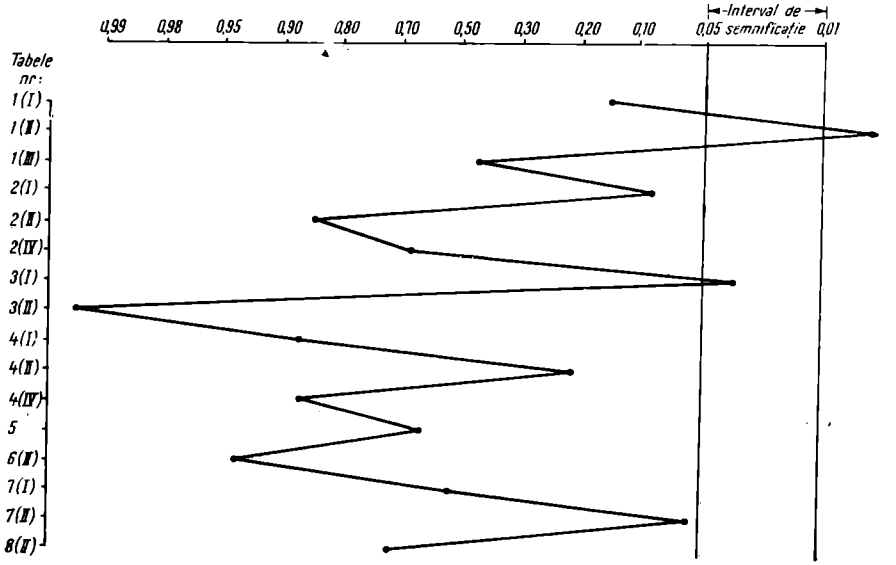

Fig. 4. — Dimorfismul sexual în cadrul eșantionului Sohodol 4/4 prin testul χ^2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

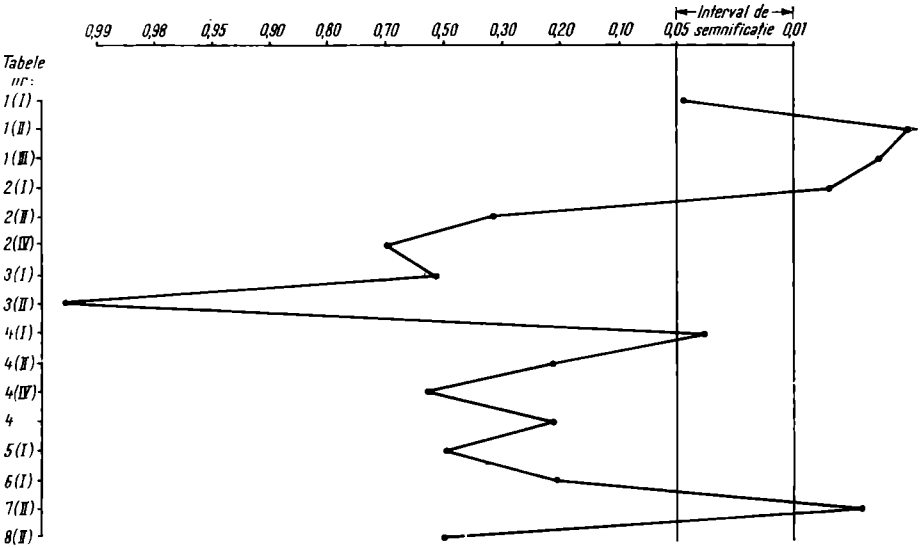

Fig. 5. — Dimorfismul sexual în cadrul eșantionului Sohodol< 4/4 prin testul χ^2.

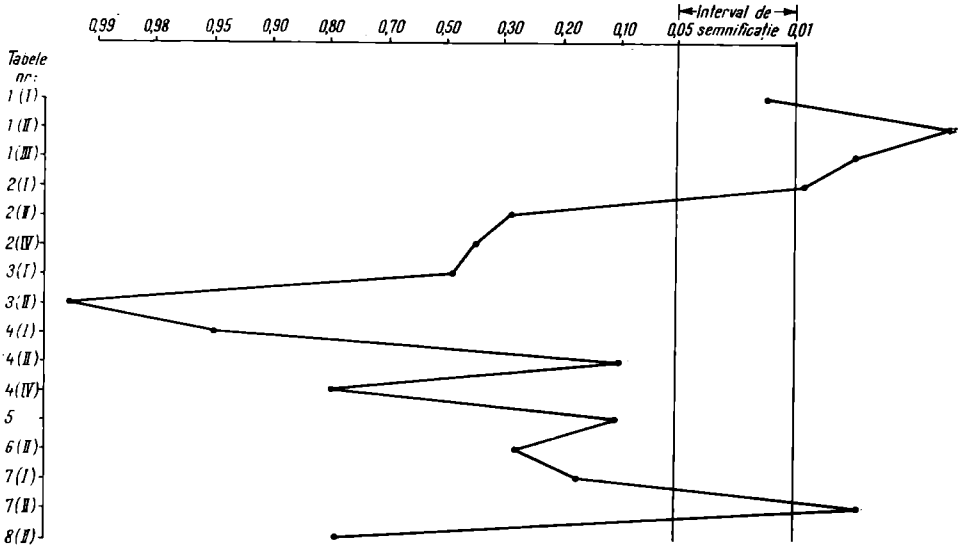

Fig. 6. — Dimorfismul sexual al celor două eșantioane prin testul χ^2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Rămîne de elucidat determinismul caracterelor care diferenţiază două grupe de populaţie, determinism care ţine de fondul genetic al acestora şi în acest sens, studiile de genetică pe familii constituie o necesitate în cercetările de antropologie complexă a populaţiilor.

CONSIDÉRATIONS SUR QUELQUES CARACTÈRES CONFORMATIFS DE LA RÉGION ORBITALE CHEZ LA POPULATION DU VILLAGE DE SOHODOL

RÉSUMÉ

Malgré le nombre assez peu représentatif de notre matériel, il paraît possible d'entrevoir une nette différence significative entre deux groupes de population de la même communauté qui diffèrent par raport à la composition de ses ascendents : l'un des groupes présente une ascendance constituée exclusivement de sujets provenant de la communauté étudiée, tandis que l'autre présente une ascendance d'immigrants provenant des communautés environnantes.

Ceci confirme sur le plan physionomique les différences constatées dans la structure typologique de ces populations au niveau des communautés étudiées du couloir de Bran.

Centrul de cercetări antropologice Bucureşti

Primit în redacţie la 1 februarie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

IV. CONSIDERAȚII ASUPRA UNOR CORELAȚII ANTROPOMETRICE ȘI ASUPRA VARIABILITĂȚII MORFOLOGICE A NASULUI LA POPULAȚIA DIN SATUL SOHODOL

DE

MARIA VLĂDESCU

572.763

Încadrîndu-se într-un ciclu de lucrări despre specificul fizionomic al nasului la populația de altitudine din zona Bran (9), (10), (11), studiul se referă de astă dată la comunitatea sătească Sohodol.

MATERIALUL ȘI METODA DE LUCRU

Au fost observați 172 de subiecți (62 ♂ și 110 ♀), fiecare sex fiind reprezentat prin cîte două clase mari de vîrstă (tabelul nr. 3).

Despre criteriile de selecție care au stat la baza includerii subiecților în eșantion, ca și despre metoda concretă după care s-au efectuat observațiile pe teren, am vorbit în studiile anterioare (9), (10), (11). Lucrarea caracterizează somatoscopic, prin 42 de trăsături, fizionomia nasului așa cum apare ea la populația din Sohodol.

Calculul coeficientului de corelație prin formula $r = \frac{\Sigma (xy)}{N\sigma_x \sigma_y}$ (8) a condus la stabilirea unor raporturi corelative între caracterele antropometrice ale nasului, feței și urechii. În ceea ce privește semnificația unei corelații depinzînd de valoarea numerică, eroarea sa standard (σ_r), ca și de numărul de observații, am reținut ca fiind valabile din punct de vedere statistic acele valori ale lui r care sînt de cel puțin două ori mai mari decît σ_r. În aceste condiții există cel mult 5% șanse pentru ca valorile coeficientului de corelație să se datoreze hazardului (tabelul nr. 2), la un raport $r/\sigma_r > 2$ șansa de eroare reducîndu-se și mai mult (tabelul nr. 2).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDIUL UNOR CORELAŢII PRIVIND CARACTERELE METRICE ALE NASULUI, FEŢEI ŞI URECHII

Am introdus în tabelul nr. 1 numai acei parametri statistici care au stat la baza calculului coeficienţilor de corelaţie, coeficienţi care sînt figuraţi în tabelul nr. 2.

Tabelul nr. 1

Variabilitatea caracterelor metrice

Caractere	bărbaţi				femei			
	N	Min. — Max.	$\bar{X}$	$\pm \sigma$	N	Min. — Max.	$\bar{X}$	$\pm \sigma$
n — sn	37	52—66	59,62	2,94	67	47—65	54,91	3,92
al — al	37	31—39	35,05	2,03	67	27—39	32,61	2,38
n — gn	37	114—136	128,03	5,60	67	102—129	117,19	5,41
n — sto.	37	74—88	81,49	3,76	67	63—87	74,88	4,73
sto — gn	37	39—56	46,86	3,79	67	35—51	42,16	3,31
sn — gn	37	58—75	68,65	3,84	67	51—74	62,28	4,95
zy — zy	37	135—154	143,43	4,14	67	123—142	134,30	4,48
sa — sba	37	57—74	65,65	4,31	67	54—75	61,37	3,80
lăţ. ureche	37	30—42	35,27	2,63	67	27—37	32,09	2,26

Pentru populaţia la care ne referim, urmărind interrelaţia dintre caracterele nasului, feţei şi urechii, comparativ pentru bărbaţi şi pentru femei, observăm că din 27 corelaţii, numai 9 pentru sexul masculin şi 11 pentru sexul feminin prezintă valori ale raportului $r/\sigma r > 2$. Coeficienţii cu valorile cele mai mari sînt aceia care exprimă raporturi directe între caracterele situate în plan sagital (5). Astfel, înălţimea nasului se corelează puternic cu înălţimea n — sto. ($r = 0{,}739 \pm 0{,}075$), în ordine inversă urmînd diametrul n—gn ($r = 0{,}655 \pm 0{,}094$). La limita inferioară a pragului de semnificaţie se situează raportul n—sn cu sn—gn ($r/\sigma r = 2{,}18$). Dacă admitem că o valoare mare a lui r exprimă existenţa unei legături genetice între caractere, atunci acest fenomen este foarte bine exprimat, în cadrul populaţiei de la Sohodol, de corelaţiile diametrului vertical al feţei (n — gn) cu segmentele sto — gn ($r = 0{,}848 \pm 0{,}046$), n — sto ($r = 0{,}814 \pm 0{,}055$) sau sn — gn ($r = 0{,}758 \pm 0{,}070$).

Fenomenul este explicabil, aceste diametre fiind segmente componente ale înălţimii totale a feţei. Pe de altă parte, cuplurile n—sn cu sto—gn sau n—sto cu sto—gn sînt independente din punct de vedere genetic cu toate că sînt situate în acelaşi plan de simetrie. De asemenea, înălţimea urechii dă valori ale lui r lipsite de semnificaţie cu înălţimea nasului şi înălţimea feţei. Caracterele situate în plan orizontal apar ca variabile independente la populaţia de la Sohodol. Ele dau corelaţii nesemnificative, cu o singură excepţie poate cuplul lăţimea nasului — lăţimea feţei, al cărui raport l-am putea situa la limita inferioară a pragului de semnificaţie ($r = 0{,}299 \pm 0{,}150$ şi $r/\sigma r = 1{,}99$).

Considerînd raportul genetic exprimat prin coeficientul r între diametrele înălţime-lăţime pentru segmentele nazal, facial şi ureche, observăm că acest raport este semnificativ numai pentru cuplul înălţimea — lărgimea urechii ($r = 0{,}353, \pm 0{,}144, r/\sigma r = 2{,}45$). Înălţimea cu lăţimea

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 2

Valorile unor coeficienți de corelație

Cupluri de caractere		Bărbați (20—60 de ani)				Femei (20—55 de ani)			
		N	r	± σr	r/σr	N	r	± σr	r/σr
1 n—sn cu:	al—al	37	0,076	0,163	0,47	67	0,170	0,119	1,43
2	zy—zy	37	0,071	0,164	0,43	67	0,114	0,121	0,95
3	n—gn	37	0,655	0,094	6,97	67	0,563	0,085	6,62
4	n—sto	37	0,739	0,075	9,85	67	0,784	0,047	16,68
5	sa—sba	37	—0,034	0,164	0,21	67	0,119	0,120	0,99
6	lăț. urechc	37	—nulă	—	—	67	0,216	0,116	1,86
7 al—al cu:	zy—zy	37	0,299	0,150	1,99	67	0,295	0,112	2,63
8	n—gn	37	0,083	0,163	0,51	67	0,095	0,121	0,78
9	n—sto	37	0,266	0,153	1,74	67	0,179	0,118	1,52
10	sa—sba	37	0,247	0,154	1,60	67	0,326	0,109	2,99
11	lăț. urechc	37	0,132	0,162	0,81	67	0,285	0,112	2,55
12 zy—zy cu:	n—gn	37	0,019	0,164	0,11	67	0,145	0,120	1,21
13	n—sto	37	0,115	0,162	0,71	67	0,163	0,119	1,37
14	sa—sba	37	0,307	0,149	2,06	67	0,232	0,116	2,00
15	lăț. urechc	37	0,278	0,152	1,83	67	0,027	0,122	0,22
16 n—gn cu:	n—sto	37	0,814	0,055	14,80	67	0,762	0,051	14,94
17	sa—sba	37	0,037	0,164	0,22	67	0,187	0,118	1,58
18	lat. urechc	37	0,195	0,158	1,23	67	0,124	0,120	1,03
19 n—sto cu:	sa—sba	37	0,070	0,164	0,43	67	0,172	0,119	1,44
20	lăț. urechc	37	0,156	0,160	0,97	67	0,306	0,111	2,76
21 sa—sba cu:	lăț. urechc	37	0,353	0,144	2,45	67	0,357	0,107	3,34
22 sn—gn cu:	n—gn	37	0,758	0,070	10,83	67	0,629	0,074	8,50
23	n—sto	37	0,573	0,110	5,22	67	0,202	0,117	1,73
24	n—sn	37	0,321	0,142	2,18	67	—0,145	0,120	1,21
25 sto—gn cu:	n—sn	37	0,276	0,152	1,81	67	—0,190	0,118	1,61
26	n—sto	37	0,236	0,155	1,52	67	—0,097	0,121	0,80
27	n- gn	37	0,848	0,046	18,43	67	0,531	0,088	6,03

feței și înălțimea cu lățimea nasului, la Sohodol, nu prezintă relații de interdependență. De fapt, pentru diametrele nasului, Hilden (citat după Becker) a ajuns la concluzia că aceste caractere sînt determinate de factori ereditari independenți, ambele dimensiuni fiind sub controlul unor factori polimeri cu efect cumulativ.

În ceea ce privește specificul sexual, selecționînd numai valorile semnificative ale lui r, șapte cupluri de caractere evoluează paralel cu unele diferențe mai mult sau mai puțin marcate între bărbați și femei. Doi coeficienți (sn—gn cu n—sto și n—sn) semnificativi pentru sexul masculin apar cu valori mici la femei ; în schimb alte trei corelații (al—al cu lungimea și lățimea urechii, precum și n—sto cu lățimea urechii) au valori mici la bărbați, dar sînt semnificative la femei, diferențe care ar putea fi atribuite compoziției eșantioanelor.

Corelațiile negative sînt puține și nesemnificative din punct de vedere statistic.

VARIABILITATEA CARACTERELOR MORFOLOGICE ALE NASULUI

Fizionomia nasului la populația masculină (20 — 60 de ani) din Sohodol prezintă o mare variabilitate (tabelul nr. 3). Totuși, chiar în cadrul acestei variabilități analiza repartițiilor procentuale pe categorii a complexelor de caractere permite stabilirea unei relative sistematizări și ierarhizări.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

1. O serie de trăsături ca distanţa verticală şi adîncimea rădăcinii în raport cu glabela ca şi grosimea părţilor moi şi forma profilului aceleiaşi regiuni; grosimea, lungimea şi poziţia septumului; înălţimea aripii sau forma nărilor, apar ca fiind cele mai variabile în populaţia de la Sohodol. Pentru aceste trăsături sînt reprezentate toate variantele aproximativ în aceeaşi proporţie chiar dacă uneori se conturează mai mult sau mai puţin o categorie centrală şi un anumit sens de variaţie. De exemplu, pentru distanţa verticală a rădăcinii faţă de glabelă există 40,0 % indivizi în categoria mijlocie, dar şi 32,5 % şi 27,5 % indivizi cu nasionul situat la distanţă mică şi respectiv mare în raport cu glabela. Sau, pentru forma profilului rădăcinii, frecvenţele se dispun după cum urmează: 22,5 % colţurat-arcuită, 22,5% slab arcuită, 27,5% arcuită şi 27,5 % dreaptă.

2. Pentru grupul de caractere: lăţimea rădăcinii; lăţimea spatelui în segmentul cartilaginos ca şi forma spatelui în totalitate; caracterele vîrfului a, b şi c (n. frontală), b şi c (n. laterală); forma septumului; lăţimea dintre aripi, depărtarea de planul sagital, gradul de bombare ca şi inserţia lor interioară sau mărimea nărilor şi dezvoltarea nasului în înălţime, variabilitatea este mai restrînsă. Faţă de categoria centrală, care concentrează peste 50 % din subiecţi, la aceste trăsături sînt reprezentate şi variantele extreme dar mai slab. Dacă 64,1 % indivizi au nări mari, sensul de variaţie se orientează spre categoria nări mijlocii care însumează 28,2%, faţă de numai 7,7 % indivizi cu nări mici.

3. În sfîrşit, în a treia categorie, am grupat caracterele: înălţimea rădăcinii în raport cu glabela, lăţimea spatelui în segmentul osos, pereţii laterali ai nasului, divizarea vîrfului, forma şi direcţia septumului, direcţia nărilor, mărimea traiectului şi direcţia şanţului aripilor, suprafaţa planşeului, înălţimea şi proeminenţa nasului, care la Sohodol apar ca fiind cel mai puţin variabile. Frecvenţa lor procentuală variază de la 78,5% subiecţi cu suprafaţa planşeului de formă triunghiulară, la 90,0% subiecţi cu nasul înalt sau 95,0 % subiecţi cu nasul proeminent.

În concluzie, procentajele ridicate de rădăcini înguste (65,0 %) în acelaşi timp înalte faţă de ochi (85,5 %) şi mijlociu de înalte faţă de frunte (45,0 %), de profile convexe (57,5%), vîrfuri rotunjite (60,0 %), septumuri orizontale şi nări mari, de nasuri proeminente (95,0 %), înalte în sens vertical (90,0 %), şi mijlociu de late în sens orizontal, indică o componentă tipologică predominent dinaro-nordică.

DIFERENŢE SEXUALE

Comparînd eşantionul masculin (de 20 — 60 de ani) cu eşantionul feminin (de 20 — 55 de ani), observăm că un grup de caractere ale nasului nu prezintă diferenţe sexuale. Pentru aceste trăsături frecvenţele procentuale se repartizează aproximativ paralel (6) atît la bărbaţi cît şi la femei, cu aceeaşi categorie centrală şi acelaşi sens de variaţie, dimorfismul sexual fiind exprimat numai prin oscilaţii procentuale de la o treaptă la alta a aceleiaşi scări de clasificaţie. Caracterele oscilante sînt cele mai frecvente în populaţia de la Sohodol. De exemplu, lăţimea şi înălţimea rădăcinii în raport cu glabela, lăţimea spatelui în segmentul cartilaginos şi forma profilului spatelui în segmentul osos, lăţimea, grosimea şi forma septu-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 3

Caracterele de observaţie ale nasului extern

NORMA FRONTALĂ — Regiunea nazală	Caractere şi variante		Bărbaţi 20—60 de ani N	Bărbaţi 20—60 de ani %	Bărbaţi 61—x ani N	Bărbaţi 61—x ani %	Femei 20—55 de ani N	Femei 20—55 de ani %	Femei 56—x ani N	Femei 56—x ani %	NORMA LITERALĂ — Caractere şi variante		Bărbaţi 20—60 de ani N	Bărbaţi 20—60 de ani %	Bărbaţi 61—x ani N	Bărbaţi 61—x ani %	Femei 20—55 de ani N	Femei 20—55 de ani %	Femei 56—x ani N	Femei 56—x ani %
RĂDĂCINĂ	a) dist. vert. de la glabela										a) înălţ. în rap. cu ungh. int. al ochiului									
	mare	a 1	11	27,5	7	31,8	8	11,4	7	17,5	înaltă	a 1	33	82,5	12	54,5	43	61,4	13	32,5
	mijlocie	a 2	16	40,0	9	40,9	31	44,3	19	47,5	mijlocie	a 2	6	15,0	8	36,4	20	28,6	18	45,0
	mică	a 3	13	32,5	6	27,3	31	44,3	14	35,0	scundă	a 3	1	2,5	2	9,1	7	10,0	9	22,5
	b) lăţimea										b) adîncimea în rap. cu glab.									
	îngustă	b 1	26	65,0	11	50,0	27	38,6	7	17,5	pe verticală	b 1	8	20,0	5	22,7	34	48,6	9	22,5
	mijlocie	b 2	12	30,0	7	31,8	30	42,8	17	42,5	mai adînc	b 2	22	45,0	10	45,4	31	44,3	21	52,5
	lată	b 3	2	5,0	4	18,2	13	18,6	16	40,0	adînc	b 3	10	35,0	7	31,8	5	7,1	10	25,0
	c) grosimea părţilor moi										c) forma									
	groasă	c 1	8	20,0	2	9,1	11	15,7	4	10,0	colţurat arcuită	c 1	9	22,5	8	36,4	7	10,0	13	32,5
	mijlocie	c 2	18	45,0	11	50,0	36	51,4	19	47,5	slab arcuită	c 2	9	22,5	5	22,7	30	42,8	11	27,5
	subţire	c 3	14	35,0	9	40,9	23	32,9	17	42,5	arcuită	c 3	11	27,5	3	13,6	4	5,7	4	10,0
											dreaptă	c 4	11	27,5	6	27,3	29	41,4	12	30,0
SPATE	a) lăţ. în segm. osos										a) forma în segm. osos									
	egală cu rădăcina	a 1	8	20,0	3	13,6	16	22,9	12	30,0	dreaptă	a 1	11	27,5	9	40,9	29	41,4	21	52,7
	mai lată	a 2	32	80,0	16	72,7	47	67,1	15	37,5	concavă	a 2	1	2,5	—	—	2	2,8	—	—
	mai îngustă	a 3	—	—	3	13,6	7	10,0	13	32,5	convexă	a 3	28	70,0	13	59,1	39	55,7	19	47,3
	b) lăţ. în segm. cartilaginos										b) forma în segm. cartilaginos									
	egală cu cel osos	b 1	5	12,5	2	9,1	6	8,6	2	5,0	dreaptă	b 1	24	60,0	13	59,1	35	50,0	23	57,5
	mai lată	b 2	21	52,5	14	63,7	38	54,3	29	72,5	concavă	b 2	9	22,5	1	4,5	35	50,0	16	40,0
	mai îngustă	b 3	14	35,0	6	27,3	26	37,1	9	22,5	convexă	b 3	7	17,5	8	36,4	—	—	1	2,5
	c) pereţii lat. ai nasului										c) forma în totalitate									
	verticali	c 1	4	10,0	8	36,4	4	5,6	—	—	dreaptă	c 1	7	17,5	8	36,4	21	27,1	13	37,5
	oblic în sus	c 2	36	90,0	13	59,1	58	82,9	27	67,5	concavă	c 2	—	—	—	—	9	12,9	7	12,5
	relief plat	c 3	—	—	1	4,5	8	11,4	13	32,5	convexă	c 3	23	57,5	13	59,1	21	30,0	13	37,5
											ondulată	c 4	10	25,0	1	4,5	19	30,0	7	12,5
VÎRF	a) lăţime										a) trecere de la spate. cart.									
	egală cu spatele cartil.	a 1	6	15,0	4	18,2	12	17,1	11	27,5	neîntreruptă	a 1	35	87,5	19	86,4	56	80,0	36	90,0
	mai lat	a 2	22	55,0	15	68,2	45	64,3	16	40,0	întreruptă în sus	a 2	—	—	—	—	9	12,9	3	7,5
	mai îngust	a 3	12	30,0	3	13,6	13	18,6	13	32,5	întreruptă în jos	a 3	5	12,5	3	13,6	5	7,1	1	2,5
	b) trecerea din spate										b) forma									
	continuă	c 1	14	35,0	7	31,8	32	45,7	28	70,0	rotundă	b 1	24	60,0	16	72,7	35	50,0	22	55,0
	lăţire treptată	c 2	26	65,0	15	68,2	38	54,3	12	30,0	ascuţită	b 2	8	20,0	4	18,2	25	35,7	7	17,5
											turtită	b 3	—	—	—	—	—	—	—	—
											colţurată	b 4	8	20,0	2	9,1	10	14,3	11	27,5
	c) grosimea părţilor moi										c) trecere în septum									
	apreciabilă	c 1	12	30,0	5	22,7	13	18,6	9	22,5	continuă	c 1	27	67,5	19	86,4	56	80,0	26	65,0
	moderată	c 2	22	55,0	12	54,5	44	62,8	17	42,5	uşor colţurată	c 2	13	32,5	3	13,6	14	20,0	14	35,0
	mică	c 3	6	15,0	5	22,7	13	18,6	11	35,0										
	d) divizare																			
	prezenţa şanţ. median	d 1	3	7,5	4	18,2	6	8,6	2	5,0										
	absenţa şanţului	d 2	31	77,5	14	63,7	60	85,7	36	90,0										
	şanţ median moderat	d 3	6	15,0	4	18,2	4	5,6	2	5,0										
SEPTUM	a) forma										a) forma									
	lăţime uniformă	a 1	7	17,5	6	27,3	8	11,4	9	22,5	dreaptă	a 1	29	72,5	10	45,5	50	71,4	26	65,0
	îngroşată înainte	a 2	2	5,0	3	13,6	7	10,0	17	42,4	uşor curbată	a 2	11	27,5	12	54,5	20	28,6	14	35,0
	îngroşată înapoi	a 3	21	52,5	11	50,0	43	61,4	7	17,5										
	în formă de X	a 4	10	25,0	2	9,1	12	17,1	7	17,5										
	b) grosime										b) direcţie									
	subţire	b 1	18	45,0	9	40,9	41	58,6	21	52,5	orizontală	b 1	29	72,5	12	64,5	37	52,9	28	70,0
	mijlocie	b 2	11	27,5	7	31,9	25	35,7	13	32,5	înainte în sus	b 2	7	17,5	2	9,1	28	40,0	7	17,5
	gros	b 3	11	27,5	6	27,3	4	5,7	6	15,0	înainte în jos	b 3	4	10,0	8	36,4	5	7,1	5	12,5
	c) lungime										c) poziţie									
	lung	c 1	13	32,5	11	50,0	10	14,3	10	25,0	nevizibil	c 1	7	17,5	10	45,4	22	31,4	14	35,0
	mijlociu	c 2	18	45,0	7	31,8	44	62,8	16	40,0	slab vizibil	c 2	16	40,0	7	31,8	37	52,9	17	42,5
	scurt	c 3	9	22,5	4	18,2	16	22,9	14	35,0	foarte proemin.	c 3	17	42,5	5	22,7	11	15,7	7	22,5
ARIPI	a) lăţimea dintre aripi										a) înălţimea									
	îngustă	a 1	7	17,5	3	13,6	13	18,6	2	5,0	înaltă	a 1	18	45,0	8	36,4	19	27,1	15	37,5
	mijlocie	a 2	22	55,0	10	45,4	31	44,3	11	27,5	mijlocie	a 2	10	25,0	7	31,8	22	31,4	14	35,0
	lată	a 3	11	27,5	9	40,9	26	37,1	27	67,5	scundă	a 3	12	30,0	7	31,8	29	41,4	11	27,5
	b) depărtare										b) inserţia inferioară									
	lipite	b 1	6	15,0	9	40,9	14	20,0	6	15,0	la nivelul septumului	b 1	21	52,5	8	36,4	38	54,3	19	47,5
	depărtate	b 2	20	50,0	7	31,8	29	41,4	17	42,5	mai jos	b 2	1	2,5	—	—	—	—	2	5,0
	mult depărtate	b 3	14	35,0	6	27,3	27	38,6	17	42,5	mai sus	b 3	18	45,0	14	63,7	32	45,7	19	47,5
											c) inserţie posterioară									
											îndărăt cît lung. nas	c 1	7	17,5	7	31,8	3	4,3	10	25,6
											mai îndărăt	c 2	1	2,5	—	—	—	—	—	—
											mult înainte	c 3	32	80,0	15	68,2	67	95,7	29	74,4
	d) forma aripi/peretele lateral al nasului										d) traiectul marginii inferioare									
	în acelaşi plan	d 1	17	42,5	9	40,9	21	30,0	17	42,5	drept	d 1	8	20,0	9	40,9	19	27,1	18	45,0
	bombată	d 2	23	57,5	13	59,1	49	70,0	23	57,5	uşor curbat	d 2	22	55,0	8	36,4	39	55,7	14	35,0
											curbat	d 3	10	25,0	5	22,7	12	17,1	8	20,0
											ŞANŢUL ARIPILOR									
	a) mărime										a) mărime									
	mari	a 1	25	64,1	17	77,3	25	36,2	22	55,0	evident	a 1	37	92,5	16	72,7	48	68,6	31	77,5
	mijlocii	a 2	11	28,2	5	22,7	35	50,7	13	32,5	neevident	a 2	2	5,0	2	9,1	4	5,7	1	2,5
	mici	a 3	3	7,7	—	—	9	13,1	5	12,5	mijlociu	a 3	1	2,5	4	18,2	18	25,7	8	20,0
	b) direcţie										b) traiect									
NĂRI	sagitală	b 1	6	17,1	3	14,3	5	7,7	1	3,0	inserţie post. — vîrf	b1	40	100,0	18	90,0	64	91,4	37	94,9
	oblică	b 2	28	80,0	18	85,7	58	89,2	27	81,8	pierdut spre vîrf	b2	—	—	2	10,0	6	8,6	2	5,1
	frontală	b 3	1	2,9	—	—	2	3,1	5	15,2										
	c) forma										c) direcţie									
	lunguieţ-îngustă	c 1	13	36,1	14	63,7	21	34,4	11	43,7	aproape orizontală	c 1	11	27,5	3	15,0	10	14,3	13	33,3
	rotunjit-lată	c 2	5	13,9	3	13,6	12	19,7	9	28,1	îndărăt în jos	c 2	29	72,5	17	85,0	57	81,4	26	66,7
	fusiformă	c 3	7	19,4	2	9,0	10	16,4	7	21,9	îndărăt în sus	c 3	—	—	—	—	3	4,3	—	—
	dreptunghiulară	c 4	2	5,6	—	—	3	4,9	—	—										
	ovală	c 5	9	25,0	3	13,6	15	24,6	2	6,3										
PLANŞEU	a) suprafaţă																			
	triunghiulară	a 1	29	78,5	10	45,4	47	67,1	32	80,0										
	dreptunghiulară	a 2	1	2,5	3	13,6	4	5,7	—	—										
	trapezoidomă	a 3	10	25,0	9	40,9	19	27,1	8	20,0										
IMPRESIE GENERALĂ	a) dezvoltare în înălţime										a) proeminenţă									
	înalt	a 1	36	90,0	18	81,9	54	77,1	33	82,5	proeminent	a 1	38	95,0	19	86,4	54	77,1	25	62,5
	mijlociu	a 2	3	7,5	3	13,6	10	14,3	6	15,0	neproeminent	a 2	—	—	—	—	3	4,3	3	7,5
	scund	a 3	1	2,5	1	4,5	6	8,6	1	2,5	mijlociu	a 3	2	5,0	3	13,6	13	18,6	12	30,0
	b) dezvoltare în lăţime																			
	îngust	b 1	7	17,5	3	13,6	13	18,6	2	5,0										
	mijlociu	b 2	22	55,0	10	45,4	31	44,3	11	27,5										
	lat	b 3	11	27,5	9	40,9	26	37,1	27	67,5										

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

mului, depărtarea aripilor de planul median sagital, direcția nărilor, forma planșeului sau dezvoltarea nasului în înălțime și în lățime.

Pentru alte caractere dimorfismul sexual se manifestă numai sub forma unor tendințe. În repartiția procentuală pe categorii cel mai mare număr de indivizi se concentrează pe aceiași treaptă pentru ambele sexe, variabilitatea dimorfică constînd numai într-o remaniere a repartițiilor procentuale pentru categoriile secundare. Pentru lungimea septumului de exemplu atît la bărbați cît și la femei predomină categoria mijlocie, dar în timp ce la bărbați sensul de variație se orientează către septumul lung, la femei apare tendința de a se scurta. Se mai comportă astfel următoarele caractere: pereții laterali ai nasului, forma nărilor, traiectul marginii inferioare a aripilor și mărimea șanțului aripilor (tabelul nr. 3).

În fine, cea mai importantă este categoria care marchează trăsături specific sexuale și care este caracterizată în tabelul nr. 3, printr-o răsturnare a maximelor procentuale și situarea lor în variante cu totul diferite ale aceluiași caracter. Dacă la bărbați predomină nasul cu rădăcină îngustă, la femei rădăcina este mai frecvent mijlociu de lată; dacă la bărbați sînt mai frecvente nările mari, la femei predomină nările mijlocii. În această categorie de caractere mai putem introduce: adîncimea rădăcinii în raport cu glabela și forma profilului său, poziția septumului sau înălțimea aripilor.

MODIFICĂRI ÎN RAPORT CU VÎRSTA

Peste limitele de vîrstă de 60 de ani la bărbați și de 55 de ani la femei (tabelul nr. 3), caracterele nasului se comportă diferit. Pentru o serie de trăsături, odată fixat specificul lor așa cum apare la adult, nu se mai produc nici un fel de modificări în raport cu vîrsta, dacă nu luăm în considerare slabele oscilații procentuale care le manifestă variantele unui caracter dat. În această privință, există coincidență de sex numai pentru caracterele: distanța verticală a rădăcinii față de glabelă, trecerea de la spatele cartilaginos spre vîrf (norma laterală), grosimea septumului sau dezvoltarea nasului în înălțime. În continuare, rămîn nemodificate adîncimea rădăcinii în raport cu glabela, trecerea spatelui cartilaginos spre vîrf (norma frontală), grosimea părților moi ale vîrfului, înălțimea și bombarea aripii, direcția nărilor — la bărbați; divizarea vîrfului, depărtarea aripilor de planul median sagital, mărimea și traiectul șanțului aripilor — la femei.

Alte caractere evoluează în același sens atît la bărbați cît și la femei. Pe măsura înaintării în vîrstă rădăcina nasului se lățește și devine mai scundă în raport cu unghiul intern al ochiului. Profilul nasului se modifică în sensul reducerii proporției de carene ondulate și de creștere a celor cu profil drept, deși apare și o ușoară creștere a nasurilor cu profil convex. Proporția de nări mari, în același timp de formă alungită și îngustă se mărește.

O atenție deosebită merită acele trăsături ale nasului care se modifică specific în raport cu vîrsta, dar și cu sexul. La bărbați, pereții laterali ai nasului devin mai verticali, profilul spatelui cartilaginos mai convex, septumurile mai lungi și în același timp mai descendente. La femei crește

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

proporţia de nasuri cu relief plat şi cu profil cartilaginos mai curînd drept prin reducerea proporţiei de nasuri cu profil cartilaginos concav. Direcţia septumului şi a şanţului aripilor se orizontalizează pe seama tipului ascendent şi se modifică raportul dintre aripi şi pereţii laterali ai nasului.

CONSIDÉRATIONS SUR CERTAINES CORRÉLATIONS ANTHROPOMÉTRIQUES ET SUR LA VARIABILITÉ MORPHOLOGIQUE DU NEZ CHEZ LA POPULATION DU VILLAGE SOHODOL

RÉSUMÉ

Étudiant la population d'un village de la région du Bran, l'auteur met en évidence deux aspects bien distincts :

1. L'établissement de certains rapports corrélatifs entre quelques caractères anthropométriques du nez, du visage et de l'oreille, à l'aide du coefficient « r », chez la population de Sohodol. On arrive ainsi à la conclusion que la majorité des coefficients, significatifs au point de vue statistique, indique des rapports d'interdépendance entre les caractères métriques situés en plan vertical (tableau 2).

2. Le spécifique morphologique du nez, chez la population du même village, déduit de l'analyse de 42 caractères somatoscopiques. Après avoir accentué le spécifique dinaro-nordique du nez pour l'échantillon des hommes âgés entre 20 et 60 ans, on analyse la variabilité des caractères, pour le même organe, par rapport au sexe et à l'âge (tableau 3).

BIBLIOGRAFIE

1. Auger, F., *La corrélation comme statistique descriptive. Recherche sur les Canadiens français.* Biométrie humaine, 1966, **I**, *3—4*.
2. Becker E. P., *Humangenetik.* **I**, *2*, G. Thieme Vlg., Stuttgart, 1969.
3. Félice S. (de), *Thèses*, Masson, Paris, 1958.
4. Olivier G., Nistri R., *Les corrélations céphalofaciales dans les races humaines*, Bul. Mem. Soc. d'anthrop., Paris, 1957, *1—2*.
5. Osborne H. R., George V. F. (de), *Genetic Basis of Morphological Variation*, Harvard University Press, Cambridge, 1959.
6. Pop Suzana, Enăchescu Th., *Contribuţie la studiul dimorfismului sexual.* Probl. antropol., 1960, **V**.
7. Shade H., *Zur Standardisierung morphognostischer Merkmale*, Antrop. Anz., 1968, **30**, *4*.
8. Vandervael F., *Biométrie humaine*, Paris — Liège, 1964.
9. Vlădescu Maria, *Asupra variabilităţii arhitecturii regiunii nazale la populaţia din comuna Fundata*, St. cerc. antropol., 1969, **6**, *1*.
10. Vlădescu Maria, *Variabilitatea unor caractere morfologice ale nasului la populaţia din comuna Şirnea.* St. cerc. antropol., 1970, **7**, *1*.
11. Vlădescu Maria, *La variabilité de certains caracteres morphologiques du nez chez la population du village de Moeciu de Sus*, Ann. roum. anthropol., 1970, **7**.
12. Weninger J. u. Pöch Hella, *Leitlinien zur Beobachtung der Somatischen Merkmale*, Mitt. antrop. Ges. 1924, **LIV**.

Centrul de cercetări antropologice Bucureşti

Primit în redacţie la 1 februarie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

V. PILOZITATEA LA POPULAȚIA SATULUI SOHODOL

DE

HORST SCHMIDT și AL. RUDESCU

572.524.2

Omul prezintă o pilozitate mult redusă față de animale, totuși Eschricht încă în secolul trecut face observații asupra fluxurilor pilozității corporale. Acestor caractere li s-a dat însă o mică importanță, fiind studiate în mod separat doar unele dintre ele (cîteva vîrtejuri, pilozitatea falangelor). Studiul pilozității are însă importanță atît în antropologie cît și în genetica umană și paternitate.

Materialul de față provine de la populația satului Sohodol, așezat în culoarul Branului, unde în vara anului 1970 s-a întreprins un studiu antropologic complex.

Pentru a surprinde unele modificări ce intervin o dată cu vîrsta, sau unele deosebiri în funcție de sex, materialul a fost împărțit în patru grupe: I, fete pînă la 15 ani; II, femei peste 16 ani; III, băieți pînă la 15 ani; IV, bărbați peste 16 ani, toți originari de cel puțin trei generații din Sohodol.

REZULTATE

Vîrtejul din creștetul capului este un caracter bine studiat atît ca frecvență, variabilitate cît și ca transmitere ereditară. La majoritatea indivizilor apare doar un singur vîrtej dar în unele cazuri și mai des la bărbați pot apare două și foarte rar trei vîrtejuri. Se observă predominanța la bărbați a vîrtejurilor situate în dreapta, iar la femei a celor centrale. Neținînd seama de sex, pe ansamblul materialului, vîrtejul central orientat în sensul mersului acelor ceasornicului este cel mai frecvent (33,53%), fiind urmat de cel situat în dreapta, tot în sensul acelor ceasornicului (27,36%). Acest lucru concordă cu cele observate într-un alt sat din culoa-

St. CERC. ANTROPOL., 1971, T. 8, NR. P, 65–73

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

rul Bran şi anume Moeciu de Sus[1]. Rezultatele sînt expuse în tabelul nr. 1.

Vîrtejul frontal se observă foarte greu şi în general apare la limita de inserţie a părului. Procentajul total de 6,03% (femei 7,52%, bărbaţi 4,54%) se apropie de cel obţinut la Moeciu de Sus şi cel obţinut pe un eşantion din Bratislava (2).

Tabelul nr. 1

Vîrtejul din creştetul capului

Localizarea şi nr. vîrtejurilor			♀ n	♀ %	♀ ±m	♂ n	♂ %	♂ ±m
Vîrtej simplu	M	+	37	39,79	5,08	30	27,27	4,24
		−	3	3,22	1,83	3	2,73	1,55
	D	+	12	12,91	3,48	46	41,82	4,69
		−	5	5,37	2,34	5	4,54	1,99
	S.	+	11	11,83	3,35	10	9,09	2,73
		−	2	2,15	1,62	4	3,64	1,79
vîrtej dublu	S + D −		1	1,07	1,07	3	2,73	1,52
	S+ M −		−	−	−	1	0,91	0,91
	S+ D +		1	1,07	1,07	−	−	−
	S− D +		−	−	−	1	0,91	0,91
Nu se vede			21	22,59	4,34	7	6,36	2,33
N			93			110		

Tabelul nr. 2

Vîrtejul frontal

Localizare		♀ n	♀ %	♀ ±m	♂ n	♂ %	♂ ±m
Vîrtej simplu	M+	1	1,07	1,07	1	0,91	0,91
	−	1	1,07	1,07			
	D+	2	2,16	1,51	2	1,82	1,23
	−						
	S ±	2	2,16	1,51	1	0,91	0,91
Vîrtej dublu		1	1,07	1,07	1	0,91	0,91
Fără vîrtej		86	92,47	2,73	105	95,45	1,99
N		93			110		

[1] Drobna M., Schmidt H., Valsik J., Die Behaarung und ihre Variabilität bei den Bewohnern von Moeciu de Sus (manuscris).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Concreșterea sprîncenelor. În privința acestui caracter părerile sînt contradictorii. Unii autori susțin că la femei nici nu poate fi vorba de o concreștere a sprîncenelor. Totuși, această formă care este și ereditară a fost găsită la bărbați, femei și copii.

Tabelul nr. 3

Concreșterea sprîncenelor

Intensitate	♀						♂					
	1—15 ani			16—x ani			1—15 ani			16—x ani		
	n	%	±m	n	%	±m	n	%	± m	n	%	±m
—	8	26,67	8,07	15	23,81	5,36	5	12,82	5,34	10	14,08	4,15
±	18	60,00	8,94	38	60,32	6,16	26	66,67	7,55	35	49,30	5,93
+	4	13,33	6,21	10	15,87	4,60	8	20,51	6,46	26	36,62	5,71
Σ	30			63			39			71		

Tabelul nr. 4

Virtejul angular

Localizare și numărul virtejurilor		♀						♂					
		1—15 ani			16—x ani			1—15 ani			16—x ani		
		n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m
Fără virtej		27	90,00	5,46	60	95,24	2,68	32	82,06	6,14	61	85,91	4,13
Virtej simplu	D +	—			—			3	7,69	4,27	1	1,41	1,40
	D —	3	10,00	5,46	2	3,17	2,20	1	2,56	2,48	3	4,23	2,39
	S +	—			1	1,59	1,57	—			1	1,41	1,40
	S —	—			—			1	2,56	2,48	4	5,63	2,73
Virtej dublu	D+S+	—			—			1	2,56	2,48	—		
	S—D+	—			—				2,56	2,48	1	1,41	1,40
	Σ	30			63			39			71		

Am notat prin — sprîncenele neconcrescute, cu ± apariția unor fire între sprîncene și cu + concreșterea totală. Din tabelul nr. 3 se observă că sprîncenele concrescute apar mai des la bărbați, iar frecvența lor crește o dată cu vîrsta.

Vîrtejul angular este localizat în apropiere de angulus mandibulae și poate avea o poziție supraangulară sau subangulară. La populația studiată apare într-un procent de 13,96%, fiind mai des întîlnit la bărbați (17,93%).

Limita de inserție a părului pe cap. Modificările ce survin o dată cu vîrsta se observă în special la bărbați (tabelul nr. 5). Astfel, la lotul de bărbați pînă la 15 ani, formula cea mai frecventă este $A_2\ B_2\ C_1\ D_2$ iar la grupul 16-x formula $A_4\ B_3\ (B_2)\ C_2\ D_3$. Luat pe

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ansamblu, neţinînd seama de vîrstă şi sex, cel mai ridicat procent îl întruneşte formula $A_4 B_2 C_2 D_3$ (fig. 1). Din cauza căderii treptate a părului, la bărbaţi se formează cele două intrînduri specifice pe frunte, fapt remarcat printr-o modificare a concentrării frecvenţelor dinspre

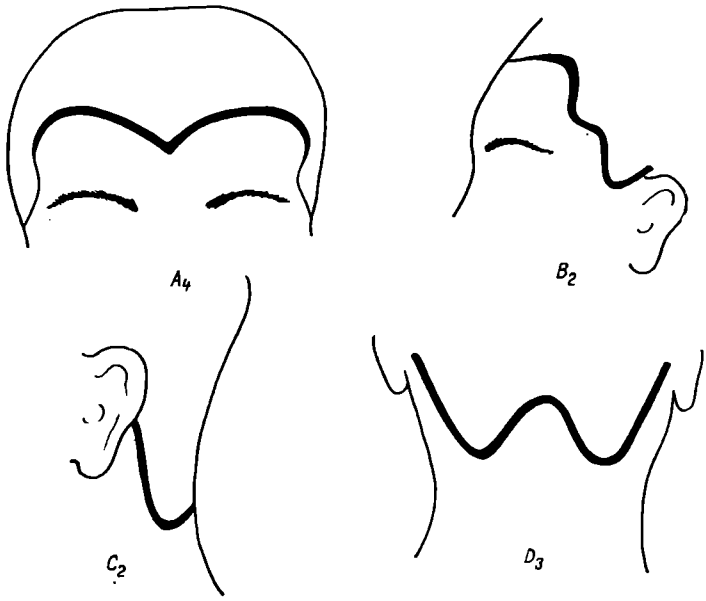

Fig. 1. — Tipul cel mai frecvent de inserţie a părului pe cap.

A_2 spre A_3 şi A_4. Tot datorită acestui fapt se vede şi o modificare a liniei de inserţie în faţa urechii. Între 1—15 ani, procentul formei B_1+B_2 este foarte mare (94,86%), pe cînd peste 16 ani B_1 nu este deloc reprezentat, iar B_2+B_3 însumează un procent de 100%. La bărbaţi se remarcă şi o modificare a liniilor de inserţie D şi C. Deoarece la copii predomină forma D_2, ea este evident corelată cu o frecvenţă mai ridicată a formei C_1, la adult creşte frecvenţa formei D_3 şi ca urmare şi a formei C_2.

La fete şi femei se observă o mare constanţă în decursul anilor a tipurilor de inserţie a părului. Se observă doar o mică modificare a liniei D. Pînă la 15 ani forma D_2 şi D_3 sînt apropiate ca valoare, după 15 ani însă creşte mult procentul liniei D_3 în defavoarea liniei D_2.

În ceea ce priveşte dimorfismul sexual, evidentă este deosebirea limitei de inserţie pe ceafă. La sexul feminin forma D_5 este des întîlnită, pe cînd la bărbaţi ea este destul de rară. Se mai pot constata unele deosebiri temporare sau altele care apar abia mai tîrziu, la adult. Astfel, la fete frecvenţa liniei A_2 este de 23%, pe cînd la băieţi de 59%. Totodată raportul între C_1 şi C_2 la fete este de 20% la 60%, pe cînd la băieţi este tocmai invers, adică 66% şi respectiv 20%. La adulţi aceste deosebiri sînt mai puţin evidente. Şi o ultimă deosebire, care de data aceasta apare la adult, este o concentrare, la femei, a formei B_2 (77%), pe cînd la bărbaţi raportul B_2 şi B_3 este egal şi acoperă întreaga frecvenţă de 100%.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Vîrtejul nucal este adesea localizat în părțile laterale în cadrul liniei D de inserție a părului. Poate fi unilateral, bilateral și rareori central. În materialul studiat s-a găsit un caz cu trei vîrtejuri nucale, caz foarte rar descris în literatură.

Tabelul nr. 5

Limita de inserție a părului pe cap

Regiunea și tipul		♀						♂					
		1—15 ani			16—x ani			1—15 ani			16—x ani		
		n	%	± m	n	%	± m	n	%	± m	n	%	± m
Pe frunte	A_1	1	3,33	3,27	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	A_2	7	23,33	7,72	14	22,58	5,31	23	58,97	7,87	12	16,90	4,44
	A_3	7	23,33	7,72	27	43,55	6,29	2	5,13	3,53	17	23,94	5,06
	A_4	15	50,00	9,13	21	33,87	6,01	14	35,90	7,68	42	59,15	5,84
	N	30			62			39			71		
În fața urechii	B_1	6	20,00	7,30	9	14,51	4,47	8	20,51	6,47	—	—	—
	B_2	24	80,00	7,30	48	77,42	5,31	29	74,35	6,99	35	49,29	5,93
	B_3	—	—	—	4	6,45	3,12	—	—	—	36	50,70	5,94
	B_4	—	—	—	1	1,61	1,59	2	5,13	3,53	—	—	—
	N	30			62			39			71		
Deasupra urechii	C_1	6	20,00	7,30	9	14,28	4,41	26	66,67	7,55	21	29,58	5,41
	C_2	18	60,00	8,94	41	65,08	6,01	8	20,51	6,46	36	50,70	5,94
	C_3	6	20,00	7,30	12	19,04	4,95	5	12,82	5,34	14	19,71	4,72
	C_4		—	—	1	1,59	1,57	—	—	—	—	—	—
	N	30			63			39			71		
Pe ceafă	D_1	—	—	—	7	11,11	3,95	10	25,64	6,99	7	9,86	3,56
	D_2	6	20,00	7,30	1	1,59	1,57	15	38,46	7,79	1	1,41	1,40
	D_3	8	26,67	8,07	28	44,44	6,26	5	12,82	5,34	46	64,78	5,67
	D_4	3	10,00	5,48	1	1,59	1,57	3	7,69	2,47	12	16,90	4,44
	D_5	13	43,33	9,04	26	41,27	6,20	6	15,38	5,78	5	7,04	3,04
	N	30			63			39			71		

Fluxul și vîrtejurile de pe spate. Intensitatea pilozității pe spate variază în funcție de vîrstă, fiind mai puternică în tinerețe și mai slabă la bătrînețe (8). La bărbați pilozitatea pe spate se observă mai ales în regiunea dintre omoplați, unde poate ajunge la o apreciabilă dezvoltare, pe cînd la femei ea este repartizată pe o suprafață mult mai mare, dar își păstrează și la adult caracterul infantil.

Fluxul pe spate este orientat în cele mai multe cazuri descendent. Uneori se întîlnesc vîrtejuri care se formează atunci cînd există două fluxuri ce merg în sensuri diferite. În acest caz vom avea două formațiuni și anume un vîrtej și localizat mai jos un punct de întîlnire a celor două fluxuri contrare. Vîrtejurile în majoritate mediane pot fi însă și ușor paraventrale.

Fluxurile de pe partea anterioară a corpului se observă mai greu decît fluxul de pe spate și se modifică mai mult în funcție de vîrstă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 6

Virtejul nucal

Localizare		♀ 1–15 ani n	%	±m	♀ 16–x ani n	%	±m	♂ 1–15 ani n	%	±m	♂ 16–x ani n	%	±m
Vîrtej simplu	D +	–			3	4,76	2,68	2	5,13	3,53	–		
	D –	–			–			2	5,13	3,53	–		
	S +	1	3,33	3,27	–			–			–		
	S –	2	6,67	4,56	3	4,76	2,68	–			–		
Vîrtej dublu	S – D +	–			–			4	10,25	4,85	–		
	D + S +	–			–			3	7,69	4,27	–		
	D + S –	1	3,33	3,27	–			–			–		
Triplu S+M+D+		–			–			1	2,56	2,48	–		
Fără		26	86,67	6,21	57	90,47	3,73	27	69,23	7,39	71	100	–
Σ		30			63			39			71		

Tabelul nr. 7

Fluxul pe spate

Formă		♀ 1–15 ani n	%	±m	♀ 16–x ani n	%	±m	♂ 1–15 ani n	%	±m	♂ 16–x ani n	%	±m
Vîrtej	+	3	10,00	5,46	2	3,17	2,20	4	10,26	4,86	2	2,82	1,96
	–	8	26,67	8,07	6	9,52	3,70	5	12,82	5,34	3	4,23	2,39
Flux	↓	19	63,33	8,80	52	82,54	4,78	29	74,35	6,99	54	76,05	5,06
	↑	–			–			–			–		
Nu se vede		–			3	4,76	2,68	1	2,56	2,48	12	16,90	4,44
Σ		30			63			39			71		

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Pe piept în general se întîlnesc două fluxuri divergente pornite din axilă și care formează la punctul de întîlnire o cruce. Pe linia mediană, sub această cruce se poate determina un flux descendent. Pe părțile laterale există două fluxuri care pot fi simetrice, dar pot și varia în ceea ce privește direcția lor (tabelul nr. 8). În privința fluxurilor laterale, în mate-

Tabelul nr. 8

Fluxul lateral

Formă	♀			♂		
	n	%	±m	n	%	±m
↖↗	44	47,31	5,18	42	38,18	4,64
↗↖	1	1,07	1,07	9	8,18	2,61
↘↙	—			32	29,09	4,33
↙↘	7	7,52	2,73	27	24,55	4,11
Nu se vede	41	44,08	5,15	—		
N	93			110		

Tabelul nr. 9

Pilozitatea falangei III la mînă și picior

Localizare		♀						♂					
		1—15 ani			16—x ani			1—15 ani			16—x ani		
		n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m
Mînă	1	27	90,00	5,46	50	79,36	5,10	34	87,17	5,35	59	83,10	4,45
	2	30	100	—	63	100	—	39	100	—	70	98,59	1,40
	3	30	100	—	63	100	—	39	100	—	71	100	—
	4	30	100	—	63	100	—	39	100	—	71	100	—
	5	30	100	—	62	98,41	1,57	37	94,87	3,53	71	100	—
	Fără	—						—			—		
Picior	1	24	80,00	7,30	54	85,71	4,41	39	100	—	70	98,59	1,40
	2	19	63,33	8,80	39	61,90	6,12	38	97,44	2,53	65	91,55	3,30
	3	17	56,67	9,04	34	53,97	6,28	35	89,74	4,86	59	83,10	4,45
	4	12	40,00	8,94	26	41,27	6,20	31	79,49	6,46	53	74,65	5,30
	5	8	26,67	8,07	17	26,98	5,59	18	46,15	7,98	44	61,97	5,76
	Fără	6	20,00	7,30	7	11,11	3,94	—			1	1,41	1,40
Σ		30			63			39			71		

rialul nostru se poate observa o ușoară diferențiere pe sexe, prin faptul că la bărbați se constată un procent ridicat de fluxuri descendente.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Pilozitatea falangelor II şi III la mînă şi picior. Din numeroasele studii ce se ocupă atît de frecvenţa în diferite populaţii, pe diverse degete, cît şi de transmiterea ereditară, se poate constata că la falanga III de la degetele 2, 3 şi 4, indiferent de vîrstă şi sex, pilozitatea este aproape totdeauna prezentă. La picior, frecvenţa cea mai mare este întîlnită la degetul 1 şi se observă o scădere treptată de la degetul 1—5. Se remarcă şi constanţa procentelor în decursul anilor. Valori mult mai mici găsim în

Tabelul nr. 10

Pilozitatea falangei II la mînă şi picior

Localizare		♀						♂					
		1—15 ani			16—x ani			1—15 ani			16—x ani		
		n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m	n	%	±m
Mînă	1	—			—			—			—		
	2	2	6,67	4,56	4	6,35	3,07	—			1	1.41	1.40
	3	17	56,67	9,04	31	49,21	6,30	16	41,02	7,88	30	42,25	5,86
	4	19	63,33	8,80	35	55,55	6,26	17	43,59	7,94	41	57,75	5,86
	5	12	40,00	8,94	23	36,51	6,07	10	25,64	6,99	15	21,13	4,84
	Fără	10	33,33	8,37	29	46,03	6,28	21	53,85	7,98	28	39,44	5,80
Picior	1	—			—			—			2	2,82	1,96
	2	1	3,33	3,27	9	14,28	4,41	2	5,13	3,53	5	7,04	3,04
	3	1	3,33	3,27	11	17,46	4,78	1	2,56	2,48	7	9,86	3,56
	4	—			5	7,94	3,40	—			4	5,63	2,73
	5	—			—			—			1	1,41	1,40
	Fără	29	96,67	3,27	51	80,95	4,95	37	94,87	3,53	63	88,73	3,75
		20			63			39			71		

ceea ce priveşte pilozitatea falangei a II-a. Şi în acest caz falanga a II-a a degetului 4 prezintă frecvenţa cea mai ridicată a cazurilor în care se constată prezenţa firelor de păr. La picior, pilozitatea falangei II este slab dezvoltată (tabelele nr. 9 şi 10).

CONCLUZII

Din materialul studiat reiese că doar în puţine cazuri apar deosebiri între sexe şi în foarte puţine cazuri modificări ce se datoresc vîrstei. Aceste schimbări ce intervin cu vîrsta nu se referă la poziţia, ci la intensitatea pilozităţii (de exemplu, limita de inserţie a părului pe cap; concreşterea sprîncenelor). Deosebiri între sexe se observă în ceea ce priveşte vîrtejul din creştetul capului, concreşterea sprîncenelor, vîrtejul angular şi pilozitatea falangelor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

DIE KÖRPERBEHAARUNG BEI DEN BEWOHNERN DES DORFES SOHODAL

ZUSAMMENFASSUNG

Die vorliegende Arbeit behandelt die Merkmale der Anordnung der Körperbehaarung bei den Bewohnern des Dorfes Sohodol. Die Ergebnisse wurden in zwei Altersgruppen verarbeitet.

Man konnte nur für wenige Merkmale einen sexuellen Dimorphismus feststellen (Scheitelhaarwirbel, Zusammenwachsung der Augenbrauen, Behaarung der Phalanx). Die mit dem Alter auftretenden Veränderungen beziehen sich auf die Intensität (Haargrenze der Kopfbehaarung, Zusammenwachsen der Augenbrauen) und nicht auf die Anordnung der Behaarung.

BIBLIOGRAFIE

1 Beckman L., Böök J., *Distribution and inheritance of mid-digital hair in Sweden*, Hereditas, 1959, **45**, 210–220.

2 Drobna M. u. Drobny I., *Die Grenze des behaarten Kopfteiles bei pressburger Mädchen*, Acta F. R. N. Univ. Comen. Anthropologia, 1967, **XII** 117–124.

3. Dutta P., *On the Variability of Middle Phalangeal Hair among Indian Populations*, J. R. Anthropol. Inst., 1965, **95**, 115–126,

4. Matsunaga E., *Erbiologische Untersuchung der Fingermittelgliedbehaarung bei Japanern und Deutsche*, Z. menschl. Vererb. — Konst. lehre, 1956, **33**, 465–469.

5. Routil R., *Ein Beitrag zum Erbstudium des menschlichen Haarkleides*, Z. Rassenk., 1939, **9**, 48–57.

6. Saldanha P. u. Guinzburg S., *Distribution and inheritance of middlephalangeal hair in a white population of Sao Paolo*, Brazil. Hum. biol., 1961, **33**, 237–249.

7. Schmidt H., *Variabilitatea unor caractere morfologice ale mîinii la populația din satul Fundata*, St. cerc. antropol., 1969, **6**, *2*, 195–199.

8. Weber E., *Beiträge zur Erbphysiologie der menschlichen Haut. Untersuchung über die Körperbehaarung bei Zwillinge* Z. mensch. Vererb. — Konst. lehre, 1939, **23**, 126–160.

Centrul de cercetări antropologice
București

Primit în redacție la 1 februarie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VI. DESENELE PAPILARE DIGITALE, PALMARE ŞI PLANTARE LA POPULAŢIA DIN SOHODOL (BRAN)

DE

CORNELIU VULPE

572.524.12

Dintre localităţile situate în zona Bran, satul Sohodol este aşezat la ieşirea din culoar, pe ultimele coline subcarpatice dispuse spre Ţara Bîrsei. În vara anului 1970, au fost organizate aici cercetări antropologice de tip complex, cu care prilej s-au efectuat observaţii de biologie umană, realizîndu-se o recoltare de material care să permită atît studii de genetică cît şi de etnicitate. Întrucît lucrarea de faţă abordează latura etnică a problemei, la alcătuirea eşantionului s-a avut în vedere ca persoanele luate în studiu să aibă o ascendenţă locală de cel puţin trei generaţii. Astfel, în urma acestei trieri a rezultat un eşantion alcătuit din 219 subiecţi, dintre care 87 de bărbaţi şi 132 de femei.

1. DESENELE PAPILARE DIGITALE

Studiind frecvenţa desenelor papilare digitale la populaţia din Sohodol, s-a putut constata că cele trei tipuri de desene (arcuri, laţuri, vîrtejuri) se găsesc în proporţii diferite pe fiecare deget în parte, excepţie făcînd laţul radial care lipseşte de pe degetul V şi se află aproape întîmplător pe degetele I şi III. De asemenea, arcurile apar foarte rar pe degetul V. Din punct de vedere al orientării desenului, se observă că direcţia radială nu este întîlnită de loc pe degetul V (tabelul nr. 1).

Dacă se iau în consideraţie frecvenţele cele mai ridicate ale desenelor digitale (tabelul nr. 2), se poate vedea că laţurile radiale şi arcurile apar de cele mai multe ori pe degetul II (Lr : 20,27%; A : 9,91%) în timp ce laţurile ulnare sînt cel mai des întîlnite pe degetul V şi III (89,40% şi respectiv 76,50%). Vîrtejurile monocentrice se găsesc într-un procent mai ridicat pe degetul IV (35,25%), iar cele dublucentrice pe degetul I (25,35%). Orientarea desenului (rsu) arată că direcţia radială

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Repartiția desenelor papilare digitale în funcție de deget, mînă și sex la populația din Sohodol

Deget	Sex	Mînă		A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
I	♂	dr.	n	1	—	36	36	28	20	48	2	23	60	85
			%	1,18	—	42,35	42,35	32,94	23,53	56,47	2,35	27,06	70,59	
		st.	n	1	1	42	43	16	25	41	3	24	58	
			%	1,18	1,18	49,41	50,59	18,82	29,41	48,23	3,53	28,23	68,24	
	♀	dr.	n	3	—	60	60	32	37	69	1	32	99	132
			%	2,27	—	45,45	45,45	24,24	28,03	52,27	0,76	24,24	75,00	
		st.	n	4	—	75	75	25	28	53	6	28	98	
			%	3,03	—	56,82	56,82	18,94	21,21	40,15	4,55	21,21	74,24	
II	♂	dr.	n	7	24	29	53	17	8	25	38	14	33	85
			%	8,24	28,23	34,12	62,35	20,00	9,41	29,41	44,71	16,47	38,82	
		st.	n	5	18	42	60	12	8	20	29	10	46	
			%	5,88	21,18	49,41	70,59	14,12	9,41	23,53	34,12	11,76	54,12	
	♀	dr.	n	14	20	43	63	45	10	55	41	33	58	132
			%	10,61	15,15	32,57	47,72	34,09	7,58	41,67	31,06	25,00	43,94	
		st.	n	17	26	49	75	29	11	40	55	21	56	
			%	12,88	19,70	37,12	56,82	21,97	8,33	30,30	41,67	15,91	42,42	
III	♂	dr.	n	5	1	68	69	7	4	11	3	7	75	85
			%	5,88	1,18	80,00	81,18	8,24	4,70	12,94	3,53	8,24	88,23	
		st.	n	2	—	71	71	7	5	12	1	6	78	
			%	2,35	—	83,53	83,53	8,24	5,88	14,12	1,18	7,06	91,76	
	♀	dr.	n	5	—	103	103	17	7	24	2	14	116	132
			%	3,79	—	78,03	78,03	12,88	5,30	18,18	1,52	10,61	87,87	
		st.	n	11	3	90	93	24	4	28	7	17	108	
			%	8,33	2,27	68,18	70,45	18,18	3,03	21,21	5,30	12,88	81,81	
IV	♂	dr.	n	1	2	44	46	37	1	38	3	24	58	85
			%	1,18	2,35	51,76	54,11	43,53	1,18	44,71	3,53	28,23	68,24	
		st.	n	1	2	55	57	24	3	27	2	12	71	
			%	1,18	2,35	64,71	67,06	28,23	3,53	31,76	2,35	14,12	83,53	
	♀	dr.	n	3	4	71	75	52	2	54	4	32	96	132
			%	2,27	3,03	53,79	56,82	39,39	1,52	40,91	3,03	24,24	72,72	
		st.	n	2	—	87	87	40	3	43	1	19	112	
			%	1,52	—	65,91	65,91	30,30	2,27	32,57	0,76	14,39	84,85	
V	♂	dr.	n	—	—	73	73	9	3	12	—	3	82	85
			%	—	—	85,88	85,88	10,59	3,53	14,12	—	3,53	96,47	
		st.	n	—	—	76	76	5	4	9	—	1	84	
			%	—	—	89,41	89,41	5,88	4,71	10,59	—	1,18	98,82	
	♀	dr.	n	2	—	118	118	11	1	12	—	4	128	132
			%	1,52	—	89,39	89,39	8,33	0,76	9,09	—	3,03	96,97	
		st.	n	2	—	121	121	6	3	9	—	1	131	
			%	1,52	—	91,66	91,66	4,55	2,27	6,82	—	0,76	99,24	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

este mai frecventă pe degetul II (37,56%), cea simetrică pe degetul I și IV (24,65 % și respectiv 20,05%), iar cea ulnară pe degetul V și III (97,93% și respectiv 86,87%). Ordinea, în suită, a frecvenței desenelor digitale poate fi sesizată și în schema de mai jos în care se pot observa și unele mici neconcordanțe față de schema clasică. Dintre acestea se remarcă ordinea distribuției vîrtejurilor la populația studiată (I>IV), unde se constată o inversiune față de ordinea prezentată în schema clasică (IV≠I) (tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 2

Frecvența desenelor papilare în funcție de deget

Deget		A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
I	n	9	1	213	214	101	110	211	12	107	315	434
	%	2,07	0,23	49,08	49,31	23,27	25,35	48,62	2,76	24,65	72,58	
II	n	43	88	163	251	103	37	140	163	78	193	434
	%	9,91	20,27	37,56	57,83	23,73	8,53	32,26	37,56	17,97	44,47	
III	n	23	4	332	336	55	20	75	13	44	377	434
	%	5,30	0,92	76,50	77,42	12,67	4,61	17,28	2,99	10,14	86,87	
IV	n	7	8	257	265	153	9	162	10	87	337	434
	%	1,61	1,84	59,22	61,06	35,25	2,07	37,32	2,30	20,05	77,65	
V	n	4	—	388	388	31	11	42	—	9	425	
	%	0,92	—	89,40	89,40	7,14	2,53	9,67	—	2,07	97,93	434

Tabelul nr. 3

Repartiția desenelor digitale în funcție de mînă și sex

Mînă	sex	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
Dreapta	♂ n	14	27	250	277	98	36	134	46	71	308	425
	%	3,29	6,35	58,82	65,17	23,06	8,47	31,53	10,82	16,70	72,47	
	♀ n	27	24	395	419	157	57	214	48	115	497	660
	%	4,09	3,63	59,85	63,48	23,79	8,63	32,42	7,27	17,42	75,30	
	♂+n	41	51	645	696	255	93	348	94	186	805	1 085
	♀ %	3,78	4,70	59,45	64,15	23,50	8,57	32,07	8,66	17,14	74,19	
Stînga	♂ n	9	21	286	307	64	45	109	35	53	337	425
	%	2,12	4,94	67,29	72,23	15,06	10,59	25,65	8,24	12,47	79,29	
	♀ n	36	29	422	451	124	49	173	69	86	505	660
	%	5,45	4,39	63,94	68,33	18,79	7,42	26,21	10,45	13,03	76,52	
	♂+n	45	50	708	758	188	94	282	104	139	842	1 085
	♀ %	4,15	4,61	65,25	69,86	17,33	8,66	25,99	9,59	12,81	77,60	
St. + Dr.	♂ n	23	48	536	584	162	81	243	81	124	645	
	%	2,70	5,65	63,06	68,71	19,06	9,53	28,59	9,53	14,59	75,88	850
	n	63	53	817	870	281	106	387	117	201	1002	1 320
	♀ %	4,77	4,01	61,89	65,90	21,29	8,03	29,32	8,86	15,23	75,91	
	♂+n	86	101	1353	1454	443	187	630	198	325	1647	2 170
	♀ %	3,96	4,65	62,35	67,00	20,41	8,62	29,03	9,12	14,98	75,90	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

	Populaţia din Sohodol	Schema clasică
A :	II > III > I > IV > V	II > III > I > IV > V
Lr :	II > IV > III > I > V	II > III ≠ IV > I ≠ V
Lu :	V > III > IV > I > II	V > III > I ≠ IV > II
V :	I > IV > II > III > V	IV ≠ I > II > III > V
r :	II > III ⩾ I ≠ IV > V	II > IIII = IV > V
s :	I > IV > II > III > V	I ⩾ II > III = IV > V
u :	V > III > IV > I > II	V > IV = III > I > II

Repartiţia globală a desenelor papilare în funcţie de mînă şi sex arată că arcurile şi laţurile se găsesc mai des la mîna stîngă în timp ce vîrtejurile sînt mai frecvente la mîna dreaptă (♂ + ♀), fapt ce concordă cu schema care urmează. Tot în această schemă se pot sesiza două inversiuni : mai multe arcuri la mîna dreaptă a bărbaţilor (d > s în loc de s > d) şi mai multe laţuri radiale la mîna stîngă a femeilor (s > d în loc de d > s).

	♂	♀	♂ + ♀	Schema clasică
A :	d > s	s > d	s > d	s > d
Lr :	d > s	s > d	d ≠ s	d > s
Lu :	s > d	s > d	s > d	s > d
V :	d > s	d > s	d > s	d > s

Comparînd femeile cu bărbaţii se constată un număr ceva mai mare de laţuri la bărbaţi în timp ce la femei sînt puţin mai multe arcuri şi vîrtejuri, diferenţa între cele două sexe fiind aproape neînsemnată ; aceeaşi constatare se poate face şi cu privire la orientarea desenului digital.

Dacă datele din tabelul nr. 1 sînt transcrise într-un sistem, pe care am putea să-l numim dactilogramă (tabelul nr. 4), se obţine o imagine a modului de distribuţie al desenelor papilare, în funcţie de deget, mînă şi sex, ce ne permite a observa unele deosebiri între bărbaţi şi femei. La populaţia din Sohodol, astfel de deosebiri au fost puse în evidenţă, în special, pe degetul III, unde, cu excepţia sumei de verticile, toate celelalte tipuri de desene, cît şi orientarea lor, prezintă diferenţe dreapta (d) — stînga (s) ce se dispun invers la femei faţă de bărbaţi. Acest mod de distribuţie antagonică a unui anumit tip de desen sau unei anumite orientări (de exemplu ♂ : d > s iar ♀ : s > d) a fost sesizat şi la populaţiile altor două sate din culoarul Branului (Şirnea şi Moeciu de Sus (1), (3)[1]). Asemenea populaţiei din Sohodol se poate vedea că şi la aceste două grupări umane cele mai multe distribuţii opuse dreapta-stînga, la bărbaţi şi femei, se întîlnesc tot pe degetul III.

Extinzînd această observaţie la alte 5 localităţi situate în bazinul superior al Teleajenului (Mîneciu-Ungureni, Izvoarele, Drajna de Sus, Bătrîni şi Schiuleşti (2)), s-a constatat că, de cele mai multe ori, această distribuţie inversă la cele două sexe este mai des întîlnită pe degetul II şi nu pe III aşa cum s-a observat la populaţia din zona Bran (tabelul

[1] Au fost alese aceste două localităţi deoarece prelucrarea lor statistică anterioară permite o astfel de comparaţie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabela nr. 4

Transcrierea simbolică a frecvențelor dreapta (d) — stînga (s), în funcție de deget și sex, la cîteva populații din zona Bran și bazinul superior al Teleajenului

SOHODOL

Deget	sex	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
I	♂	d=s	s>d	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	s⩾d	s⩾d	d>s	85
	♀	s⩾d	—	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	d⩾s	132
II	♂	d>s	d>s	s>d	s>d	d>s	d=s	d>s	d>s	d>s	s>d	85
	♀	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	s⩾d	d>s	s>d	d>s	d⩾s	132
III	♂	d>s	d>s	s>d	s>d	d=s	s⩾d	s⩾d	d>s	d⩾s	s>d	85
	♀	s>d	s>d	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	s>d	s>d	d>s	132
IV	♂	d=s	d=s	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	85
	♀	d⩾s	d>s	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	132
V	♂	—	—	s>d	d>s	d>s	s⩾d	d>s	—	d>s	s>d	85
	♀	d=s	—	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	—	d>s	s>d	132

SIRNEA

Deget	sex	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
I	♂	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	s=d	d>s	s≠d	d>s	s>d	60
	♀	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	84
II	♂	d>s	d⩾s	s>d	d⩾s	d>s	s>d	d=s	d>s	s>d	s>d	60
	♀	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	d>s	d>s	d=s	s>d	d>s	84
III	♂	s≠d	s>d	s>d	s>d	d>s	s=d	d>s	d>s	d>s	s>d	60
	♀	s>d	s=d	d>s	d>s	s>d	s=d	s>d	s>d	s>d	d>s	84
IV	♂	—	—	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	d⩾s	d>s	s>d	60
	♀	s>d	d⩾s	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	d⩾s	d>s	s>d	84
V	♂	—	s⩾d	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	s>d	d>s	s>d	60
	♀	s=d	—	d>s	d>s	d=s	s>d	s>d	—	d>s	s>d	84

MOECIU DE JOS

Deget	sex	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
I	♂	s>d	s=d	s>d	s>d	d>s	d⩾s	d>s	s>d	d>s	s=d	85
	♀	s>d	s⩾d	d>s	d>s	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	d>s	130
II	♂	s>d	d⩾s	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	d>s	s>d	s>d	85
	♀	s>d	s≠d	s>d	s>d	d≠s	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	130
III	♂	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	s⩾d	d>s	d>s	s>d	s=d	85
	♀	s>d	d>s	d>s	d>s	d>s	s>d	s⩾d	d>s	d=s	s>d	130
IV	♂	s>d	d⩾s	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	s>d	d>s	s>d	85
	♀	s>d	s⩾d	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	s=d	d>s	s>d	130
V	♂	s≠d	d>s	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	d>s	d>s	s>d	85
	♀	s>d	d⩾s	s>d	s=d	d≠s	s=d	d>s	d⩾s	s>d	s>d	130

MÎNECIU-UNGURENI

Deget	sex	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
I	♂	s>d	—	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	—	d>s	s>d	69
	♀	s≠d	d⩾s	s≠d	d⩾s	d>s	s>d	d⩾s	s⩾d	d⩾s	d⩾s	94
II	♂	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	s>d	d>s	d>s	s>d	s>d	69
	♀	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	d>s	d>s	d=s	d>s	s>d	94
III	♂	s>d	—	d>s	d>s	d>s	s⩾d	d>s	d⩾s	s>d	d⩾s	69
	♀	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d⩾s	s>d	d=s	s>d	d>s	94
IV	♂	d>s	—	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	—	d>s	s>d	69
	♀	d>s	—	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	d⩾s	d>s	s>d	94
V	♂	s>d	—	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	—	d⩾s	s>d	69
	♀	s>d	—	d>s	d>s	d>s	s>d	s>d	—	s=d	s=d	94

IZVOARELE

Deget	sex	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
I	♂	s=d	s=d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	75
	♀	s>d	—	d>s	d> s	s>d	d>s	s⩾d	s>d	d>s	s=d	99
II	♂	s=d	d>s	s>d	s>d	d>s	d<s	d<s	d<s	d>s	s>d	75
	♀	s>d	s=d	d>s	d>s	d>s	d=s	s>d	s>d	s>d	d>s	99
III	♂	d>s	—	s=d	s=d	d>s	s>d	s>d	s=d	s>d	d>s	75
	♀	s>d	s>d	d>s	d>s	s>d	d<s	s>d	s>d	d=s	d>s	99
IV	♂	d⩾s	s>d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s=d	d>s	s>d	75
	♀	s=d	d⩾s	s⩾d	s⩾d	d=s	d=s	d=s	d>s	d>s	s>d	99
V	♂	—	—	s>d	s>d	d>s	d=s	d>s	—	d⩾s	s>d	75
	♀	s=d	—	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	—	s>d	d>s	99

DRAJNA DE SUS

Deget	sex	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
I	♂	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s⩾d	d>s	s>d	84
	♀	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	79
II	♂	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	d<s	d>s	s>d	84
	♀	d⩾s	s=d	d>s	d>s	s⩾d	s>d	s>d	d=s	d=s	s=d	79
III	♂	s>d	d>s	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	d>s	s>d	d>s	84
	♀	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	s>d	d=s	s>d	d>s	79
IV	♂	—	—	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	d⩾s	d>s	s>d	84
	♀	s=d	s⩾d	s=d	s>d	d>s	s>d	d>s	s⩾d	d>s	s>d	79
V	♂	s=d	—	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	—	d>s	s>d	84
	♀	—	—	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	—	d=s	s=d	79

BĂTRÎNI

Deget	sex	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
I	♂	s>d	s⩾d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s⩾d	d>s	s>d	105
	♀	s>d	.—	s=d	s=d	d>s	s>d	d>s	s⩾d	d>s	s>d	62
II	♂	s=d	s>d	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	d>s	s=d	105
	♀	s>d	d>s	d>s	d>s	s>d	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	62
III	♂	s>d	s⩾d	d>s	d>s	s>d	d>s	s⩾d	s>d	s>d	d>s	105
	♀	s>d	s⩾d	d>s	d>s	s>d	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	62
IV	♂	s=d	s⩾d	s>d	s>d	d>s	s>d	d>s	d⩾s	d>s	s>d	105
	♀	s=d	—	d⩾s	d⩾s	s>d	s=d	s>d	—	d>s	s>d	62
V	♂	s⩾d	—	s≠d	s≠d	s>d	d>s	d=s	d⩾s	s>d	d>s	105
	♀	s>d	—	d>s	d>s	d>s	d>s	d=s	—	d=s	s=d	62

SCHIULEȘTI

Deget	sex	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
I	♂	—	s>d	s>d	s>d	d=s	d>s	d>s	s⩾d	d>s	s>d	60
	♀	d>s	s>	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	s>d	d>s	s≠d	61
II	♂	d=s	s>d	s>d	s>d	d>s	s>d	d=s	s>d	s>d	s=d	60
	♀	s>d	s>d	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	s>d	d>s	d>s	61
III	♂	d>s	s⩾d	d>s	d>s	s>d	s>d	s>d	s>d	s>d	d>s	60
	♀	s>d	—	d>s	s>d	s>d	d>s	s>d	—	s>d	d>s	61
IV	♂	d=s	—	s>d	s>d	d>s	d=s	d>s	d⩾s	d>s	s>d	60
	♀	s⩾d	—	d>s	d>s	s>d	d>s	s>d	—	s>d	d>s	61
V	♂	—	—	s>d	s>d	d>s	d>s	d>s	—	d>s	s>	60
	♀	s=d	—	d>s	d>s	s>d	s>d	s>d	—	d>s	s>	61

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

nr. 4). E posibil ca acest mod de transpunere al datelor într-un anumit fel (să zicem sub formă de dactilogramă), să permită unele mici diferențieri între grupări umane situate într-un anumit areal față de altele așezate într-o altă zonă geografică, diferențieri ce nu pot fi sesizate decît cu oarecare dificultate atunci cînd sînt luate în considerație date de ordin global (cum ar fi, spre exemplu, cele care reprezintă repartiția desenelor digitale pe întreaga populație din Sohodol: A=3,96%; L=67,00%; V=29,03%; r=9,12%; s=14,98%; u=75,90%, comparate cu date de felul acesta întîlnite la populațiile altor localități).

2. DESENELE PAPILARE PALMARE

Considerînd traseul principalelor linii palmare (A, B, C, D) în funcție de mînă și sex, se poate face constatarea generală că direcția acestor linii este mai transversală la mîna dreaptă decît la cea stîngă, atît la bărbați cît și la femei. Acest fapt este atestat și de graficul din figura 1, ce a fost obținut pe baza frecvențelor maxime din tabelul nr. 5, în care se observă decalajul dintre punctele de terminație ale liniilor de la mîna stîngă și dreaptă (♂+♀). Tocmai acest decalaj, dat de punctele de terminație mai ridicate la mîna dreaptă, arată un grad de transversalitate mai accentuat la această mînă. Tot în acest sens pledează și formulele lui Wil-

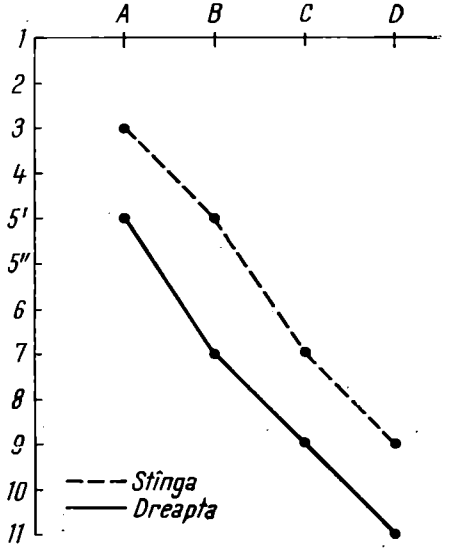

Fig. 1. — Reprezentarea grafică a transversalității principalelor linii palmare (A,B,C,D) la populația din Sohodol.

der (tabelul nr. 6) prin frecvența mai mare a formulei 11—9—7 la mîna dreaptă.

După modul cum se dispun desenele papilare în diferitele regiuni ale palmei, se poate constata, atît la bărbați cît și la femei, prezența unui număr mai mare de desene în regiunea hipotenară și spațiul interdigital III de la mîna dreaptă, în timp ce la mîna stîngă desenele

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 5

Punctele de terminaţie ale principalelor linii palmare la populaţia din Sohodoi.

a) bărbaţi

	STÎNGA								DREAPTA							
	A		B		C		D		D		C		B		A	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	10	11,63														
2	13	15,12													1	1,16
3	56	65,11													22	25,58
4	3	3,49	2	2,33											28	32,56
5′	4	4,65	38	44,18	2	2,33							12	13,95	33	38,37
5″			28	32,56	9	10,46					10	11,63	25	29,07	2	2,33
6			1	1,16	1	1,16										
7			17	19,77	32	37,21	11	12,79	10	11,63	19	22,09	47	54,65		
8							1	1,16					1	1,16		
9					22	25,58	55	63,95	27	31,39	41	47,67	1	1,16		
10							3	3,49	1	1,16	1	1,16				
11							16	18,60	48	55,81	1	1,16				
X					13	15,12					8	9,30				
x					5	5,81					2	2,33				
O					2	2,33					4	4,65				
N	86		86		86		86		86		86		86		86	

b) femei

1	8	6,06													1	0,76
2	24	18,18													4	3,03
3	80	60,61	6	4,55											42	31,82
4	11	8,33	2	1,52											41	31,06
5′	9	6,82	57	43,18	3	2,27					2	1,52	30	22,73	44	33,33
5″			39	29,54	35	26,51					16	12,12	42	31,82		
6			4	3,03	1	0,76					5	3,79				
7			24	18,18	38	28,79	38	28,79	18	13,64	37	28,03	58	43,94		
8							1	0,76	5	3,79			2	1,51		
9					26	19,69	62	46,96	49	37,12	60	46,45				
10							6	4,55			2	1,51				
11							25	18,94	60	45,45						
X					18	13,64					6	4,55				
x					6	4,55					3	2,27				
O					5	3,79					1	0,76				
N	132		132		132		132		132		132		132		132	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 6

Frecvența principalelor formule ale lui Wilder

Mîna	Bărbați					Femei				
	11—9—7 11—x—7 11—0—7	9—7—5 9—x—5 9—0—5	7—5—5 7—x—5 7—0—5	Alte formule	N	11—9—7 11—x—7 11—0—7	9—7—5 9—x—5 9—0—5	7—5—5 7—x—5 7—0—5	Alte formule	N
dreaptă	44 51,16	21 24,42	10 11,63	11 12,79	86	54 40,91	37 28,03	18 13,64	23 17,42	132
stîngă	11 12,79	42 48,84	9 10,46	24 27,91	86	19 14,39	49 37,12	31 23,48	33 25,00	132

Tabelul nr. 7

Repartiția desenelor papilare palmare și a triradiusului axial la populația din Sohodol

Mîna	sex	Regiunea		Spațiul			N	Triradiusul axial						N
		H	T+1	II	III	IV		t	t'	t''	tu	ttu	t'tu, tt', tt'' etc.	
Dreaptă	♂	35 40,70	14 16,28	— —	43 50,00	34 39,53	86	41 47,67	9 10,47	1 1,16	1 1,16	20 23,26	14 16,28	86
	♀	50 38,17	11 8,39	3 2,29	60 45,80	74 56,49	131	58 43,94	20 15,15	1 0,76	4 3,03	28 21,21	21 15,91	132
	♂+♀	85 39,17	25 11,52	3 1,38	103 47,47	108 49,77	217	99 45,41	29 13,30	2 0,92	5 2,29	48 22,02	35 16,06	218
Stîngă	♂	32 37,21	16 18,60	— —	21 24,42	50 58,14	86	46 53,49	6 6,98	2 2,33	— —	16 18,60	16 18,60	86
	♀	48 36,64	20 15,27	1 0,76	26 19,85	89 67,94	131	62 46,97	20 15,15	1 0,76	1 0,76	26 19,69	22 16,67	132
	♂+♀	80 36,87	36 16,59	1 0,46	47 21,66	139 64,05	217	108 49,54	26 11,93	3 1,37	1 0,46	42 19,27	38 17,43	218
+Dreapta Stînga	♂	67 38,95	30 17,44	—	64 37,21	84 48,84	172	87 50,58	15 8,72	3 1,74	1 0,58	36 20,93	30 17,44	172
	♀	98 37,40	31 11,83	4 1,53	86 32,82	163 62,21	262	120 45,45	40 15,15	2 0,76	5 1,89	54 20,45	43 16,29	264
	♂+♀ ♂	165 38,02	61 14,05	4 0,92	150 34,56	247 56,91	434	207 47,48	55 12,61	5 1,15	6 1,38	90 20,64	73 16,74	436

sînt mai numeroase în regiunea tenară și spațiul interdigital IV. Tot aici se mai poate menționa că la bărbați, în spațiul interdigital II, nu apare nici un desen, iar la femei se întîlnesc 3 desene la mîna dreptă și numai unul la mîna stîngă (tabelul nr. 7).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 8

Distribuţia desenelor papilare plantare la populaţia din Sohodol

Piciorul	Desenul	Bărbaţi					Femei				
		T	I	II	III	H	T	I	II	III	H
Drept	O	3 3,45	64 73,56	37 42,53	59 67,82	76 87,36	6 4,55	104 78,79	53 40,15	96 72,72	115 87,12
	D	41 47,13	1 1,15	39 44,83	23 26,43		74 56,06	3 2,27	67 50,76	33 25,00	
	P		20 22,99	2 2,29	1 1,15			23 17,42	5 3,79	2 1,52	
	T	11 12,64			1 1,15	11 12,64	14 10,61			1 0,76	17 12,88
	F				1 1,15						
	W	25 28,73	1 1,15	5 5,75	1 1,15		31 23,48	1 0,76	4 3,03		
	WS	7 8,05	1 1,15	4 4,60	1 1,15		7 5,30	1 9,76	3 2,27		
Sting	O	1 1,15	61 70,11	38 43,68	64 73,56	85 97,70	3 2,27	101 76,52	64 48,48	115 87,12	125 94,70
	D	36 41,38	2 2,29	38 43,68	21 24,14		74 56,06	4 3,03	62 46,97	15 11,38	
	P		23 26,44	2 2,29	2 2,29			24 18,18	1 0,76	2 1,52	
	T	12 13,79				2 2,29	18 13,64				7 5,30
	F										
	W	31 35,63	1 1,15	5 5,75			20 15,15		3 2,27		
	WS	7 8,05		4 4,60			17 12,88	3 2,27	3 1,52		
	N	87					132				

Ordinea de distribuţie a frecvenţelor, de la o regiune a palmei la alta, arată următoarea situaţie :

♂ { —dr :.sp.III >reg.hipot. >sp.IV >reg.ten.+I >sp.II
—st : sp.IV >reg.hipot. >sp.III >reg.ten.+I >sp.II

♀ { —dr : sp.IV >sp.III >reg.hipot. >reg.ten.+I >sp.II
—st : sp.IV >reg.hipot. >sp.III >reg.ten.+I >sp.II

Din această schemă se poate sesiza că pe primul loc se situează spaţiul interdigital IV, cu cel mai mare număr de desene, după care urmează regiunea hipotenară, apoi spaţiul interdigital III, regiunea tenară

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

cu spațiul interdigital I și în sfîrșit spațiul interdigital II. Situația apare și mai clară atunci cînd se însumează frecvențele de la mîna stîngă cu cele de la dreapta (♂ și ♀) :

♂ : sp.IV > reg.hipoten. > sp.III > reg.ten. + I > sp.II
♀ : sp.IV > reg.hipoten. > sp.III > reg.ten. + I > sp.II

O schemă asemănătoare celei de mai sus ar fi valabilă și la studiul pozițiilor triradiusului axial, fapt ce ar permite observarea modului de distribuire al frecvențelor de la o poziție la alta. Aplicînd o astfel de schemă, în care procentele sînt dispuse de la mare la mic, se poate observa, indiferent de mînă și sex, că cel mai des întîlnit este triradiusul axial în poziție proximală (t), secundat de pozițiile combinate (ttu, tt′, tt″ etc.), după care urmează poziția mediană (t′) și cea distală (t″), iar pe ultimul loc se situează poziția ulnară (tu). Comparînd mîna dreaptă cu cea stîngă, atît la bărbați cît și la femei, se poate constata o ușoară creștere a numărului de poziții proximale la mîna stîngă în timp ce la mîna dreaptă se observă un număr ceva mai ridicat de poziții combinate ale triradiusului axial (tabelul nr. 7). Dacă se compară bărbații cu femeile, se observă că la bărbați este mai des întîlnit t-ul proximal și combinat pe cînd la femei ceva mai numeroase sînt pozițiile mediane (t′).

3. DESENELE PAPILARE PLANTARE

Utilizînd clasificația lui Wichmann la studiul tipului de desen plantar (O, D, P, T, F, W) se observă că numărul cel mai mare de arcuri, indiferent de picior și sex, se află în regiunea hipotenară precum și în cîmpul I și III. Lațurile distale sînt mai des întîlnite în regiunea tenară și cîmpul II, iar cele proximale în cîmpul I. Lațurile tibiale apar mai frecvent în regiunea tenară și hipotenară în timp ce vîrtejurile au frecvența cea mai mare în regiunea tenară și cîmpul II. Dacă se compară piciorul drept cu cel stîng, se observă atît la femei cît și la bărbați că arcurile și lațurile proximale sînt mai numeroase la piciorul stîng, pe cînd lațurile distale și cele tibiale sînt mai frecvente la piciorul drept. În privința verticilelor situația diferă puțin de la bărbați la femei prin aceea că la bărbați frecvența este mai mare la piciorul stîng în timp ce la femei repartiția desenelor la cele două picioare este în raport de egalitate. În afară de această deosebire, se mai poate menționa și faptul că la bărbați lațurile proximale și verticilele sînt mai numeroase, iar la femei se întîlnesc în număr mai mare lațurile distale.

Pe baza studiului dermatoglifelor la populația din Sohodol, se poate afirma că frecvența desenelor papilare, în funcție de deget concordă, în bună parte, cu schema clasică și că numai în privința verticilelor, care sînt mai numeroase pe degetul I decît pe IV, se poate vorbi de o neconcordanță cu schema generală, unde repartiția desenelor pe cele două degete se află în raport de egalitate (IV≠I). Aceeași remarcă a fost făcută și cu prilejul unor lucrări anterioare, fapt ce ne pune în situația de a reflecta în ce măsură acest segment de schemă (V : IV≠I) poate fi aplicat la populațiile noastre. Tot la studiul desenelor digitale,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

s-a observat că prin reprezentarea simbolică a frecvenţelor dreapta (d)—stînga (s), la bărbaţi şi femei pot fi puse în evidenţă deosebiri între cele două sexe. S-a constatat că aceste distribuţii opuse, la bărbaţi şi femei, apar de cele mai multe ori pe degetul III la populaţiile din culoarul Branului în timp ce la populaţiile din bazinul superior al Teleajenului apar mai frecvent pe degetul II.

La studiul desenelor papilare palmare, în afară de transversalitatea mai accentuată a principalelor linii la mîna dreaptă, s-a observat că nu există diferenţe în funcţie de mînă şi sex.

În privinţa desenelor papilare plantare, se poate vorbi de o uşoară diferenţă de latură (♂ şi ♀) dată de numărul mai ridicat de arcuri şi laţuri proximale la piciorul stîng, precum şi de frecvenţa mai mare a laţurilor distale şi tibiale la piciorul drept. De asemenea, s-a constatat că la bărbaţi sînt mai multe laţuri proximale şi verticile, pe cînd la femei sînt mai numeroase laţurile distale.

LES DESSINS PAPILLAIRES DIGITAUX, PALMAIRES ET PLANTAIRES CHEZ LA POPULATION DE SOHODOL

RÉSUMÉ

L'étude des dermatoglyphes de la population de Sohodol montre que la répartition des dessins papillaires sur chaque doigt, concorde dans la plupart des cas avec le schéma classique, à l'exception des tourbillons, où l'on remarque l'inversion I > IV au lieu de IV ≠ I.

En utilisant dans le travail un système de notation des fréquences droite (d) — gauche(s) par symboles, on constate l'existence de légères différences par rapport au sexe, mises en évidence sur le 3e doigt chez quelques populations du couloir de Bran et sur le second doigt chez un groupe de populations situées dans le bassin supérieur du Teleajen.

En ce qui concerne les dessins papillaires palmaires on ne souligne pas de différences par rapport à la main et au sexe, excepté une transversalité plus accentuée des principales lignes de la main droite.

Les dessins papillaires plantaires nous révèlent quelques différences de symétrie (♂ et ♀), le pied gauche présentant plusieurs arcs et boucles proximaux tandis que le pied droit nous montre une fréquence plus importante de boucles distales et tibiales. De même, on a remarqué que chez les hommes la présence des verticilles et des boucles proximales est plus importante que chez les femmes, où les boucles distales sont plus fréquentes.

BIBLIOGRAFIE

1. Pospíšil M. G. and Vulpe C., *Digital and palmar dermatoglyphics in the inhabitans of Moeciu de Sus (Valley of Bran, Romania)*, Ann. roum., anthropol., 1970, **7**, 77—84.
2. Vulpe C. et Rudescu Al., *Contribution à l'étude des empreintes digitales, palmaires et plantaires chez la population de cinq villages de la zone du bassin supérieur du Teleajen*, Ann. roum. anthropol., 1968, **5**, 81—97.
3. Vulpe C., *Observaţii asupra dermatoglifelor la populaţia din Şirnea*, St. cerc. antropol., 1970, **7**, *2*, 213—222.

Centrul de cercetări antropologice Bucureşti

Primit în redacţie de 1 februarie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VII. CERCETĂRI SEROLOGICE ÎN SATUL SOHODOL

DE

TATIANA DRĂGHICESCU, SIMONA BERONIADE şi S. ALOMAN

572 : 612.118.221.2

Cercetărilor complexe din zona culoarului Bran, care însumează pînă în prezent o serie de aşezări ca : Fundata, Şirnea, Şimon, Moeciu de Sus, Moeciu de Jos, li se adaugă acum lucrarea privind satul Sohodol din aceeaşi microregiune.

Articolul de faţă prezintă atît datele seroantropologice recoltate în satul Sohodol, cît şi compararea lor cu cele ale celorlalte sate studiate anterior şi reunite sub denumirea de „Sate din culoar".

Tabelul nr. 1

Repartiţia fenotipurilor sanguine ale sistemului ABO

Localitatea	Nr.	A	B	O	AB	χ^2	P
Sohodol	483	245 50,50+2,27	52 10,72+1,40	164 33,81+2,15	22 4,94+0,98	0,7119	~0,40
Sate din culoar	3 606	1717 47,60+0,82	440 12,20+0,54	1288 35,71+0,79	161 4,46+0,93	4,9257	~0,04

Cercetările serologice au însumat următoarele grupe sanguine : ABO cu subgrupele A_1, A_2, A_1B, A_2B, sistemul MN şi $Rh_{(D)}$ de asemenea factorii Se (status secretor salivar) şi testul gustativ cu P.T.C.

Faţă de sistemul ABO au fost testaţi 483 de subiecţi din Sohodol. Echilibrul genetic se relevă prin omogeneitatea calculată de $\chi^2 = 0,7119$ şi $P = 0,40$ (tabelul nr. 1).

Frecvenţa fenotipică a grupelor sanguine A (50,50%), B (10,72%), 0 (33,81%) şi AB (4,94%) nu se deosebeşte semnificativ de eşantionul de comparaţie a „Satelor din culoar" ($\chi^2 = 1,9777$, $P = 0,60$ vezi tabelul nr. 6). Subgrupele A_1, A_2 şi respectiv A_1B şi A_2B (tabelul nr. 2) arată

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

deosebiri semnificative între Sohodol şi „Satele din culoar" pentru A_1 şi A_2 cu $\chi^2=3,9444$, $P=0,05$, dar nu şi pentru A_1B şi A_2B cu $\chi^2=0,5339$, $P=0,50$ (tabelul nr. 6).

Tabelul nr. 2

Repartiţia fenotipică a subgrupelor ABO

Localitatea	Nr.	A_1	A_2	Nr.	A_1B	A_2B
Sohodol	245	195 40,20+2,20	50 10,30+1,38	22	16 3,71+0,85	63 1,23+0,50
Sate din culoar	1 717	1452 40,26+0,20	265 7,34+0,41	161	128 3,55+0,98	33 0,91+0,15

Tabelul nr. 3

Repartiţia genotipurilor sanguine ale sistemului ABO

Localitatea	p	p_1	p_2	q	r
Sohodol	0,3 323	0,3 204	0,0 118	0,0 801	0,5 875
Sate din culoar	0,3 089	0,2 514	0,0 575	0,0 875	0,6 035

Tabelul nr. 4

Frecvenţa feno- şi genotipică a sistemului MN

Localitatea	Nr.	M	MN	MN	m	n
Sohodol	386	106 27,46+1,38	68 17,61+1,93	212 54,92+2,53	0,5 492	0,4 508
Sate din culoar	3 386	1117 33,01+0,80	582 17,20+0,64	1687 49,82+0,85	0,5 792	0,4 208

Frecvenţele genetice (p, q, r, şi p_1, p_2) arată diferenţe semnificative între Sohodol şi „Satele din culoar" (vezi tabelele nr. 3 şi 6) cu un $\chi^2=5,7327$ şi $P=0,05$ pentru genele ABO şi $\chi^2=153,7464$, $P=0,001$ pentru genele p_1 şi p_2.

Determinarea factorilor sanguini MN totalizează 386 de subiecţi testaţi (tabelul nr. 4) cu diferenţe semnificative de frecvenţe fenotipice şi genotipice între Sohodol şi „Satele din culoar": $\chi^2=5,0883$ şi $P=0,05$ pentru frecvenţele fenotipice şi $\chi^2=4,9\,804$ şi $P=0,02$ pentru frecvenţele genotipice.

În sistemul $Rh_{(D)}$ au fost testaţi un număr de 536 de subiecţi la Sohodol. Frecvenţele relative de Rh (85,63%) şi rh (14,36%) se încadrează

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

în repartiţia medie pe ţară. Din compararea frecvenţelor fenotipice între Sohodol şi „Satele din culoar" nu reies diferenţe semnificative : $\chi^2=1,5800$ şi $P=0,20$, dar genotipic Sohodolul este semnificativ diferit faţă de „Satele din culoar" : $\chi^2=6,1621$ şi $P=0,01$.

Tabelul nr. 5

Repartiţia factorilor $Rh_{(D)}$, secretor şi gustativ

Localitatea	Nr.	Rh	rh	R	r	RhRh Rhrh rhrh
Sohodol	536	459 86,63 % + 1,54	77 14,36 % + 1,54	0,6 211	0,3 789	38,57 46,06 14,36
Sate din culoar	3 493	3 059 85,57 % + 0,55	434 12,24 % + 0,55	0,6 476	0,3 524	41,93 45,64 12,42
	Nr.	Se	se	S′	s′	SeSe Sese sese
Sohodol	538	342 63,56 % + 2,07	196 36,43 % + 2,07	0,3 965	0,6 035	15,72 47,84 36,43
Sate din culoar	3 008	2 140 71,11 % + 0,82	868 28,86 % + 0,82	0,4 628	0,5 372	21,41 49,72 28,86
	Nr.	T	t	T′	t′	TT Tt tt
Sohodol	547	472 86,28 % + 1,47	75 13,71 % + 1,47	0,6 298	0,3 702	39,66 46,62 13,71
Sate din culoar	3 435	2 907 84,62 % + 0,61	528 15,37 % + 0,61	0,6 080	0,3 920	36,96 47,66 15,37

Determinarea statusului secretor salivar a fost efectuată pe 538 de subiecţi dintre care 63,56% sînt secretori şi 36,43% nu sînt secretori de ABH. Atît frecvenţele fenotipice cît şi cele genotipice sînt semnificativ diferite : $\chi^2 = 12,4657$ şi $P = 0,001$ pentru frecvenţele fenotipice şi $\chi^2 = 33, 7956$ şi $P=0,001$ pentru frecvenţele genotipice.

Testul gustativ cu P.T.C. a fost efectuat pe 547 de subiecţi. Se constată o frecvenţă de 86,28% gustători şi 13,71% negustori. Comparaţia repartiţiei fenotipurilor între Sohodol şi „Satele din culoar" nu arată diferenţe semnificative : $\chi^2=1,0115$ şi $P=0,30$. Frecvenţele genotipice arată însă diferenţe semnificative : $\chi^2= 274, 1511$ şi $P=0,001$.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Din compararea celor şase sisteme genetice utilizate în lucrarea de faţă am găsit diferenţe statistic semnificative în ceea ce priveşte frecvenţele fenotipice în următoarele trei sisteme : A_1, A_2, MN Se şi T. Din compararea frecvenţelor genice ale celor şase sisteme menţionate

Tabelul nr. 6

Compararea eşantionului Sohodol, faţă de „Satele din culoar" prin testul X^2

ABO	X^2/P	1,9 777 ~0,60	m, n	X^2/P	4,9 804 ~0,025
A_1A_2	X^2/P	3,9 444 ~0,05	Rh	X^2/P	1,5 800 ~0,20
A_1B, A_2B	X^2/P	0,5 339 ~0,50	R, r	X^2/P	6,1 621 ~0,01
p, q, r	X^2/P	5,7 327 ~0,05	Se	X^2/P	12,4 657 <0,001
p_1, p_2	X^2/P	153,7 464 <0,001	S, s	X^2/P	33,7 956 <0,001
MN	X^2/P	5,0 883 ~0,05	T	X^2/P	1,0 115 ~0,30
			T′,t′	X^2/P	274,1 511 <0,001

am găsit diferenţe semnificative la următoarele sisteme : p, q, r, p_1, p_2, m, n, R, r, S, s, T′, t′.
O analiză aprofundată care să explice diferenţele serologice ale populaţiilor situate în microregiunea culoarului Bran urmează să fie făcută după epuizarea planului de cercetare a acestei microregiuni.

RECHERCHES SÉROLOGIQUES DANS LE VILLAGE DE SOHODOL

RÉSUMÉ

Les auteurs étudient les résultats des recherches sérologiques effectuées sur une population habitant une région montagneuse, Les résultats obtenus (fréquences phénotypiques et génotypiques) ont été comparés à ceux obtenus au cours des recherches antérieures dans la même région, celle du couloir de Bran. Des différences significatives ont été trouvées. Ces différences concernent les facteurs A_1A_2, pqr, p_1p_2, MN, mn, Rr, Se, S′s′, T′t′. L'explication de ces différences sera possible à la fin des recherches anthropologiques effectuées dans cette région.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. Beroniade Simona şi S. Aloman, *Cercetări serologice asupra populaţiei din satul Şirnea*, St. cerc. antropol., 1967, **4**, 1.
2. Beroniade Simona şi S. Aloman, *Cercetări serologice în satul Fundata*, St. cerc. antropol., 1968, **5**, 2,
3. Beroniade Simona, Maria Tibera-Dumitru et S. Aloman, *Recherches sérologiques dans les villages de Şimon et Moeciu de Jos*, Ann. rom. d'Anthropol., 1967, **4**.
4. Drăghicescu Tatiana, Simona Beroniade et S. Aloman, *Recherches sérologiques dans le village de Moeciu de sus*, Ann. rom. d'Anthropol., 1970, **7**.
5. Li C. C., *Human genetics*, Mc. Graw Hill Book Company, New York 1961.

Centrul de cercetări antropologice
Bucureşti

Primit în redacţie la 1 februarie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

VIII. VIAȚĂ ECONOMICĂ, CULTURĂ ȘI PERSONALITATE ÎN SOHODOL (BRAN)

DE

GHEORGHIȚĂ GEANĂ și EMIL PÂRVU

572.02

Branul este o zonă bine distinctă din multiple puncte de vedere: geologic-geografic, antropobiologic, etnosociologic.

Astfel, într-un studiu mai vechi, geologul și geograful N. Orghidan caracteriza morfologia Branului ca fiind particulară, proprie regiunilor compuse din fîșii alternante de calcar și conglomerat, cu structură în solzi. Același cercetător dezvăluia în specificitatea structurii geologice o subtilă cauză a așezărilor de tip risipit din zonă [1].

Din punct de vedere antropobiologic, investigațiile întreprinse în ultimii ani de Centrul de cercetări antropologice din București urmăresc a pune în evidență specificitatea în tipul fizic și în structura genetică la populația din acest ansamblu de grupuri umane.

De asemenea, rezultatele cercetărilor de antropologie socială și culturală îngăduie a se vorbi cu privire la Bran de o sub-arie culturală bine definită a Țării Bîrsei, sau — mai plin de înțelesuri — de o sub-arie de interferență între Țara Bîrsei și Muscel.

La încercările grele ale trecutului, brănenii au răspuns întotdeauna împreună. În 1785, cînd expansiunea feudală a orașului Brașov amenința privilegiile plăieșești, jurați ai tuturor satelor din culoarul Branului, interogați la castelul din trecătoare, toți declarau cu demnitate: „Supușii cinstitei cetăți Brașovului sîntem cu datoriele ce am obicinuit și tragem mai nainte de la părinții noștri, dar iobagi nu sîntem" [2]. Istoria, ca timp social, a cimentat deci această unitate eco-antropologică, conferindu-i durabilitate și tradiție.

[1] N. Orghidan, *Branul, considerații morfologice*, în „Bul. Soc. R. R. de Geografie", 1935 LIV.

[2] Arhivele statului Brașov, după dosarul *Urbariale Bran II/6 — 1785* din fondul de copii al Muzeului Bran. Jurații de atunci „*ex divisione* Sohodol": Radu Baci, Stan Jinga, Cîrste Babici, Iarca Misică, Iuon Zecher, Iuon Pandru, Stoian Letca.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Nu este însă nicidecum vorba de o unitate amorfă, lipsită de varietate, în care, ca să luăm un exemplu mai la îndemînă, *pattern*-urile culturale ale satelor componente să se suprapună exact între ele. De altfel nici nu există arie absolut uniformă, felurile în care cultura îşi exercită funcţia instrumentală diferenţiindu-se în chip concret, în spaţiu şi timp. De aceea, pentru a înţelege care din trăsăturile modului de viaţă al colectivităţii Sohodol sînt comune zonei şi care din ele ţin de diferenţa specifică, e necesar să precizăm mai întîi că satul este aşezat în colţul de nord-est al Branului, chiar sub peretele Bucegilor, în imediata vecinătate a restului Ţării Bîrsei şi a cîtorva centre industriale şi urbane importante: Tohan, Zărneşti, Rîşnov, apoi Braşov.

Preocupările economice principale ale locuitorilor din Sohodol se centrează pe creşterea vitelor. Romulus Vuia socotea că păstoritul brănenilor este de tip tranzitoriu, între cel caracteristic zonelor de fineaţă, cu vitele ţinute vara în stînile din munţii apropiaţi, iar pe timp de iarnă la hodăile din intravilan, şi cel mocănesc, transhumant [3]. Trebuie făcută însă o nuanţare: în satele de pe culmile Branului este net conturat tipul local-pendulatoriu, influenţa stilului de viaţă pastorală al mocanilor bîrsani resimţindu-se mai mult în satele de jos (inclusiv Sohodolul), unde pînă la ultimul război s-a practicat pe scară destul de largă transhumanţa. „Vara stăteam cu oile pă Sorica (în Bucegi). La 1 octombrie o luam spre baltă. Tuleam prin Teşila, un sat, pe Tirifoiu, munte mare, tuleam la Ceptura şi ieşeam în şoseaua Buzăului; de la Buzău ţineam Rîmnicu ş-apoi Balta Brăilii. Acolo ne lăgam şi stăteam pînă-n luna lu'mai. Toată iarna dădeam la oi salcie" (N. Paraipan, 64 de ani). Cei care aveau oi mai puţine, le ţineau iarna pe lîngă casă, hrănindu-le cu fîn. Livezile pe care vara se face şi astăzi fînul vor fi fost cîndva de voie ocupate, aşa cum rezultă din depoziţia de la 1820 a juraţilor brăneni: „Noi avem în prejuru casii noastre cîte un ştuc de loc, necumpănită şi neştiută mărime..." [4], precum şi din constatările comisiei dominale de conscriere din acel an: „Ca economi de vite nu au nevoie de un teren intravilan întins, şi avînd ei curţile în propriile lor livezi, pot să-l mărească şi să-l micească după bunul lor plac" [4]. Primăvara pînă-n Dumineca mare şi toamna după cosirea otăvii (20 septembrie), livezile deveneau păşune liberă, avîndu-se probabil mare grijă de şi-aşa puţinele semănături.

Altitudinea mai joasă (750 m) faţă de aceea a Fundatei sau Şirnei (1 200 m) a permis în Sohodol unele îndeletniciri agricole care, chiar dacă nu îndestulează nevoile băştinaşilor, reduc disproporţionalitatea microsistemului economic local. Condiţiile naturale fac posibilă chiar o alternare reglementată a culturilor după un ciclu trienal: cînd se face o „holdă", la desţelenire se seamănă cartofi, în anul al doilea orz şi cîteodată grîu, iar în al treilea an ovăz şi trifoi.

În Bran, Sohodolul reprezintă satul cu cea mai dezvoltată pomicultură, aceasta constituind o sursă considerabilă de venituri. În schimb pădurea nu este şi n-a fost vreodată folosită decît pentru nevoile directe de

[3] Romulus Vuia, *Tipuri de păstorit la români*, Edit. Academiei, 1964, p. 161—163.

[4] Arhivele statului Braşov, după dosarul *Urbarii Bran, 14/II — 15/II, 1820* din fondul de copii al Muzeului Bran. Din partea Sohodolului semnează: Bucur Zecheru jurat bătrîn, Stan Reit jurat bătrîn, Iuon Misică pîrgar, Radu Babiş... bătrîn, Aldea Comşii Puchi, Iuon Puchi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

foc și construcții. Pentru tragerea acestor foloase, după lichidarea opreliștilor feudale, locuitorii s-au asociat într-un composesorat al foștilor urbarialiști. Composesoratul cuprindea pădurile și golurile munților Noaghea, Clincea, Bucșa și Vlădoiu. El a ființat, după cum rezultă din protocoale, din anul 1910 pînă la sfîrșitul primei jumătăți a acestui veac și este singura formă de organizare economică cu caracter comunitar pe care acest grup uman a cunoscut-o. *Regulamentul pentru organizația composesoratului*, din arhiva care se află în stat, prevedea: „Membrii urbarialiști trecuți în tablou au drepturi egale și fiecare membru are un singur drept indivizibil și un singur vot" [5]. Dreptul de coproprietar se transmitea „băștinașului", adică unui singur fiu sau fiice și anume celui care rămînea în casă. Ceilalți, chiar dacă își întemeiau gospodării sub numere de casă separate, participau la folosința comună numai ca uzufructuari, adică aveau drepturi „...numai în natură și numai în limita necesităților gospodăriei lor — fără a putea să (se) înfrupteze din beneficiile realizate în numărar...". Uzufructuarii, sau, în argoul local, „neoganii", aveau drept de vot, dar nu puteau fi aleși în conducere. După clasificarea făcută de Vasile V. Caramelea în Țara Oltului [6], composesoratul din Sohodol a fost de tip negenealogic, ca de fapt toate cele din zona Bran.

Alături de manifestările economice tradiționale, munca în industrie completează imaginea vieții economice a colectivității. Odinioară mergeau în fabrică foarte puțini, în special cei lipsiți de avere. Azi, aproximativ o treime din populația activă se lasă atrasă de avantajele muncii în industrie.

Complexitatea tabloului economic al comunității se regăsește în configurația culturală și, după cum vom vedea, în unele trăsături ale personalității; fiindcă orice sistem economic înseamnă interacțiunea unui grup uman cu mediul său, cu cel natural în primul rînd, avînd ca finalitate satisfacerea promptă a nevoilor vitale. Pentru eficiența în această interacțiune, în care joacă rolul principal, grupul respectiv se slujește de anumite mijloace, atît materiale (uneltele) cît și spirituale (cunoștințe științifice, magice), și-și organizează în chip adecvat relațiile dintre membrii săi, întîi de toate pe cele productive. Astfel, descrierea vieții economice a unei comunități este o veritabilă introducere în cultura acesteia [7].

În cultura Sohodol atrag atenția o serie de elemente legate de ocupații care în alte părți ale Branului nu au egală extindere, ca pomicultura, legumicultura, sau prezintă unele particularități, cum ar fi păscutul vitelor la mari depărtări, ș.a.

În această ordine de determinare, tehnicile de pregătire a hranei sînt mai variate decît cele întîlnite la Șirnea. Aici fructele sînt de producție autohtonă. Ele constituie nu numai vitamine naturale, dar și o importantă materie primă pentru alimentația de iarnă; din fructe se face „lictar" (magiun), compot etc. În vremurile trecute, avea căutare în postul

[5] Într-un alt statut, anterior, se prevedeau cote și voturi proporționale, dar acel statut a fost provizoriu.

[6] Vasile V. Caramelea, *Composesoratele de foști iobagi din Țara Oltului*, Ramuri, Craiova, 1944 și *Tipuri de composesorate ale foștilor boieri și grăniceri din Țara Oltului*, Cîmpulung Muscel, 1945.

[7] Această intimitate între economie și cultură ne îngăduie să spunem: cultură *pastorală*, sau *agrară*, sau *acvatică*, adică face posibil un transfer de termeni.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Paştilor „ţiribghişul" — prune neuscate, care erau ţinute într-o oală în zeama lor şi care se mîncau apoi cu cartofi. Deşi erau mari crescători de vite, oamenii consumau carne îndeobşte la Crăciun şi la Paşti, din hrana lor zilnică nelipsind în schimb laptele şi brînza.

În îmbrăcăminte, portul muscelean nu are aderenţă în această parte a zonei, îndepărtată de Rucăr şi Dîmbovicioara.

În arhitectură, absenţa hodăilor (aflată în legătură şi cu particularităţile păstoritului) a favorizat menţinerea şi dezvoltarea tipului de casă cu ogradă închisă. Umplerea interiorului locuit cu mobilier şi ţesături de provenienţă industrială, reflectă schimbările culturale, convertirea locuitorilor la valorile culturii şi civilizaţiei orăşeneşti.

Desigur, nu toate mutaţiile culturale se petrec în acelaşi ritm şi cu aceleaşi rezonanţe. Valorile materiale, precum şi cele estetic-complementare lor, sînt mai uşor de substituit datorită plusului de confort ce urmează restructurării. Dar acelea dintre schimbări care vin în atingere cu codul moral al grupului, iscă la generaţii deosebite atitudini deosebite. Cei formaţi la o anumită rigoare a tradiţiei spun: „Înainte nu exista ca unu' mai tînăr să joace înaintea unuia mai bătrîn sau cu armata făcută. Da' acuma nu să mai ţine cont; nu mai e nici o disciplină la joc" (Gh. Misică, 51 ani). Paseism? Poate numai consternare. Dar din punct de vedere antropologic se ştie că cele mai multe obiceiuri diferă de la un popor la altul, de la o zonă la alta, fără a se putea stabili între ele relaţii de subordonare. Parţial, relativismul cultural poate fi acceptat chiar pentru acelaşi grup, de la o epocă la alta, de la o generaţie la alta, cu alte cuvinte în timp. Mai ales că nu există un reper finalist concret în virtutea căruia să judecăm şi să ordonăm toate schimbările culturale.

Problema valorilor ne conduce la aceea a atitudinilor, care reprezintă componenta cea mai dinamică a personalităţii de grup.

Examinînd sistemul valoare-atitudine al comunităţii, constatăm, întîi, existenţa unor elemente tradiţionale, care se reduc în esenţă la menţinerea prestigiului unor vechi ocupaţii, dimpreună cu modelele culturale derivate din ele. Astfel, mocănitul (ciobănia) nu are nimic din sensul pejorativ al unei ocupaţii arhaice. În cele peste zece stîni ale satului există ciobani care au trecut prin fabrică şi au revenit la statutul lor profesional inţial. Motivaţia e profundă. Aici ciobănia a fost, şi este pentru cei care încă i se mai dedică, o pasiune. Oameni, fie tineri fie vîrstnici, care dintr-un motiv sau altul au abandonat-o, mărturisesc că plecarea oilor la munte, cu freamătul pe care îl provoacă în sat, le strecoară în suflet o adîncă nostalgie. Alţii, între munca în fabrică şi cea cu oile, pur şi simplu optează în favoarea acesteia din urmă, pentru cadrul aerat şi degajat în care se desfăşoară.

Totuşi, şi acesta este al doilea aspect revelatoriu cu privire la tendinţele din sînul grupului, o mare parte a populaţiei active este angajată în munci industriale, fabrica de biciclete din Tohanul Nou punînd cele mai uşoare probleme de navetism. Şi aici motivaţiile sînt diverse, în funcţie mai ales de generaţii. Cei din generaţiile mai mult sau mai puţin înaintate, dintre care unii n-au mai apucat să obţină o calificare profesională, îşi fac din statutul de „muncitor în fabrică" un mijloc de atingere a idealului de personalitate care pentru ei a rămas „bunul gospodar".

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Mijloacele reprezentate de vechile statute sînt prea mult supuse unor întîmplări imprevizibile și cu consecințe greu de înlăturat, pe cînd salariul primit periodic satisface acea dorință de siguranță despre care Ruth Bunzel, o colaboratoare a lui Boas, scria că este poate la fel de universală ca foamea și dragostea [8]. Faptul că statutele profesionale vechi și noi nu se exclud, dimpotrivă, se cumulează fără vreo ordine de întîietate în aceiași indivizi, dovedește caracterul tranzitoriu al acestui tip de personalitate. În schimb contingentele foarte tinere, acelea care cunosc tradiția doar din contactul cu formele ei de astăzi, mai atenuate, tind să-și cristalizeze un statut principal, de bază, dobîndit în procesul costisitor de instruire urmat în școli profesionale și în alte forme de învățămînt. Va fi interesant de urmărit cum va evolua această aspirație, precum și altele înnoitoare, atunci cînd se vor izbi mai serios de unele forme conservatoare de viață social-economică și culturală specifice satului, dar și zonei.

ECONOMIC LIFE, CULTURE AND PERSONALITY IN SOHODOL (BRAN)

ABSTRACT

The economic system is the interaction between a human group and its environment. The finality of this interaction is the prompt satisfaction of the vital needs. For efficiency purposes, the respective group makes use of certain means — both material (tools) and spiritual (magic, knowledge) — and adequately organizes the relations, firstly the productive ones, among its members; consequently the outline of the economic picture of a community is a very introduction to its culture. The culture, in its turn, is an ensemble of values towards which the members of the group show their adhesion or aversion. These attitudes are reflected in the various forms of status.

Sohodol is a village in the Bran district, where the industrial activity is added to grazing and other traditional forms of economic life. This fact is reflected in the internal dynamics of the local cultural configuration in which the old values are replaced by the emergent, industrial ones. The type of group personality is also enriched with the new professional status of "factory worker".

Centrul de cercetări antropologice
București

Primit în redacție la 1 februarie 1971

[8] Ruth Bunzel, "The Economic Organization of Primitive Peoples", în *General Anthropology*, (ed. by Franz Boas), 1965, p. 334.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

STUDIUL ANTROPOLOGIC AL POPULAȚIEI DIN SATUL GIULEȘTI (MARAMUREȘ)

I. INTRODUCERE

DE

MARIA CRISTESCU

572.5

Satul Giuleşti face parte din unităţile demografice de veche tradiţie românească de pe valea Marei, care au jucat un rol important în trecutul istoric al Maramureşului.

El este menţionat în primele ştiri documentare referitoare la viaţa economico-socială ce se desfăşura pe valea Marei la începutul sec. XIV. Documentele datînd din 1317 nu s-au păstrat, dar existenţa sa este probată de o consemnare din 1349 prin care Giulea, fiul lui Dragoş apare ca stăpînind satele Giuleşti şi Mestecăniş.

Întemeierea satului Giuleşti nu datează însă din vremea lui Giulea ci, ca şi satele vecine care au constituit cnezatul Mara, „au fost aşezări a căror vechime coboară dincolo de începuturile veacului" (R. Popa).

Asupra trecutului istoric şi a evoluţiei topografice a satului Giuleşti beneficiem de informaţii valoroase graţie cercetărilor adîncite ale arheologului Radu Popa care demonstrează continuitatea îndelungată de vieţuire aici a unei vechi populaţii locale. Iată de ce în cadrul cercetărilor complexe antropologice pe care le-am întreprins în satele de pe valea Marei am acordat un loc prioritar satului Giuleşti. El ne oferă totodată posibilitatea urmăririi modificărilor unor caracteristici ale populaţiei din această unitate demografică începînd din sec. XIV graţie scheletelor descoperite în cursul săpăturilor arheologice executate în cimitirul bisericii vechi din Giuleşti de către Radu Popa şi studiate de Ioana Popovici.

Satul Giuleşti se întinde azi pe o suprafaţă foarte mare, avînd o lungime de peste 3 km de-a lungul şoselei, la o altitudine de 310—320 m. După sondajele executate de Radu Popa, satul vechi nu a avut aceeaşi poziţie, ci a fost pe valea Sărata, evoluţia topografică a satului constînd din coborîrea sa de pe o vale secundară pe o vale principală a regiunii,

ST. CERC. ANTROPOL., 1971, T. 8, NR. 1, P. 97—98

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

fenomen petrecut și cu satul Mestecăniș, ajungînd ca pînă la sfîrșitul sec. XV aceste două sate să se contopească.

Astăzi numărul populației se ridică la circa 1 600 de locuitori. Din punctul de vedere al profesiei, bărbații studiați de noi se repartizează astfel :

agricultori, 77% ;
muncitori, 18% (din care mineri 6% și forestieri 2%) ;
funcționari, 5%.

Cercetarea noastră și-a propus caracterizarea complexă din punct de vedere biologic a populației din acest sat în diversele ei etape ontogenetice.

Deocamdată publicăm rezultatele parțiale ale investigațiilor noastre, care se concretizează în conturarea a patru aspecte :

— Studiul morfologic și tipologic al populației din satul Giulești cu o privire specială asupra evoluției diacronice a unor caractere ;
— Aspecte de ordin constituțional ale populației din Giulești ;
— Amprente digitale și palmare la populația din Giulești ;
— Repartiția grupelor sanguine din sistemul OAB și MN precum și a factorilor ereditari la populația din satul Giulești.

În realizarea acestor studii am primit un sprijin substanțial din partea dr. Pop, directorul Direcției sanitare a Consiliului popular județean Maramureș și a dr. P. Negreanu, directorul circumscripției sanitare Giulești, cărora le aducem și pe această cale vii mulțumiri.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

II STUDIUL MORFOLOGIC ŞI TIPOLOGIC AL POPULAŢIEI DIN SATUL GIULEŞTI, CU PRIVIRE SPECIALĂ ASUPRA EVOLUŢIEI DIACRONICE A UNOR CARACTERE

DE

MARIA CRISTESCU, D. BOTEZATU, MARIA ELENA GRAMATOPOL-ROŞCA şi C. FEDOROVICI

572.5

Studiul antropometric şi somatoscopic al populaţiei din Giuleşti, care a permis şi caracterizarea tipologică a acesteia, se bazează pe examinarea unui eşantion de 100 de bărbaţi şi 100 de femei în vîrstă de 20—60 de ani. Vîrsta medie a seriei de bărbaţi este de 43 de ani, iar a seriei de femei de 40 de ani.

Toţi subiecţii care fac obiectul studiului nostru sînt originari din satul Giuleşti şi au o ascendenţă atît pe linie paternă cît şi pe linie maternă de cel puţin trei generaţii în acest sat.

DIMENSIUNILE ŞI CONFORMAŢIA CALOTEI

Calota cefalică a populaţiei din Giuleşti, atît cea masculină cît şi cea feminină se caracterizează printr-un diametru longitudinal mediu de tip mijlociu (182,0 şi 174,4 mm), diametrul transversal mediu situîndu-se la bărbaţi la limita inferioară a categoriei largi (156,5 mm) iar la femei la limita superioară a aceleiaşi categorii (149,7 mm)

Analiza repartiţiei pe categorii a acestor dimensiuni cefalice arată pentru diametrul antero-posterior o predominanţă a celor de tip mijlociu la ambele sexe (52% şi 46%) cu o balanţă relativ echilibrată a tipurilor antagoniste, scurte şi lungi, la bărbaţi (20% faţă de 18%) dar cu o prevalare a celor lungi la femei (21% faţă de 29%). Diametrul transversal este la bărbaţi cu precădere larg şi mijlociu (45% şi 40%) iar la femei cu precădere mijlociu şi larg (56% şi 34%).

Înălţimea medie a calotei este de tip mijlociu atît la bărbaţi cît şi la femei (124,1 şi 119,3 mm). Maximum de frecvenţă coincide la ambele

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

sexe cu categoria mijlocie (56% şi 51%) urmată de categoria înaltă în mod însă mai distanţat la bărbaţi (31%) decît la femei (43%). Calotele joase sînt minoritare la bărbaţi (13%) şi foarte rare la femei (64).

Regiunea anterioară a calotei, apreciată prin diametrul frontal minim este în medie largă (111,2 şi 107,7 mm), frunţile largi şi foarte largi cumulînd 80% din cazuri.

Indicele cefalic a fost apreciat de noi la cele două sexe după scara Martin-Saller, dată pentru bărbaţi, pornind de la constatarea că în diversele populaţii studiate pînă în prezent atît la noi cît şi în alte ţări, între mediile indicelui cefalic la cele două sexe, există diferenţe extrem de mici, de ordinul zecimalelor. Utilizînd o scară unică, indicele cefalic, atît la populaţia masculină cît şi la populaţia feminină din Giuleşti, este în medie hiperbrahicefal dar la limita inferioară a acestei categorii (86,1 şi 85,8) dominînd calotele hiperbrahicefale şi brahicefale (51% şi 31% la bărbaţi, 49% şi 31% la femei). Dintre celelalte categorii sînt prezente cea mezocefală şi cea ultrabrahicefală cu procente egale (9% şi respectiv 9% la bărbaţi, 7% şi respectiv 6% la femei) dolicocefalia fiind întîlnită doar într-un singur caz în lotul feminin.

Indicele vertico-longitudinal mediu al ambelor serii este de tip hipsicefal moderat (68,2 şi 68,3), categoria hipsicefală totalizînd aproape în exclusivitate întreaga populaţie (98% şi 97%). Numai 3% din bărbaţi şi 2% din femei au calote de tip ortocefal.

Indicele vertico-transversal ne demonstrează că înălţimea calotei raportată la lărgime este relativ joasă, valoarea sa medie (79,1 şi 79,7) de tip metriocefal ocupînd o poziţie apropiată de graniţa cu tapeinocefalia. La bărbaţi dominantă este categoria tapeinocefală (53%), la femei fiind dimpotrivă categoria metriocefală (61%).

Indicele Hrlidcka, care asociază cele trei dimensiuni cefalice deţine aici valori relativ joase (73,4 la bărbaţi şi 70,6 la femei) în cadrul variabilităţii acestui indice la populaţiile româneşti studiate pînă în prezent.

Indicele fronto-parietal indică frunţi largi şi în raport cu lărgimea calotei care este, aşa cum am văzut, apreciabilă. Media sa este de tip eurimetop la ambele sexe (70,9 şi 71,8).

DIMENSIUNILE ŞI CONFORMAŢIA FEŢEI

Înainte de a trece la analiza acestor caractere ţinem să precizăm că pentru înălţimea etajului superior al feţei (n-sto), pentru care nu există o scară de apreciere diferenţiată pe sexe, avînd în vedere că la cele 15 serii feminine studiate în ţara noastră am întîlnit în medie o diferenţă de 5 mm faţă de bărbaţi, am utilizat scara masculină a lui Martin-Saller începînd cu 5 mm mai jos.

Dimensiunile verticale ale feţei apreciate toate pe scări diferenţiate comportă la ambele sexe caractere comune. Înălţimea totală a feţei (n-gn) este mijlocie (121,4 şi 110,1 mm) etajul său superior (n-sto) fiind însă după scara Weninger de tip înalt (74,5 şi 69,0 mm) iar lungimea nasului (n-sn) scurtă (51,7 şi 48,1 mm) ceea ce denotă o buză superioară destul de lungă (23 şi 21 mm).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Repartiţia pe categorii a dimensiunilor verticale ale feţei arată totdeauna predominanţa categoriei în care se încadrează media caracterului considerat. Maximul de frecvenţă coincide la ambele sexe cu categoria mijlocie dar bărbaţii deţin un procent relativ mai scăzut (37%) în această categorie decît femeile (48%). Pentru celelalte categorii se remarcă diferenţe importante între cele două sexe, primii prezentînd o tendinţă de variaţie către feţe înalte iar cele de al doilea către feţe joase. Astfel la bărbaţi categoria înaltă ocupă un procent apropiat (32%) de categoria mijlocie, iar feţele joase sînt ceva mai puţin frecvente (26%). Femeile din contra oferă procente mai ridicate în categoria joasă (23%) decît în cea înaltă (17%). Etajul superior al feţei oferă la ambele sexe frecvenţe maxime în categoria înaltă (51% şi 64%), în categoriile învecinate acesteia (adică foarte înaltă şi mijlocie) frecvenţele fiind relativ echilibrate (25% şi 24% la bărbaţi, iar la femei 16% şi 20%).

Dezvoltarea în lungime a nasului apare mai frecvent dizarmonică faţă de lungimea etajului n-sto, categoria scurtă şi foarte scurtă totalizînd majoritatea cazurilor (66% la bărbaţi şi 59% la femei), categoria mijlocie comasînd mare parte din restul populaţiei (23% şi 30%), nasurile lungi şi foarte lungi fiind minoritare (11% şi 11%). Lărgimea nasului este în medie îngustă (31,9 şi 29,0 mm), categoria îngustă şi foarte îngustă întrunind procente masive (83% şi 65%) în opoziţie cu categoria largă care deţine procente foarte reduse (3% şi 4%).

Principalele diametre transversale ale feţei, diametrul bizigomatic (zy-zy) şi diametrul bigoniac (go-go) prezintă tendinţe de variaţie asemănătoare la cele două sexe. Diametrul bizigomatic oferă la ambele sexe medii ce se încadrează în categoria mijlocie (141,9 şi 133,4 mm) care deţine şi maximum de frecvenţă (52% şi 51%). Categoria largă este şi ea bine reprezentată (32% şi 31%) dar este slab reprezentată cea îngustă (12% şi 14%). Diametrul bigoniac este bine dezvoltat, cu medii de tip larg (108,2 şi 100,4 mm), cu o repartiţie majoritară în categoriile largă şi foarte largă (74% la bărbaţi şi 66% la femei), categoria mijlocie fiind mai slab reprezentată (22% şi 29%), iar cea îngustă foarte rar întîlnită (4% şi 5%).

Asocierea dimensiunilor faciale, reflectată în indici, traduce în medie o conformaţie generală destul de armonizată, indicele facial total fiind de tip mezoprosop la ambele sexe (85,5 şi 82,5), indicele jugomandibular de tip mijlociu (76,2 şi 75,1), cel frontojugal iarăşi de tip mijlociu (78,3 şi 80,7). Singur etajul superior al feţei arată în medie o relativă prevalare a diametrului său transversal faţă de cel vertical, indicele facial superior situîndu-se la limita dintre categoria mezenă cu cea eurienă (52,4 şi 51,6). Nasul, în medie scurt dar îngust, dă indici medii care ocupă poziţii centrale în categoria mezorină (61,6 şi 62,1).

Repartiţia pe categorii a valorilor relative ale dimensiunilor faciale arată o predominanţă a feţelor mezoprosope la ambele sexe (39% şi 36%). Pentru restul categoriilor se înregistrează diferenţe importante între cele două sexe; bărbaţii prezintă relativ mai puţine feţe leptoprosope (19%) şi mai multe euriprosope (30%) iar femeile din contra, mai multe feţe leptoprosope (25%) şi mai puţine euriprosope (18%). Pentru masivul facial superior se înregistrează o predominanţă a categoriilor euriene (46% şi 47%) urmate însă îndeaproape de categoria mezenă (43% şi 39%) cele leptene fiind mai rar întîlnite (10% şi 6%).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CARACTERELE SOMATOSCOPICE CEFALICE

Fruntea prezintă o variabilitate morfologică foarte restrînsă, la bărbaţi dominînd net frunţile înclinate cu relief mijlociu, iar la femei cele înclinate sau drepte cu relief slab.

Linia creştetului este cel mai frecvent ascendentă sau arcuită.

Occipitalul prezintă o predominanţă a formelor mijlociu de bombate dar şi cele bombate sînt frecvente, spre deosebite de cele aplatisate care sînt mai rar întîlnite.

Urechea este la ambele sexe cu prioritate mijlocie, dar la bărbaţi urechea mare şi urechea mică sînt aproape paritar reprezentate în timp ce la femei urechea mică ocupă locul al doilea în mod distanţat de categoria ureche mare.

Conturul facial înregistrează în modul cel mai frecvent formele pentagonoid alungite şi ovale.

Din punct de vedere al poziţiei malarele oferă frecvenţe aproape egale în categoriile mijlocie şi frontalizate, gradul lor de dezvoltare fiind cu prioritare mijlociu atît la bărbaţi cît şi la femei. Malarele cu orientarea temporală şi slab dezvoltate sînt rare.

Nasul prezintă un profil cel mai frecvent drept, după care urmează formele uşor ondulate, cele convexe şi concave fiind mult mai rar întîlnite. Orientarea planşeului nazal înscrie tendinţe de variabilitate diferite la cele două sexe; la bărbaţi predomină net planşeul orizontal, cel ascendent oferind o frecvenţă relativ mai scăzută decît la femei, la care planşeul orizontal şi cel ascendent au o frecvenţă paritară. Vîrful nasului, deşi la ambele sexe este predominant drept, la femei vîrful în sus este cu mult mai răspîndit decît la bărbaţi.

Bărbia mijlociu de înaltă (cele înalte şi cele joase fiind rar întîlnite), este proeminentă la peste jumătate din populaţie, restul subiecţilor încadrîndu-se din acest punct de vedere, în mod majoritar, în categoria dreaptă.

Arcul mandibular este de obicei mijlociu de oblic, dar şi formele oblice sînt prezente în special la bărbaţi într-un procent apreciabil.

PIGMENTAŢIA

Pigmentaţia irisului prezintă diferenţe sexuale importante. La bărbaţi predomină categoria intermediară (49%), al doilea loc fiind ocupat de ochii de culoare deschisă (30%), cei de culoare închisă oferind o frecvenţă relativ mai redusă (21%). La femei toate cele trei categorii se întîlnesc în frecvenţe practic egale (34%, 33%, 33%).

Culoarea părului încadrează majoritatea populaţiei în categoria brună (92% bărbaţi şi 98% femei), părul castaniu fiind rar întîlnit (6% şi 2%) iar cel blond cu totul excepţional numai la bărbaţi (2%). De remarcat totuşi că părul brun-negru (X şi Y) este mai puţin reprezentat (39% şi 37%) decît cel brun (U, V şi W : 53% la bărbaţi şi 61% la femei).

Modul de asociere a pigmentaţiei ochilor cu a părului prezintă la bărbaţi o predominanţă a asociaţiei părului brun cu ochii intermediari (47%)

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

şi o uşoară prevalare a celei păr brun—ochi albaştri (24% şi 22%) faţă de cea păr brun—ochi de culoare închisă. La femei aceste trei tipuri de asociere se găsesc în frecvenţe apropiate (34%,31%, 33%).

STATURA ŞI PROPORŢIILE CORPORALE

Statura populaţiei de la Giuleşti se înscrie printre staturile relativ joase ale populaţiilor din ţara noastră, atît bărbaţii (165,81 cm) cît şi femeile (154,07 cm) prezentînd medii ce se situează în categoria mijlocie, care coincide şi cu maximum de frecvenţă (16% şi 21%). De altfel majoritatea populaţiei se încadrează în categoria staturii mijlocii şi a subcategoriilor ei (64% la ambele sexe). Categoria mică este egal reprezentată cu cea mare la femei (18% respectiv 17%), iar la bărbaţi cea de a doua prevalează întrucîtva pe prima (21% şi 16%).

În ceea ce priveşte proporţiile corporale se remarcă o tendinţă spre macrocormie atît la femei cît şi la bărbaţi, media indicelui cormic încadrîndu-se după scara lui Brugsch la ambele sexe în categoria macrocormă, iar după scara lui Giuffrida-Ruggeri la bărbaţi în categoria metriocormă la limita cu cea macrocormă (53,00), iar la femei în centrul categoriei metriocormă (53,16).

Repartiţia pe categorii a indicelui cormic $\left(\frac{\text{statură şezînd}}{\text{statură}}\right)$ după scara Brugsch arată o predominanţă a categoriei macrocormă (76% la bărbaţi şi 80% la femei), urmînd în ordinea frecvenţei categoria brahicormă (14% şi 13%), apoi cea metriocormă (10% şi 7%). După scara Giuffrida-Ruggeri la bărbaţi categoriile macrocormă şi metriocormă sînt practic egal reprezentate (48% şi 47%) iar la femei este majoritată categoria metriocormă (53%),cea macrocormă fiind mai slab reprezentată (27%).

CARACTERISTICILE TIPOLOGICE

Analiza variabilităţii caracterelor metrice şi somatoscopice la nivel de populaţie, cît şi studiul individual, pun în evidenţă la populaţia din Giuleşti prezenţa tipurilor europoide sub două maniere diferite. Astfel, în timp ce unele particularităţi caracteristice unor variante tipologice se întîlnesc dispersate în masa populaţiei fără a se întîlni pronunţat asociate la nivel de individ, altele se manifestă şi prin asociaţii conformative care-i imprimă individului o anumită predominanţă tipologică.

În prima situaţie se găseşte la Giuleşti tipul dinaric care, spre deosebire de alte populaţii submontane din ţara noastră aduce o contribuţie relativ mai puţin importantă ca predominanţă la nivel individual, el manifestîndu-se mai ales prin prezenţa unor caractere dispersate dar destul de frecvente. La nivelul calotei, frecvenţa ridicată de forme hiperbrahicefale s-ar putea datora intervenţiei tipului dinaric, dar asocierea acestora în mod majoritar cu înălţimi moderate şi în absenţa unor occipitale plate le imprimă mai curînd un caracter alpin. La nivelul regiunii faciale tipul dinaric se exprimă mai ales prin tendinţa de oblicitate pe care o prezintă ramul orizontal al mandibulei, care iarăşi nu este asociată în mod frecvent

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

cu feţe foarte înalte ci de obicei mijlocii. Etajul superior al feţei este cu predominanţă eurien. Statura de tip mijlociu şi proporţiile corporale cu tendinţe spre macrocormie iarăşi nu pledează pentru o contribuţie importantă a tipului dinaric. Aportul său este însă mai important (alături de mediteranoid şi alpin) în închiderea pigmentaţiei, în special a părului.

Tipul care deţine o predominanţă la nivel individual într-o frecvenţă crescută este cel nordic. Mai puţin manifest la nivelul calotei, contribuind aici doar prin o coborîre a înălţimii sale, el se exprimă în special prin asociarea unor caractere nordice la nivelul regiunii faciale (feţe moderat leptoprosope, contururi ovale şi mai rar dreptunghiulare, nasuri leptorine, memtoane proeminente) cu o pigmentaţie deschisă a ochilor (ochi albaştri 30%, care împreună cu cei cenuşii şi verzi totalizează 67%). Părul este însă în majoritatea cazurilor brun, dar merită menţionat că peste 50% din populaţie se încadrează în primele nuanţe (U,V,W) ale acestei categorii.

Tipul mediteranoid este destul de bine reprezentat, contribuind şi el la închiderea pigmentaţiei, la coborîrea taliei şi în general la o oarecare gracilizare, aducînd totodată un aport important la lărgirea fantei palpebrale şi uneori la ondularea părului.

Tipul esteuropid realizează rar indivizi dominanţi, dar unele caractere esteuropide sînt relativ frecvent întîlnite (în special la femei), cu prioritate la nivelul etajului superior al feţei (feţe euriene datorită diametrului transversal larg, malare frontalizate dar mai rar puternice, nasuri concave destul de frecvente la femei, ochi oblici) şi în proporţiile corporale.

Tipul alpin, aşa cum am văzut, se manifestă în special la nivelul calotei şi intervine alături de esteuropid la scurtarea feţei şi la coborîrea taliei.

EVOLUŢIA DIACRONICĂ A UNOR CARACTERE

Scheletele descoperite în satul Giuleşti (aparţinînd secolelor XIV—XIX) de către R. Popa şi studiate de I. Popovici ne-au prilejuit avantajul urmăririi modificărilor diacronice a unor caractere survenite în ultimele secole în această unitate demografică.

În acest scop, materialul scheletic a fost repartizat în două serii (aşa cum au fost studiate şi de către I. Popovici) : o serie constituită din scheleltele datînd din sec. XIV—XVI şi o a doua din cele datînd din sec. XVII—XIX. Avînd în vedere însă numărul mic de schelete de femei, analiza noastră se referă numai la seriile de bărbaţi.

Pentru transpunerea pe viu a datelor metrice obţinute pe schelete am utilizat corecţia făcută de Olivier şi Pineau pentru diametrele longitudinal şi transversal ale capului şi a lui Gherasimov pentru aceleaşi caractere precum şi pentru înălţimea calotei.

În tabelul nr. 1 se dau datele obţinute, comparativ cu seriile populaţiei actuale.

Din analiza acestui tabel rezultă că în decursul ultimelor şase secole a avut loc un proces progresiv de brahicefalizare a cărei intensitate pare să se fi atenuat în ultima vreme.

Dacă luăm în considerare variabilitatea dimensiunilor componente ale indicelui cefalic pe baza relaţiilor stabilite de Olivier şi Pineau, pentru măsurătorile luate pe schelete în comparaţie cu cele pe viu (care ne apar mai

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Variabilitatea unor dimensiuni şi proporţii cefalice în secolele XIV – XX
(Cifrele încadrate sînt cele luate în consideraţie la interpretare

Dimensiuni şi indici	sec. XIV – XVI			sec. XVII–XIX			sec. XX
	pe schelete	corectat după		pe schelete	corectat după		populaţia actuală
		Olivier	Gherasimov		Olivier	Gherasimov	
Diam. anter. post.	187,66	197,77	203,66	181,00	190,22	197,00	182,00
Diam. transv.	138,22	145,18	150,22	148,20	155,77	160,20	156,51
Înălţ. calot.	112,80	—	118,80	116,00	—	122,00	124,02
Ind. cefalic	75,01	73,40	73,76	84,70	81,88	81,31	86,12
Ind. vert. long.	60,90	—	58,38	64,8	—	61,92	68,18
Ind. vert. transv.	80,70	—	79,08	78,00	—	76,15	79,14

veridice decît cele stabilite de Gherasimov) se constată următoarele : fenomenul de brahicefalizare s-a realizat atît printr-o scurtare a diametrului longitudinal al capului cît şi prin o lărgire a celui transversal. Scurtarea pare să fi fost însă mai puţin intensă decît lărgirea în decursul sec. XIV–XIX, pentru ca în ultimul răstimp fenomenul de brahicefalizare să fi continuat mai ales printr-o scurtare a calotei.

Problema mecanismului modificării indicelui cefalic ca urmare a evoluţiei suferite de dimensiunile componente, comportă însă studii fundamentate pe un număr mai mare de schelete decît cel avut de noi la dispoziţie. Merită de subliniat însă, că separînd în cadrul populaţiei actuale studiate de noi două generaţii, una cuprinzînd vîrstele de 20–40 de ani, iar alta cele de 41–60, constatăm că generaţia tînără prezintă o uşoară debrahicefalizare faţă de cea bătrînă, indicele cefalic mediu fiind la prima de 85, 83 iar la cea de a doua 86,49. Debrahicefalizarea înregistrată de noi între cele două generaţii se realizează printr-o diminuare a diametrului transversal legată de o uşoară creştere a diametrului antero-posterior.

Privind evoluţia în timp a diametrului transversal, s-ar părea că după ce a avut loc o mărire intensă a sa, a urmat o atenuare a acestui proces pentru ca sub ochii noştri să asistăm la o tendinţă de diminuare.

Referindu-ne acum la înălţimea calotei, apreciată pentru schelete pe baza corecţiei adusă de Gherasimov, analiza datelor din tabelul nr. 1 ne indică o mărire a sa în decursul timpului. Această uşoară înălţare a calotei, precum şi modificările suferite de dimensiunile orizontale ale capului au drept efect remanieri importante în arhitectura calotei cefalice. Astfel, indicele vertico-longitudinal tinde progresiv spre o hipsicefalizare, iar cel vertico-transversal mai întîi spre o tapeionocefalizare, după care spre o revenire la valoarea iniţială.

Cauzele modificărilor diacronice înregistrate în populaţia satului Giuleşti ar putea fi explicate fie prin infiltrarea aici a unui grup cu altă dominantă tipologică, fie că avem de-a face cu efectul unor fenomene microevolutive a căror determinism nu şi-a găsit încă explicaţia.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Dat fiind caracterul general al fenomenului de brahicefalizare, pentru a cărui explicaţie s-a impus în ultima vreme teoria transformării pe loc a dolicocefalilor în brahicefali, sîntem îndreptăţiţi să considerăm că fenomenul înregistrat de noi îşi găseşte o aceeaşi explicaţie.

Tabelul nr. 2

Parametri de poziţie şi dispersie ai principalelor dimensiuni şi indici la populaţia din Giuleşti

Dimensiuni şi indici	Bărbaţi				Femei			
	M	m	σ	V	M	m	σ	V
g—op	182,0	0,29	4,88	2,68	174,4	0,34	5,81	3,33
eu—eu	156,5	0,31	5,28	3,37	149,7	0,28	4,68	3,12
t—v	124,1	0,28	4,80	3,86	119,3	0,25	4,28	3,58
ft—ft	111,2	0,24	4,10	3,68	107,7	0,25	4,31	4,00
zy—zy	141,9	0,28	4,76	3,35	133,5	0,30	5,44	4,07
go—go	108,2	0,30	5,05	4,66	100,4	0,30	5,02	5,00
n—gn	121,4	0,31	5,33	4,38	110,1	0,30	5,08	4,61
n—sto	74,5	0,23	3,91	5,24	69,0	0,22	3,67	5,31
n—sn	51,7	0,23	3,86	7,46	48,1	0,20	3,36	6,98
al—al	31,9	0,14	2,45	7,67	29,0	0,15	2,52	8,68
eu—eu/g—op	86,1	0,19	3,30	3,83	85,8	0,21	3,58	4,17
t—v/g—op	68,2	0,18	3,00	4,40	68,3	0,15	2,51	3,67
t—v/eu—eu	79,1	0,22	3,70	4,67	79,7	0,19	3,30	4,14
ft—ft/eu—eu	70,9	0,18	3,13	4,41	71,8	0,16	2,80	3,89
ft—ft/zy—zy	78,3	0,17	2,95	3,76	80,7	0,19	3,28	4,06
zy—zy/eu—eu	90,5	0,16	2,77	3,06	89,0	0,19	3,17	3,56
go—go/zy—zy	76,2	0,20	3,42	4,48	75,1	0,22	3,67	4,88
n—gn/zy—zy	85,5	0,26	4,47	5,22	82,5	0,26	4,45	5,39
n—sto/zy—zy	52,4	0,18	3,12	5,95	51,6	0,20	3,39	6,57
al—al/n—sn	61,6	0,41	6,87	11,14	62,1	0,40	6,76	10,88
statura	165,81	0,32	5,49	3,31	154,07	0,33	5,64	3,66
ind. cormic	53,00	0,08	1,48	2,79	53,16	0,09	1,51	2,84

L'ÉTUDE MORPHOLOGIQUE ET TYPOLOGIQUE DE LA POPULATION DU VILLAGE GIULEŞTI, AVEC CONSIDÉRATIONS SPÉCIALES SUR L'ÉVOLUTION DIACHRONIQUE DE QUELQUES CARACTÈRES

RÉSUMÉ

La population du village Giuleşti est caractérisée par une taille de type moyen (qui l'inscrit parmi les populations de stature relativement basse de notre pays), par une calotte hyperbrachycéphale mais pas très élevée, un visage mésoprosope, un nez leptorhinien. La pigmentation des iris, d'habitude claire ou intermédiaire, ainsi que d'autres caractères du visage, indiquent la présence des éléments nordiques, mélangés aux élements méditerranoïdes. Des caractères dispersés du type dinarique, esteuropïde et alpin y sont également présents.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Femeia din satul Gănești.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

En comparant nos données, obtenues pour la population actuelle de Giuleşti, avec les données obtenues par I. Popovici sur les squelettes des XIVe-XIXe siècles (déshumés dans le même village) nous avons constaté l'existence d'un phénomène de brachycéphalisation assez ample, dû à la diminution du diamètre longitudinale ainsi qu'à l'augmentation du diamètre transversal.

BIBLIOGRAFIE

1. Billy G., *La Savoie. Anthropologie physique et raciale*, Paris, 1962.
2. Gherasimov M. M., *Vostanovlenie liţa po cerepu*, Moscova, 1955.
3. Gramatopol-Roşca M. E. ; Fedorovici C. şi Tudose O., *Studiu antropologic asupra populaţiei din Ţara Oaşului*, St. cerc. antropol., 1970, **7**, *1*.
4. Necrasov O., Cristescu M., Botezatu D., Fedorovici C., *Studiul regiunii cefalo-faciale al pigmentaţiei şi al tipului antropologic din satele Cuhea, Ieud şi Dragomireşti*, St. cerc. antropol. 1968, **5**, *2*.
5. Olivier G. : *Anatomie anthropologique*, Paris, 1965.
6. Olivier G. et Pineau H., *Comparaisons entre les mensurations sur le squelette et sur le vivant*, Rev. anthropol., 3, *n. s.*, 1957.
7. Popovici I., *Consideraţii antropologice asupra unor schelete din cimitirul din sec. XIV-lea de la Cuhea-Maramureş*, St. cerc. antropol., 1968, **5**, *1*.
8. Popa R., *Cnezatul Marei*, Baia Mare, 1968.
9. Pop S. et Enăchescu Th., *Contribution à la détermination du facies anthropologique des populations contemporaines de Roumanie*, Ann. roum. antropol., 1966, **3**.

Centrul de cercetări biologice
Iaşi

Primit în redacţie la 1 februarie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

III. ASPECTE DE ORDIN CONSTITUȚIONAL ALE POPULAȚIEI DIN GIULEȘTI

DE

MARIA-ELENA GRAMATOPOL-ROȘCA, ANA LAZĂR-ȚARCĂ, GH. ȘTEFĂNESCU și OLIMPIA PETROVICI

572.512

MATERIALUL DE STUDIU ȘI METODA DE LUCRU

Lucrarea de față se bazează pe studiul unui eșantion din populația adultă a satului Giulești (jud. Maramureș), reprezentat prin 100 de bărbați și 94 de femei, de vîrstă cuprinsă între 20 și 60 de ani.

Particularitățile constituționale ale acestei populații s-au apreciat pe baza studiului a 10 dimensiuni corporale (8 pentru trunchi și 2 pentru membre), folosindu-se metoda constituțională a lui M. Barbara, ale cărei principii de bază au fost expuse într-o lucrare anterioară (7).

REZULTATELE OBȚINUTE

1. CARACTERIZAREA CONSTITUȚIONALĂ A POPULAȚIEI DIN GIULEȘTI

Pentru o prezentare de ansamblu a caracteristicilor constituționale ale acestei populații, ne-am limitat la analizarea lor la nivel de tipuri constituționale principale (longitip, normotip, brahitip), stabilite pe baza sistemului detaliat (cu 13 subtipuri) al lui M. Barbara, sistem la rîndul său bazat pe considerarea raportului dintre dezvoltarea trunchiului și a membrelor.

Așa cum se vede din tabelul nr. 2, atît populația masculină cît și cea feminină prezintă o predominanță netă a constituțiilor longitipice, urmată de cele brahitipice și în sfîrșit, cu o frecvență redusă, de cele normotipice. Se constată de asemenea că seria feminină deține frecvențe ușor superioare față de seria masculină (fără a fi semnificative din punct de vedere statistic) atît în ceea ce privește longitipii cît și brahitipii, acest lucru realizîndu-se în dauna frecvenței normotipilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Menţionăm că frecvenţele reduse de normotipi ce apar prin această metodă, spre deosebire de alte metode constituţionale, se datoresc modului în care sînt consideraţi de către autorul acestei metode, ei reprezentînd indivizii — foarte puţini într-o populaţie — care se îndepărtează de la valorile medii prin aceeaşi valoare a gradului centezimal, atît pentru trunchi, cît şi pentru membre.

Predominanţa longitipică constatată de noi şi în alt studiu (7), precum şi de alţi autori (6), (9), devine şi mai interesantă dat fiind faptul că se

Tabelul nr. 1

Valorile statistice ale dimensiunilor şi volumelor corporale (♂ şi ♀)

Caracterul	Sex	N	Interval de variaţie	M	m	σ	V
Statura	M	100	153—180	165,81	0,32	5,46	3,29
	F	94	138—170	154,07	0,32	5,47	3,54
Înălţime torace (sst—xy)	M	100	13— 21	16,40	0,08	1,43	8,71
	F	94	10— 19	14,76	0,10	1,68	11,38
Înălţime abdomen superior (xy—eg)	M	100	8— 18	14,29	0,10	1,72	12,03
	F	94	8— 19	13,98	0,13	2,23	15,95
Înălţime abdomen inferior (eg—sy)	M	100	13— 22	18,18	0,11	1,87	10,28
	F	94	13— 24	17,09	0,13	2,18	12,75
Lungime membrul superior (a—art. rad—carp)	M	100	52— 66	57,20	0,16	2,73	4,77
	F	94	40— 60	52,24	0,19	3,30	6,31
Lungime membrul inferior (sy—sph)	M	100	71— 88	79,08	0,23	3,87	4,89
	F	94	62— 86	74,14	0,26	4,46	6,02
Diametrul toracic antero-posterior	M	100	17— 24	20,04	0,08	1,41	7,03
	F	94	15— 23	17,88	0,09	1,50	8,38
Diametrul toracic transvers	M	100	23— 30	26,52	0,09	1,60	6,03
	F	94	20— 28	24,57	0,08	1,40	5,69
Diametrul hipocondriac antero-posterior	M	100	16— 26	19,62	0,11	1,89	9,63
	F	94	13— 25	17,17	0,14	2,38	13,86
Diametrul hipocondriac transvers	M	100	23— 30	26,86	0,09	1,51	5,62
	F	94	20— 29	23,86	0,10	1,75	7,33
Diametrul biiliac	M	100	26— 32	28,75	0,07	1,33	4,62
	F	94	25— 35	29,04	0,10	1,74	5,99
Volum torace	M	100	6— 12	8,65	0,07	1,31	15,14
	F	94	4— 9	6,34	0,06	1,10	17,35
Volum abdomen superior	M	100	4— 14	7,34	0,09	1,57	21,38
	F	94	2— 10	5,57	0,07	1,33	23,87
Volum abdomen inferior	M	100	3— 17	10,06	0,09	1,60	15,90
	F	94	5— 17	8,36	0,13	2,19	26,19
Volum trunchi	M	100	20— 40	26,17	0,19	3,23	12,34
	F	94	14— 33	20,37	0,20	3,47	17,03
Indice membre	M	100	126—154	136,30	0,37	6,23	4,57
	F	94	108—146	126,25	0,43	7,32	5,79

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

manifestă într-o populație cu o statură situată printre valorile joase din țara noastră (165,81 cm la bărbați și 154,07 cm la femei).

Încercînd să asociem particularitățile de ordin constituțional ale acestei populații, cu cele de ordin tipologic, am urmărit repartizarea tipurilor constituționale în cadrul tipurilor antropologice predominante, pornind în acest scop de la diagnoza tipologică individuală (după metoda

Tabelul nr. 2

Repartizarea indivizilor în cele trei categorii tipologice principale

Categorii tipologice principale	Bărbați		Femei	
	N	%	N	%
Longitipi	47	47,00	48	51,06
Normotipi	11	11,00	3	3,19
Brahitipi	35	35,00	38	40,43
Neclasabili	7	7,00	5	5,32

v. Eickstedt, cu șase puncte) și considerînd ca predominant tipul ce se manifestă cu cel puțin trei puncte în diagnoză.

Caracteristicile tipologice ale populației din Giulești, așa cum ele rezultă din diagnoza individuală, ne permit aprecierea frecvențelor tipurilor constituționale numai în interiorul tipului predominant nordic și predominant mediteranoid, cele dinaric, esteuropid și alpin fiind reprezentat numeric prea slab pentru a se putea trage o concluzie.

Așa cum se vede din tabelul nr. 3, atît la nordici cît și la mediteranoizi, tipul constituțional mai frecvent reprezentat este cel longilin, cu

Tabelul nr. 3

Repartiția tipurilor constituționale în cadrul tipurilor antropologice predominante

Tipuri constituțional \ Tipuri antropologice	Bărbați									
	Predominant nordic		Predominant mediteranoid		Predominant dinaric		Predominant esteuropid		Predominant alpin	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Longitipi	19	54,29	9	64,29	3	37,50	2	50,00	—	—
Normotipi	3	8,57	2	14,29	1	12,50	—	—	—	—
Brahitipi	13	37,14	3	21,43	4	50,00	2	50,00	—	—
	Femei									
Longitipi	18	64,29	14	56,00	2	40,00	3	60,00	2	40,00
Normotipi	—	—	2	8,00	—	—	—	—	—	—
Brahitipi	10	35,71	9	36,00	3	60,00	2	40,00	3	60,00

unele diferențe în ceea ce privește intensitatea longitipiei nordicilor în raport de mediteranoizi, la cele două sexe.

Astfel, la bărbați mediteranoizii au o tendință mai accentuată de longitipie decît nordicii, manifestată prin frecvența mai mare de longi-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

tipi și mai mică de brahitipi la primii în raport cu ceilalți. Explicația o aduce participarea în grad diferit, în asocierea cu tipul predominant, a tipurilor cu tendință spre brahitipizarea constituției, în special tipul esteuropid, cel alpin fiind mai slab reprezentat. Astfel, bărbații predominant nordici se asociază cu tipul esteuropid în medie cu 0,74 puncte pe individ, în timp ce mediteranoizii numai cu 0,28 puncte.

La femei în schimb, tendința mai accentuată de longitipie o dețin cele predominant nordice, ceea ce se explică prin aceea că la femei, în general cu o componentă esteuropidă mai puternică decît la bărbați, atît la cele predominant nordice cît și la cele predominant mediteranoide, cele de tip nordic dețin față de bărbații nordici un punctaj de esteuropid mai coborît decît cel deținut de femeile mediteranoide în raport de bărbații mediteranoizi (1,07 la femei, 0,74 la bărbați în primul caz, 0,84 la femei, 0,28 la bărbați în al doilea caz).

Dat fiind că structura tipologică, atît în ceea ce privește tipurile predominante, cît și diversele asocieri cu alte tipuri, variază mai mult sau mai puțin de la o populație la alta, corelări de acest tip sînt deosebit de interesante, deoarece permit nu numai o caracterizare mai amplă a unei populații în ceea ce privește aspectele corporale, ci și, cu siguranță, interesante constatări în studii comparative de populații.

2. RAPORTUL DINTRE TIPUL CONSTITUȚIONAL ȘI STATURĂ

Predominanța longitipilor, într-o populație cu statura relativ joasă, ne-a suscitat interesul de a urmări raportul ce există între tipul constituțional și statură. În acest scop am urmărit frecvențele tipurilor constituționale în categorii de statură stabilite pe spații sigmatice și nu pe baza scării clasice, avînd în vedere că analiza tipurilor constituționale se face de asemenea pe baza valorilor statistice ale populației respective.

Așa cum se vede din tabelul nr. 4, atît la bărbați, cît și la femei, indivizii brahitipi predomină în categoriile de statură relativ mai joasă, cu maximum de frecvență situat fie în categoria mijlocie, fie în cea submijlocie, ansamblul categoriilor inferioare celei mijlocii însumînd indivizi în proporție de 40,00% la bărbați și 62,16% la femei; indivizii longitipi predomină în categoriile de statură relativ mai înaltă cu maximum de frecvență situat fie în categoria mijlocie, fie în cea supramijlocie, ansamblul categoriilor superioare celei mijlocii deținînd indivizi în proporție de 43,47% la bărbați și 43,48% la femei.

Dacă acest aspect al curbelor de frecvență a tipurilor antagoniste era de așteptat, ceea ce ne-a surprins este faptul că distribuția longitipilor la staturile mai mici o depășește ca frecvență pe cea a brahitipilor la staturile mai mari. Astfel, la bărbați longitipii în categoriile de statură submijlocie și mică dețin o frecvență de 26,08%, în timp ce brahitipii în categoriile supramijlocie și mare, o frecvență de numai 14,29% (T = = 1,34). La femei, în prima situație se plasează 17,39% indivizi, în cea de-a doua 8,11% (T = 1,29).

Deoarece testul de semnificație are valori coborîte, în mare parte datorită numărului de indivizi insuficient din punct de vedere statistic,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 4

Repartiția tipurilor constituționale în categoriile de statură

Categorii de statură \ Tipuri constituționale	BĂRBAȚI											
	Giulești						Cuhea, Ieud, Dragomirești (serie sintetică)					
	Longitipi		Normotipi		Brahitipi		Longitipi		Normotipi		Brahitipi	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Mică — 1 ½ δ pînă la — 2 ½ σ	1	2,17	2	18,18	4	11,43	2	3,39	1	7,69	3	6,12
Submijlocie — ½ δ pînă la — 1 ½ δ	11	23,91	3	27,27	10	28,57	11	18,64	5	38,46	20	40,82
Mijlocie M ± ½ σ	14	30,43	5	45,45	16	45,71	21	35,59	5	38,46	19	38,78
Supramijlocie + ½ σ pînă la + 1 ½ σ	14	30,43	1	9,09	4	11,43	19	32,20	1	7,69	5	10,20
Mare + 1 ½ δ pînă la +2 ½ σ	6	13,04	—	—	1	2,86	6	10,17	1	7,69	2	4,08
	FEMEI											
Mică — 1 ½ σ pînă la — 2 ½ σ	1	2,17	—	—	5	13,51	4	8,16	1	33,33	2	4,17
Submijlocie — ½ δ pînă la — 1 ½ σ	7	15,22	1	33,33	18	48,65	9	18,37	2	66,67	18	37,50
Mijlocie M ± ½ σ	18	39,13	—	—	11	29,73	15	30,61	—	—	17	35,42
Supramijlocie + ½ σ pînă la +1 ½ σ	16	34,78	2	66,67	3	8,11	15	30,61	—	—	10	20,83
Mare + 1 ½ σ pînă la +2 ½ σ	4	8,70	—	—	—	—	6	12,24	—	—	1	2,08

am verificat existența aceluiași fenomen într-un alt eșantion de populație, cel din satele Cuhea, Ieud și Dragomirești (jud. Maramureș), serie ce deține o statură mai înaltă decît seria noastră (167,28 cm la bărbați și 155,12 cm la femei). Așa cum se vede din tabelul nr. 4, fenomenul, deși ușor atenuat, se repetă, ceea ce ne dă certitudinea existenței sale reale.

Se ajunge astfel la ideea că indivizii cu statură mai mică prezintă o o mai mare diversitate constituțională decît cei cu o statură mai mare. La acest fenomen participă în esență tipurile antagoniste, indivizii normotipi fiind în număr foarte mic, dar iarăși relativ mai frecvenți la staturile mai mici decît la cele mai mari (în special la bărbați unde sînt mai bine reprezentați numeric).

În căutarea explicației acestui fenomen am urmărit care din elementele ce au condus la realizarea tipului constituțional (în cazul prezentei metode redate de volumul trunchiului și indicele membrelor) sînt răspunzătoare de acest fenomen.

Este cunoscut deja din literatură că printr-un determinism genetic, lungimea membrului inferior este mai bine proporționată cu statura decît lungimea trunchiului, fapt demonstrat de existența unei puternice corelații în primul caz (0,9 după G. Olivier) și a unei slabe corelații în al doilea caz (0,4 după G. Olivier).

Corelația staturii cu elementele cu care operează prezenta metodă constituțională în aprecierea dezvoltării trunchiului și membrelor menține

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

valori asemănătoare cu cele citate mai sus, pentru dimensiunile liniare. Astfel, coeficientul de corelație între indicele membrelor și statură este la Giulești de 0,81 la bărbați și 0,76 la femei, iar la seria de comparație de respectiv 0,81 și 0,85. Coeficientul de corelație dintre volumul trunchiului și statură are valori mult mai joase, de 0,33 la bărbați și 0,09 la femei în seria din Giulești, iar în seria de comparație de respectiv 0,40 și 0,34.

Găsim în aceasta, dacă nu singura, cel puțin una din explicațiile fenomenului constatat, de o mai mică diversitate constituțională la staturile mai mari, unde dezvoltarea trunchiului nu realizează același ritm cu dezvoltarea membrului inferior.

CONCLUZII

Populația adultă a satului Giulești, o populație cu o statură relativ joasă față de a altor populații din țara noastră, se caracterizează și ea, ca și alte populații, din punct de vedere constituțional, prin predominanța longitipilor.

Acest aspect ține atît de componența ei tipologică, caracterizată prin abundența elementelor nordice și mediteranoide, cît și de un fenomen mai general, cu un determinism genetic ce privește strict relația dintre tip și statură, acela că pe lîngă tendința staturilor mici spre brahitipie și a celor mari spre longitipie, cele mai mici prezintă o gamă mai mare de diversitate constituțională decît cele mai mari. Acest fenomen este generat, cel puțin în parte, de relativa independență a trunchiului față de statură și opus, de puternica corelație dintre membre și statură.

Repetarea acestui fenomen în două populații ne îndreptățește să subliniem interesul acestuia pentru studii de ordin biotipologic. Gradul său de generalitate va putea fi încă completat prin studii pe un număr mai mare de populații.

ASPECTS D'ORDRE CONSTITUTIONNEL DE LA POPULATION DE GIULEȘTI

RÉSUMÉ

La population étudiée (100 hommes et 94 femmes, âgés de 20 à 60 ans) est caractérisée par une fréquence relativement plus élevée de longitypes que de brachytypes. Cela doit être, en bonne partie, une conséquence de sa structure typologique, caractérisée par une grande fréquence des éléments nordiques et méditerranoïdes.

Nos recherches nous permettent de constater que les sujets dont les statures sont basses présentent une tendance générale vers la brachytypie, ceux de stature haute, au contraire, vers la longitypie. En même temps les premiers offrent une plus grande diversité constitutionnelle que les seconds. Cela tient en partie au fait que les membres inférieurs sont plus fortement corrélés avec la stature que le tronc.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. Barbara M., *Etat actuel des études italiennes sur les constitutions humaines*, Rap. III. Congr. Bur. Int. d'Anthr. diff. Mayence, 1954.
2. Comas J., *Manual di Antropologia fisica*, Mexico, 1957.
3. Olivier G., *Anatomie anthropologique*, Paris, 1965.
4. Pende N., *Trattato di Biotipologia Umana*, Milano, 1939.
5. Râmneamțu P., *Bărbatul român medionormcl*, Bul. Eug. și Biopol., 1942, **XIII**, *1—4*.
6. Râmneamțu P., *Cercetări asupra constituției umane la români*, Bul. Eug. și Biopol., 1942, **XIII**, *5—8*.
7. Roșca Maria-Elena și Tudose Olimpia, *Contribuție la studiul tipurilor constituționale ale populației din Maramureș*, St. cerc. antropol., 1969, **6**, *2*.
8. Viola G., *Critères d'appréciation de la valeur physique, morphologique et fonctionnelle des individus*, Biotip., 1935, **III**, *3*.
9. Vlădescu M., Caramelea V. V., *Analiza caracterelor constituționale în studiul complex al adaptabilității și personalității. Cercetări de antropologia muncii — fizică, psihologică, socială, culturală și ecologică — la o secție automatizată a Combinatului pentru industrializarea lemnului din Pitești — Argeș* (I), St. cerc. antropol., 1968, **5**, *1*.

Centrul de cercetări biologice
Iași

Primit în redacție la 1 februarie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

IV. AMPRENTE DIGITALE ŞI PALMARE LA POPULAŢIA DIN GIULEŞTI (MARAMUREŞ)

DE

RACHEL KLÜGER şi ANA LAZĂR-ŢARCĂ

572.524.12

Nota de faţă cuprinde unul din aspectele cercetării multilaterale efectuate de colectivul ieşan asupra populaţiei satelor maramureşene. Ea reprezintă prima caracterizare dactiloscopică a acestei populaţii.

MATERIAL ŞI METODĂ

Materialul cuprinde un număr de 160 de fişe dactiloscopice (80 ♀ şi 80 ♂) recoltate la copii de vîrstă şcolară născuţi în satul Giuleşti.

Nomenclatura utilizată la citirea tipurilor de modele digitale şi palmare a fost aceea a lui Cummins şi Midlo (2). Acolo unde necesitatea comparării datelor noastre cu ale altor populaţii a impus-o, am utilizat şi metoda clasică a lui M. de Lestrange.

AMPRENTE DIGITALE

Analizînd distribuţia principalelor tipuri de modele în funcţie de degete, mîna şi sex, aşa cum poate fi citită din tabelul nr. 1, observăm că la seria masculină arcurile prezintă o frecvenţă aproape identică pe cele două mîini, avînd frecvenţa maximă pe degetul II al mîinii stîngi. Laţurile sînt mai frecvente pe mîna stîngă (dintre ele predominînd cele cu direcţie ulnară), cel mai ridicat număr fiind întîlnit la degetul V al mîinii stîngi, urmat îndeaproape de degetul V al mîinii drepte. Vîrtejurile, care includ toate modelele bideltice, sînt mai numeroase pe mîna dreaptă, frecvenţa maximă fiind găsită pe degetul IV al acesteia, urmat de degetul I al aceleiaşi mîini.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul

Frecvența tipurilor de modele pe degete

Mîna stîngă

	Degete / Tip model	1		2		3		4		5		1→5	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Seria masculină	A	1	1,25	3	3,75	—	—	—	—	1	1,25	5	1,25
	T	2	2,50	9	11,25	7	8,75	—	—	1	1,25	19	4,75
	ΣA	3	3,75	12	15,00	7	8,75	—	—	2	2,50	24	6,00
	L^r	—	—	8	10,00	1	1,25	—	—	—	—	9	2,25
	L^u	54	67,50	25	31,25	52	65,00	44	55,00	62	77,50	237	59,25
	ΣL	54	67,50	33	41,25	53	66,25	44	55,00	62	77,50	246	61,50
	W	12	15,00	24	30,00	16	20,00	25	31,25	13	16,25	90	22,50
	TL	6	7,50	1	1,25	—	—	—	—	—	—	7	1,75
	LP	4	5,00	2	2,50	2	2,50	1	1,25	1	1,25	10	2,50
	CP	—	—	6	7,50	2	2,50	10	12,50	2	2,50	20	5,00
	C	1	1,25	2	2,50	—	—	—	—	—	—	3	0,75
	ΣW	23	28,75	35	43,75	20	25,00	36	45,00	16	20,00	130	32,50
	r	1	1,25	21	26,25	6	7,50	1	1,25	3	3,75	32	8,00
	s	12	15,00	28	35,00	13	16,25	22	27,50	8	10,00	83	20,75
	u	67	83,75	31	38,75	61	76,25	57	71,25	69	86,25	285	71,25
Seria feminină	A	2	2,50	4	5,00	7	8,75	—	—	—	—	13	3,25
	T	1	1,25	5	6,25	2	2,25	3	3,75	2	2,50	13	3,25
	ΣA	3	3,75	9	11,25	9	11,25	3	3,75	2	2,50	26	6,50
	L^r	1	1,25	13	16,25	—	—	—	—	—	—	14	3,50
	L^u	47	58,75	34	42,50	56	70,00	48	60,00	65	81,25	250	62,50
	ΣL	48	60,00	47	58,75	56	70,00	48	60,00	65	81,25	264	66,00
	W	15	18,75	22	27,50	11	13,75	17	21,25	8	10,00	73	18,25
	TL	7	8,75	1	1,25	—	—	—	—	—	—	8	2,00
	LP	5	6,25	1	1,25	1	1,25	2	2,50	—	—	9	2,25
	CP	2	2,50	—	—	3	3,75	10	12,50	5	6,25	20	5,00
	C	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	ΣW	29	36,25	24	30,00	15	18,75	29	36,25	13	16,25	110	27,50
	r	1	1,25	19	23,75	1	1,25	3	3,75	2	2,50	26	6,50
	s	18	22,50	21	26,25	10	12,50	13	16,25	3	3,75	65	16,25
	u	61	76,25	40	50,00	69	86,25	64	80,00	75	93,75	309	77,50

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

nr. 1

în funcție de mină și sex la populația din Giulești

Mîna dreaptă

1		2		3		4		5		1→5	
N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
—	—	3	3,75	2	2,50	1	1,25	2	2,50	8	2,00
2	2,50	6	7,50	5	6,25	1	1,25	—	—	14	3,50
2	2,50	9	11,25	7	8,75	2	2,50	2	2,50	22	5,50
1	1,25	18	22,50	2	2,50	1	1,25	—	—	22	5,50
39	48,75	21	26,25	49	61,25	33	41,25	60	75,00	202	50,50
40	50,00	39	48,75	51	63,75	34	42,50	60	75,00	224	56,00
26	32,50	20	25,00	15	18,75	37	46,25	12	15,00	109	27,25
5	6,25	—	—	2	2,50	—	—	—	—	7	1,75
7	8,75	4	5,00	1	1,25	1	1,25	—	—	13	3,25
—	—	7	8,75	4	5,00	6	7,50	6	7,50	23	5,75
—	—	1	1,25	—	—	—	—	—	—	1	0,25
38	47,50	32	40,00	22	27,50	44	55,00	18	22,50	154	38,50
7	8,75	31	38,75	3	3,75	2	2,50	1	1,25	44	11,00
21	26,25	23	28,75	17	21,25	35	43,75	12	15,00	108	27,00
52	65,00	26	32,50	60	75,00	43	53,75	67	83,75	248	62,00
—	—	5	6,25	7	8,25	1	1,25	1	1,25	14	3,50
2	2,50	9	11,25	4	5,00	—	—	1	1,25	16	4,00
2	2,50	14	17,50	11	13,75	1	1,25	2	2,50	30	7,50
—	—	9	11,25	—	—	—	—	—	—	9	2,25
44	55,00	29	36,25	59	73,75	40	50,00	64	80,00	236	59,00
44	55,00	38	47,50	59	73,75	40	50,00	64	80,00	245	61,25
26	32,50	21	26,25	7	8,75	30	37,50	12	15,00	96	24,00
2	2,50	—	—	—	—	1	1,25	—	—	3	0,75
3	3,75	1	1,25	1	1,25	—	—	—	—	5	1,25
3	3,75	6	7,50	2	2,50	8	10,00	2	2,50	21	5,25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	42,50	28	35,00	10	12,50	39	48,75	14	17,50	125	31,25
1	1,25	18	22,50	—	—	—	—	—	—	19	4,75
24	30,00	18	22,50	6	7,50	23	28,75	5	6,25	76	19,00
55	68,75	44	55,00	74	92,50	57	71,25	75	93,75	305	76,25

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

La seria feminină constatăm de asemenea o uşoară diferenţă între numărul arcurilor pe cele două mîini, numărul maxim fiind întîlnit la degetul II al mîinii drepte; laţurile (atît cele radiale cît şi cele ulnare) sînt mai numeroase pe mîna stîngă, numărul maxim fiind întîlnit la degetul V al ambelor mîini; vîrtejurile sînt mai frecvente la mîna dreaptă, cu un număr maxim întîlnit pe degetul IV al aceleiaşi mîini.

Pentru a cunoaşte ordinea în care predomină principalele modele pe cele 10 degete am efectuat centralizarea datelor din tabelul nr. 1 pe care o redăm în schema de mai jos:

Seria masculină	*Seria feminină*
A = II > III > I > V > IV	A = II > III > I > IV = V
L^r = II > III > IV = I > V	L^r = II > I > III = IV = V
L^u = V > III > I > IV > II	L^u = V > III > I > IV > II
W = IV > II > I > I > III > V	W = IV > I > II > V > III

Repartiţia principalelor modele pe degete manifestă diferenţe în funcţie de sex, cu excepţia modelului de laţ cu direcţie ulnară care este identică la ambele sexe.

Analizînd distribuţia modelelor pe mînă şi sex, aşacum poate fi citită în tabelul nr. 2, se remarcă pentru ambele sexe că aceasta este aproximativ egală pe cele două mîini pentru arcuri, mai mare pe mîna stîngă pentru la-

Tabelul nr. 2

Frecvenţa absolută şi relativă a modelelor la populaţia din Giuleşti

	Mînă		A	L^r	L^u	ΣL	ΣW	r	s	u	N
♂	Stg.	n	24	9	237	246	130	32	83	285	80
		%	6,00	2,25	59,25	61,50	32,50	8,00	20,75	71,25	
	Dr.	n	22	22	202	224	154	44	108	248	
		%	5,50	5,50	50,50	56,00	38,50	11,00	27,00	62,00	
	Dr.+ Stg.	n	46	31	439	470	284	76	191	533	
		%	5,75	3,87	54,87	58,75	35,50	9,50	23,87	66,62	
♀	Stg.	n	26	14	250	264	110	26	65	309	80
		%	6,50	3,50	62,50	66,00	27,50	6,50	16,25	77,25	
	Dr.	n	30	9	236	245	125	19	76	305	
		%	7,50	2,25	59,00	61,25	31,25	4,75	19,00	76,25	
	Dr.+ Stg.	n	56	23	486	509	235	45	141	614	
		%	7,00	2,87	60,75	63,62	29,37	5,62	17,62	76,75	
♂ + ♀		n	102	54	925	979	519	121	332	1147	160
		%	6,37	3,37	57,81	61,18	32,43	7,56	20,75	71,68	

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ţuri (cu predominanţa celor ulnare), vîrtejurile fiind mai numeroase pe mîna dreaptă.

Pentru exprimarea raportului unui model faţă de celelalte, printr-o expresie matematică simplă şi uşor de comparat, am utilizat indicii lui Dankmeijer, Furuhata şi Cummins, indici ce au fost utilizaţi şi de alţi autori în caracterizarea populaţiilor româneşti (9).

Tabelul nr. 3

Valorile medii ale unor indici de model

Sex	N	A / n	L / n	W / n	Ind. Dankmeijer $\frac{A \times 100}{W}$	Ind. Furuhata $\frac{W \times 100}{L}$	Ind. Cummins $\frac{L \times 2W}{A+L+W} \cdot 10$	Ind. intensităţii de model a lui Cummins şi M. Streggerda
♂	80	46	470	284	16,19	60,42	12,97	12,90
♀	80	56	509	235	23,12	46,16	12,23	12,13

Diferenţele dintre valorile medii ale primilor doi indici pentru ambele sexe sînt determinate de diferenţa dintre numărul arcurilor şi al vîrtejurilor pentru indicele Dankmeijer şi respectiv al vîrtejurilor şi laţurilor pentru indicele Furuhata.

Indicele lui Cummins prezintă valori apropiate la cele două sexe, ca de altfel şi indicele intensităţii de model al lui Cummins şi Streggerda.

În scopul exprimării mărimii modelului am utilizat ca unitate de măsură valoarea cantitativă. Pentru o mai bună apreciere a acesteia am exprimat-o prin trei cifre caracteristice (11) : valoarea cantitativă individuală, valoarea cantitativă maximă şi valoarea cantitativă a fiecărei categorii de deget.

Dăm mai jos tabelul cuprinzînd mediile acestor valori pentru seria masculină şi feminină.

Tabelul nr. 4

Mediile valorilor cantitative

		Seria masculină			Seria feminină		
		M	m	σ	M	m	σ
Val. cantit. indiv.		13,82	±0,27	3,94	12,50	±0,32	4,59
Val. cantit. max.		20,68	±0,24	3,57	19,70	±0,31	4,48
Val. cantit. medie pe categorii de degete	I	16,67	±0,33	4,83	15,73	±0,36	5,20
	II	11,53	±0,39	5,63	10,29	±0,40	5,80
	III	12,58	±0,35	5,13	10,83	±0,39	5,60
	IV	16,02	±0,33	4,84	14,97	±0,39	5,71
	V	13,20	±0,32	4,64	11,57	±0,35	5,04

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Din tabelul nr. 4 se poate vedea că seria masculină posedă în medie modele mai mari, mărimea fiind determinată de numărul mai mare de creste şi nu de mărimea degetelor. În acelaşi timp valoarea cantitativă maximă este mai mare tot la seria masculină (20,68%) faţă de cea feminină (19,70%).

Modelele cele mai mari, atît la seria masculină cît şi la cea feminină au fost găsite pe degetele I urmate de degetele IV, valoarea cantitativă maximă întîlnind-o de asemenea la seria masculină.

AMPRENTE PALMARE

Terminaţiile principalelor linii palmare (D, C, B, A) în diferitele cîmpuri ale palmei, a căror frecvenţă observată şi procentuală este dată în tabelul nr. 5, relevă o accentuată tendinţă de transversalitate a crestelor în special pentru mîna dreaptă, atît pentru seria masculină cît şi pentru cea feminină, indicată mai ales de frecvenţa ridicată a terminaţiei liniei D în cîmpul 11 şi a liniei A în cîmpurile 4 şi 5.

Pe de altă parte, valorile M.L.I. a lui Cummins (tabelul nr. 6) arată că această tendinţă de transversalitate este mai accentuată la mîna dreaptă pentru ambele serii, diferenţa dintre cele două mîini fiind însă mai pronunţată la seria masculină.

O reducere parţială sau totală (forme abortive) a uneia din principalele linii (x respectiv 0) a fost observată numai pentru linia C. În materialul nostru această tendinţă se întîlneşte într-o măsură mai mare la seria masculină şi îndeosebi pentru mîna stîngă, în timp ce la seria feminină ea are o frecvenţă apropiată pentru ambele mîini.

Ca şi la alte populaţii europene se constată o frecvenţă mai ridicată a formelor Cx faţă de Co pentru ambele serii.

Dacă se ia în consideraţie formula palmară în ansamblul ei, aşa cum a conceput-o H. H. Wilder, pentru seriile noastre (tabelul nr. 7) se remarcă o frecvenţă mai ridicată a formulei 11 — 9 — 7 pentru mîna dreaptă la ambele sexe; formula 9 — 7 — 5 predomină pe mîna stîngă la ambele serii, diferenţa dintre cele două mîini fiind însă foarte accentuată la seria masculină; formula 7 — 5 — 5 este repartizată aproape egal pe ambele mîini la seria masculină, în timp ce la seria feminină ea predomină pe mîna stîngă.

Trebuie subliniat faptul că la seriile noastre se întîlneşte un procent destul de ridicat de alte formule decît cele principale.

În ceea ce priveşte poziţia triradiusului axial (tabelul nr. 8) ca şi pentru alte populaţii româneşti, am găsit o frecvenţă ridicată a acesteia în porţiunea proximală a palmei pentru ambele sexe, valorile fiind însă mai ridicate la seria masculină (73,12%) decît la cea feminină (61,87%). Diferenţele dintre cele două mîini sînt mai slab exprimate la ambele serii.

Poziţia distală a triradiusului axial este mai frecvent întîlnită la seria feminină (9,37%) faţă de cea masculină (6,25%).

Formele combinate (tt' şi tt'') prezintă un procent mult mai ridicat la bărbaţi decît la femei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 5

Frecvența lor.ninției principalelor linii palmare la serîile din Giuleşti

Seria masculină

	D				C				B				A			
	Dr.		Stg.		Dr.		Stg.		Dr.		Stg.		Dr.		Stg.	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	7,50
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	6,25
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,25	5	6,25
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	12,50	23	28,75
4h	—	—	—	—	—	—	1	1,25	—	—	2	2,50	6	7,50	7	8,75
5′	—	—	—	—	2	2,50	2	2,50	—	—	4	5,00	27	33,75	25	31,25
5	—	—	—	—	—	—	—	—	9	11,25	33	41,25	27	33,75	9	11,25
5″	—	—	—	—	4	5,00	6	7,50	8	10,00	10	12,50	6	7,50	—	—
6	—	—	—	—	12	15,50	20	25,00	15	18,75	10	12,50	1	1,25	—	—
7	3	3,75	7	8,75	—	—	—	—	34	42,50	21	26,25	1	1,25	—	—
8	4	5,00	6	7,50	31	38,75	21	26,25	14	17,50	—	—	—	—	—	—
9	10	12,50	35	43,75	13	16,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	22	27,50	12	15,00	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,25	—	—
11	41	51,25	20	25,00	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X	—	—	—	—	9	11,25	18	22,50	—	—	—	—	—	—	—	—
x	—	—	—	—	4	5,00	9	11,25	—	—	—	—	—	—	—	—
0	—	—	—	—	5	6,25	3	3,75	—	—	—	—	—	—	—	—

Seria feminină

1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3,75
3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	12,50	18	22,50
4h	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5′	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,25	53	66,25	37	46,25
5	—	—	—	—	1	1,25	2	2,50	18	22,50	34	42,50	14	17,50	21	26,25
5″	—	—	—	—	6	7,50	14	17,50	16	20,00	14	17,50	1	1,25	1	1,25
6	—	—	—	—	1	1,25	1	1,25	2	2,50	1	1,25	—	—	—	—
7	9	11,25	17	21,25	21	26,25	22	27,50	42	52,50	30	37,50	2	2,50	—	—
8	3	3,75	3	3,75	1	1,25	—	—	1	1,25	—	—	—	—	—	—
9	24	30,00	28	35,00	34	42,50	24	30,00	1	1,25	—	—	—	—	—	—

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

(Continuare tabelul nr. 5)

	D				C				B				A			
	Dr.		Stg.		Dr.		Stg,		Dr.		Stg.		Dr.		Stg.	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
10	4	5,00	9	11,25	1	1,25	1	1,25	—	—	—	—	—	—	—	—
11	38	47,50	23	28,75	1	1,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	1	1,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	1	1,25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
X	—	—	—	—	5	6,25	7	8,75	—	—	—	—	—	—	—	—
x	—	—	—	—	5	6,25	5	6,25	—	—	—	—	—	—	—	—
0	—	—	—	—	4	5,00	4	5,00	—	—	—	—	—	—	—	—

Tabelul nr. 6

Valorile M. L. I. pentru seriile de la Giulești

		Minim	Maxim	M	m	σ
Seria masculină	Stg.	3	11	8,28	±0,12	1,84
	Dr.	6	12	9,92	±0,09	1,38
	Ind. indiv.	4,5	11,5	9,10	±0,20	2,89
Seria feminină	Stg.	6	12	9,02	±0,11	1,70
	Dr.	6	13	9,72	±0,10	1,53
	Ind. indiv.	6,0	12,0	9,37	±0,20	2,93

Tabelul nr. 7

Frecvența principalelor formule palmare la populația din Giulești

Sex	11— 9—7 11— 0—7 11— x —7		9— 7—5 9— 0—5 9— x—5		7— 5—5 7— 0—5 7—X —5		Alte formule	
	n	%	n	%	n	%	n	%
♂ Stînga	17	21,25	30	37,50	3	3,75	30	37,50
Dreapta	28	35,00	9	11,25	2	2,50	41	51,25
♀ Stînga	17	21,25	21	26,25	14	17,50	28	35,00
Dreapta	33	41,25	19	23,75	7	8,75	21	26,25

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 8

Repartiţia procentuală a tipurilor de poziţie a triradiusului axial

	Seria masculină						Seria feminină							
		Stg.		Dr.	Stg.+Dr.		Stg.		Dr.		Stg.+Dr.		♂+♀	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
t	60	75,00	57	71,25	117	73,12	50	62,50	49	61,25	99	61,87	216	67,50
t′	13	16,25	10	12,50	23	14,37	21	26,25	21	26,25	42	26,25	65	20,31
t″	4	5,00	6	7,50	10	6,25	8	10,00	7	8,75	15	9,37	25	7,81
tt′	1	1,25	2	2,50	3	1,87	—	—	1	1,25	1	0,62	4	1,25
tt″	1	1,25	3	3,75	4	2,50	—	—	1	1,25	1	0,62	5	1,56
0	1	1,25	2	2,50	3	1,87	1	1,25	1	1,25	1	0,62	4	1,25

Tabelul nr. 9

Frecvenţa procentuală a modelelor din arealele configuraţionale şi spaţiile interdigitale

Sex	Mînă	Areale		Spaţii		
		Hp	Th/I	II	III	IV
♂	Stîngă	40,00	2,50	3,75	26,25	51,25
	Dreaptă	62,50	—	10,00	57,50	33,75
	Stg.+Dr.	51,25	1,25	6,87	41,87	42,50
♀	Stîngă	48,75	2,50	2,50	18,75	46,25
	Dreaptă	56,25	—	6,25	43,75	41,25
	Stg.+Dr.	52,50	1,25	4,37	31,25	43,75
♂+♀		51,87	1,25	5,62	36,56	43,12

Pentru arealele configuraţionale (Hp. şi Th/I), cît şi pentru spaţiile interdigitale (II, III, IV) s-au calculat procentele modelelor găsite pe care le-am înregistrat în tabelul nr. 9.

În arealul hipotenar un procent puţin mai ridicat de modele se întîlneşte la femei, calculat pentru ambele mîini; atît la seria masculină cît şi la cea feminină frecvenţa modelului este mai ridicată pe mîna dreaptă, valoarea maximă fiind întîlnită la seria masculină (62,50%).

În arealul tenar împreună cu spaţiul interdigital I întîlnim o frecvenţă de model egală pentru ambele sexe, ea fiind surprinzător de scăzută (1,25%).

Pentru restul spaţiilor interdigitale, modelele sînt cel mai adesea întîlnite în spaţiul IV urmat de III, spaţiul II prezentînd procentul cel mai scăzut de modele, ordinea predominanţei fiind identică cu a altor populaţii româneşti şi europene studiate.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

CONCLUZII

Analiza materialului dactiloscopic colectat în satul Giuleşti, ne-a permis evidenţierea următoarelor aspecte:

Urmărind frecvenţa procentuală a principalelor tipuri de modele repartizate pe zece degete, pentru ambele sexe se constată o predominanţă a laţurilor, cu un procent de 63,62% la seria feminină şi 58,75% la seria masculină, diferenţa dintre serii fiind însă nesemnificativă statistic (T = 0,922).

În ordinea frecvenţei urmează vîrtejurile cu un procent de 35,50% pentru seria masculină şi 29,37% pentru seria feminină, diferenţa fiind de asemenea nesemnificativă statistic (T = 0,995). Frecvenţa cea mai mică a fost înregistrată pentru arcuri cu 7,00% pentru femei şi 5,75% la bărbaţi, diferenţa dintre procente fiind tot nesemnificativă statistic (T=0,204).

Întrucît pentru această zonă nota de faţă reprezintă prima caracterizare dactiloscopică, compararea repartiţiei procentuale a principalelor modele digitale se va face numai cu date similare obţinute pentru comune din alte zone ale ţării noastre aşa cum se poate observa în tabelul nr. 10.

Tabelul nr. 10

Frecvenţa modelelor din satul Giuleşti comparativ cu cea din alte comunităţi rurale româneşti

Model / Comune	A	L	W
Giuleşti	6,4	61,2	32,4
Clopotiva	7,6	65,5	26,9
Nucşoara	6,9	61,2	31,1
Drăguş	6,6	63,2	30,2
Cîmpu lui Neag	4,7	64,0	31,3
Bătrâna	4,1	61,2	34,7
Alun	3,7	73,0	23,3
Fundu Moldovei	3,2	58,0	38,8
Şimon	5,5	61,2	33,3
Moeciu de Jos	3,9	65,6	30,5
Fundata	4,6	65,5	29,9
Moeciu de Sus	8,9	68,6	22,4

În ceea ce priveşte frecvenţa procentuală a principalelor modele pe degete se poate observa că populaţia din comuna Giuleşti se situează printre populaţiile româneşti cu valori mijlocii pentru toate cele trei categorii de model.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Repartiţia pe sexe a modelelor ne indică un procent mai ridicat de arcuri şi laţuri pentru femei, în timp ce bărbaţii posedă un număr mai mare de vîrtejuri, ceea ce se reflectă şi în numărul crescut de modele simetrice la seria masculină şi a celor ulnare la seria feminină.

Terminaţia liniilor principale D şi A ne indică pentru ambele sexe o tendinţă marcantă de transversalitate a crestelor papilare palmare. Formele abortive ale liniei C (Cx), care sînt mai frecvente la ambele sexe decît formele Co, se întîlnesc într-un procent mai ridicat la seria masculină, în timp ce formele Co prezintă o frecvenţă aproape egală la cele două sexe.

Poziţia triradiusului axial este predominant proximală (t), formele combinate (tt', tt'') întîlnindu-se într-un număr foarte scăzut.

Faptul că alături de procentul destul de ridicat al formulei palmare 11 — 9 — 7 caracteristică populaţiilor europoide întîlnim şi un procent neobişnuit de mare de alte formule palmare decît cele principale, poate fi atribuit unui eventual caracter regional, ipoteza ce urmează a fi verificată şi pe alte serii din aceeaşi zonă.

Remarcăm frecvenţa accentuată a modelelor în arealul hipotenar şi extrem de scăzută în arealul tenar şi spaţiul interdigital I, spre deosebire de rezultatele obţinute de alţi autori (1) pentru regiunile studiate de ei. Pentru spaţiile interdigitale II, III, IV, rezultatele noastre urmează ordinea descrescîndă a frecvenţei, începînd cu spaţiul IV ca şi la aceştia din urmă.

Diferenţele dintre sexe constatate de noi în toate aspectele studiate urmează în general linia dimorfismului remarcată pe alte populaţii româneşti. De asemenea rezultatele noastre permit înscrierea populaţiei studiate în formula generală a populaţiilor europoide.

FINGER- UND HANDABDRÜCKE BEI DEN BEWOHNERN DES DORFES GIULEŞTI (MARAMURESCH)

ZUSAMMENFASSUNG

Die bei den Bewohnern des Dorfes Giuleşti (Maramureş) durchgeführten Untersuchungen bezüglich der Finger- und Handabdrücke beweisen, daß sich diese Bevölkerung vom Standpunkt der Verteilung der papillaren Musterbildungen an den Fingerbeeren in die Grenzen der Variabilität der rumänischen und europäischen Bevölkerung einfügt.

Der Verlauf der palmaren Hauptlinien weist bei beiden Geschlechtern eine betonte Tendenz der Transversalität besonders an der rechten Hand auf, wobei sie bei der männlichen Serie ausgeprägter erscheint.

Eine teilweise oder vollständige Reduktion der Linie C (Cx, Co) so wie auch die Verteilung der Hauptformeln des Handtellers verzeichnet Häufigkeiten, die für die europäischen Bevölkerungen charakteristisch sind.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. CIOVÎRNACHE M., DUMITRESCU H et TURAI C., *Aspects des dermatoglyphes palmaires chez les Roumains*, Ann. roum. anthropol., 1966, **3**, 79—84.
2. CUMMINS H., MIDLO CH., *Finger prints, palms and soles*, Dover publications, New York, 1961.
3. DUMITRESCU M. şi DUMITRESCU H., *Amprentele digitale, palmare şi plantare la populaţia din satul Alun*, Probl. antropol., 1960, **V**, 193.
4. DUMITRESCU M., *Impresiunile digitale palmare şi plantare*, în *Cercetări antropologice în Ţinutul Pădurenilor, satul Bătrîna"*, Edit. Academiei, Bucureşti, 1961, 185.
5. DUMITRESCU-CIOVÎRNACHE MARTA, *Relieful cutanat palmar şi plantar*, în *Structura antropologică privită comparativ a satelor Nucşoara şi Cîmpu lui Neag*, Edit. Academiei, Bucureşti 1966.
6. LESTRANGE MONIQUE (de), *Recherches critiques sur les méthodes de notation des dessins papillaires digitaux*, Anthropol., 1953, **57**, *3—4*, 240.
7. POSPIŠIL M. F. and VULPE C., *Digital and palmar dermatogliphics in the inhabitants of Moeciu de Sus (Valley of Bran, Rumania)*, Ann. roum. anthropol., 1970, **7**, 77.
8. VULPE C., *Aspecte ale dermatoglifelor la populaţia din satul Şimon*, St. cerc. antropol., 1967, *4*, *1*, 59.
9. VULPE C. et RUDESCU AL., *Contribution a l'étude des empreintes digitales, palmaires et plantaires chez la population de cinq villages de la Zone du bassin supérieur du Teleajen*, Ann. roum., anthropol., 1968, **5**, 81.
10. VULPE C., *Observaţii asupra dermatoglifelor la populaţia din satul Şirnea*, St. cerc. antropol., 1970, **7**, *2*, 213.
11. WENINGER M., *Finger und -handabdrücke von Malayen (Insbesondere Javanen) aus Niederländisch-Indien*. Acta Morphologica Neerlando-Scandinavica, 1960, **III**, *3—4*, 341—366.

Centrul de cercetări biologice
Iaşi

Primit în redacţie la 1 februarie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

V. REPARTIȚIA GRUPELOR SANGUINE DIN SISTEMUL OAB ȘI MN, PRECUM ȘI A FACTORILOR LOR EREDITARI LA POPULAȚIA DIN GIULEȘTI

NOTA I: STUDIUL FRECVENȚEI GRUPELOR SANGUINE DIN SISTEMUL OAB ȘI MN ÎN SATUL GIULEȘTI (MARAMUREȘ)

DE

ANA-CEZARINA TEODORESCU-BĂLTEANU și D. RADU

572. :.612.118.221.2

Cercetările antropologice complexe întreprinse de colectivul ieșean privind populația Maramureșului reclamă și un studiu al frecvenței grupelor sanguine. În lucrarea de față ne-am propus studiul frecvenței grupelor sanguine din sistemul OAB și MN al populației din Giulești, sat care este situat în valea rîului Mara.

MATERIAL ȘI METODĂ DE LUCRU

Studiul nostru s-a realizat pe indivizi originari din acest sat cu o ascendență locală de cel puțin trei generații, constituind o serie de 416 indivizi pentru sistemul OAB și 209 indivizi pentru sistemul MN. Lucrarea de față analizează datele obținute de noi în satul Giulești, comparativ cu cele obținute în alte sate din valea Marei (datele noastre încă inedite), cu cele din valea Izei, precum și cu cele privind ansamblul populației din regiunea Maramureșului. De asemenea datele noastre sînt comparate cu cele ale altor regiuni din zona submontană a țării (Țara Vrancei și Țara Hațegului), precum și cu cele care se referă la întreaga populație a țării.

REZULTATELE OBȚINUTE

1. GRUPELE SANGUINE ALE SISTEMULUI OAB

În tabelul nr. 1 dăm frecvența grupelor sanguine ale acestui sistem în satul Giulești, precum și la eșantioanele de comparație considerate. Din analiza datelor obținute în satul Giulești rezultă următoarea eșalonare: grupa A 49,53%, grupa 0 30,52%, grupa B 14,19%, grupa AB 5,76%.

ST. CERC. ANTROPOL., 1971, T. 8, NR. 1, P. 129–134

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr. 1

Frecvența grupelor sanguine ABO, a factorilor lor ereditari și ai indicelui biochimic

Localitatea	Nr. indivizi	O	T	A	T	B	T	AB	T	Ind. biochimic	r	p	q	Autori
Giulești	416	127 30,52±2,50	0,85	206 49,53±2,44	0,34	59 14,19±1,70	0,82	24 5,76±0,30	1,43	2,77	54,60	33,90	11,50	Teodorescu Bălteanu și D. Radu, 1970
Jud. Maramureș (v. Marei)	1,395	370 26,52±1,17	0,85	666 47,74±1,33	0,34	257 18,42±1,03	0,82	102 7,31±0,69	1,43	2,06	50,72	34,06	15,22	Teodorescu-Bălteanu și D. Radu (date inedite)
Jud. Maramureș (v. Izei)	1 204	377 31,31±1,33	0,13	572 47,61±1,43	0,48	184 15,28±1,30	0,21	71 5,89±0,67	0,01	2,48	55,40	32,40	12,10	D. Botezatu și colab. 1968
Jud. Maramureș	20 130	32,22	0,76	43,02	2,65	17,84	2,00	6,92	1,01	2,01	56,76	29,25	13,26	Mureșan și Major, 1964
Jud. Maramureș	1 497	561 34,53±1,28	0,22	616 41,01±1,40	2,22	255 17,10±0,96	0,44	110 7,34±2,13	0,90	1,97	58,87	28,20	13,10	O. Necrasov și colab., 1967
Țara Vrancei	1 035	320 30,91±1,34	0,06	478 46,17±1,52	0,80	179 17,29±1,70	0,54	58 5,61±0,67	0,02	2,26	55,59	32,19	13,83	O. Necrasov, 1939
Țara Hațegului	844	302 35,78±1,65	0,11	365 43,25±1,71	1,48	137 16,23±1,27	0,37	40 4,47±1,72	0,11	2,28	59,11	28,74	12,14	Tibera-Dumitru și colab. 1959
România	175 337	33,63	0,35	41,93	4,39	16,83	2,64	7,62	1,60	2,02	57,99	28,97	13,08	O. Necrasov și colab. 1967

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Comparînd datele din satul Giuleşti cu cele obţinute de noi prin cercetarea unui grup de sate din valea Marei (date inedite) constatăm că în acest sat grupa A şi grupa O se prezintă cu un procent puţin mai ridicat (pentru grupa A 49,53 faţă de 47,74 şi pentru grupa 0 30,52 faţă de 26,52). Grupa B şi AB prezintă dimpotrivă frecvenţe mai mici în satul Giuleşti decît la eşantionul de comparaţie (pentru grupa B 14,19% faţă de 18,24% şi pentru grupa AB 5,76% faţă de 7,31%). Diferenţele obţinute nu sînt însă semnificative statistic (valoarea lui T este inferioară lui 2).

Din analiza comparativă a datelor noastre din satul Giuleşti cu cele obţinute în satele din valea Izei, rezultă că frecvenţa grupei A este iarăşi mai mare în satul Giuleşti (49,53% faţă de 47,61%) pe cînd grupele O, B, AB se prezintă cu o frecvenţă mai mică decît la seria de referinţă (30,52% faţă de 31,31% pentru grupa 0, 14,19% faţă de 15,28% pentru grupa B şi 5,76% faţă de 5,89% pentru grupa AB). Diferenţele obţinute nu sînt însă semnificative statistic.

Indicele biochimic al populaţiei din Giuleşti (2,77) este superior celui obţinut la populaţia din valea Marei (2,06), precum şi la cea din valea Izei (2,48).

Valoarea factorului genetic „p" obţinută la Giuleşti, valea Marei şi a Izei este mare (33,90, 34,06 şi respectiv 32,40). Valoarea factorului genetic „q" la populaţia din Giuleşti (11,50) este mai mică decît cea a populaţiei din valea Marei (15,22) precum şi a celei din valea Izei (12,10).

Comparînd acum datele noastre cu cele obţinute asupra populaţiei din jud. Maramureş de către doi autori diferiţi, constatăm că frecvenţa grupei A la populaţia din Giuleşti (49,53%) este mai mare decît cea întîlnită la eşantionul studiat de O. Necrasov şi colab. (41,01%) precum şi la cel studiat de Mureşan (43,02%). Aceste diferenţe obţinute sînt semnificative statistic, valoarea lui T fiind superioară lui 2. La populaţia satului Giuleşti frecvenţa grupei O (30,52%), a grupei B (14,19%) şi a grupei AB (5,76%) este mai mică decît la eşantionul studiat de Mureşan (32,22%, 17,84% şi respectiv 6,92%) precum şi decît la cel studiat de O. Necrasov şi colab. (34,53%, 17,10 % şi respectiv 7,34 %). Diferenţele obţinute nu sînt însă semnificative statistic.

Valoarea indicelui biochimic la populaţia satului Giuleşti este superioară celor obţinute pentru toată regiunea Maramureş (2,77 faţă de 2,01 şi respectiv 1,97).

Factorul ereditar „p" al populaţiei din Giuleşti are o valoare crescută faţă de cele două serii sintetice din Maramureş (33,90 faţă de 29,25 şi respectiv 28,20), iar factorul „q" o valoare mai scăzută (11,50 faţă de 13,26 şi respectiv 13,10).

Comparînd datele noastre şi cele referitoare în general la Maramureş, cu cele obţinute din alte zone submontane, ca Ţara Vrancei şi Ţara Haţegului, constatăm că frecvenţa grupei A este mai mare în satul Giuleşti (49,53%) faţă de cea obţinută la cele două eşantioane de comparaţie (46,17% şi respectiv 43,25%), iar frecvenţa grupei AB variază în limite restrînse (5,76% faţă de 5,61% şi 4,47%). Frecvenţa grupei 0 şi B în Giuleşti (30,52% şi 14,19%) este mai mică decît în Ţara Vrancei (30,91 % şi 17,29%) şi în Ţara Haţegului (35,78% şi 16,23%), diferenţele obţinute nu sînt însă semnificative statistic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Tabelul nr.

Frecvenţa grupelor sanguine M N şi

Localitatea	Nr. indiv.	M	T	N	T
Giuleşti	209	56 26,79±3,05	1,43	34 16,27±2,53	0,31
Jud. Maramureş (v. Marei)	911	329 36,11±1,4	1,43	168 18,44±1,0	0,31
Culoarul Bran (satele învecinate loc. Moeciu)	2 439	810 33,21±0,94	1,23	417 17,09±0,76	0,40
Ţara Haţegului	641	250 39,0±1,93	1,84	121 18,88±1,55	0,28
Ţara Vrancei	1 035	376 36,32±1,49	1,48	194 18,34±1,21	0,30

În consecinţă, la populaţia din Giuleşti valoarea indicelui biochimic (2,77) este crescută faţă de cel obţinut în Ţara Vrancei (2,26) şi în Ţara Haţegului (2,28). Valoarea factorului „p" este mai mare la Giuleşti (33,90) decît cea găsită în Ţara Vrancei (32,19) şi în Ţara Haţegului (28,74), în schimb factorul ereditar „q" este mai mic (11,50) decît în Vrancea (13,83) şi în Haţeg (12,14).

Faţă de repartiţia grupelor principale obţinute pe baza datelor publicate de O. Necrasov şi D. Botezatu pentru întreaga ţară se înregistrează diferenţe semnificative statistic pentru grupa A şi B. Grupa A prezintă o frecvenţă mai mare (49,53% faţă de 41,93%) iar grupa B o frecvenţă mai scăzută (14,19% faţă de 16,83%). Pentru grupa 0 şi AB diferenţele obţinute nu sînt semnificative statistic.

Valoarea indicelui biochimic este iarăşi mult mai ridicată la populaţia din Giuleşti decît cel pe întreaga ţară (2,77 faţă de 2,02 în seria sintetică). Factorul „p" are o valoare mai ridicată la eşantionul nostru (33,90) decît la cel de comparaţie (28,97), iar factorul „q" o valoare mai scăzută (11,50 faţă de 13,08).

Astfel se verifică încă odată la satul Giuleşti, care prezintă o accentuată izolare geografică, o tendinţă de creştere a grupei A şi a factorului ereditar „p" la populaţia din zona submontană a Carpaţilor româneşti.

2. GRUPELE SISTEMULUI MN

În tabelul nr. 2 dăm frecvenţa grupelor acestui sistem şi a factorilor ereditari la populaţia din satul Giuleşti în comparaţie cu alte serii.

Analiza datelor obţinute în satul Giuleşti arată o frecvenţă maximă grupei MN (56,94%) urmată de grupa M (26,79%), grupa N deţinînd ultimul loc (16,27%). Factorul ereditar „m" are valoarea de 55,27 iar factorul ereditar „n" este de 44,73.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

2

a factorilor ereditari

MN	T	m	n	Autori
119 56,94±33	1,87	55,27	44,73	C. Bălteanu și D. Radu, 1970
414 45,45±1,4	1.87	58,84	41,16	C. Bălteanu și D. Radu, 1970
1212 49,69±1,09	1,62	58,05	41,95	T. Drăghicescu și colab., 1970
270 42,12±1,95	0,74	60,06	39,94	Tibera Dumitru 1959
466 44,92±1,36	1,99	58,78	41,20	Olga Necrasov și colab., 1961

Comparînd frecvența grupelor MN în satul Giulești cu cea a altor sate din valea Marei precum și cu a altor regiuni montane ale țării (Bran, Țara Hațegului și Țara Vrancei) se remarcă o valoare mai mare a acestuia în Giulești decît la seriile de referință. Frecvența grupelor M și N în satul Giulești este mai mică decît la eșantioanele de comparație. Diferențele obținute însă nu sînt semnificative statistic, valoarea lui T fiind inferioară lui 2. În ceea ce privește factorii ereditari „m" și „n" remarcăm în Giulești valori superioare celor obținute la seriile de referință.

RÉPARTITION DES GROUPES SANGUINS DES SYSTÈMES OAB ET MN ET DE LEURS FACTEURS HÉRÉDITAIRES CHEZ LA POPULATION DE GIULEȘTI.

NOTE I: ETUDE DES FRÉQUENCES DES GROUPES SANGUINS DES SYSTÈMES OAB ET MN DANS LE VILLAGE DE GIULEȘTI (MARAMUREȘ).

RÉSUMÉ

Les auteurs analysent la fréquence des groupes sanguins des systèmes OAB et MN, de leurs facteurs héréditaires, ainsi que de l'indice biochimique dans le village de Giulești et comparent les résultats obtenus à ceux des autres villages de la même région, à ceux du district de Maramureș dont ils font partie, ainsi qu'à ceux publiés pour le « Pays de Hațeg », le « Pays de Vrancea » et le Bran.

Du point de vue sérologique, la population de la commune de Giulești offre les mêmes caractéristiques que les autres populations des zones subcarpatiques de notre pays.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

BIBLIOGRAFIE

1. BÂLBĂ ZENAIDA, *Studiul frecvenței grupelor sanguine din sistemele ABO, MN și Rh la români, lipoveni și lătari din Dobrogea*, St. cerc. antropol., 1969, **6**, *2*, 201.
2. BOTEZATU D., GHEORGHIU GIANINA și KLÜGER RACHEL, *Frecvența proprietăților grupale din sistemul OAB în satele Cuhea, Ieud și Dragomirești*, St. cerc. antropol., 1968, **5**, *2* 215.
3. DRĂGHICESCU TATIANA, BERONIADE SIMONA și ALOMAN S., *Recherches sérologiques dans le village Moeciu de Sus*, Ann., roum. anthropol., 1970, **7**, *1*, 103.
4. DUMITRESCU M. TIBERA și ALOMAN S., *Repartiția grupelor sanguine în cîteva sate din Țara Hațegului și Pădurenilor*, Probl. antropol., 1959, **IV**, 159.
5. NECRASOV OLGA, BOTEZATU D. și IACOB MARIA, *Considération sur la répartition des groupes sanguins du systeme OAB et leur facteurs héréditaires en Roumanie*, Ann. roum. anthropol., 1967, **4**, p. 17.
6. NECRASOV OLGA, *Recherches anthropologiques dans le N—E de la Roumanie*, Analele științifice ale Universității Iași, 1940.
7. NECRASOV OLGA, *Recherches séro-anthropologiques dans les Carpates roumaines*, Acta., fac., Com., Anthropol., 1966, **11**.
8. NECRASOV OLGA, FOTINO M., ALOMAN S., *Gruppi krovi u naselenia Kraia Vrancea*, Predboritelinoie sooșcenie, Analele științifice ale Universității, „Al. I. Cuza" Iași (serie nouă), Secțiunea doua (Stiințe naturale), 1961, **VII**, 63.
9. NECRASOV OLGA, *Recherches séro-anthropologiques dans les Carpates roumaines*, Acta fac. Com., Anthropol. 1966, **XI**.
10. NECRASOV OLGA, *Contribution à l'étude de la fréquence des facteurs sanguins M et N en Roumanie*, Ann. Scient. Univ., de Iassy, 1937, **XXIII**, f. 2.

Centrul de cercetări biologice
Iași

Primit în redacție la 1 februarie 1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

„CATEGORIILE UNIVERSALE ALE CULTURII" ȘI DEZVOLTAREA ÎN ROMÂNIA A RAMURILOR ANTROPOLOGIEI SOCIALE ȘI CULTURALE CONTEMPORANE

— TEORIE ȘI EXPERIMENT ÎN STAȚIA PILOT BERIVOEȘTI —

DE

VASILE V. CARAMELEA

572.02

„Există vreo schemă universală aplicabilă tuturor culturilor umane, care să poată fi folosită ca un ghid pentru munca de teren și ca un sistem de coordonate în studiul comparativ, fie istoric, evoluționist sau simplu, țintind la legi generale de corespondență?".

BRONISLAW MALINOWSKI

(A Scientific Theory of Culture and other Essays).

Într-una din cele mai recente prezentări a curentelor de gîndire care au apărut în antropologia socială și culturală în decursul istoriei ei, referindu-se la „progresele antropologiei", autorul Paul Mercier, scrie: „Problemele legate de definiția „categoriilor universale"... sînt situate la răscrucea a diferite preocupări. Este vorba, mai întîi, de a ști dacă este posibil a face comparabile datele provenind din culturi diferite, aranjîndu-le într-o clasificare valabilă pentru toate culturile" [1].

Într-adevăr, un mare număr de antropologi sociali și cultural s-au preocupat de această problemă a „categoriilor universale de cultură[2]

[1] Paul Mercier, *Histoire de l'anthropologie*, Paris, PUF, 1966, p. 188.

[2] Clyde Kluckhohn, *Universal Categories of Culture, Anthropology Today*, ed. A. L. Kroeber, Chicago, 1953.

ST. CERC. ANTROPOL., 1971, T. 8, NR. 1, P. 135–144

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

a „tipurilor universale de cultură" [3], a „universalurilor instituționale" [4], a „universalilor de cultură" [5], a „constantelor de cultură" [6] etc.

Este vorba în fond de marile direcții în care s-a manifestat, se manifestă și foarte sigur că se va manifesta și în viitor omul social, omul cultural.

1. O CLASIFICARE ANTROPOLOGICĂ A FAPTELOR CULTURALE

Teoretic și metodologic, la nivelul antropologiei sociale și culturale, problema este aceea a unor „similarități", „uniformități" în clasificarea obiceiurilor, așa cum spune antropologul cultural american, Murdock, într-una din operele sale [7]. Căci, în mod *logic*, indiferent dacă obiceiurile se prezintă foarte variat de la popor la popor, sau de la o epocă la alta, ele se încadrează totdeauna după felul nevoii materiale sau spirituale care le-a generat într-aceleași „categorii" sau „grupe" de comportare umană.

Problema s-a prefigurat, după cum vom vedea în continuare, încă de acum aproape 100 de ani (1874).

2. O PRIMĂ LUCRARE REALIZATĂ ÎN 1874 SUB EGIDA ASOCIAȚIEI BRITANICE PENTRU PROGRESUL ȘTIINȚEI. OPT CATEGORII UNIVERSALE DE CULTURĂ

Începuturile de elaborări teoretice în ceea ce privește „universalii de cultură", cum îi denumește profesorul Herscowits Melville, sau „universaluri instituționale" cum se exprimă J. H. Steward, trebuie puse în legătură cu pornirea unor acțiuni de întocmire a unor „ghiduri", a unor „liste" de întrebări pentru cercetarea antropologică socială și culturală a populațiilor umane de pe tot globul, într-un mod mai științific și cu posibilitatea de a se face comparații.

Note și întrebări în antropologie (*Notes and Queries on Anthropology*) este cunoscut ca cel dintîi ghid sistematic cu un astfel de scop. Acest celebru instrument de anchete antropologice, care a apărut în numeroase ediții [8] a fost pregătit de Royal Anthropological Institute (United Kinghom) fiind patronat de Asociația britanică pentru progresul științei. „Părintele" antropologiei sociale și culturale engleze, cum este denumit adeseori Edward Burnett Tylor, se numără printre cei care au contribuit la redactarea primei ediții.

---

[3] Clark Wissler, *Man and Culture*, 1923.

[4] J. H. Steward, *Cultural Causality and Law: a Trial Formulation of the Development of Early Civilization*, American Anthropology, 1949, 51, p. 1—27.

[5] Melville J. Herscovits, *Les bases de l'anthropologie culturalle*, Payot, Paris, 1952, trad. fl. a lucrării *Man and his Workss*, New York, 1948, George Peter Murdock, *The Commun Denominator of Cultures*, în: *The Science of Man in the World Crisis*, ed. Ralph Linton, New York, 1945.

[6] F. M. Keesing, Cultural Anthropology, New York, ed. 1963.

[7] George Peter Murdock, The Commun Denominator of Cultures, în: The Science of Man in the World Crisis, ed. Raloh Linton, New York, 1945.

[8] *Notes and Queries on Anthropology*, Londra, 1874, ed. a 6-a, 1950.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Savanții care au colaborat la alcătuirea acestui prim „chestionar" antropologic au căutat să fie cuprinse în el toate întrebările, pe baza răspunsurilor cărora să se obțină o cunoaștere cît mai completă, cît mai precisă a oricărui popor în ceea ce privește cultura, viața lui socială.

Ei făceau aceasta mai ales ca „să permită celor care nefiind ei înșiși antropologi să furnizeze informațiile necesare" pentru cunoașterea, îndeosebi a popoarelor mai îndepărtate, necunoscute, deci în *prima urgență* a populațiilor zise „primitive" care constatau că „dispar" sau că se vor schimba, se vor dezvolta sub aspect socio-economic și cultural.

De bună seamă chestionarul este destinat în primul rînd pentru ofițerii coloniali ai Marii Britanii, misionari, comercianți, călători, un instrument de lucru cu care să realizeze observații, să efectueze consemnări pe baza unui sistem unitar de cercetare.

Plecînd de la un astfel de ghid, care pe de o parte căuta să nu scape nici un element de manifestare, poate chiar folosind și vreo altă listă de întrebări, s-a ajuns în mod firesc la una din cele mai cunoscute și utilizate totodată „scheme" de categorii universale ale comportării umane.

Trebuie menționat că se mai cunoaște și lista de întrebări elaborată de James George Frazer, care a fost trimisă unor oameni de pe tot globul pentru a obține acele materiale care au făcut apoi obiectul celor 13 volume ale celebrei lui lucrări *The Golden Bough*. Lista lui Frazer este nedatată, dar după părerea profesorului E. Evan-Evans Pritchard de la Oxford, ea ar fi fost elaborată din anul 1880 și este intitulată : *Questions on the Manners, Customs, Religion, Superstitions etc., Un — Civilized or Semi-Civilized Peoples.*

Grupele mari stabilite după *Note și întrebări în antropologie* sînt următoarele :

1. *Cultura materială* (hrană, îmbrăcăminte, adăpost etc.) ; 2. *Organizație economică* (producție, schimb, concepte de proprietate etc.) ; 3. *Organizație socială* (vîrstă, sex, căsătorie, familie etc.) ; 4. *Control social* (lege, moralitate, etică) ; 5. *Modul de a vedea lumea* (cunoștințe, filozofie, religie, magie) ; 6. *Arta și jocurile* ; 7. *Limba* ; 8. *Educația și transmiterea culturală.*

Autorii acestui ghid apreciază că chestionarul acesta și respectiv instrucțiunile pentru studiul diferitelor aspecte de cultură pot să aibă o aplicație universală.

Deși cea mai veche schemă de „categorii universale de cultură", ea este acceptată și astăzi nu numai de englezi ci și de antropologi din numeroase alte țări.

3. LUCRĂRI INDIVIDUALE DE CLASIFICARE A FAPTELOR DE CULTURĂ ALE UNOR SAVANȚI ANTROPOLOGI

a. CELE NOUĂ TIPURI UNIVERSALE DE CULTURĂ ALE LUI WISSLER

Profesorul american Clark Wissler ajunge și el la o „schemă stereotipă", la stabilirea a ceea ce el numește „tip universal de cultură" (*universal culture pattern*), dar nu pe baza vreunui chestionar lansat de

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

el sau de vreun organism de cercetare antropologică din S.U.A., ci din experienţe căpătate din gruparea pe diferite domenii de activitate umană a materialelor din American Muzeum of Natural History (New York), al cărui custode a fost, şi din cercetări personale.

De menţionat că denumirea de „culture pattern" în accepţia lui Wissler nu este echivalentă cu ceea ce vrea să însemne „pattern of culture„ pentru Sapir şi Benedict (existînd de altfel diferenţe chiar şi între aceşti doi antropologi), pentru Benedict de exemplu „configuraţia de cultură" este realizată pe un focal, în jurul unor trăsături comportamentale în cadrul unei „culturi integrate".

Wissler [9] stabileşte următoarele nouă „tipuri" : 1. *Graiul* : limbajul, felurile de scriere etc.) ; 2. *Trăsături materiale* : a, obiceiuri de nutriţie, b, adăpostul, c, transportul şi călătoriile, d, îmbrăcămintea, e, unelte, f. armele, g. industrii ; 3. *Arta* : sculptura, pictura, desenul, muzica etc. ; 4. *Mitologia şi cunoştinţele ştiinţifice* ; 5. *Practicile religioase* : a, ritualuri, b, tratamentul bolilor, c, cum se procedează cu morţii ; 6. *Familia şi sistemele sociale* : a, forme de căsătorie, b, cum se stabileşte rudenia, c, moştenirea, d, controlul social, e, sporturile şi jocurile ; 7. *Proprietatea* : a, reală şi personală, b, standarde de valoare şi de schimb, c, comerţul ; 8. *Guvernămînt* : a, forme politice, b, proceduri judiciare şi legale ; 9. *Războiul.*

Lista propusă de Wissler a generat discuţii în antropologia americană în problema : pentru ce toate culturile împărtăşesc acelaşi cadru general ?

b. CATEGORII PROPUSE DE BRONISLAW MALINOWSKI

Celebrul antropolog englez [10] elaborează o schemă destul de interesantă care este conformă bineînţeles teoriei funcţionaliste pe care el a dezvoltat-o în mod cu totul deosebit.

După Malinowski „teoria culturii trebuie să se sprijine pe biologie" iar „cultura este înainte de toate un aparat instrumental care permite omului să rezolve mai bine problemele concrete şi specifice pe care trebuie să le înfrunte în mediul său cînd îşi satisface nevoile sale". Este aici vorba şi de o influenţă organicistă asupra gîndirii funcţionaliste a lui Malinowski.

Grupele mari de cultură trebuie să se sprijine, în distingerea lor pe conceptul de „nevoie", „necesitate".

Malinowski consideră că sînt trei mari grupe de „nevoi" umane, pe care toate culturile lumii trebuie să le satisfacă, deci toate popoarele trebuie să le răspundă cu fapte culturale.

Aceste mari grupe imperative şi totodată universale sînt unele :

— elementare, primare (procreare, nutriţie, apărare, protecţie) ;

— derivate sau instrumentale (organizare economică, juridică, politică, etică etc.) ;

— integrative sau sintetice (ştiinţă, magie, religie etc.).

---

[9] Clarck Wissler, *Man and Culture*, 1923.

[10] Bronislaw Malinowski, *A Scientific Theory of Culture and other Essays* (op. postumă, 1944), ed. Oxford University Press, 1960.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Clasificarea faptelor din cultură pe grupe de „nevoi", a corelărilor biologico-culturale nu a fost acceptată de antropologi. Se ştie că acest mare clasic al antropologiei este unul dintre cei mai polemizaţi. S-a recunoscut totuşi că teoria lui a fost stimulatoare în ceea ce priveşte interpretarea comportamentului uman în direcţia motivărilor lui.

Totuşi, pentru istoricul problemei „Categoriile universale de cultură", publicăm lista „necesităţilor fundamentale" ale omului, cu răspunsurile culturale respective, conform gîndirii lui Malinowski.

Necesităţi fundamentale	*Răspunsuri culturale*
1. *Metabolism*	1. *Administraţie (intendenţă)*
2. *Reproducţie*	2. *Rudenie*
3. *Mîngîiere trupească*	3. *Adăpost*
4. *Siguranţă*	4. *Protecţie*
5. *Mişcare*	5. *Activitate*
6. *Creştere, dezvoltare*	6. *Educaţie*
7. *Sănătate*	7. *Igienă*

Pentru o tematică alcătuită în scopul studierii, a cunoaşterii „omului integral", schema cu astfel de corespondente — necesitate — răspuns cultural, deci „corelările" lui Malinowski sînt foarte interesante. Probabil, la ea s-a referit Melville Herscovits cînd scrie :"... ştim că există universali în cultura umană şi că unii dintre ei, dar nu toţi, se raportează la nevoile organismului uman" (*Man and his Works*).

În staţia pilot Berivoeşti, printre alte teorii şi metode folosite în încercarea de realizare a unei antropologii integrale biologico-sociale am avut în vedere şi concepţia lui Malinowski, prezentată mai sus.

c. CELE TREI CATEGORII ALE LUI TITIEV — CULTURA CA SISTEM ADAPTIV AL OMULUI (EXISTENŢĂ, RELAŢIE)

În lucrarea sa *The Science of Man* (New York, 1954), M. Titiev propune următoarele trei categorii mari de comportare umană :

1. *Omul faţă de habitat* : în special dimensiunile tehnologice şi economice. 2. *Omul faţă de om* : în special dimensiunile de organizaţie socială şi relaţii interpersonale. 3. *Omul faţă de necunoscut* : lumea simbolurilor, cunoaşterea, religia şi alte concepte de cultură.

Schema lui Titiev concentrează de fapt în trei mari categorii problemele antropologiei sociale şi culturale. Ea este mai puţin cunoscută, fără o aplicabilitate largă.

d. CELE 137 DE UNIVERSALURI DE CULTURĂ DETERMINATE PRIN STUDIUL LEXICAL AL UNUI POPOR

Studiind limba tribului „Hopi" [11] , C.F. Voegelin şi F. M. Voegelin au urmărit problema categoriilor universale ale culturii în cadrul lexicului unei populaţii. Astfel ei ajung după această sursă de ordin lingvistic

[11] C. F. Voegelin and F. M. Voegelin, *Hopi Domains : A Lexical Approach to the Problems of Selections*, Indiana University Publications in Anthropology and Linguistic, Memoir 14 of the International Journal of Linguistics, 1957.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

să distingă 137 de categorii de elemente cu caractere de universalitate, care par a satisface interpretarea întregii experienţe umane.

4. O AMĂNUNŢITĂ CLASIFICAŢIE ANTROPOLOGICĂ A CULTURII INIŢIATĂ DE INSTITUTUL DE RELAŢII UMANE DE LA YALE (SUA)

a. CLASORUL AREALULUI DE RELAŢII UMANE. TEORIA LUI MURDOCK

O încercare, se pare cu şanse de a avea o aplicaţie universală, corespondentă oarecum lucrării britanice *Note şi întrebări de antropologie* trebuie considerată opera colectivă americană cunoscută sub numele de *Conturul materialelor culturale* [12], începută în 1937 de către Institutul de relaţii umane din Yale.

Ea a fost elaborată de către cunoscutul antropolog american G. P. Murdock şi de către colaboratorii săi pentru a servi ca bază pentru o clasificare comparativă a materialelor fiecărei culturi într-un mod standardizat (chiar codificat), pentru alcătuirea a ceea ce se cunoaşte pe plan mondial sub denumirea „Clasorul arealului de relaţii umane" (Human Relation Area File" prescurtat „HRAF") [13].

Prin această acţiune, HRAF, la care în prezent participă un mare număr de antropologi de la mai multe universităţi americane sînt, reproduse textual, într-o formă standardizată, toate sursele de informaţie asupra culturilor.

Categoriile cele mai generale ale culturii sînt codificate în această lucrare, cu cîte două cifre. În cadrul acestor categorii sînt specificate mai amănunţit subcategorii codificate cu cîte trei cifre, şi acestea la rîndul lor sînt şi mai detaliate, încît, aşa cum observă criticii „aceste categorii trec dincolo cu mult de a fi universaluri generale " [14].

În 1965, la Paris, prof. Cl. Lévi-Strauss, de la Collège de France, cu cunoscuta sa amabilitate, ne-a prezentat unicul exemplar european HRAF, aflat la Laboratorul de antropologie socială condus de d-sa.

b. TEORIA LUI MURDOCK

G. P. Murdock a prezentat teoria generală care stă la baza acestui sistem destul de analitic (HRAF), deoarece lista americană conţine peste două mii de situaţii de comportare umană, publicînd în 1945, într-o lucrare cu caracter teoretic, articolul *Numitorul comun al culturilor* [15].

---

[12] Murdock G. P. and others, *Outline of Cultural Materials* (4th revised ed.) New Hawen: Human Relation Area File Press, 1961; Id *Outiline of World Culture* (3 rd. revised, ed.), 1963, New Hawen, HRAF Press.

[13] Vezi, *Human Relations Area File*, rds. *Paper an Materials for Annual Meeting*, New Haven, HRAF Press, 1956, id. *Percentage of File Slips for Each Two-Digit Outiline of Cultural Materials Category Number*, New Haven, HRAF Press, 1956.

[14] F. M. Keesing, *Cultural Anthropology*. 1963, New York p. 192.

[15] G. P. Murdock, *The Commun Denominator of Culture* cit; apoi alte materiale ale lui: *The Processing of Antropological Materials*, în: Kroeber A.L., ed. *Anthropology Today*, Chicago, 1953, p. 447—487; *World Ethnographic Sample*, American Anthropologist, 59 (1957, p. 664—687).

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Murdock a exemplificat ce fel de rezultate se pot obține prin aplicarea acestei metode, publicînd în 1949 lucrarea *Sociale Structure* [16] în care prezintă comparativ pentru probleme de familie, comunitate sătească etc., date extrase din materialul a 150 de culturi, respectiv 150 de dosare din "Clasorul arealului de relații umane".

Din aceleași materiale ale clasorului, C. S. Ford realizează o lucrare de asemenea comparativă pentru probleme de sex și reproducere [17].

5. CRITICI FORMULATE CU PRIVIRE LA ACESTE CLASIFICĂRI ANTROPOLOGICE ALE CULTURILOR

Desigur nu toți antropologii contemporani sînt satisfăcuți de schemele prezentate mai înainte cu privire la „marile categorii de comportare, umană". O dovadă o constituie faptul că nu s-a realizat o schemă „uniformă", că nu sînt unificate nici măcar cele două variante engleză și americană, fiecare țară preferîndu-o pe cea națională, deși sînt antropologi dintr-o țară care aderă la schema propusă de cealaltă.

Antropologi cu autoritate : Kroeber, Kluckhohn etc. au ridicat obiecții privitor la aceste „categorii universale de cultură". Kroeber spune că unele sînt mai mult „subculturale" sau un fel „tablă de materii a unei cărți" [18]. Kluckhohn le socotește „iluzorii", iar istoricul antropologiei sociale și culturale Paul Mercier le socotește ca foarte documentate, dar mai mult „eseuri inteligente".

6. „CATEGORIILE UNIVERSALE" ORGANIZATORUL FAPTELOR DE CULTURĂ

Pentru compararea culturilor popoarelor lumii, chiar numai punerea problemei este de o importanță covîrșitoare.

„Antropologii, scrie Keesing, cînd compară culturile de pe întregul pămînt dau atenție categoriilor comportamentale" [19].

Cam la fel se exprimă și profesorul Melville J. Herscovits cînd scrie că „în virtutea manifestărilor acestor universali ai culturii" la sfîrșitul cercetărilor noi avem un schelet pe care putem organiza „comportamentul popoarelor, atunci cînd concretizăm acest comportament în instituții și în aspectele pe care noi savanții le recunoaștem" [20].

Prin cuvintele puse în fruntea acestui articol, Malinowski se pronunță întrebător în același sens : Este posibilă o „schemă universală aplicabilă tuturor culturilor umane", „ghid în munca de teren", un „sistem în studiul comparativ" al culturilor, țintind la formularea unor legi generale ale culturii.

---

[16] G. P. Murdock, *Social Structure*, New York, 1949.

[17] C. S. Ford, *A comparative Study of Reproduction*, Yale Publications in Anthropology, **32**, New Haven, 1945.

[18] A. L. Kroeber, *The Concept of Culture* în : Science Journal of General Education, 1949, **3**, p. 182—188.

[19] Felix M. Keesing, *Cultural Anthropology*, New York, ed. 1966, p. 188.

[20] Melville J. Herscovits, *Les basses de l'anthropologie culturelle*, trad. fr. a lucrării *Man and his Works*, New York, 1948.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Mai departe se pare că duce lucrurile antropologul J. H. Steward, care, arătînd că există astfel de constante sub formă de „universaluri instituționale" ce prezintă regularități de dezvoltare, pune problema unor „universaluri de procese culturale, a unor legi", deci și a unor regularități „previzibile", cu privire la stabilitate și schimbare în cultură [21]. Căci într-adevăr admițînd aceste „categorii universale" putem să ne gîndim la „legi", la „durabilități", la „schimbări" în cultură și chiar la o „antropologie prospectivă", avînd și pornind de la o bază științifică.

7. SCHEMELE GRUPELOR UNIVERSALE DE COMPORTARE UMANĂ ȘI DEZVOLTAREA ÎN ROMÂNIA A RAMURILOR ANTROPOLOGIEI SOCIALE ȘI CULTURALE CONTEMPORANE

În cercetările de antropologie socială și culturală efectuate în diferite comunități sătești din România, în care societatea și cultura sînt privite în interrelația lor, problema aplicării uneia din schemele „categoriilor universale ale culturii", a „universalurilor instituționale" a constituit totdeauna o necesitate atît în munca de teren, cît și în aceea de prelucrare și interpretare.

O cercetare temeinică asupra societății și culturii ca totalitate presupune investigația tuturor sectoarelor de comportare umană.

În cercetările de antropologie socială și culturală dintre anii 1955—1964, ale căror rezultate au fost valorificate publicistic în studii intitulate „Mediul social-istoric" sau „Mediul social-economic și cultural" [22], cercetătorii s-au folosit de obicei de schema clasică engleză a „categoriilor universale de cultură".

După 1964, începînd cu cercetările din stația pilot Berivoești, o dată cu introducerea formală și la noi a acestei discipline sociale s-a utilizat, pe lîngă schema engleză, și unele elemente de detaliu din schema Institutului pentru studiul relațiilor umane de pe lîngă Universitatea din Yale.

În stația pilot Berivoești, instituțiile sociale, modelele culturale au fost expuse și vor fi publicate și în viitor pe marile categorii de fapte socio-culturale. Prezentarea a fost însă făcută sub forma ramurilor antropologiei sociale și culturale contemporane, vizibil constituite chiar pe baza acestor „universaluri instituționale", „constante de cultură" etc.

În periodicele de antropologie ale Academiei, *Studii și cercetări de antropologie* și în *Annuaire roumain d'anthropologie* se găsesc și vor continua să apară contribuții pe materiale românești în scopul punerii problemei

---

[21] J. H. Steward, *Cultural Causality and Law: a Trial Formulation of the Development of Early Civilization*, American Anthropologist 51, p. 1—27; J. H. Steward, *Theory of Culture Change*, New York, 1956.

[22] V. V. Caramelea, *Mediul social-istoric*, Capitolul I din monografia *Bătrîna — Cercetări antropologice în Ținutul Pădurenilor* sub redacția acad. Șt.-M. Milcu și Horia Dumitrescu, Edit. Academiei;

Traian Herseni și V.V. Caramelea, *Mediul social economic și cultural*, capit. II din monografia *Structura antropologică comparativă a satelor Nucșoara și Cîmpu lui Neag*, Edit. Academiei;

Gheorghiță Geană, *Mediul social și cultural — satul Șirnea (Bran)*, St. cerc. antropol., 1970, **7**, *1*;

Gheorghiță Geană și Emil Pîrvu, *Economie, cultură, personalitate în satul Sohodol*, în St. cerc. antropol. 1971. **8**, *1*.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

și dezvoltării ei și în țara noastră. Este vorba de o constituire a *tuturor ramurilor antropologiei sociale și culturale contemporane: antropologie ecologică, antropologie demografică, antropologie social-economică, antropologie juridică, antropologie etică, antropologie politică, antropologie cultural-lingvistică, antropologie cultural-estetică, antropologie cultural-educațională* [23].

În plus, în scopul realizării unui studiu al personalității în concepția unei antropologii integrale, a fost nevoie și am dezvoltat cu concursul dat de Institutul de psihologie al Academiei și Institutul de Igienă al Ministerului sănătății și o *antropologie psihologică* [24].

Indiferent cum și de către cine (individual sau de echipe) au fost culese datele reflectînd fapte social-culturale, folosirea unor scheme ale marilor grupe de comportare umană a însemnat pentru antropologia românească aplicarea unui sistem unitar în studiul societății, culturii în interrelație cu cel al personalității, sistem util pentru specializări [25], delimitări de arii culturale (etnografice) etc.

Stînd și la baza constituirii ramurilor antropologiei sociale și culturale contemporane în România, adoptarea acestor scheme, alături de utilizarea unor metode și concepte ale diferitelor curente de gîndire, care au apărut în istoria antropologiei, constituie fără îndoială un progres în dezvoltarea antropologiei sociale și culturale în țara noastră.

THE „UNIVERSAL CULTURE CATEGORIES" AND THE DEVELOPMENT IN ROMANIA OF THE BRANCHES OF CONTEMPORARY SOCIAL-AND CULTURAL-ANTHROPOLOGY

(THEORY AND EXPERIMENT UPON THE RESEARCHES CARRIED OUT IN THE BERIVOEȘTI PILOT-STATION)

The results of some actions of anthropological classification of culture facts according to the great domains or groups of human behavior are exposed, which led to the so-called "universal culture categories", "universal culture pattern", "institutional universals", "culture constants", etc.

On the Romanian studies of social and cultural anthropology carried out in various village communities of Romania, the research-workers were constantly concerned with the problem of applying one of the universal culture category schemes. When the "social-cultural environment" was studied by considering social organization and structure in

[23] Vasile V. Caramelea, *Un laboratoire permanent sur terrain d'anthropologie sociale et culturelle — station pilote Berivoești — Muscel, departement d'Argeș (Roumanie)*, Annuaire roumain d'anthropologie, 1970, **7**; Vasile V. Caramelea, *L'anthropologie sociale en Roumanie et l'étude sur l'interrelation société — culture — personnalité*, 7-eme Congrès Mondiale de Sociologie, Varna, 1970.

[24] Vasile V. Caramelea, Geană Gh., Tomescu L., Trancu Iulia, Hoinic Sanda, Apostolescu Viorica, *Din problemele teoretico-metodologice ale antropologiei sociale și culturale românești*. St. cerc. antropol., 1970, 7.

[25] Vasile V. Caramelea, *Composesoratele foștilor iobagi din Țara Oltului. Sistemul juridic consuetudinar negenealogic*, în Sociologie românească, director D. Gusti, 1943, anul V, 1—6; Vasile V. Caramelea, *Tipuri de composesorate ale foștilor boeri și grăniceri din Țara Oltului, Sistemul juridic consuetudinar genealogic, Cîmpulung-Muscel*, 1945.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

its interrelation with culture as a totality, social and cultural anthropologists endeavoured to use, on analyzing the culture facts, a scheme of the great groups of human behavior, usually the classical English scheme.

In the Berivoeşti pilot-station — the first permanent ground laboratory of social and cultural anthropology in our country which carried and carries out specialized and interdisciplinary, intensive and comparative researches bearing upon the *social-structure/culture/personality* relation — the English scheme was used, some elements of the Prof. Murdock (Yale University) scheme added. At Berivoeşti the categories of culture facts were, are and will be presented according to the branches of modern social and psychocultural anthropology, visibly made up just on the basis of these "universals" : *economical, juridical, demographical, linguistical, ethical, educational, esthetical, political anthropology*, etc. These anthropological classifications applied in the future to culture researches in pilot-stations (a way of studying the Romanian folk culture, the nanational character, etc.) will allow culture-fact organization according to a unitary system useful to culture and subculture comparisons, typification, cultural areas delimitations, to following up some cultural development tendencies in certain directions, hence useful also to previsional anthropology.

Centrul de cercetări antropologice Bucureşti

Primit în redacţie la 1 februarie 1971.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

„MANA" — ÎN GÎNDIREA ŞI VORBIREA OMULUI TRADIŢIONAL ÎNAINTE ŞI DUPĂ COOPERATIVIZARE ŞI INDUSTRIALIZARE (I)

— CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE SOCIALĂ ŞI CULTURALĂ ÎN STAŢIA PILOT BERIVOEŞTI —

DE

VASILE V. CARAMELEA, I. AMZICĂ, S. ŢICĂLOIU, L. TOMESCU, IULIA TRANCU, VIORICA APOSTOLESCU, SANDA HOINIC şi G. GEANĂ

57.026

„O putere sau potenţialitate ipotetică de a produce efecte în mod mistic".

J. N. B. HEWIT

(Orenda and a definition of Religion)

„Ideea de mană...este abstractă şi generală şi totuşi plină de concret... Ea e rînd pe rînd şi totodată calitate, substanţă şi activitate" ...Cuvîntul e în acelaşi timp un substantiv, un adjectiv, un verb".

H. HUBERT, M. MAUSS

(Esquisse d'une théorie générale de la magie)

În lucrarea de faţă încercăm să analizăm în urma unor îndelungate observaţii pe teren un foarte mic segment din viaţa socială preindustrială românească în scopul de a înţelege ce s-a schimbat în prezent şi care sînt tendinţele de dezvoltare ale culturii în comunităţile tradiţionale, şi prin aceasta în personalitatea membrilor care le compun, care trăiesc această cultură, participînd la crearea şi la mutaţiile ei.

Schimbările de cultură s-au produs în urma cooperativizării şi mecanizării agriculturii, a industrializării şi urbanizării, a transformării structurii sociale, a progresului înregistrat prin ridicarea nivelului intelectual al populaţiei şi prin intensificarea activităţii cultural-educative, prin acţiunile „mass media".

ST. CERC. ANTROPOL., 1971, T. 8, NR. 1, P. 145—150

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Încercările de clasificare a faptelor de cultură, de stabilirea unor „universali de cultură", situează problema în grupa de „comportare umană" denumită de unii antropologi a „omului faţă de necunoscut", de alţii a „omului faţă de modul de a vedea lumea" incluzîndu-se aici „magia şi religia, filozofia şi cunoştinţele ştiinţifice" etc.

PROBLEME INTRODUCTIVE ŞI DE METODĂ

În preocupările antropologiei sociale şi culturale intră cercetarea gîndirii şi a formelor luate de comportamentul uman în cursul evoluţiei omenirii.

Antropologii sociali şi culturali în cadrul cercetărilor lor au acordat în primul rînd, o atenţie deosebită elementelor zise „primitive", „primare" sau „elementare" ale culturii omenirii. Motivul îl constituie faptul că studierea lor ajută la o mai bună cunoaştere a „genezei" instituţiilor sociale. Problema reclamă chiar urgenţă impusă de faptul că aceste elemente primitive dispar sau se transformă sub ochii noştri.

Cercetarea elementelor de cultură materială şi spirituală, mai mult sau mai puţin „primitive" s-a făcut şi se face pe calea *observaţiei directe*. Se pot găsi astfel de elemente în forme zise „originale" în cadrul societăţii şi culturii populaţiilor întîrziate în dezvoltarea lor social economică şi culturală (triburi de irochezi, melanezieni, polinezieni, pigmei etc.). Se pot găsi de asemenea astfel de elemente sub forma de „supravieţuiri" adeseori fragmentare, în cadrul modurilor de viaţă ale unor populaţii cu cultură mai înaltă, dar care conservă în structura lor socială — relaţii — sau, în configuraţia lor culturală — modele culturale — tradiţionale, rămăşiţe mai mult sau mai puţin originale, de obicei cu oarecare modificări, prin pierderi de caractere vechi, sau adăugări de caractere noi, aşa zise „vestigii de cultură primitivă". Astfel de supravieţuiri, chiar şi fragmentare, ca „cioburile" de ceramică veche pentru arheologi, sînt totuşi mărturii directe a ceea ce în trecutul mai mult sau mai puţin îndepărtat, a constituit un model general, o instituţie care a funcţionat, care a avut un caracter de masă. Sînt deci un fel de „fosile vii".

Am socotit necesară începerea cercetărilor noastre de etnografie [1], de etnologie, de psihologie, şi de sociologie cu scopul ca analizele făcute să atingă în cele din urmă nivelul de interpretare al antropologiei sociale şi culturale, privind astfel de supravieţuiri, vestigii de cultură materială şi spirituală pe care le-am găsit păstrate, funcţionînd alături de instituţii şi modele culturale noi, în structura socială şi în configuraţia culturală contemporană a unor vechi comunităţi rurale din diferite regiuni ale ţării, bogate în rămăşiţe de comportare umană tradiţională.

Această tematică clasică este una din direcţiile de dezvoltare, dar nu cea mai importantă a antropologiei sociale şi culturale româneşti actuale.

Apelînd la acest fel de documente şi la metoda comparativă, am avut totodată în vedere contribuţia adusă la dezvoltarea antropologiei

[1] Vasile V. Caramelea, *Contribution ethnographique concernant les vestiges de la communauté villageoise primitive chez les roumains*, VIe Congrès International de Science anthropologiques et ethnologiques, Paris, 1960, tome II, p. 29–32.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

sociale şi culturale de către curentul de gîndire evoluţionist, reprezentat între alţii prin cunoscuţii antropologi Edward Burnett Tylor [2], Lewis Morgan [3], carè au acordat mare preţ cercetării supravieţuirilor şi metodei comparative. În ceea ce ne priveşte, am ţinut seama şi de criticile aduse acestei şcoli, îndeosebi cele formulate printr-o celebră comunicare ţinută în 1896 de către prof. Franz Boas[4], întemeietorul unui alt mare curent în antropologie — „istoricismul cultural", ca şi de cele ale lui E. Sapir şi ale lui Malinowski etc.

De asemenea am apelat la mărturiile oferite de unele cuvinte care desemnează concepte, fapte de cultură, care uneori ne pot duce la stabilirea vechimii unor elemente în cultura omenirii sau a dovezii folosirii lor de către omenirea „primitivă", cum este chiar cuvîntul „mana", pe care îl găsim în vocabularul triburilor melaneziene, polineziene, dar şi în lexicul unor populaţii evoluate mult sub aspect social, economic şi cultural, de exemplu la poporul român.

Un antropolog social şi cultural de formaţie lingvistică şi mai apoi psihologică, Edward Sapir, precursor al curentului „configuraţionalist" în antropologie, crede că: „dacă vom reuşi să determinăm ordinea de apariţie a cuvintelor care trimit la fapte de cultură vom dispune de un mijloc de a determina ordinea de apariţie a elementelor culturale noi" [5].

În cercetările noastre ne-am folosit şi de acest mijloc [6].

Avînd la bază materiale etnografice, psihologice, sociologice, precum şi cîteva consemnări de ordin lingvistic, lucrarea îşi îndreaptă atenţia asupra interpretării antropologice a conceptului „mană", noţiune şi termen de interes pentru studiul religiei, al magiei, al filozofiei şi al ştiinţei, în cazul de faţă la un grup de populaţie românesc, pe care l-am ales pentru un experiment permanent, continuu. Doi dintre autori sînt băştinaşi, dintre care I. Amzică, directorul şcolii de cultură generală din Berivoeşti a şi trăit neîntrerupt în cadrul acestei culturi populare, iar lingvistul Şerban Ţicăloiu, profesor de limba română şi director al liceului din Cîmpulung, face observaţii şi culege probe de limbă, corelate cu fapte de cultură noi şi tradiţionale de mai mulţi ani în cadrul echipei de antropologie socială şi culturală care a creat staţia pilot Berivoeşti. Unele observaţii sînt făcute şi consemnate încă de acum 40 de ani de V. V. Caramelea.

Problemele magiei, religiei, cunoştinţelor ştiinţifice şi filozofiei au fost studiate deodată de către întregul colectiv de coautori pentru motive atît de ordin teoretic cît şi metodologic.

Conceptul şi respectiv termenul de „mana" este prezent chiar sub această denumire în vorbirea şi gîndirea tuturor membrilor comunităţii investigate, o foarte veche obşte tradiţională, evoluată în prezent, chiar

---

[2] E. B. Tylor, *Researches into the Early History of Mankind and the Development of Civilization*, 1865; *Primitive Culture*, 1871.

[3] Lewis Morgan, *Ancient Society*, 1877.

[4] Franz Boas, *The Limitation of the Comparative Method of Antropology*, 1896.

[5] Edward Sapir, *Selected Writings of Edward Sapir in Language, Culture, Personality* (Ed. D. G. Mandelbaum), 1949.

[6] Şerban Ţicăloiu şi V. V. Caramelea, *Industrializare, schimbări tehnice, social-economice şi psiho-culturale, limbaj, personalitate (I). Contribuţii lingvistice în cadrul unor cercetări interdisciplinare coordonate antropologic integral în staţia pilot Berivoeşti-Argeş*; id. *Procesul omogenizării limbajului în contextul social-cultural al industrializării*, St. cerc. antropol., 1968, 1969, 5 şi 6.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

mult evoluată, accentuat urbanizată dar care păstrează sub formă de vestigii, alături de modelele culturale ale oraşului, şi unele elemente socotite destul de vechi, fenomene considerate de către unii antropologi pînă nu de mult ca „primare", ca „elementare" în cultura spirituală a omenirii.

Oamenii din Berivoeşti exprimă azi ideea de „mana" în formulări ca „mană de sus", „mană cerească", „mana vacilor", „mana cîmpurilor, livezilor", apoi în expresii ca : „an mănos", „lan mănos", „viţă mănată", „recoltă care se mănează" deci atît pentru acţiunile *bune*, cît şi *rele* ale acestei „puteri".

Omul tradiţional, întreaga comunitate de acum 40 de ani, astăzi numai bătrîni din satul Berivoeşti, concepea „mana" ca o putere deosebită, *magică* bineînţeles, şi care producea o serie de efecte extraordinare, cînd *bune* cînd *rele*, dar desigur de *ordin mistic*.

Recoltele bogate, recoltele compromise, cauzele şi vindecarea unor boli, succesul unor oameni la vînat, la pescuit, în creşterea vitelor, în acumularea de bogăţie, ca şi insuccesul altora, erau puse în seama acestei puteri „supranaturale". Ea reprezenta acţiunea unor „spirite nevăzute", „din cer" a unor „duhuri bune" sau „duhuri necurate", care fac rău. „Mana" putea fi mînuită de omul dotat cu această putere de la naştere sau obţinută pe altă cale de transmitere, om care ar putea să-şi ataşeze un spirit sau „să se dea necuratului" sau „să aibă pe ducă-se pe pustiu", pe „ucigă-l toaca". Omul exercita direct această putere, sau printr-un „vrăjitor".

Pentru antropologia socială şi culturală „mana" este o tehnică a omului primitiv prin care el *crede* că poate intra în legătură cu „supranaturalul".

Astăzi, după cooperativizare şi industrializare, din ce în ce mai mulţi membri ai comunităţii dau o *explicaţie ştiinţifică* fenomenelor atribuite manifestării acestei „puteri supranaturale" (calamităţi naturale, accidente, întîmplări).

Prin aceasta se ajunge la o a doua tematică pe care o abordează în cercetările ei antropologia socială şi culturală românească : studiul problemei „structură socială—cultură—personalitate" în comunităţi agrare şi industriale de dimensiuni mai mici, cu scop aplicativ, educaţional, de urmărire a formării „omului industrial", a dezvoltării multilaterale a personalităţii într-o societate multilateral dezvoltată.

În lucrarea de faţă ne referim numai la un mic fragment din partea introductivă şi din istoricul acestei probleme. Vom continua în alte fascicule ale revistei cu prezentarea etnografiei şi etnologiei conceptului „mana", avînd în vedere şi analiza diverselor interpretări ale unor savanţi în domeniile istoriei religiei, filozofiei şi sociologiei culturii şi al antropologiei sociale şi culturale.

ISTORICUL CONCEPTULUI „MANA"

Conceptul şi respectiv cuvîntul „mana" a fost descoperit în 1877, la melanezieni, misionarului H. R. Codrington, care l-a descris iniţial într-o scrisoare, recunoscîndu-i-se întîietatea. Mai apoi, după 14 ani, tot el l-a prezentat în cadrul unei lucrări tipărite (H. R. Codrington, *The*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

Melanesians their Anthropology and Folklore, Oxford, 1891, p. 119 şi urm.; p. 191 şi urm.).

Melanezienii concep „mana" ca o putere supranaturală, misterioasă şi activă, pe care o au unii membri ai tribului, sufletele morţilor, ca şi toate „spiritele".

„Dacă observăm că o piatră cuprinde o forţă excepţională, scrie Codrington, este pentru că un spirit oarecare i s-a asociat. Osul unui mort posedă mana, pentru că sufletul unui mort se află în el; un indivíd oarecare poate avea un raport atît de strîns cu un spirit sau cu sufletul unui mort pe care-l posedă mana în ea însăşi şi-l poate folosi pe placul său" [7].

Odată descoperită această credinţă, această noţiune desemnată prin cuvîntul „mana" la melanezieni, ea s-a bucurat de un „privilegiu" deosebit, ca să nu spunem de o exagerată importanţă. S-a crezut că ea constituie, cum s-a şi spus de altfel, „materia primă" a religiei, care era căutată „în zadar" de foarte mulţi teoreticieni ai istoriei religiilor [8].

În această direcţie de căutări cu privire la originea religiei, e chiar de menţionat că din anul următor descoperirii „manei" de către Codrington, Max Müller o şi introduce în problematica prelegerilor sale de la Universitatea din Oxford (Max Müller, *Lectures on the Origin on Growth of Religion*, Oxford, 1878).

După Max Müller „mana" era echivalentă cu infinitul.

Un cunoscut antropolog social englez, R. R. Marett, creatorul teoriei „animatismului" a gîndit că „mana" constituie o bază pentru a-şi argumenta o fază „preanimistă" pentru religie (R. R. Marett, *Preanimistic Religion, Folklore*). Prin acest concept el considera că s-a găsit temeiul pentru combaterea teoriei „animismului" (*Primitive Culture*, 1871), a conaţionalului său Edward Burnett Tylor.

De altfel, şi alt mare antropolog social englez, W. H. R. Rivers, de orientare psihologistă, socotea că „mana" ar constitui baza pentru o fază preanimistă a religiei [9].

„MANA" (MANNA), AS IT APPEARS IN THE TRADITIONAL MAN'S THOUGHT AND SPEECH BEFORE AND AFTER CO-OPERATIVIZATION AND INDUSTRIALIZATION (I)

(RESEARCHES OF SOCIAL AND CULTURAL ANTHROPOLOGY IN THE BERIVOEŞTI PILOT-STATION)

The authors studied in the Berivoeşti (Argeş) pilot-station the problems of *magic*, *religion*, *scientific knowledge* and *philosophy* of the human group in a village community—socially and historically developed from a very ancient peasant community. Out of the material collected, the

[7] H. R. Codrington, op. cit., p. 119, apud Mircea Eliade, *Traité d'histoire des religions*, Paris, Payot, 1968, p. 30.

[8] Paul Mercier, *Histoire de l'anthropologie*, Paris, PUF, 1966, p. 125.

[9] W. H. R. Rivers, *The Concept of Soul-Substance in New Guineea and Melanezia* în *Psychology and Ethnology*, 1926, p. 114 şi urm.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

"mana" concept is exposed which is present under this very ("Melanesian") denomination in the speech of the studied collectivity members. The inhabitants of the eight villages belonging to the Berivoeşti (Argeş dpt.) community — representing the continuous experiment of the first permanent ground laboratory of social and cultural anthropology in Romania — are expressing the "mana" notion in the following phrases: "mană de sus" (manna from above), "mană cerească" (heavenly manna), "mana vacilor" (cows' manna), "mana cîmpurilor, livezilor, holdelor" (manna of the fields, orchards, cornfields); follow formulations where words deriving from "mană" are to be found, e.g.: "an mănos" (fruitful year), "viţă mănată" (blighted vine), "recoltă care se mănează" (blighting crop); this notion is thus used to designate *good*, as well as *bad* actions of this „mystical power".

This study is actually a contribution to traditional man's knowledge under his various thinking and behavioral directions. Following cooperativization, industrialization and social structure changes, and through raising the inhabitants' intellectual level, through lengthening the instruction period and intensifying the cultural-educative activity by mass-media actions, people scientifically interprete some of the effects attributed by the past to this *hypothetical power* — "mana".

An approach of an already "classical" subject of social-and-cultural-anthropology researches is thus concerned with, naturally joining the study of some actual themes of the "industrial man" since the problems of the *social man*, of the *cultural man* are raising to *all the historical steps of human society development*.

Centrul de cercetări antropologice Bucureşti.

Primit în redacţie la 1 februarie 1971.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ILSE SCHWIDETZKY, *Das Menschenbild der Biologie*, ed. a 2-a, Gustav Fischer, Stuttgart, 1971, 226 pagini, 83 figuri, prețul 38 M.

Această carte, semnată de unul din antropologii cei mai reprezentativi ai școlii germane moderne de antropologie (Ilse Schwidetzky este profesor la facultatea de biologie din Mainz, director al Institutului de antropologie din același oraș și redactor șef al revistei de circulație largă „HOMO") și, în general ai antropologiei contemporane, reprezintă un manual care se adresează atît studenților cît și elevilor din clasele superioare de liceu și, în general, publicului intelectual. În ea sînt prezentate în mod foarte concentrat, dar totodată foarte explicit, toate datele și problemele puse de antropologia biologică actuală. Ar fi însă cu totul greșit dacă am considera că autorul se limitează numai la problematica biologică a omului: aspectele sale biologice se împletesc aici mereu cu aspectele sale de ordin social.

Distribuția capitolelor este următoarea: Poziția omului în natură; Natura ereditară a omului; Mediul omului; Creșterea și constituția: Originea omului; Rasele și sistemele rasiale; Evoluția; Dinamica socială a populațiilor; Cultura, ca expresie a naturii umane. O literatură selectivă, urmată de un index al autorilor și apoi un index al noțiunilor completează această lucrare.

Problemele prezentate cu multă claritate și într-un stil agreabil, pot fi urmărite ușor, deoarece autorul cărții știe să scoată în relief ceea ce este esențial, fără a neglija detaliile importante, dar totodată fără a îngreuia textul cu un balast de date de ordin minor.

Olga Necrasov

VENERANDO CORRENTI: *L'accrescimento da 6 a 20 anni nella popolazione palermitana. Supliment la volumul LV din Revista di Antropologia*, Roma, 1969, 210 pagini și 26 tablouri în afară de text, rezumat în limba engleză.

Profesorul Venerando Correnti, actualmente Director al Institutului de Antropologie "Giuseppe Sergi" de la Universitatea din Roma (și totodată Rectorul Institutului de Educație fizică din același oraș) este unul din exponenții cei mai reprezentativi ai școlii romane de antropologie, fondată de Giuseppe Sergi și dezvoltată de Sergio Sergi.

Lucrarea de față a fost realizată în perioada cînd V. Correnti era profesor de Antropologie la Universitatea din Palermo. Ea se referă la studiul creșterii copiilor și adolescenților (6—20

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

de ani), atît de sex masculin (1 364 subiecți), cît și a celor de sex feminin (926 de subiecți) originari din Palermo și împrejurimi.

Cercetările realizate sînt din cele mai aprofundate: au fost luate 65 de dimensiuni cefalo-faciale și corporale, au fost calculați 52 de indici, s-au făcut observații privind 10 caractere morfologice, precum și observații privind erupția dentară. În plus au fost realizate radiografii ale mîinii și ale carpului la 320 de subiecți în diferite vîrste; au fost făcute observații reflectometrice asupra pigmentației pielii la loturi de băieți în vîrstă de 11—17 ani și la loturi de fete, în vîrstă de 11—14 ani.

Toate datele au fost prelucrate statistic, rezultatele obținute fiind prezentate în tabele (19 tabele în text și 26 tabele în afară de text) și în 81 grafice. De asemenea, dimensiunile și proporțiile corporale ale subiecților cercetați la diferite vîrste au fost ilustrate prin fotografii standardizate.

Prin bogăția datelor, prin caracterul lor multilateral, prin prelucrarea lor meticuloasă, prin bogata ilustrare cu tabele, grafice, fotografii și radiografii, lucrarea ocupă un loc deosebit în literatura științifică privitoare la creșterea copiilor din Italia și, în general, în literatura mondială consacrată acestei probleme. Ea reprezintă un bogat material de referință, care va servi și în viitor acelor cercetători care vor voi să studieze fenomenele de microevoluție în populația respectivă.

Olga Necrasov

G. OLIVIER (sub direcția lui G. OLIVIER), *Anthropologie des métis franco-vietnamiens*, Publication de la Société d'Anthropologie de Paris, 1967, Masson, Paris, 114 pagini, 33 figuri, 3 tablouri, prețul 21 ff.

Această monografie realizată sub direcția și totodată cu contribuția personală a lui Georges Olivier (profesor de Antropologie la Facultatea de Științe din Paris) este de fapt o operă colectivă a colaboratorilor Laboratorului de Antropologie al Sorbonei și a Laboratorului de Anatomie antropologică al Facultății de Medicină din Paris, precum și a unor colaboratori externi. Îi enumerăm pe toți în ordine alfabetică: Carbonnel, Chabeuf, Coblentz, Heintz (Petit-Maire), Hiernaux, Ignazi, Laffont, Moullec, Olivier, Verly. Așa cum se arată în prefață, la întreaga operă au mai colaborat și patru tehnicieni, dintre care doi (Clavel și Philippo) au recoltat documentele, unul (Tissier) a realizat aproape toate calculele și unul (Saussé) a precizat starea civilă a celor examinați, făcînd cercetări în diverse arhive.

Monografia studiază două categorii de metiși de generația 1ª (F_1) între europoizi și mongoloizi și între mongoloizi și negroizi. Materialul de studiu este compus din 204 băieți și 126 de fete, metiși franco-vietnamieni și 48 de băieți și 52 de fete, metiși afro-asiatici. Prin faptul că seriile de studiu sînt formate din copii, autorii au trebuit, prin studii comparative asupra unor copii francezi, vietnamezi și senegalezi, să-și precizeze în prealabil care au putut fi caracterele celor trei grupe de părinți, atunci cînd aceștia erau copii.

Lucrarea este formată din patru capitole.

Primul se ocupă de unele caractere descriptive: plica mongoloidă, forma părului și pigmentația acestuia, pigmentația ochilor, pigmentația pielii (cu ajutorul unei scări cromatice și cu ajutorul reflectometriei). Studiul acestor caractere a permis autorului să emită unele ipo-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

teze asupra modalităţilor lor de transmitere şi să constate existenţa unei legături genetice între plica mongoloidă şi factorii pigmentari, ceea ce explică unele reveniri aparente la tipul parental, în cazul metişilor dintre europoizi şi mongoloizi.

Al doilea capitol este consacrat studiului creşterii la metişi. Se constată că ea se desfăşoară în ansamblul ei, într-un mod intermediar faţă de cele două populaţii parentale. Se constată de asemenea un anumit grup de vigoare a metişilor (heterozis).

Al treilea capitol priveşte grupele sanguine ale metişilor (sistemul O A B, MN, Kell şi Duffy, Rh), precum şi grupele de proteine serice (haptoglobine, transferine, Gm). Analizele făcute au permis să se pună în evidenţă faptul că unele mame, socotite drept a fi integral vietnameze, erau în realitate şi ele metise.

Al patrulea capitol prezintă un studiu al dermatoglifelor digito-palmare. Concluziile de ordin genetic care se desprind sînt următoarele : nu există dominanţă a buclelor digitale ; orientarea ulnară a desenelor digitale este dominantă faţă de cea radială ; terminarea liniilor palmare A, C, D, pare a se transmite în mod intermediar, forma joasă a liniei B pare a fi dominantă etc.

Cercetarea metişilor a constituit totdeauna unul din procedeele de predilecţie pentru studiul problemelor de genetică. Prin importanţa rezultatelor obţinute, această lucrare asupra metişilor franco-vietnamieni, realizată de cercetătorii din şcoala pariziană de Antropologie, se înscrie printre cele mai importante apărute în acest domeniu, putînd fi aşezată alături de studiile devenite clasice asupra bastarzilor Rehoboţi sau asupra metişilor din insula Pitcairn.

Olga Necrasov

HANS THOMAE, *Vita humana*, Athenaeum, Frankfurt/Main — Bonn, 1969, 282 p.

Această lucrare a unui distins psiholog german are drept subtitlu *Contribuţii la o antropologie genetică*. Eforturile autorului se înscriu în principal pe două linii : a) încercarea de a convinge că psihologia de interes major este o psihologie „antropologică", o psihologie care să acorde importanţa cuvenită *problematicii* sufleteşti, specific umană ; b) tentativa de a demonstra că, dintre toate ştiinţele despre om, psihologia (înţeleasă în sensul de mai sus) este cea mai „aptă" de a grupa în jurul ei datele celorlalte discipline. Titlul volumului este semnificativ. Subiectul exprimă preocuparea de predilecţie a lui H. Thomae, aceea de a urmări omul în *dezvoltarea* sa ontogenetică şi biografică. De fapt volumul adună la un loc un număr de 16 studii cu relativă autonomie, în majoritate avînd interes teoretic şi metodologic. Printre ultimele, citäm studiile privind valoarea modelelor dezvoltării umane, organizarea cercetărilor longitudinale, modalităţile optime de aplicare a metodei biografice etc. Nu lipsesc nici unele cercetări de tip anchetă, cum este cea referitoare la răsunetul frustraţiunii orale asupra personalităţii — în care se încearcă confruntarea cu un material faptic bogat, original, a unei importante teze psihanalitice clasice.

Este natural ca H. Thomae să acorde multe pagini problematicii specifice diferitelor etape de dezvoltare şi diferitelor vîrste ale omului. Dacă în ceea ce priveşte psihologia copilăriei şi a adolescenţei rezultatele se adaugă la o avalanşă de alte rezultate din bibliografia de specialitate, merită să fie subliniată atenţia pe care o acordă aşa-zisei vîrste de maturitate. Adultul pare să constituie un obiectiv relativ neglijat al studiilor de psihologie ; oricît de paradoxal ar suna afirmaţia noastră, el este insuficient investigat şi în ansamblul studiilor de antropologie. Mai explicit : se trece încă prea uşor peste faptul că intervalul de la încheierea creşterii şi maturităţii sexuale, pînă la începutul bătrîneţii este el însuşi alcătuit din *faze* despărţite prin perioade de

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

criză și de restructurare, se desfășoară conform cu o anumită bioritmică și se „concretizează" în tipuri adaptative constituționale (și de personalitate) diferite. Cu alte cuvinte, H. Thomae aduce date și ridică probleme de resortul unei discipline pe care am putea-o numi „adultologie", disciplină a cărei importanță teoretică și practică ni se pare cel puțin egală cu cea a gerontologiei.

Bogată în sugestii și în informații științifice bine documentate, cartea prof. H. Thomae poate fi utilă atît specialistului în antropobiologie, cît și antropologului social-cultural, indiferent de măsura în care acceptă sau nu părerile autorului.

Victor Săhleanu

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

I. P. Informația c. 2269.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

ERATĂ

Pag.	rîndul	în loc de:	se va citi:
100	3 de sus	(13 %)	(9 %)
,,	,, ,, ,,	(64)	(4 %)

Studii și cercetări de antropologie, t. 8, nr. 1/1971

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Sub îngrijirea acad. ŞT.- M. MILCU şi HORIA DUMITRESCU, **Cercetări antropologice în Ţinutul Pădurenilor**, satul Bătrîna, 1961, 408, p. + 17 pl., 52,50 lei.

C. MAXIMILIAN în colaborare cu V. V. CARAMELEA, P. FIRU şi ADINA NEGREA-GHERGA, **Sărata Monteoru. Studiu antropologic**, 1962, 219 p. + 3 pl., 23,10 lei.

ŞT.-M. MILCU şi H. DUMITRESCU, **Atlasul antropologic al Olteniei**, 1968, 275 p., 6 pl., legat anvelopă, 36 lei.

MARIA CRISTESCU, **Aspecte ale creşterii şi dezvoltării adolescenţilor din Republica Socialistă România**, 1969, 285 p., legat, 16,50 lei.

St. cerc. antropol., tomul 8, nr. 1, Bucureşti, 1971

I. P. — c. 2269

48 881

Lei 35. —

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.antropologia.ro